

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою**

МАТЕРІАЛИ

**IV Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
«ОБЛІК, АУДИТ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЗВІТНІСТЬ
У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ»**

14-15 травня 2020 року

м. Дніпро

Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 14-15 травня 2020 р. – Дніпро : ННІЕ, 2020. – 234 с.

Збірник містить матеріали за такими тематичними напрямками: «Бухгалтерський облік як інформаційне джерело контролю, аналізу та управління». «Сучасний стан та перспективи розвитку системи оподаткування підприємств». «Перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні». «Проблеми викладання обліково-аналітичних, фінансових та контрольних дисциплін у вищій школі». «Інноваційні технології підготовки та перепідготовки фахівців з обліку, аудиту й оподаткування». «Управління фінансово-економічною безпекою підприємств».

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори. Редакція не завжди поділяє думку та погляди автора. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковим.

Оригінал-макет підготовлений у кафедрою обліку, оподаткування та фінансово-економічною безпекою в навчально-науковому інституті економіки Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

Комп'ютерне верстання: Губарик О. М.

Організатор конференції:

Кафедра обліку, оподаткування та фінансово-економічною безпекою Навчально-наукового інституту економіки Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Зареєстровано в УкрІНТЕІ. Посвідчення № 586 від 01 листопада 2019 року.

© Навчально-науковий інститут економіки
Дніпровського державного аграрно-
економічного університету, 2020

Програмний комітет конференції:

Павлова Г. Є., д.е.н., професор, директор Навчально-науковий інститут економіки, декан факультету обліку і фінансів Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Приходько І. П., д.держ.упр., професор, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Губарик О. М., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО КОНТРОЛЮ, АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ

*Атамас О.П., к.е.н., доцент кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Головним фінансовим підсумком діяльності бюджетної установи є показник фінансового результату. Суб'єкти державного сектора визначають фінансові результати виконання кошторису наприкінці звітної періоду, тобто підбивають підсумки діяльності в кінці кожного кварталу та в кінці звітної року і відображають їх у формах фінансової звітності.

Фінансова звітність – це звітність суб'єкта державного сектору, яка забезпечує користувачів інформацією про фінансовий стан бюджетної установи, розміри та розміщення її активів, склад власного капіталу, рівень зобов'язань, доходи, витрати і фінансові результати виконання кошторису, рух грошових коштів та зміни елементів власного капіталу.

Методологічні основи відображення інформації у фінансовій звітності, її склад, форми, принципи підготовки та подання, загальні вимоги до визначення і розкриття її елементів наведені у НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності».

Перед складанням річної фінансової звітності бюджетні установи обов'язково повинні проводити інвентаризацію активів та розрахунків з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку шляхом їх зіставлення з фактичною наявністю активів та зобов'язань. Інвентаризація проводиться відповідно до «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань», затвердженого наказом МФУ від 02.09.2014 р. № 879 (зі змінами).

Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Під час інвентаризації активів та зобов'язань перевіряються та документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінки.

До складання річної звітності мають бути оброблені усі первинні документи, господарські операції відображені на рахунках в облікових регістрах, визначені результати виконання кошторису, закриті рахунки доходів та витрат, визначені фінансові результати, звірені залишки аналітичних і синтетичних рахунків (субрахунків). Методика складання і подання річної фінансової звітності визначається «Порядком заповнення форм фінансової звітності в державному секторі», затвердженим наказом МФУ 28.02.2017 р. № 307 (зі змінами).

Під час складання форм фінансової звітності усі доходи, отримані на виконання кошторису, а також усі фактичні видатки та витрати розпорядників бюджетних коштів, проведені у звітному році, підсумковими оборотами списують в кінці звітного періоду на результат виконання кошторису.

В кінці звітного періоду необхідно додатково перевірити стан розрахунків з дебіторами і кредиторами, щоб виявити залишки дебіторської та кредиторської заборгованості з простроченим терміном позовної давності. В обліку таку заборгованість після відповідного документального оформлення необхідно списати на фінансові результати.

Необхідно також перевірити, чи на рахунку фінансових результатів відображені перевищення сум дооцінки об'єктів основних засобів над сумами їх уцінки на дату вибуття, а також чи віднесені до накопичених фінансових результатів суми первісної вартості основних засобів при їх списанні, якщо вони були придбані або безоплатно отримані за операціями із внутрішнього переміщення в межах органу, уповноваженого управляти об'єктами державної (комунальної) власності.

Результат виконання кошторису зазвичай визначається в кінці звітного періоду, але можливі випадки, коли в поточному періоді потрібно коригувати фінансовий результат на суму поточних витрат, що здійснені у попередніх звітних періодах, але включаються до первісної вартості введених в експлуатацію об'єктів основних засобів у поточному звітному періоді. При цьому за рахунок накопиченого фінансового результату збільшується сума коштів цільового фінансування.

Заключним етапом визначення фінансових результатів для їх відображення у фінансовій звітності є розрахунок профіциту (або дефіциту) виконання кошторису, який розраховується як різниця між залишками рахунків доходів і витрат за звітний період з урахуванням результатів попередніх звітних періодів, та відноситься до накопичених фінансових результатів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», затверджене наказом МФУ 28.12.2009 р. № 1541 (у редакції наказу МФУ від 24.12.2010 р. № 1629), зі змінами.

2. Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань, затверджене наказом МФУ від 02.09.14 р. № 879.

3. Порядок заповнення форм фінансової звітності в державному секторі, затверджений наказом МФУ від 28.02.17 р. № 307.

4. Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, затверджений наказом МФУ від 24.01.12 р. № 44 (у редакції наказу МФУ від 07.02.17 р. № 44).

СИСТЕМА «STANDART-COSTING», ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

*Н.В. Бондарчук, д.держ.упр., професор
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Стандарт-костінг (standart-costing) – система обліку витрат та калькуляції собівартості із використанням нормативних витрат. "Стандарт" це кількість необхідних для виготовлення одиниць продукції виробництва затрат; "костінг" – грошовий вираз цих затрат. Система з'явилася в Америці в початку 30-х років ХХ ст., коли в США була економічна криза.

Засновником даної системи слід вважати відомого управлінця Ф. Тейлора, але термін «standart-costing» було введено в дію на початку ХХ ст. Дж. Гаррісоном.

Метою ведення даної системи є:

- забезпечення ефективної цінової політики – маркетингова складова;
- підготовка звітності, яка достовірно відображає стан суб'єкта господарювання;
- бюджетне планування та контроль – забезпечення функціонування підприємства;
- інструмент управління бюджетування та прийняття ефективних управлінських рішень, які забезпечать підприємству максимальний прибуток, розширення виробництва та надходження інвестицій.

Основним завданням даної системи є облік витрат та відхилень прибутку підприємства.

Отже, дана система направлена на контролювання витрат виробництва. В основі цієї системи покладено попереднє нормування витрат за статтями витрат. Встановлені нормативи приймаються в якості постійних, виключаючи ті випадки, коли різко зростає або знижується вартість матеріальних або трудових ресурсів.

В основу системи «standart-costing» покладено такі принципи:

1. попереднє нормування витрат за елементами та статтями витрат;
2. складання нормативних калькуляцій на виріб і його складові частини;
3. окремий облік нормативних витрат і відхилень;
4. аналіз відхилень;
5. уточнення калькуляцій при зміні нормативів.

Нормування витрат здійснюється попередньо (до початку звітного періоду) за статтями витрат: основні матеріали; оплата праці робітників; загальновиробничі витрати (амортизація обладнання, орендні платежі, зарплата допоміжних робочих, допоміжні матеріали та інші); комерційні витрати (витрати, пов'язані із реалізацією продукції).

Нормативні витрати базуються на очікуваних витратах ресурсів, які можуть бути понесені на виробництво продукції. Норми витрати ресурсів встановлюються у розрахунку на один виріб. Для визначення нормативів для загальновиробничих витрат, які складаються з декількох різнорідних статей, норми розробляються на певний період в грошовій оцінці і в розрахунку на запланований обсяг виробництва.

Протягом звітного періоду ведеться облік відхилень фактичних витрат від нормованих витрат. Суми відхилень фіксуються на спеціальних рахунках. В кінці звітного періоду відхилення списуються на фінансові результати і проводиться аналіз відхилень. Далі приймається рішення щодо коригування встановлених норм і нормативів.

Метод «standart-costing» логічно застосовувати на таких підприємствах, які працюють в найбільш стабільних умовах, адже в даних випадках можна встановити нормативи і використовувати їх довгий час. Як приклад дану систему можна впровадити на виробничому підприємстві такої галузі, яка мінімально залежить від природних умов або коливань. Наприклад, дана система може бути впроваджена на підприємствах переробної галузі.

Отже, перевагами системи «standart-costing» є:

- оперативне визначення повної собівартості певних видів продукції, що необхідно для ефективного ціноутворення на підприємствах;
- можливість визначення впливу на фінансові результати розбіжностей за певними категоріями витрат і складання звітів про доходи та витрати з виявленням розбіжностей з нормативами та причини їх появи.

Основним недоліком методу є труднощі визначення нормативів в умовах мінливого ринку та складне адаптування до можливих змін.

Література

1. Dennis Caplan Management Accounting Concepts and Techniques https://scholarsarchive.library.albany.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=accounting_fac_books

НЕОБХОДИМОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ МСФО В ОРГАНИЗАЦИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И ПРОБЛЕМЫ ИХ ВНЕДРЕНИЯ

В.О. Булай, студентка

Полесский государственный университет, г. Пинск

В современных реалиях необходимость применения Международных стандартов финансовой отчетности в организациях Республики Беларусь – это весьма актуальный вопрос. Создание предпосылок определения единых подходов формирования, применения и развития отчетности обусловлено в первую очередь прогрессом внешнеэкономической деятельности, увеличением количества филиалов и отделений организаций Беларуси в других странах, а также развитием рынка ценных бумаг. Поэтому информация о финансовом состоянии организации, полученная данным образом, то есть с применением единой методологии, дает возможность удовлетворить потребности внешних и внутренних пользователей [1].

Для всех международных организаций остро стоит проблема унификации финансовой отчетности. Для ее решения принято применять подходы гармонизации и стандартизации. Гармонизация предполагает ведение учета и составление отчетности с использованием единых подходов, которые не противоречат национальным стандартам отечественного учета. Стандартизация – это направление унификации учета по созданию и использованию в различных странах единых концептуальных принципов составления отчетности[3].

С применением данных подходов внедрение МСФО для нашего государства будет облегчено, как следствие, станет возможным широкомасштабное привлечение иностранного капитала в страну, что позволит улучшить имидж бизнеса Беларуси увеличением числа международных проектов, более глубокой интеграцией экономики Республики Беларусь в мировую систему [2].

Министерство финансов Республики Беларусь активно занимается данной задачей, для этого проводятся попытки сближения национального законодательства Республики Беларусь и МСФО, но в отношении далеко не всех стандартов можно говорить об абсолютной идентичности подходов. Это свидетельствует о необходимости дальнейшей работы в данном направлении.

Но стоит сказать, что ожидать широкомасштабного перехода белорусских организаций на ведение бухгалтерского учета в соответствии с МСФО не приходится, так как этому препятствует ряд проблем, возникающих на пути внедрения международных стандартов [4].

К основным проблемам можно отнести следующие:

1. Значительная нехватка кадров в области бухгалтерского учета в соответствии с МСФО. Высшие учебные заведения Беларуси отводят малую долю учебного времени на изучения данного курса. Что касается сертификации на получение международной квалификации бухгалтера по программам СІРА и

АССА, то в нашей стране они еще не проводятся. Причиной этого является недостаточная государственная поддержка.

2. Проблема, вытекающая из первой, но являющаяся не менее важной – это увеличение затрат, связанных с обучением персонала в связи с переходом на МСФО. Также сюда можно отнести различного рода консультационные услуги и разработка новых компьютерных информационных систем, которые также потребуют больших вложений.

3. Информация, полученная путем применения МСФО, не всегда совместима с национальной системой учета и не может быть интегрирована в систему государственной статистической информации.

4. Некоторые из предприятий не имеют собственной заинтересованности во внедрении МСФО, так как не ставят своей основной целью привлечения иностранного капитала.

Решение этих проблем поможет ускорить процесс перехода белорусских организаций на ведение учета и составление отчетности в соответствии с МСФО. Для этого необходимо обратить внимание на возможность проведения повышения квалификации, получение дополнительного образования в данном направлении, обновление и модернизация учебного процесса учреждений образования. Правительству необходимо оказывать помощь и содействие в составлении отчетности по международным стандартам и ослабить требования по предоставлению информации в соответствии с национальным законодательством.

Таким образом, можно сказать, что внедрение МСФО позволит сформировать финансовую отчетность компаний, которые осуществляют свою деятельность в разных странах, что значительно упростит процесс выявления результатов функционирования и перспектив развития любой организации. Подготовка и предоставление отчетности по общемировым стандартам позволит уменьшить расходы на ее формирование, сократить время и ресурсы для разработки новых национальных правил учета и отчетности. Также это способствует предоставлению зарубежным инвесторам понятной им информации, что облегчает доступ к мировым рынкам капитала, повышению инвестиционной привлекательности и конкурентоспособности.

Литература

1. Александер Д., Бриттон А., Иориссен Э. Международные стандарты финансовой отчетности: от теории к практике / Пер. с англ. В.И. Бабкин, Т.В. Седова. – М.: ООО «Вершина», 2005

2. Кухто, Ю. Ю. Переход на МСФО: проблемы, вызовы и пути для белорусских организаций [Электронный ресурс] / Ю. Ю. Кухто. – Режим доступа: <https://promsfo.by>. – Дата доступа: 24.04.2020

3. Морозова, Ж.А. Международные стандарты финансовой отчетности / Ж.А. Морозова. - М.: БераторПресс, 2016. - 256 с.

4. Рыбак, Т. Н. Трудности реформирования: [о переходе на МСФО в Беларуси] / Т. Н. Рыбак // Финансы, учет, аудит. – 2012. – № 6. – С. 31–32.

КРИТЕРІЇ ЗНАЧИМОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

*Л.М. Васільєва, д.держ.упр., професор, кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

В сучасних економічних умовах відбувається орієнтація бухгалтерського обліку на міжнародні стандарти обліку і звітності. Облікова політика є одним з основних документів, який встановлює правила ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Розробляє облікову політику головний ухгалтер, а затверджує керівник підприємства своїм наказом чи розпорядженням. В обліковій політиці прийнято відображати тільки ті питання, вирішення яких у відповідності до чинного законодавства багатоваріантно.

Формування облікової політики підприємства залежить від інтересів різних груп користувачів облікової інформації й є одним із важливих етапів функціонування підприємства в ринкових умовах господарювання, адже від прийнятої облікової політики залежить не тільки фінансовий результат, а й фінансовий стан підприємства. Повне та правдиве подання інформації про фінансові результати і фінансовий стан підприємства у звітності значною мірою залежить від рівня формування та застосування облікової політики, яка б ураховувала умови діяльності підприємства, організаційно-технологічні особливості тощо. Від уміло сформованої облікової політики залежать ефективність управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу [2].

Виділимо важливість бухгалтерської інформації та її принципи при формуванні облікової політики:

- цілеспрямованість бухгалтерської інформації - бухгалтерська інформація повинна сприяти досягненню визначеної мети, повинна надаватися в потрібний час і в потрібному місці;
- достатність бухгалтерської інформації - бухгалтерська інформація повинна задовольняти потреби сторін, що використовують її;
- корисність бухгалтерської інформації - ступінь корисності характеризується задоволеністю користувачів бухгалтерської інформації результатом;
- об'єктивність бухгалтерської інформації - при підготовці бухгалтерської інформації необхідно уникати упередженості до учасників господарських ситуацій;
- точність й актуальність бухгалтерської інформації - бухгалтерська інформація повинна бути точною та повинна оперативно відображати факти господарського життя.

Облікова політика підприємства повинна відповідати таким вимогам [1]:

- повнота – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про

фактичні та потенційні наслідки господарських операцій і подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- своєчасність – господарські операції та події має бути відображено в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства в тому звітному періоді, в якому їх було здійснено;

- несуперечність – забезпечення тотожності даних аналітичного обліку відповідним рахункам синтетичного обліку на кінець останнього календарного дня кожного місяця, а також показників фінансової звітності – даним синтетичного та аналітичного обліку.

Як наслідок сформулюємо критерії значимості бухгалтерської інформації при формуванні облікової політики:

- бухгалтерська інформація повинна відображати всі факти господарського життя;

- бухгалтерська інформація повинна розкривати характер господарської ситуації, роль та значення операції в господарському житті;

- зміст бухгалтерської інформації базується на поєднанні фінансових і нефінансових даних, одержуваних з внутрішніх та зовнішніх джерел;

- формування бухгалтерської інформації спрямоване на зменшення ступеню ризику й невизначеності при прийнятті управлінських рішень; сприяє підвищенню ефективності прогнозування майбутніх подій.

- бухгалтерська інформація не може залишатися статичною, а повинна розвиватися внаслідок зміни економічної ситуації.

Облікова політика, як інструмент формування бухгалтерської інформації в управлінні повинна забезпечувати [1]:

- повноту відображення в бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності;

- відображення, у бухгалтерському обліку фактів господарської діяльності виходячи не тільки з їх правової форми, а й з економічного змісту фактів і умов господарювання;

- тотожність даних аналітичного обліку оборотам і залишкам. За відповідними рахунками синтетичного обліку на перше число кожного місяця, а також показників бухгалтерської звітності даним синтетичного та аналітичного обліку;

- раціональне і економне ведення бухгалтерського обліку виходячи з умов господарської діяльності та величини підприємства.

Література

1. Васильєва Л.М. Сутність облікової політики, її значення і вимоги, які до неї пред'являються. *Ефективна економіка*. 2013. №6. URL: <http://www.economy.nauka.ua>.

2. Тесак О. В. Облікова політика як інструмент організації бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 21, частина 2. С. 97-100.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

О.О. Воротніков, студент гр.МгОПз-1-19

*Науковий керівник: Ю.Л. Якубенко, к.е.н., доцент
кафедри обліку, оподаткування та УФЕБ*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Без ефективного розвитку сільського господарства України неможливий сучасний розвиток економіки країни. У «Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» [2], відображені всі необхідні заходи щодо розвитку даної галузі в Україні. Сільське господарство - це один з найважливіших видів економічної діяльності, який відіграє стратегічно важливу роль в національній економіці і покликаний забезпечити виробництво продуктів харчування, сировини для переробки промисловості в необхідних обсягах і в результаті чого гарантує продовольчу безпеку країни.

У міжнародному стандарті фінансової звітності - МСФЗ 41 «Сільське господарство» - під сільськогосподарською діяльністю розуміється управління біотрансформацією біологічних активів з метою продажу, отримання сільськогосподарської продукції або виробництва додаткових біологічних активів. До біологічних активів можна віднести рослини або тварин, а також їх біотрансформація. Під біотрансформацією розуміється процес народження, росту, виробництва і відтворення, які викликають якісні або кількісні зміни біологічного активу [1].

Все це визначає цілий ряд особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств, які мають істотний вплив на організацію та ведення бухгалтерського обліку і проведення економічного аналізу на сільськогосподарських підприємствах.

Таким чином, при постановці бухгалтерського обліку та проведенні економічного аналізу на підприємствах, що мають яскраво виражену галузеву особливість, необхідно враховувати їх вплив.

Основною особливістю діяльності сільськогосподарського підприємства є те, що їх виробництво пов'язане з ґрунтами і живими організмами.

Основні особливості бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах представлені на рисунку 1.

Наступним аспектом, який необхідно враховувати при веденні бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах є нормативно-правове регулювання ведення бухгалтерського обліку. В значній мірі це стосується документів, що регулюють порядок формування облікової політики.

Все це обумовлює розподіл нормативно-правових документів бухгалтерського обліку на групи:

- документи загального характеру, які використовуються незалежно від галузі до якої належить підприємство;

- галузеві документи, пріоритетним завданням яких виступає регламентація порядку бухгалтерського обліку в залежності від галузевої специфіки.

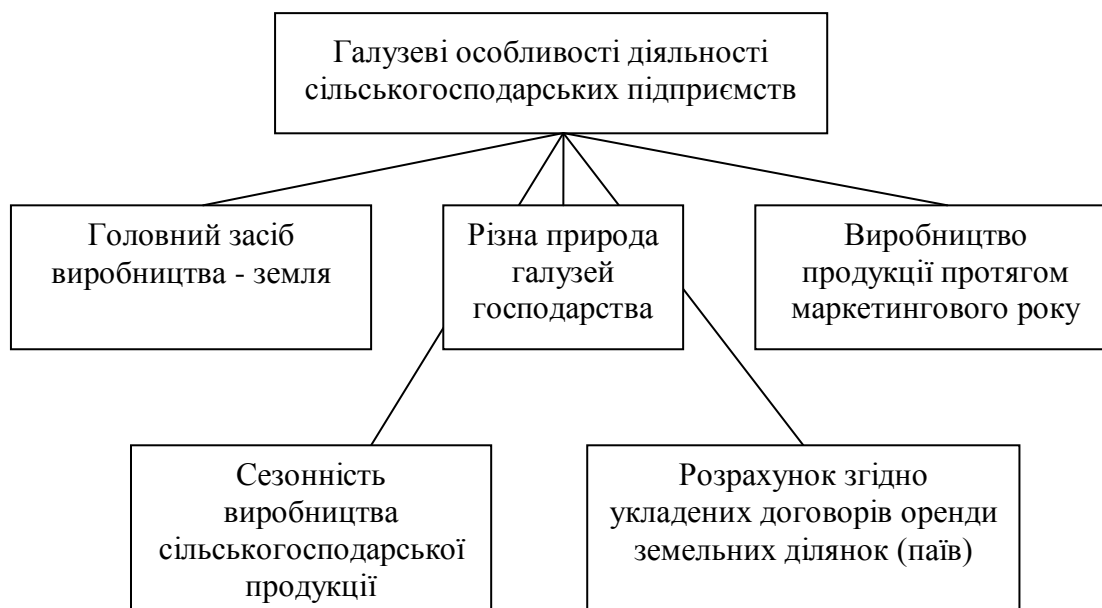

Рис. 1. Галузеві особливості ведення сільського господарства

Крім перерахованих вище факторів, на організацію бухгалтерського обліку впливає і організаційно правова форма підприємства.

Сільськогосподарські підприємства можуть бути акціонерними товариствами, товариствами, товариствами з обмеженою відповідальністю, кооперативами, державними, селянськими (фермерськими) господарствами та їх асоціаціями.

Аналізуючи вищесказане можна зробити висновок, що система бухгалтерського обліку має залежність від організації аграрного виробництва, організаційно-правової форми та спеціалізації господарства, але в ній так само є риси, які характерні для обліку в будь-якій галузі народного господарства: облік будується за єдиним уніфікованим Планом рахунків, застосовуються типові реєстри бухгалтерського обліку та форми, а також методи організації облікових робіт, порядок застосування яких підприємства не мають право змінювати.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 41 (МСБО 41) «Сільське господарство» від 01.01.2012 р. № 929_027 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027

2. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» від 30 грудня 2015 р. № 1437-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kr151437>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ У 2020 РОЦІ

*А. В. Гарбуз, ЗВО «Бакалавр» за ОПП Облік і оподаткування
Науковий керівник – Н. А. Канцедал, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
та економічного контролю,
Полтавська державна аграрна академія*

Кожен громадянин, який отримує будь-які доходи, є платником податку на доходи фізичних осіб. За загальним правилом, з кожної заробленої гривні він має віддати до державної скарбниці 18%. Проте, для окремих категорій громадян, існує можливість платити менше податку на доходи фізичних осіб. Така можливість є завдяки застосуванню податкової соціальної пільги (далі – ПСП).

Питання застосування податкової соціальної пільги є актуальним як для підприємства, так і для фізичних осіб – платників ПДФО. Для підприємств

На рівні окремого підприємства дана інформація знаходиться в компетенції фахівців з обліку й оподаткування, що безпосередньо формують «податкову» інформацію, суб'єктів фінансового менеджменту – як внутрішніх користувачів такої інформації, представників державної фіскальної служби, аудиторів – зовнішніх користувачів [1, с. 341].

Метою дослідження є з'ясування сутності податкової соціальної пільги, а також суміжних питань щодо права застосування на неї у 2020 році: яким чином вона зменшує суму ПДФО?; хто має на неї право та які особливості її застосування?

Податкова соціальна пільга – сума, на яку платник податку на доходи фізичних осіб, має право зменшити свій загальний місячний оподатковуваний дохід у вигляді заробітної плати від одного роботодавця. ПСП застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди), якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень (абз.1 п.п.169.4.1 ст.169 ПКУ). У 2020 році граничний розмір доходу, який дає право на застосування ПСП, становить: $2102,00 \times 1,4 = 2942,80 \approx 2940,00$ грн [3].

До зарплати працівника може застосовуватися один із видів податкової соціальної пільги: 100%, 150% та 200%.

Усі види ПСП розраховуються виходячи із 50 % прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого на 1 січня поточного року.

Особливості застосування податкової соціальної пільги для працівників з дітьми в 2020 році полягають у наступному: Працівникам, які утримують двох

чи більше дітей віком до 18 років, ПСП надають у розрахунку на кожну дитину (пп.169.1.2 ПКУ).

100% пільга на дітей дорівнює:

на 2-х дітей: 1051,00 грн. * 2 діт. = 2102,00 грн.

на 3-х дітей: 1051,00 * 3 діт. = 3153,00 грн.

на 4-х дітей: 1051,00 * 4 діт. = 4204,00 грн.

Таблиця 1

Порядок застосування податкової соціальної пільги у 2020 році [4]

Граничний дохід, до якого застосовується ПСП	Прожитковий мінімум на працездатну особу	Податкова соціальна пільга		
		100% пп. 169.1.1 та пп.169.1.2 ПК	150% пп.169.1.3 ПК	200% пп.169.1.4 ПК
2940,00 грн	2102,00 грн	1051,00	1576,50 грн	2102,00 грн

Граничний розмір доходу для отримання податкової соціальної пільги 2020 одному із батьків дорівнює:

2940,00 грн. * Кількість дітей

Розмір заробітної плати, який дає право на застосування ПСП:

на 2-х дітей: 2940,00 * 2 діт. = 5880,00 грн.

на 3-х дітей: 2940,00 * 3 діт. = 8820,00 грн.

на 4-х дітей: 2940,00 * 4 діт. = 11760,00 грн.

Податкову соціальну пільгу застосовують до нарахованого місячного доходу у вигляді зарплати лише за одним місцем його нарахування (виплати) (пп. 169.2.1 ПКУ). Тож, якщо особа працює як основний працівник і внутрішній сумісник в одного роботодавця, від якого й отримує зарплату, право на ПСП визначають залежно від усього отриманого ним заробітку за таким місцем роботи. Якщо особа працює як зовнішній сумісник, тоді вона обирає місце застосування ПСП (основне місце роботи чи за сумісництвом), про що вказує у заяві про самостійне обрання місця застосування ПСП.

ПСП починають застосовувати до нарахованих доходів у вигляді заробітної плати з дня отримання роботодавцем заяви платника податку про застосування ПСП і документів, що підтверджують таке право (пп. 169.2.2 Податкового Кодексу України), але роботодавець має застосовувати ПСП до місячного заробітку працівника незалежно від дня подання ним заяви в поточному місяці [1].

У разі якщо працівник пред'явить до кінця січня 2020 року документи про народження в нього другої дитини, він матиме право на застосування ПСП до його зарплати за січень 2020 року за умови, якщо його зарплата за такий місяць не перевищує граничного доходу для застосування ПСП.

Отже, фактично в 2020 році право на пільгу мають працівники, заробітна плата яких менша від розміру мінімальної заробітної плати. Оскільки виплачувати зарплату, меншу за мінімальну при умові відпрацьованої норми часу, законодавство забороняє, застосовувати ПСП на практиці можна до заробітної плати працівників, які:

- працюють на умовах неповного робочого часу (як основних, так і сумісників, які можуть обрати місце її отримання);

- не відпрацювали повний місяць (тобто у місяці прийняття або звільнення)

- мають двох або більше дітей до 18-ти років.

Загалом, можна зробити висновок, що **податкові пільги** – це звільнення платника податків від необхідності сплачувати податки, що може мати місце як в повному, так і в частковому обсязі.

Впровадження звільнення від сплати податків державою покликане сприяти соціальному або економічному захисту відповідної категорії населення.

Другий вид податкових пільг – це знижка, що зменшує суму податку на певні величини. Знижки можуть бути: 1) лімітовані, розмір яких є прямо чи опосередковано обмеженим; 2) нелімітовані, коли податкова база може бути зменшена на всю суму витрат платника; 3) встановлення зниженої ставки оподаткування; 4) звільнення від сплати податків та зборів.

Додаткових досліджень потребують питання застосування податкової знижки платникам ПДФО, зокрема щодо податкової знижки на навчання, яка законодавчо гарантована платникам податку згідно п. 164.6 ст. 164, пп. 165.1.21 ст. 165 пп. 166.3.3 ст. 166 Податкового кодексу України [2, с. 188] та не втрачає актуальності на тлі кризових явищ економіки, девальвації національної валюти України як платіжного засобу у виконанні договірних зобов'язань.

Література

1. Канцедал Н. А. Критерії перевірки дотримання умов та порядку сплати податку на доходи фізичних осіб. *XIV Міжнародна конференція «Стратегія якості у промисловості і освіті» (4-7 червня 2018 р., Варна, Болгарія): Матеріали. У 2-х томах. Том I. Дніпро-Варна, 2018. С. 340-345. URL : <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1195> (дата звернення: 5.05.2020).*

2. Канцедал Н. А., Мартишук К. І., Сергієнко С. В. Нормативні передумови щодо надання податкової знижки на навчання платникам ПДФО. *«Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю» : Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26 жовтня 2018 р. Полтава : ПДАА, 2018. С. 188-190. <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1744> (дата звернення: 5.05.2020).*

3. Податкова соціальна пільга – 2020: за ким лишилося право на неї. *Інтерактивна бухгалтерія. 26.12.2019. № 248. URL : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/104401> (дата звернення: 5.05.2020).*

4. Податкова соціальна пільга в 2020 році. *Smart Fin. URL : <https://smartfin.ua/page/podatкова-socialna-pilga-2020> (дата звернення: 5.05.2020).*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

А.С. Готвянська, студент гр. М2МТ-1-19

*Науковий керівник: Т.М. Саванчук, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Суттєві зміни зовнішніх та внутрішніх умов господарювання вітчизняних підприємств, що відбулися вплинули на стиль та методи управління. Також зміни відбулися і в методології управлінського обліку, що є важливим інформаційним джерелом управління підприємством.

Управлінський облік являє собою процес вимірювання, накопичення, аналізу та передачі інформації, що використовується управлінцями для планування процесів в середині організації [1, с.10]. Він має значні відмінності від звичного бухгалтерського обліку, адже бухгалтерський облік орієнтований здебільшого на складання фінансової звітності, що обов'язково має відповідати всім нормативним вимогам.

Управлінський облік в свою чергу не обмежений у виборі методів та інструкцій. Методи розробляються здебільшого на підприємстві, де цей вид обліку застосовується. Він є складовою процесу управління, що орієнтована на задоволення потреб здебільшого стратегічного керування.

Аналізуючи українські підприємства, можемо помітити певні особливості ведення управлінського обліку та проблеми, які виникають у наслідок наявних особливостей:

- ведення обліку доходів та витрат на основі касового методу, відповідно до якого відбувається прирівнювання обліку доходів та витрат до обліку руху грошових коштів, це призводить до неточності фінансових результатів;
- відсутність прогнозування призводить до неготовності підприємств до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, неспроможності якісно оцінити результати діяльності.
- відсутність узгодженої та затвердженої облікової політики з управлінського обліку, наслідком є відсутність чіткої методології, що в свою чергу впливає на чіткість результатів;
- відсутність автоматизації управлінського обліку призводить до високої ймовірності ручних помилок або ж навіть навмисного спотворення інформації;
- включення до системи показників результатів діяльності бізнесу тільки кількісних, без урахування якісних, нефінансових показників.

Також традиційні підходи до управлінського обліку характеризується ще декількома не менш суттєвими недоліками:

- не задовольняють потреби і можливості сучасного соціально-економічного середовища, яке характеризується винятковою орієнтацією на кінцевого споживача, підвищенням рівня конкуренції на регіональному та міжнародному рівнях;
- управлінський облік практично повністю фокусується на внутрішніх

аспектах діяльності компанії і не приділяє уваги зовнішньому середовищу бізнесу;

- не відповідають вимогам сучасного рівня розвитку торгівлі і посилення конкуренції;

- практика управлінського обліку втрачає практичну самостійність, наслідуючи вимоги фінансового обліку, і набуває допоміжного характеру.

Ці недоліки спричиняють ряд проблем, з якими стикались більшість підприємств, а саме:

- зменшенням обсягу продажів;
- дефіцитом найпопулярніших товарів;
- надлишками запасів та втратами, що спричиняє їх псування;
- зменшення прибутку;
- зменшення лояльності клієнтів;
- низькою оборотністю запасів.

Уникнути цих проблем можна при правильному застосуванні методу управлінського обліку.

Зокрема, на нашу думку, в практику діяльності українських підприємств доцільно інтегрувати основних положень теорії обмежень, як окремого методу управлінського обліку.

Теорія обмежень являє собою теорію, що базується на пошуку і управлінні ключовими обмеженнями системи, що визначає її ефективність [1,с.567].

Результатом об'єднання теорії обмежень та системи управлінського обліку є:

- система оцінки прибутковості товарних груп, складів, основних клієнтів, торговельних точок;

- система інформаційного забезпечення динамічного управління запасами, що включає механізми розрахунку ефективності переміщення запасів, замовлень постачальникові, інструменти реагування на сезонні коливання;

- регламент логістики товарних потоків;

- ключові показники діяльності, які дозволяють об'єктивно оцінювати ефективність роботи системи дистрибуції;

- регламент моніторингу потенційно вузьких місць в ланцюжку постачань, які заважають розвитку бізнесу та варіанти їх використання;

- методика оцінки економічної ефективності асортименту.

Отже, багато актуальних питань, що пов'язані з впровадженням теорії обмежень в систему управлінського обліку на підприємстві, досі не висвітлені та не вивчені повністю. Проте, на нашу думку, ця область вимагає більш глибокої уваги, адже вона має досить великі перспективи для покращення загальної ефективності та прибутковості підприємства.

Література

1. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник. 4-те вид. К.: Лібра, 2008. 704 с.

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Н. Ю. Гусаренко, ЗВО «Бакалавр»

за ОПП Облік і оподаткування

Науковий керівник – Н. А. Канцедал, к.е.н., доцент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку

та економічного контролю,

Полтавська державна аграрна академія

В наш час на території України здійснюють свою діяльність різні підприємства, що мають різний напрямок в галузях підприємства, мають різну форму власності та різний обсяг діяльності. Саме використання на підприємстві основних засобів об'єднує всі ці підприємства. З часом та розвитком економіки відбулися значні зміни у бухгалтерській діяльності основних засобів, які потребують грамотного та правильного обліку та контролю.

Виробничий потенціал будь-якого підприємства залежить від основних засобів, що використовуються під час його діяльності. Для підприємства дуже важливим чинником є перевірка, наявність та збереження, ефективність використання основних засобів.

На ефективність функціонування підприємства впливають основні засоби, через це, відображення їх у бухгалтерському обліку повинно відповідати законодавству.

Щоб передбачити викривленню на підприємстві даних обліку основних засобів потрібно періодично проводити інвентаризацію. Інвентаризація є провідною методикою ревізії на підприємстві.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» підприємства для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка [4].

Перелік облікових об'єктів, що підлягають інвентаризації на конкретному підприємстві необхідно визначати з урахуванням його організаційно-правової форми, форми власності, галузі діяльності, видів діяльності та фактичної інформації про стан господарських засобів та джерел їх формування [1].

Інвентаризація – це перевірка фактичної наявності майна підприємства і співставлення одержаних даних з інформацією бухгалтерського обліку.

В результаті проведеного контролю за допомогою інвентаризації, можна отримати такі результати, як:

- виявити реальну кількість цінностей;
- з'ясувати та виявити надлишки або нестачі і їх відтворення в документації;
- виявлення активів, які застаріли та не використовуються на підприємстві;

- перевірити дотримання умов нарахування зносу основних засобів;
- з'ясувати реальну вартість зарахованих на баланс основних засобів.

На підприємстві інвентаризацію основних засобів не можуть проводити без наказу директора фірми. У наказі про проведення інвентаризації, вказується дата проведення, терміни, види активів, що перевіряються.

Результати проведеної інвентаризації повинні бути документально оформлені та завірені інвентаризаційною комісією.

Процедури фактичної ідентифікації об'єктів основних засобів в деякій мірі відрізняються від інших видів необоротних активів. Так, наприклад, специфічність нематеріальних активів обумовлює ряд особливостей, що впливають на методику їх інвентаризації [2, с. 32], проте спільним для усіх інвентаризаційних процесів є застосування процедур документування.

Для документування результатів інвентаризації на підприємстві застосовують типові форми документів, затверджені згідно чинного законодавства. До них входять:

- інвентаризаційні описи;
- акти інвентаризації;
- звіряльні відомості;
- протокол інвентаризаційної комісії [3].

Для документування даних інвентаризації основних засобів застосовують:

1. Типові форми описів: (Інвентаризаційний опис основних засобів; Інвентаризаційний опис необоротних активів).

2. Типові форми **звіряльних відомостей**: (Звіряльну відомість результатів інвентаризації основних засобів; Звіряльну відомість результатів інвентаризації необоротних активів).

3. Протокол інвентаризаційної комісії. У протоколі вказується:

– висновок щодо виявлених розбіжностей між фактичною наявністю активів і даними бухгалтерського обліку, а також напрями щодо врегулювання таких розбіжностей;

– причини недостач, втрат, надлишків, а також пропозиції щодо їх взаємозаліку.

Дані, отримані в результаті проведеної інвентаризації, заносяться до інвентаризаційних описів, у яких вказується їх кількість та інші дані, що прийняті в обліку.

У висвітленні підходів документування процесів інвентаризації особливої уваги заслуговує процедура складання протоколу. Вважаємо, що найбільш раціональним підходом є ведення протоколу безпосередньо в ході застосування інвентаризаційних процедур. Інформація протоколу повинна бути синхронізована з порівняльною відомістю, на основі якої відбувається підтвердження достовірності даних обліку, чи визначається надлишок або нестача [2, с. 32].

Отже, застосування методу документування в інвентаризації об'єктів основних засобів сприяє визначенню реального стану господарюючого суб'єкта

та підтвердженню достовірності даних поточного обліку.

Література

1. Канцедал Н. А. Обов'язкова інвентаризація: вимоги до проведення та інвентаризаційні об'єкти. *Проблеми і перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю діяльності підприємств в умовах глобалізаційних трансформацій: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених*. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. С. 51-52. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/301> (дата звернення: 5.05.2020).

2. Канцедал Н. А. Особливості методики інвентаризації нематеріальних активів та визнання її результатів. *Облік і фінанси*. 2014. №4 (66). – С. 29-34. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/219/> (дата звернення: 5.05.2020).

3. Омельницька З. Інвентаризація основних засобів та нематеріальних активів на підприємстві *Uteka.ua*. 2.10.2019. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-hozyajstvennye-operacii-9-inventarizacii-osnovnyx-sredstv-i-nematerialnyx-aktivov-oformlenie-i-uchet> (дата звернення: 5.05.2020).

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 02.04.2020. № 996-XIV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 5.05.2020).

РЕКЛАМА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Н.Ю. Гусаренко, ЗВО «Бакалавр»

за ОПП Облік і оподаткування

Полтавська державна аграрна академія

*Науковий керівник: О. Г. Пономаренко, к.е.н., доцент, доцент
кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю*

Полтавської державної аграрної академії

В наш час у житті сучасного суспільства все більше місця займає реклама. Реклама різноманітного профілю та реклама усюди – в профільних організаціях, в місцях відпочинку, в побуті, в наших особистих речах. У гонитві за кількістю втрачається якість і все частіше реклама стає неякісною та неефективною. Тому виявлення перспективного напрямку розвитку якісної та ефективною реклами стає потребою сучасності.

Реклама – це будь-яка платна форма неособистої пропозиції товарів і послуг від імені визначеного спонсора, з метою вплинути певним чином на аудиторію. За допомогою реклами формується визначене уявлення покупця про особливості товару чи послуги. Закон України "Про рекламу" визначає, що реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується у будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку [1].

Метою реклами є: привернути увагу, викликати інтерес, передати споживачеві інформацію і змусити його діяти певним чином. Виробити товар ще недостатньо, важливо, щоб він знайшов свого споживача. Тому рекламне звернення має повідомити дещо важливе і цікаве для споживача, про щось виключне, особливе, чого нема в інших товарах. Звернення в рекламі повинно бути правдивим, доказовим і виголошеним доступно, вчасно, щоб покупець звернув увагу на рекламований товар (послугу) і придбав його.

Рекламний процес в загальному вигляді можна представити таким чином: рекламодавці використовують рекламних посередників, які через засоби поширення реклами доводять їх звернення до потенційних споживачів. Основними учасниками рекламного процесу є: рекламодавці, рекламні посередники, засоби поширення реклами, споживачі реклами.

Щоб рекламна діяльність була ефективною потрібно доцільно аналізувати витрати на рекламу. Аналіз витрат на рекламу є невід'ємною складовою процесу контролю за виконанням підприємством плану маркетингу. На стадії здійснення заходів маркетингу, контролю та аналізу відповідних витрат важливого значення набуває своєчасна та достовірна інформація. Дефіцит інформації, у першу чергу, може бути пов'язаний з поганою організацією комунікацій на підприємстві, найчастіше її відсутністю. Відділ маркетингу та фінансово-економічний відділ мають потребу у взаємній інформації. Відділу маркетингу необхідні дані про фактичну прибутковість продукції, брендів, дані про фактичні витрати на рекламу, частку витрат на

маркетинг у загальній структурі витрат фірми. Фінансово-економічному відділу необхідні уточнені прогнози збуту, фактичні дані про реалізацію різних видів продукції [3].

В даний час існують різні методики аналізу ефективності рекламної діяльності, засновані не на сумових показниках, а на інформаційних результатах рекламного впливу (якісних і кількісних факторів), тобто досліджується економічна ефективність реклами та інтенсивність перенесення рекламної інформації на цільову аудиторію і її вплив на конкретного споживача.

З метою формування інформаційного поля для аналізу витрат підприємства на рекламу потрібне створення структурованих масивів технологічної, економічної, соціальної і технічної інформації з визначенням обліково-контрольних потоків даних, які, як показало вивчення економічної літератури, мають найбільший обсяг і значимість у прийнятті оптимальних управлінських рішень.

Рекламну діяльність також потрібно правильно обліковувати. Для обліку витрат на збут передбачено ведення рахунка 93 «Витрати на збут», на якому підприємство відображає витрати, пов'язані з реалізацією товарів: тара і пакувальні матеріали для товарів; доставка товарів на станцію відправлення, вантаження в автомобіль; комісійні збори, сплачені збутовим та іншим посередницьким організаціям, ввізне і вивізне мито; утримання приміщень для зберігання товарів в місцях реалізації, оплата праці продавців, рекламні витрати, інші аналогічні за призначенням витрати [2].

Списання витрат на збут відбувається на підставі бухгалтерської довідки і відображають по кредиту рахунку 93 «Витрати на збут» і по дебету рахунку 79 «Фінансові результати».

Доцільно збутові витрати включати до складу маркетингових і, відповідно до позицій провідних науковців, доцільно перейменувати рахунок 93 «Витрати на збут» на «Маркетингові витрати». На цьому рахунку слід відображати загальну суму таких витрат з деталізацією за видами маркетингової діяльності у розрізі субрахунків рахунку 93. Витрати на збут пропонується обліковувати у складі вищезгаданих маркетингових витрат на субрахунку 931 «Витрати на збут» (932 «Комерційні витрати», 933 «Інші маркетингові витрати»). Запропонована методика обліку забезпечить можливість формування повної (комерційної) собівартості [2].

Таким чином, сформована нами інформаційна база аналізу та управління витратами підприємства на рекламу дозволяє, з одного боку, визначити максимальний рівень витрат на рекламу, а, з іншого - максимізувати повернення від здійснених рекламних вкладень.

Отже, реклама на сьогоднішній день основний двигун збутової діяльності товарів, робіт і послуг, з огляду на це необхідно змінити сучасні підходи до управління витратами на рекламу. В умовах інформаційної економіки реклама стала домінантом поширення інформації, засобом зв'язку між

товаровиробником і споживачем, фактором успішності підприємства та засобом підвищення конкурентоспроможності. Ми пропонуємо етапи економічного аналізу витрат на рекламу: оцінка психологічного впливу рекламних коштів, оцінка фінансової або комерційної ефективності, оцінка комунікативної (інформаційної) ефективності рекламної кампанії, що дозволило ефективно планувати рекламну кампанію підприємства.

Література

1. Закон України «Про рекламу» від 03.07.96. № 270/96-ВР / Відомості Верховної Ради України – 1996. № 39. 182 с. [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>

2. Орлова Е.В. *Налоговый и бухгалтерский учет расходов на рекламу*. Е. В. Орлова [Електронний ресурс]. URL: http://fictionbook.ru/author/elena_vasilevna_orlova/nalogoviyyi_i_buhgalterskiyi_uchet

3. Ромат Е. В. *Реклама в системі маркетингу*. Київ. 2008. 608 с.

ОБЛІК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇЇ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

*М. В. Єрмолаєва, к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія*

Сільське господарство є провідною галуззю економіки України. Від якості продукції, виробленої сільськогосподарськими підприємствами, залежить функціонування переробної та харчової промисловості, розвиток інших напрямів промислового виробництва та транспорту, обсяги експортних операцій, і, в кінцевому підсумку, здоров'я нації. Тому, надзвичайно важливим залишається питання обліку продукції сільськогосподарського виробництва та можливість отримання об'єктивної інформації про неї.

Облік сільськогосподарської продукції регламентується в Україні низкою нормативних актів, зокрема, для визнання та оцінки продукції сільськогосподарського виробництва необхідно керуватися П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 30 «Біологічні активи», для відображення в обліку операцій з сільськогосподарською продукцією керуються Планом рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцією № 291, для калькуляції собівартості – Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку біологічних активів № 1315 та Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132.

Не втрачає актуальності до теперішнього часу питання оцінки сільськогосподарської продукції, одержаної від виробництва. Згідно п. 6.1. Методичних рекомендацій № 1315 - «сільськогосподарська продукція та додаткові біологічні активи при їх первісному визнанні оцінюються за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу» [1].

Протягом тривалого періоду практики та науковці критикують такий підхід до оцінки продукції сільськогосподарського виробництва. Як відомо, термін «справедлива вартість» в обліковій практиці почали застосовувати з переходом України на міжнародні стандарти обліку та звітності. Тлумачення названого терміну надається П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств». Так, згідно п. 4 П(С)БО 19 «справедлива вартість - сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату» [2]. Фактично, справедлива вартість – це теперішня або ринкова вартість об'єкта обліку на певну дату.

Якщо проаналізувати НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в частині основних принципів, яких слід дотримуватись при формуванні фінансового звіту, то необхідно звернути увагу на п. 6, в якому одним з принципів фінансової звітності зазначено принцип історичної (фактичної) собівартості, згідно з яким пріоритетною є оцінка активів, яка відображає фактичні витрати на їх створення або придбання [3]. Таким чином,

Методичні рекомендації № 1315 та П(С)БО 30 вступають в протиріччя з НП(С)БО 1 в частині оцінки сільськогосподарської продукції.

Застосування справедливої вартості при оцінці сільськогосподарської продукції при її первісному визнанні веде до того, що її облік на рахунок 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» також ведеться за справедливою вартістю. Пам'ятаємо, що підставою для бухгалтерського проведення є первинний бухгалтерський документ, який містить певну інформацію, яка кількісно і якісно характеризує здійснену операцію.

При визначенні фактичної собівартості продукції бухгалтер складає відповідну калькуляцію, яка базується на даних аналітичного обліку щодо фактичних витрат, понесених під час виробництва. Такі витрати завжди підтверджені первинними документами і відображені у виробничих звітах або інших облікових регістрах, що використовує підприємство. Тобто інформація є правдивою і підтверджена документально.

Справедливу вартість має визначати створена на підприємстві комісія. Для визначення справедливої вартості сільськогосподарської продукції вивчаються ціни активного ринку на таку продукцію або інша інформація з відкритих джерел. Коли комісія дійде до згоди, то складає відповідний акт або інший документ, в якому і зазначається справедлива вартість. Слід пам'ятати, що визначену справедливу вартість ще необхідно зменшити на суму очікуваних витрат на місці продажу, що на нашу думку зробити об'єктивно достатньо складно. Та й документально підтвердити такі витрати теж не просто. В результаті ми отримаємо «умовну» оцінку, яка не може в повній мірі відобразити реальну вартість продукції. Внаслідок цього інформація, наведена у фінансовій звітності щодо сільськогосподарської продукції, на нашу думку, не зможе вважатися повною та об'єктивною.

Вважаємо, що при оцінці сільськогосподарської продукції слід віддавати перевагу оцінці за фактичними витратами, оскільки саме така оцінка характеризує реальні витрати підприємства на виробництво продукції. Окремі науковці апелюють до того, що користувачу фінансової звітності цікаво дізнатися інформацію про реальну (ринкову) вартість залишків продукції на дату балансу. Як зазначалося раніше, така інформація може бути відображена у Примітках до річної фінансової звітності [4].

Література

1. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2006 р. № 1315. (дата оновлення 30.12.2013 р. № 1192). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06> (дата звернення 6.05.2020)

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 19 «Об'єднання підприємств» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.07.1999 р. № 163 (дата оновлення 27.06.2013 р. № 627). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99> (дата звернення 6.05.2020)

3. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку « 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 (дата оновлення 31.05.2019.р. № 226). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 6.05.2020)

4. Єрмолаєва М. В., Гурт Т. О. Оцінка продукції сільськогосподарського виробництва згідно Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми сьогодення у сфері фінансів, обліку та аудиту* : тези доп. інтернет-конф. (м. Хмельницький, 24-25 трав. 2016 р.) Хмельницький, 2016. С. 221-224. URL:<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1430/1/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-split-merge.pdf> (дата звернення 6.05.2020)

ГРАФІК ДОКУМЕНТООБИГУ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ РУХУ ДОКУМЕНТІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

*В.Д. Зелікман, к.т.н., доцент
В.І. Данько, магістрантка
спеціальності «Облік і оподаткування»
Національна металургійна академія України
м. Дніпро*

Оперативна фіксація кожної господарської операції, пов'язана з оформленням відповідних документів, їх обробкою та передачею користувачам є достатньо трудомісткою ділянкою облікової роботи. Складність цього процесу потребує якісної побудови системи документообігу з метою упорядкування облікових документів, забезпечення оптимальної кількості задіяних підрозділів і відповідальних осіб, визначення мінімального терміну знаходження певного документа в підрозділі, сприяння поліпшенню облікової роботи, а також посилення контрольних функцій, підвищення рівня механізації та автоматизації обліку.

На сьогодні основними напрямками удосконалення документообігу є раціоналізація форм документів, оптимізація документообігу, усунення дублювання інформації, уніфікація форм документів. Досягти цього можна, зокрема, шляхом запровадження системи електронного документообігу, перевагами якого є: зниження трудомісткості облікових робіт при заповненні документів завдяки комп'ютеризації даного процесу з автоматичним заповненням незмінних реквізитів та використанням під час складання документу заздалегідь заготовлених шаблонів; швидкий пошук документів, легкість відстеження руху документів на всіх етапах їх «життєвого циклу»; висока швидкість передачі даних, оперативність передачі документів необхідному адресатові, можливість швидкого одержання зведених звітів і журналів; можливість використання поряд з текстом мультимедійних даних; скорочення строків підготовки та погодження документів, спрощення організації документообігу при одночасній роботі з одним і тим самим документом декількох користувачів; можливість використання електронного цифрового підпису, спрощення захисту документів від несанкціонованого доступу; спрощення оптимізації документообігу, компактність архіву; економія витрат на канцелярські приладдя, зменшення кількості працівників, зайнятих роботою з документами [1].

Таким чином, система електронного документообігу має підвищити ефективність ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Проте її запровадження вимагає розробки відповідних форм документів та графіків їх руху, які б відображали специфіку електронного документообігу.

Процес електронного документообігу повинен ґрунтуватись на інтегрованій електронній обробці обліково-аналітичної інформації, яка повинна

включати формування первинних документів, їх обробку (як на синтетичному, так і на аналітичному рівні), накопичення автоматизованого банку даних. Таким чином, електронний документообіг має виконувати три основні функції: доставку документів за призначенням; забезпечення працівників підприємства управлінською інформацією, що міститься в документах; проведення багаторівневого контролю за виконанням документів.

Усі ці функції за умови впровадження комплексної комп'ютеризації облікової системи може виконувати комп'ютерна бухгалтерська програма. При цьому користувач має спостерігати за діями програми та у разі виявлення помилок вносити виправлення [2]. Проте функціонування комп'ютерної облікової системи вимагає відповідного коригування графіку документообігу.

Графік документообігу на підприємстві розробляє головний бухгалтер, після чого розроблений графік затверджується і вводиться в дію наказом керівника. Єдиної нормативно затвердженої форми графіка документообігу не існує. Виділяють наступні форми побудови графіків документообігу:

а) лінійна – визначає шлях руху документа або за етапами обробки, або за відповідальними за обробку посадовими особами;

б) таблична – визначає шлях руху документа одночасно за етапами обробки та відповідальними за обробку посадовими особами;

в) мережева – дозволяє об'єднати етапи та терміни обробки з переміщенням між відповідальними за обробку посадовими особами [3].

З урахуванням специфіки електронних документів найбільш доцільною в системі електронного документообігу уявляється таблична форма графіка. Така форма графіка документообігу найбільш поширена на вітчизняних підприємствах, оскільки є достатньо зручною, зрозумілою і містить усю необхідну інформацію щодо відповідальних осіб та термінів виконання конкретних процесів обробки бухгалтерських документів. Проте для використання в системі електронного документообігу до традиційної форми графіку рекомендується додати графу «Час обробки документу», яка допоможе контролювати рух документів і фіксувати відхилення фактичного часу, витраченого на обробку певного документа, від запланованого. Таким чином, для раціональної організації електронного документообігу на підприємствах доцільно використовувати графік документообігу у табличній формі, доповнений інформацією про нормативний час обробки кожного документу.

Література

1. Кручиніна Т. Переваги й недоліки електронного документообігу / Т. Кручиніна // Секретарь-референт. – 2014. – № 10 (141). – С. 26 – 31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/uploads/pages/20102014.pdf>.

2. Степаненко О.І. Бухгалтерський документ як джерело інформаційного забезпечення обліку виробничих запасів / О.І. Степаненко, Т.А. Довга //

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Випуск 4. – С. 68 – 71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_04/18.pdf.

3. Рожелюк В.М. Організація документообігу як основного інструмента забезпечення функціонування ефективної системи комунікації на переробному підприємстві / В.М. Рожелюк, П.Н. Денчук // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 2. – С. 114 – 121 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/14490/1/_2_%202014%28%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%8f%29.pdf.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

*А. О. Змієвська,
ЗВО «Бакалавр» за ОПП Облік і оподаткування
Науковий керівник – Н. А. Канцедал, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
та економічного контролю,
Полтавська державна аграрна академія*

На сучасному етапі поряд із стрімким розвитком науки та нових технологій широко розвивається економіка. Бурхливий розвиток інформаційних технологій несе за собою нові технологічні можливості здійснення господарських операцій. До таких слід віднести і так звані електронні гроші, про які не так давно ніхто навіть не знав, а сьогодні вони набувають все більшого поширення. Поява грошей не лише у паперовій, а й у цифровій формі є природним кроком еволюції грошей у сучасному світі, а використання готівки в багатьох країнах, у тому числі і в Україні, скорочується.

Виклики цифрової епохи породжують ряд питань проблемного характеру, відповідь на які потрібно шукати в термінологічній нормативно-економічній площині відповідного об'єкта обліку. Важливим при цьому є «постійна взаємодія з актуальною нормативною базою з метою підтвердження або спростування термінологічної ідентичності понять відповідного облікового об'єкта, формування професійного судження щодо економічних, податкових чи правових наслідків його реєстрації в інформаційній системі бухгалтерського обліку [2, с. 33].

До найбільш актуальних питань, що потребують з'ясування економічної сутності та нормативного регулювання обліку електронних грошей відносяться:

- 1) процедури купівлі валюти онлайн;
- 2) особливості оподаткування майнінгу криптовалют;
- 3) особливості оподаткування переказів, що здійснюються за допомогою сервісу LiqPay;
- 4) процедури кодування діяльності з «майнінгу» криптовалют відповідно до Класифікації видів економічної діяльності;
- 5) нормативні передумови економічної безпеки майнерів криптовалюти та їх захисту від обшуків та виїмок правоохоронців;
- 6) процедурні аспекти легалізації криптовалют в Україні шляхом ухвалення Концепції державної політики у сфері криптовалют;
- 7) процедури врегулювання юридичної невизначеності офіційного статусу криптовалюти в Україні, що може викликати додаткові податкові перевірки та інші.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану використання електронних грошей та нормативне регулювання їх обліку.

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 року № 2346-III, електронні гроші – це одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [4].

Електронні гроші є сучасним платіжним засобом, що використовується для оплати різних послуг і товарів у мережі Інтернет та мають точно таку ж цінність, як і реальні гроші.

До основних нормативних документів, якими регулюється обіг електронних грошей слід віднести: Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.15 р. № 675-VIII; Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.01 р. № 2346-III; Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.01 р. № 2664-III; Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.91 р. № 1023-XII; Положення про електронні гроші в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 04.11.10 р. № 481; Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, затверджена наказом МФУ від 30.11.99 р. № 291 [1].

Електронні гроші зазвичай розділяють на два типи: на базі смарт-карт та на базі мереж. І перша, і друга група розділяються на анонімні системи, в яких дозволяється проводити операції без ідентифікації користувача, й неанонімні системи, що вимагають обов'язкової ідентифікації користувача.

Випуск електронних грошей здійснює виключно банк, шляхом їх надання користувачам або комерційним агентам в обмін на готівку чи безготівкові кошти. Банк має право здійснювати випуск електронних грошей для використання на території України, номінованих тільки у гривні.

За даними Національного банку України, 23 банки мають право здійснювати випуск електронних грошей. Метою створення банками систем електронних грошей є забезпечення клієнтів (власників) електронних грошей зручним платіжним засобом для придбання продукції, робіт чи послуг у будь-якого торговця. За минулий 2019 рік ринок електронних грошей в Україні зріс більше ніж удвічі. Це пов'язано із зростанням інтересу учасників ринку до цього платіжного інструменту. Найпоширенішими платіжними системами, з використанням яких здійснюються операції з електронними грошима є: MasterCard, Visa, ПРОСТІР, ХРАУ, FORPOST, ALFA-MONEY [5].

В бухгалтерському обліку електронні гроші відображаються на окремому субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті». З моменту випуску електронні гроші зараховуються на цей же субрахунок. На даному субрахунку слід відображати операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України та правил

використання електронних грошей, узгоджених з Національним банком України.

Інформація про рух грошових коштів в «Балансі (Звіті про фінансових стан)» наводиться в 2 розділі активу. Крім того інформація про наявні грошові кошти наводиться і в Примітках до річної звітності.

Особливість податкового обліку з використанням електронних грошей полягає в тому, що за ситуації, коли першою подією є отримання передоплати, податкові зобов'язання у продавця виникають на дату зарахування гривень на банківський поточний рахунок в обмін на електронні гроші.

Одним із проблемних аспектів обліку електронних грошей є легальність використання систем розрахунків. Так, наприклад, певний час система WebMoney Transfer застосовувалася в Україні нелегально, на що звертав увагу і Нацбанк (див. *листу від 20.11.03 р. № 25-209/1539-8608* і *від 24.06.11 р. № 25-112/1575-7731*). З 21.05.15 р. система WebMoney.Ua зареєстрована НБУ як внутрішньодержавна система розрахунків [1].

Означена проблема потребує рішень методологічного характеру. Найбільш прийнятним для цього є алгоритм наукового пошуку, який передбачає:

- 1) обґрунтування умов, що спричиняють методологічну проблему;
- 2) уточнення відповідного об'єкта обліку;
- 3) ідентифікація особливостей визнання об'єкта обліку, а також кількісних та якісних параметрів, що мають суттєвий вплив на його оцінку;
- 4) дослідження актуальних законодавчих вимог, якими регламентується облік такого об'єкта;
- 5) дослідження інституційного середовища об'єкта обліку (економічної та соціальної значимості об'єкта з точки зору вимог, потреби у інформації й економічного інтересу окремих інститутів, ступеня впливу інститутів на об'єкт);
- 6) розробка нових науково обґрунтованих способів облікового відображення об'єкта та пов'язаних з ним фактів господарського життя з дотриманням принципу взаємодії та взаємозалежності елементів методу бухгалтерського обліку;
- 7) дослідження відповідності таких розробок законодавчим нормам та оцінка реальності їх практичного застосування; 8) систематизація пропозицій, обґрунтування ефективності пропонованих нововведень та їх практичної значимості [3, с. 21].

Отже, на сьогодні електронні гроші відіграють важливу роль в сучасних електронних системах. З кожним роком система впровадження вдосконалюється і можливо в майбутньому буде однією з провідних, можна впевнено передбачити продовження зміцнення електронних валют і підвищення популярності віртуальних розрахунків. Проте в Україні слід краще удосконалити нормативно-правову базу електронних грошей, оскільки від цього залежить процес управління фінансовими ресурсами на підприємстві, що,

свою чергою, впливає на платіжну дисципліну, своєчасні розрахунки з контрагентами і платоспроможність підприємства загалом.

Перспективою подальших досліджень є пошук рішень облікового відображення операцій з електронними грошима підприємств різних форм власності.

Література

1. Електронні гроші: використовуємо без проблем. *Бухгалтерський тиждень*. 2015. № 42. *i.Factor*. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2015/october/issue-42/article-12491.html> (дата звернення: 6.05.2020).

2. Канцедал Н. А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Облік і фінанси*. 2019. № 1(83). С. 28.-34. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-28-34](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-28-34) (дата звернення: 6.05.2020).

3. Канцедал Н. А. Наукова інтерпретація методології обліку у працях корифеїв бухгалтерської думки. *Облік і фінанси*. 2018. № 2(80). С. 16.-23. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/566/> (дата звернення: 6.05.2020).

4. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5.04.2001 № 2346-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення: 6.05.2020).

5. Узгодження правил використання електронних грошей / Національний банк України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66296&cat_id=66292 (дата звернення: 6.05.2020).

ЭТАПЫ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ ОПЛАТЫ ТРУДА В ОРГАНИЗАЦИЯХ

*Е.А. Котова, студентка 3 курса,
специальности «Бухгалтерский учет,
анализ и аудит в промышленности»
Научный руководитель: Купрейчик Д.В.
Полесский государственный университет, г. Пинск*

Одним из главных направлений деятельности любой организации является учет и контроль оплаты труда работников. Данный сегмент работы считается наиболее трудоемким и ответственным. Поскольку организация осуществляет жесткий контроль за использованием трудовых ресурсов, за соотношением заработка работника результатам его труда, за соблюдением трудового законодательства.

Соблюдение всех этих требований обуславливает решение таких задач контроля расчетов с персоналом по оплате труда, как:

- подтверждение правильности и достоверности производимых начислений и выплат работникам по всем основаниям и отражения их в учете;
- проверка соблюдения требований действующего законодательства в части начислений и удержаний;
- оценка системы организации аналитического и синтетического учета;
- проверка правильности оформления и отражения в учете расчетов с персоналом по оплате труда [2].

При проведении контроля оплаты труда, в первую очередь производится проверка документов.

Рассмотрим перечень документов, подлежащих проверке:

- бухгалтерский баланс;
- отчет о прибылях и убытках;
- примечание к балансу;
- отчет о движении денежных средств;
- приказ о переводе работников на другую работу;
- табель учета рабочего времени;
- оборотно-сальдовые ведомости;
- регистры бухгалтерского учета;
- приказы о приеме работников на работу;
- личные карточки работников;
- приказ о прекращении трудового договора;
- расчетная ведомость;
- платежная ведомость и многие другие документы.

Программа внутреннего контроля оплаты труда в организации может состоять из следующих этапов, таблица 1.

Этапы внутреннего контроля оплаты труда

Процедуры контроля	Проверяемые документы
Этап 1 «Проверка соблюдения требований трудового законодательства»	
<ul style="list-style-type: none"> осуществляется оценка наличия обязательных нормативных правовых актов на предприятиях; 	<ol style="list-style-type: none"> Трудовые договоры; Должностные инструкции;
<ul style="list-style-type: none"> анализируется документальное оформление трудовых отношений с работниками организации. проверка наличия трудовых договоров, наличие подписей, оттисков печати, заполнение всех реквизитов; проверка правильности учета личного состава. 	<ol style="list-style-type: none"> Правила внутреннего трудового распорядка; Личные карточки работников; Штатное расписание.
Этап 2 «Проверка правильности начисления и выплат заработной платы»	
<ul style="list-style-type: none"> проверка правильности оформления первичных документов; проверка правильности начисления заработной платы и прочих выплат; проверка правильности и своевременности отражения операций в системе бухгалтерского учета; 	<ol style="list-style-type: none"> Табеля учета рабочего времени; Расчетные ведомости; Расчетные листки; Штатное расписание; Листки временной нетрудоспособности;
<ul style="list-style-type: none"> проверка соблюдения сроков и порядка выплаты заработной платы работника организации; определение правильности начисления премий работникам; рассматривается характер начисляемых стимулирующих выплат, за какие заслуги начисляются; проверяется безошибочность начислений за неотработанное время. 	<ol style="list-style-type: none"> Оборотно-сальдовые ведомости; Платежные поручения; Выписка банков.
Этап 3 «Проверка правильности начислений удержаний из заработной платы работников организации»	
<ul style="list-style-type: none"> проверка правильности применения вычетов для исчисления подоходного налога; определяется вид удержаний из заработной платы работников; определяется соответствие применяемой ставки налога действующему законодательству; устанавливаются размеры налоговых вычетов; осуществляется контроль и проверка за сроками предоставления в налоговые органы сведений о полученных доходах работниками организации. 	<ol style="list-style-type: none"> Заявления от работников; Свидетельства о рождении; Справки из учебных заведений; Регистры налогового учета; Расчетные ведомости.
Этап 4 «Контроль расчетов с бюджетом и внебюджетными фондами»	
<ul style="list-style-type: none"> проверка правильности начисления и выплаты страховых взносов во внебюджетные фонды; контроль за правильностью определения базы обложения фонда оплаты труда страховыми взносами и их размеров; проведение проверки своевременности перечисления страховых взносов. 	<ol style="list-style-type: none"> Карточки учета доходов и страховых взносов; Расчетные ведомости; Платежные поручения; Выписки банка по расчетному счету.
Этап 5 «Контроль за соответствием показателей регистров бухгалтерского учета и отчетности»	
<ul style="list-style-type: none"> Проверка соответствия данных синтетического и аналитического учета показателям бухгалтерской отчетности. 	<ol style="list-style-type: none"> Регистры синтетического и аналитического учета

Примечание: Источник – собственная разработка.

Исходя из данных таблицы, можно сказать, что проведение контроля в сфере оплаты труда можно подразделить на три главных этапа:

1. Ознакомительный этап. На этом шаге контролирующие (надзорные) органы собирают всю необходимую и полную информацию по вопросам, которые подлежат проверке.

2. Основной этап. Здесь осуществляется проверка правильности начисления и выплаты заработной платы и иных выплат, удержаний из заработной платы, согласно требованиям законодательства Республики Беларусь.

3. Заключительный этап. Он заключается в обобщении собранных данных, их проверке и анализе. На этом этапе формулируются выводы о правильности ведения бухгалтерского учета оплаты труда и предлагаются меры по его усовершенствованию [1].

Таким образом, можно сказать, что, как правило, такого рода проверки помогут избежать и предотвратить ошибок в учете труда и его оплаты, помогут более рационально использовать фонд оплаты труда, а также повысить достоверность отчетности, и, конечно же, уменьшить возможные штрафы со стороны контролирующих органов.

Литература

1. Лемеш В.Н. Ревизия и аудит / В.Н.Лемеш. – Минск Издательство Гревцова, 2010. – 268 с.

2. Данилкова С.А. Аудит: учеб. пособие / С.А. Данилкова. – Минск: Новое знание, 2016. – 685 с.

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*М.О. Кравченко, студентка гр. М2ОП-1-19
Науковий керівник: О.В.Чернецька, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Аналіз ситуації на українських підприємствах свідчить про необхідність широкого впровадження ефективного внутрішньогосподарського контролю за дебіторською заборгованістю, що забезпечить управлінський персонал надійною, своєчасною, максимально повною інформацією про стан, структуру та динаміку відносин з контрагентами та допомогу правильно визначити основні сфери діяльності та завдання, які визначають основні сфери діяльності та завдання. перед сутністю. На підприємствах здійснюється як зовнішній, так і внутрішній контроль розрахунків з дебіторами. Зовнішній контроль здійснює податкова інспекція за правильністю обчислення податку на додану вартість. Внутрішній контроль спрямований на перевірку обсягу платежів шляхом проведення інвентаризації залишків продукції та аналізу дебіторської заборгованості.

Основними завданнями внутрішнього контролю дебіторської заборгованості є: необхідність запровадження структурних підрозділів, які контролюватимуть склад та структуру дебіторської заборгованості, строки її погашення; забезпечення законної обґрунтованості кожної суми дебіторської заборгованості; моніторинг та діагностика причин заборгованості та розрахунок їх наслідків; розробка ефективного методу аналізу розрахунків із покупцями, замовниками, іншими боржниками та розробка робочих документів контролера; активне використання основних форм рефінансування: факторинг, векселі, конфіскація тощо; що прискорить трансформацію дебіторської заборгованості у готівку.

Отже, правильно організований внутрішній контроль за своєчасністю, повнотою та законною обґрунтованістю розрахунків з боржниками - запорука успішного розвитку, стабільності та стійкості вітчизняних підприємств у сучасних бізнес-середовищах. Контроль необхідний підприємствам, оскільки дозволяє дослідити економічну доцільність та правильність господарських операцій, дотримання законності їх здійснення. Завдяки результатам контролю керівництво в змозі своєчасно та швидко визначити шляхи вирішення проблем та запобігти їх виникненню в майбутньому.

Контролер перевіряє систематичний оперативний контроль та облік виконання укладених господарських договорів, враховуючи, що необхідно не тільки своєчасно застосовувати санкції за порушення договірних зобов'язань, а й попереджати їх. Штрафи накладаються за порушення строків відвантаження, доставки неякісної продукції, неповноту, відсутність або неправильне маркування продукції та в інших випадках. Також ретельно контролюють реальність операцій по реалізації продукції покупцям шляхом відображення на

відповідних рахунках обліку.

Внутрішньогосподарський оперативний контроль також спрямовують до правильності визначення обсягів реалізованої продукції, якості, цін, дотримання графіку (термінів) реалізації, а також до відповідності кількості прийнятої продукції, що приймається, надійності пропускнуої системи при продажу продукції. Для цього широко застосовують перехресну перевірку взаємопов'язаних документів: товарні накладні, квитанції, дорожні листи автомобіля, журнали журналів, дані руху зерна та іншої продукції, звіти про рух товарно-матеріальних цінностей, касові апарати (у продаж продуктів та послуг за готівку) тощо. Вони також практикують перевірку рахунків з клієнтами.

Проводячи внутрішній контроль дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, необхідно звернути увагу на створення та використання резерву сумнівних боргів. Залежно від способу нарахування резерву сумнівних боргів у процесі контролю оцінюється платоспроможність окремих боржників або згрупована дебіторська заборгованість за строком погашення. Використовуючи коефіцієнт сумніву для обчислення резерву сумнівних боргів, контролер повинен перевірити обґрунтованість обчисленого коефіцієнта та перерахувати суму нарахованого резерву.

Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та пасивів, інвентаризація дебіторської заборгованості складається з перевірки документів та записів у реєстрах обліку та перевірки дійсності сум, відображених на відповідних рахунках, та складається актом інвентаризації [1]. Проводячи інвентаризацію, всім покупцям та замовникам надсилаються виписки з аналітичних рахунків свого боргу для підтвердження реальності цього боргу. Обов'язково проводити інвентаризацію один раз на рік до підготовки річної фінансової звітності, але для своєчасного виявлення сумнівної заборгованості та вжиття заходів щодо її стягнення доцільно проводити інвентаризацію платежів з покупцями та клієнтами щоквартально.

Особливо в ході контролю вони перевіряють реальність і точність кожної суми розрахунків і підтверджують їх документальну обґрунтованість. Для цього необхідно перевірити стан аналітичного обліку цих розрахунків та їх відповідність даним первинних документів, а саме рахунками та актами виконаних робіт. Затримка виявлення помилок у розрахункових документах в деяких випадках призводить до виникнення спірної заборгованості, порушення строку подання до неї претензій.

Таким чином, сьогодні підприємства України мають дуже велику кількість дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги, що суттєво погіршує їх платоспроможність та фінансову стабільність. Контроль платежів дебіторів є невід'ємною частиною системи внутрішнього контролю компанії. Встановлення чіткої та ефективної системи контролю здатне забезпечити ефективне функціонування підприємства.

Література

1. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАПАСІВ ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

С.С. Лях, студент, гр.МгОП-1-19

*Науковий керівник: О.С. Ткаченко, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

В ефективності будь-якого виду господарської діяльності важливе місце посідають виробничі запаси. Вони посідають важливе місце у структурі затрат підприємства багатьох сфер діяльності у структурі майна та лідируючі позиції і є найбільш важливою та значимою частиною активів сільськогосподарських підприємств. За їх відсутності неможливий процес виробництва, так як однією з основних умов його здійснення є забезпеченість підприємства предметами праці – матеріалами, паливом, сировиною, та іншими активами.

Облік запасів повинен забезпечити: контроль за повним і своєчасним оприбуткуванням виробничих запасів їх зберігання і збереження в місцях та на всіх етапах обробки; відповідність складських залишків відповідним нормативам; контроль за правильним застосуванням цінностей в місцях їх використання; встановлення всіх затрат, зв'язаних з виготовленням або придбанням цінностей; підрахунок фактичної собівартості придбаних і використаних на виробництво запасів.

Відповідності до П(С)БО 9 «Запаси»: «запаси – активи, які:

- утримуються для подальшої реалізації за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшої реалізації продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виготовлення продукції, надання послуг та виконання робіт, а також управління підприємством» [2].

Для бухгалтерського обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах класифікують на такі дев'ять груп:

- насіння і посадковий матеріал;
- корми;
- паливо (тверде паливо, нафтопродукти);
- сільськогосподарська сировина для переробки;
- запаси і ремонтні матеріали;
- готова продукція, вироблена в господарстві, призначена для реалізації і відповідає певним технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим законодавчими актами;

- товари у вигляді матеріальних цінностей, що куплені (отримані) та використовуються господарством з метою подальшої реалізації;

- МШП, застосовувані протягом 12 місяців або певного операційного циклу, якщо він більше одного року;

- поточні біологічні активи, які оцінюються за П(С)БО 9 «Запаси» як сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісної оцінки [1].

Для раціональної організації обліку запасів важливе значення має їх науково обґрунтована класифікація (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика основних видів запасів

Класифікаційні групи запасів	Вид запасів	Характеристика
За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між черговими поставками
	Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи при сезонному транспортуванні
За місцем знаходження	Складські	Запаси, що знаходяться на складах підприємства
	У виробництві	Запаси, що знаходяться в процесі обробки
	В дорозі	Продукція, що відвантажена споживачу, і ще ним не отримана, знаходиться в дорозі
За рівнем наявності на підприємстві	Понаднормові	Запаси, що перевищують їх нормативну кількість
	Нормативні	Запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи
За наявністю на початок і кінець	Початкові	Величина запасів на початок звітного періоду
	Кінцеві	Величина запасів на кінець звітного періоду
Відносно до балансу	Балансові	Запаси, що є власністю підприємства і є в балансі
	Позабалансові	Запаси, що не належать підприємству, і знаходяться у нього через певні обставини
За ступенем ліквідності	Ліквідні	Виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
	Неліквідні	Виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
За походженням	Первинні	Запаси, що надійшли на підприємство від інших підприємств і не підлягали обробці на даному підприємстві
	Вторинні	Матеріали та вироби, що після первинного використання можуть застосовуватися вдруге у виробництві
За обсягом	Вільні	Запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві
	Обмежені	Запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві
За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво)
	У сфері обігу	Запаси, що знаходяться у сфері обігу

Наведена класифікація запасів забезпечує виконання основних завдань організації обліку та контролю виробничих запасів, серед яких: раціональне визначення одиниці обліку запасів та формування номенклатури-цінника; організація складського господарства; достовірне визначення первісної вартості запасів; визначення умов переоцінки запасів на дату балансу та методів їх оцінки в разі вибуття; розкриття інформації про запаси у примітках до фінансової звітності. Забезпечення зберігання виробничих запасів здійснюють такими методами: через систему матеріальної відповідальності – укладанням договорів з працівниками, які мають доступ до оформлення документів про рух матеріальних цінностей; документальне оформлення всіх операцій руху матеріальних цінностей (прийняття, відпуск, списання); затвердження окремим наказом посадового списку осіб, що мають право підписувати документи з прийняття, відпуску та списання матеріальних цінностей; налагодження складського господарства; проведення інвентаризації (вибіркової та суцільної). Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Запаси визнаються активом, якщо існує вірогідність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, а їх вартість може бути достовірно визначена [3].

Отже, запаси підприємства є необхідною складовою для нормальної діяльності. Ні одне підприємство у сфері матеріального виробництва не може обійтися без запасів. Це один із найважливіших активів, які з-поміж іншого знаходяться у процесі виробництва з метою подальшої реалізації продукту виробництва, зберігаються для споживання під час виробництва готової продукції, виконання робіт та надання відповідних послуг. Виробничі запаси є основною складовою собівартості готової продукції та, відповідно, впливають на розмір нерозподіленого прибутку підприємства. Саме тому обліку та оцінки запасів слід приділяти особливу увагу.

Література

1. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку: посібник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : «Основи», 2001. – 334 с.
2. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20 жовтня 1999 р. №246. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0751-99>.
3. Фінансовий облік: [підручник] / Л.В. Нападовська, А.В. Алексеева, О.А. Бакурова [та ін.]; за заг. ред. Л.В. Нападовської. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 700 с.

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ІНФОРМАЦІЙНОГО ДЖЕРЕЛА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

*М. М. Мельник, магістр,
Науковий керівник: Н.Ю. Єршова,
д-р екон. наук, професор,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Глобалізація, розвиток техніки і технологій, інформатизація всіх сфер життя суспільства прискорюють бізнес-процеси та інформаційні потоки на підприємствах. У зв'язку з цим, особливого значення набуває формування якісного обліково-аналітичного забезпечення управління на підприємстві, здатного своєчасно і в повному обсязі надати менеджерам необхідну інформацію при прийнятті економічних рішень. Управлінський облік є невід'ємною складовою системи обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. Питанням розвитку теорії та практики управлінського обліку присвячено наукові праці таких вчених, як М.І. Бондар, Б. Бенсуссан Л.В., Гнилицька, В. Говиндараджан, Й.Я. Даньків, К. Друри, Н.Ю. Єршова, П.О. Куцик, Л.В. Нападовська, Б. Нідлз, К. Фляйшер, Ч. Хорнгрен, Дж. К. Шанк та ін. [1-3]. Здобутки вчених є вкладом в розвиток теорії та практики управлінського обліку. Проте на сьогодні потребують подальшого дослідження стратегічний аспект даної проблематики, особлива складність якого визначається прискоренням бізнес-процесів, ускладненням інтегральних виробничих і технологічних ланцюжків, труднощами прогнозування на довгострокову перспективу можливих тенденцій і посиленням дії чинників невизначеності і ризику зовнішнього ринкового оточення.

Стратегічне управління націлене на перспективу, на майбутнє. При реалізації стратегічного управління відбувається конкретизація поставлених цілей і технологій шляхом розробки стратегії розвитку та позиціонування компанії на ринку, моніторинг та аналіз внутрішнього потенціалу компанії, її можливостей для реалізації стратегії, а також стану зовнішнього середовища з урахуванням факторів ризику і невизначеності. Для прийняття стратегічних управлінських рішень актуальним стає розвиток стратегічного управлінського обліку. Стратегічний облік є початковим етапом для побудови всього обліково-аналітичного процесу на підприємстві, який дозволяє на початкових стадіях закласти стратегічні параметри оптимізації господарювання. Аналіз використання інструментів та технологій стратегічного обліку в міжнародній практиці (рис. 1) свідчить, що найбільш актуальними є система збалансованих показників, вартісне картографування, АВС-метод, бюджетування та планування. Так, за даними СІМА, в 1000 найбільш великих корпораціях ЄС 60% використовують систему збалансованих показників [4]. Особливістю

вказаних методів є те, що використовується за більшою частиною інформація нефінансового характеру, розрахунки мають перспективну (прогнозну, ймовірну) спрямованість.

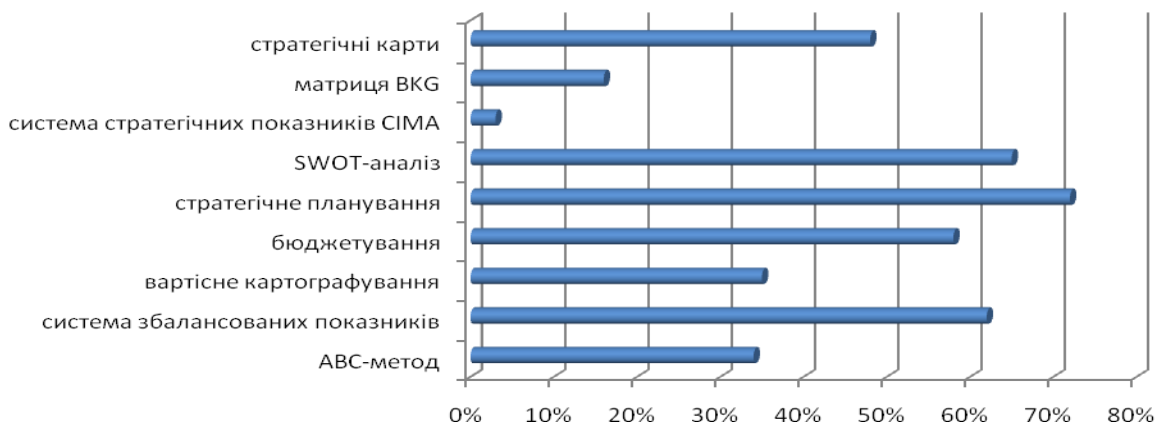

Рис.1. Аналіз використання інструментів та технологій стратегічного обліку в міжнародній практиці*

*Сформовано за даними [4]

У вітчизняній практиці такі інструменти та методи не завжди використовуються. Їх впровадження практикують компанії, які працюють із закордонними ринками, споживачами та партнерами. Використання нових методів та інструментів стратегічного управлінського обліку залежить від багатьох факторів, серед найбільш значимих фахівці-практики відмічають кризові процеси в економіці (10,4 % серед опитаних), діджиталізація бухгалтерського обліку (13 % серед опитаних), ускладнення запитів на аналітичну інформацію від користувачів (15,2 % серед опитаних), зміни у підходах до управління діяльністю на підприємствах (8,5 % серед опитаних).

Розробка та впровадження нових методів та інструментів управлінського обліку має на меті підвищення ефективності бізнесу. Для цього актуальним є перманентний моніторинг стану зовнішнього середовища; збір, обробка та аналіз інформації про ризики в розрізі опцій: ринок, інвестиції, соціальна сфера, екологія. Стають актуальними такі методи та інструменти стратегічного управлінського обліку: облікові, планово-бюджетні, контрольні, організаційні, кординаційно-регулюючі.

Необхідно зазначати, що останнім часом стійкою тенденцією стає розширення об'єктів управлінського обліку. Одним з таких об'єктів згідно з Міжнародними принципами управлінського обліку стає бізнес-модель. Керівництво великих західних компаній зазначають, що інноваційна бізнес-модель стає все більш важливим фактором, який забезпечує сталий розвиток фірми, аніж інноваційна продукція.

Обліково-аналітичне забезпечення розробки та реалізації бізнес-моделі підприємства це цілісна система збору, фільтрації, агрегування даних, аналітичної обробки, що включає логічне осмислення, розчленування, синтез та ін. з метою структурованого опису логіки ведення бізнесу та реалізації ключових бізнес-процесів діяльності підприємства. Ми поділяємо думку О.А. Міронової, яка вважає, що для опису бізнес-моделі підприємства необхідні п'ять груп баз даних: правові акти, статистична інформація та аналітичні матеріали, отримані за результатами безпосередньої обробки статистичних даних; результати аналітичних досліджень (тексти підготовчих та зведених аналітичних записів); довідкові бази даних і картотеки; оперативна інформація [5]. При формуванні бізнес-моделі підприємства система управлінського обліку (оперативного та стратегічного) є носієм інструментарію для обробки інформації (бюджетування, калькулювання, обліку витрат, система збалансованих показників) та прийняття на її основі управлінських рішень, а також засобом інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства (облік фактів господарської діяльності, аналіз, автоматизація).

Ще одним актуальним питанням для інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства в інформаційній економіці стає формування облікової політики для цілей стратегічного управлінського обліку. Єршова Н. Ю. зазначає такі складові [6]:

1) організаційний аспект (організація служби, що здійснює ведення стратегічного управлінського обліку, рівень її централізації, організація внутрішньовиробничого контролю, організація системи бюджетування і системи моніторингу зовнішньої макросередовища і внутрішньої мікросередовища, а також взаємодія між видами обліку);

2) технічний аспект (порядок відображення інформації, пріоритетні об'єкти обліку, методики обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг, об'єкти контролю, підходи до сегментації при формуванні інформації та стратегічної звітності);

3) методичний аспект (варіанти обліку факторів зовнішнього середовища, методи, використовувані для обліку чинників зовнішнього середовища, використання системи похідних балансових звітів, перелік стратегічних показателів, використання методу доданої вартості, методи стратегічного аналізу і його основні напрямки, які використовуються моделі стратегічних управлінських рішень).

Література

1. Єршова Н. Ю. Інтегрована система обліково-аналітичного забезпечення процесів розробки та реалізації стратегій розвитку підприємства / [Електронний ресурс] 2016. Режим доступу: <http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/23806/1/>

2. Bondar M., Iershova N., Chaika T. Strategic management accounting as an information platform for measuring innovation of the enterprise. 2019. // SHS Web of Conferences. <https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/contents/contents.html> DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706006>

3. Гнилицька Л. В. Проблеми впровадження управлінського обліку на підприємствах України. Бухгалтерський облік і аудит. 2001. №9. С. 39-42.

4. СИМА. cimaglobal.com/ma

5. Миронова О. А. Методология формирования учетно-аналитического обеспечения деятельности организации в области экономической безопасности. Инновационное развитие экономики. 2016. №5(35). С. 152-155.

6. Єршова Н. Ю. Концептуальні основи стратегічного управлінського обліку. Проблеми економіки. 2017. №1. С. 195-202.

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ГОСПРОЗРАХУНКОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ю.Л. Мельник, студентка гр. МгОП-1-19

Науковий керівник: Т.М. Саванчук, к.е.н., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Виробничо-господарська діяльність підприємства забезпечується не тільки за рахунок використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, але і за рахунок основних фондів. Основні виробничі засоби є одним із головних чинників, від якого залежить рівень економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Не викликає сумніву той факт, що їх наявність у науково обґрунтованих кількості і співвідношенні, технічний стан, що відповідає вимогам прогресивних технологій, є запорукою успішної діяльності підприємства

Протягом останніх років відбувалася інтеграція вітчизняного бухгалтерського обліку до світових стандартів. Даний процес вимагав приведення національної методології обліку, а також економічної термінології у відповідність до діючих та загальноприйнятих у світі [2]. Для з'ясування відповідності вітчизняних джерел світовим щодо визначення терміну «основні засоби», звернемося до прийнятого у світовій практиці бухгалтерського обліку Міжнародного стандарту фінансової звітності № 16 «Основні засоби». Відповідно до останнього «основні засоби – це матеріальні активи, які:

- а) використовуються компанією для виробництва або поставки товарів та послуг, для здачі в оренду іншим компаніям, або для адміністративних цілей;
- б) очікується використовувати протягом більш ніж одного періоду».

Згідно з П(с)БО 7 основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

Відмітимо, що для ефективного використання основних засобів необхідно вміти правильно відображати їх в обліку та вирішувати пов'язані з цим процесом проблеми, однією із яких є організація операцій документування основних засобів, які забезпечують і підтверджують достовірність бухгалтерського обліку. Правильна організація бухгалтерського обліку основних засобів забезпечує:

- ефективність їх використання;
- своєчасність визначення і відображення операцій зі змінами, що відбуваються із ними;
- повноту відображення цих змін у вартісному вираженні в бухгалтерському обліку [3].

Належна організація обліку основних засобів не можлива без їх групування за функціональним призначенням, галузевою ознакою, використанням, ознакою належності та за натурально-матеріальним складом.

Так, за функціональним призначенням:

1) виробничі - основні засоби, що безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або сприяють його здійсненню (будови, споруди, силові машини та обладнання, робочі машини та обладнання), що діють у сфері матеріального виробництва;

2) невиробничі основні засоби, що не беруть безпосередньої або побічної участі у процесі виробництва і призначені в основному для обслуговування комунальних і культурно-побутових потреб трудящих;

3) будови, споруди, обладнання, які використовуються у невиробничій сфері.

За галузевою ознакою основні засоби поділяються на: промислові, будівельні, сільськогосподарські, транспортні, зв'язку.

За використанням основні засоби поділяють на діючі (усі основні засоби, що використовуються у господарстві), недіючі (ті, що не використовуються у даний період часу у зв'язку з тимчасовою консервацією підприємств або окремих цехів), запасні (різне устаткування, що знаходиться в резерві й призначені для зміни об'єктів основних засобів, що вибули або ремонтуються).

Не менш важливе значення в обліку основних засобів має розподіл їх за ознакою належності на власні й орендовані. Власні засоби можуть складатися із статутного (пайового, акціонерного) капіталу, додаткового капіталу з відповідних джерел на розширення роботи підприємства, власних прибутків, цільового фінансування і цільових надходжень

Отже, основні засоби – один з найважливіших чинників будь-якого виробництва. Тому для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства мусять мати необхідні засоби та матеріальні умови. Основні засоби дуже різноманітні по своєму призначенню, способу використання і т.д. Їх раціональне використання сприяє поліпшенню всіх техніко-економічних показників [4].

Виходячи з цього, на нашу думку, необхідно постійно удосконалювати теоретичні і практичні засади організації обліку основних засобів у напрямку розширення її управлінських можливостей, максимально пристосовуючи до практичних потреб суб'єктів підприємницької діяльності, адже саме обсяг основних засобів дає підстави судити про розмір підприємства, його можливості та перспективи розвитку.

Література

1. Городянська Л. В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку та аналізу: монографія. К.: КНЕУ, 2008. 224 с.
2. Жарікова О.О. Первинний облік основних засобів: удосконалення типових форм. *Вісник СевНТУ*. 2011.
3. Замлинський В.А. Облік основних засобів: переосмислення принципів та завдань. *Облік і фінанси АПК*. 2010.
4. Сарапіна О.А. Пінчук Т.А. Актуальні проблеми обліку основних засобів підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 8. Частина 3. 2014.

АНГЛОСАКСОНСКАЯ И КОНТИНЕНТАЛЬНАЯ МОДЕЛИ УЧЕТА

М.С. Можейко, студентка 3 курса

Специальности «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»

Научный руководитель: Невдах С.В. к.э.н., старш. преподаватель

Полесский Государственный университет, г. Пинск

В современном мире существует широкое многообразие моделей учета. Однако все модели учета имеют большое количество различий, обусловленных как историческими причинами, так внешнего воздействия той среды, в которых функционируют предприятия различных стран мира. На данный момент используется несколько основных модели учета, однако в данной работе представлены две основных классификации, отличающихся своей простотой и оригинальностью одновременно.

Международные стандарты финансового учета являются обязательными в нескольких странах Европы. Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО; IFRS англ. International Financial Reporting Standards) – стандарты и разъяснения, выпущенные Советом по Международным стандартам финансовой отчетности (Советом по МСФО). Они состоят из:

- 1) Международных стандартов финансовой отчетности (IFRS);
- 2) Международные стандарты финансовой отчетности (IFS);
- 3) Разъяснений КРМФО (IFRIC);
- 4) Разъяснений ПКР (SIC) [1].

В конце 20 века стандарты разрабатывались Комитетом по международным стандартам финансовой отчетности (IASB) и до 2001 года выпускались под названием International Accounting Standards (IAS). Позже был преобразован в Совет по Международным стандартам финансовой отчетности (IASB). В апреле 2001 года IASB принял давно образованные IAS и продолжил работу, выпуская вновь создаваемые стандарты, однако уже под названием IFRS.

В отличие от многих национальных стандартов и правил, МСФО не предписывают четкие инструкции, следование которым обязательно. МСФО представляют собой так называемые стандарты, которые основаны в первую очередь на принципах, но не на жестких правилах. Основными принципами МСФО являются:

- принцип начисления;
- принцип непрерывности деятельности;
- принцип осторожности;
- принцип уместности и др.

Таким образом, поскольку становление МСФО происходила в течение длительного периода, а также, основываясь на факт существования МСФО во многих странах мира, существует некое количество моделей учета. В рамках данной работы рассматриваются две из них, а именно англосаксонская (британо-американская) и континентальная (европейская).

Англосаксонская модель учета

Основоположниками данной модели следует считать Великобританию, США и Голландию. Данная модель строится на интересах инвесторов и кредиторов, так как в этих странах активно развивается акционерная форма капитала, то есть компании являются участниками рынка ценных бумаг, именно поэтому организации обязуются представлять объективную информацию о текущем финансовом положении [2].

Основной задачей данной модели является не что иное, как обеспечение интересов инвесторов и кредиторов при наименьшем вмешательстве государства в систему формирования данных бухгалтерского учета.

Основная цель пользователей бухгалтерской отчетности — оценка финансовой деятельности предприятия для того, чтобы наиболее разумно разместить свои средства.

В тех странах, в которых используется описываемая модель, стандарты разрабатываются общественными профессиональными организациями.

К странам с англо-американской моделью учета следует относить: Австралия, Багамы, Барбадос, Великобритания, Венесуэла, Гонконг, Доминиканская Республика, Замбия, Зимбабве, Израиль, Индия, Индонезия, Ирландия, Канада, Кипр, Колумбия, Малайзия, Мексика, Нигерия, Нидерланды, Новая Зеландия, Пакистан, Панама, Пуэрто-Рико, Сингапур, США, Тринидад и Тобаго, Уганда, Фиджи, Филиппины, Центральноамериканские страны, ЮАР, Ямайка и другие страны [3, с. 7].

Континентальная или европейская модель

Эта модель объединяет Германию, Францию, Италию, Бельгию, Швейцарию и прочие страны. Основной отличительной чертой континентальной модели бухгалтерского учета является высокая степень вмешательства государства в систему бухгалтерского учета организаций. Весь учет в таких странах регулируется непосредственно государством: разрабатывает принципы и нормы, обязательные для использования организациями. В отличие от англо-американской (англосаксонской) модели, в которой рынок ценных бумаг оказывает большое влияние на систему учета, континентальная модель характеризуется сильным влиянием не инвесторов и кредиторов, а в первую очередь налогового законодательства.

Основными пользователями бухгалтерской отчетности в странах с подобной моделью учёта являются непосредственно банки и государство. Такое сильное вмешательство государства в бухгалтерский учет организаций обусловлено не чем иным как историческим аспектом. Ведь вполне ясно, что Россия, Австрия, Беларусь, Германия, Дания и иные страны Европы стремились к централизации управления, а предприятия стремились заручиться поддержкой государства.

Именно поэтому самым главным отличием континентальной модели является удовлетворение потребностей государства, а ориентация на запросы кредиторов и инвесторов не является первостепенной задачей учета.

Таким образом, изучение бухгалтерского учета различных стран мира позволяет провести анализ проблем в становлении и развитии учета, исследовать приоритетность задач и аспекты, на которых строится бухгалтерский учет.

Литература

1. Постановление Совета Министров Республики Беларусь и Национального банка Республики Беларусь от 19 августа 2016 г. № 657/20 «О введении в действие на территории Республики Беларусь Международных стандартов финансовой отчетности и их Разъяснений, принимаемых Фондом Международных стандартов финансовой отчетности» [Электронный ресурс]: Режим доступа <http://pravo.by> – Дата доступа: 02.05.2020.

2. Дяченко, Д. В. Международные модели бухгалтерского учета / Д. В. Дяченко. – Текст : непосредственный // Молодой ученый. – 2017. – № 40 (174). – С. 108-110. – [Электронный ресурс]: <https://moluch.ru/archive/174/45809> – Дата доступа: 02.05.2020.

3. Жарикова, Л. А. Бухгалтерский учет и отчетность в зарубежных странах: учеб. пособие – Тамбов: Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. – 160 с.

АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ В УПРАВЛІННІ МАТЕРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В. Г. Назарець, магістр

*Науковий керівник: Н. Ю. Єршова, д-р екон. наук, професор,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Матеріально-виробничі запаси відіграють важливу роль у забезпеченні нормальної безперебійної роботи підприємства, а витрати їх придбання складають доволі вагому частину у загальних витратах. Динамічний характер матеріально-виробничих запасів як елементу економічного потенціалу підприємства ускладнює процес управління ними. У вирішенні даної проблеми значна роль відводиться аналітичній інформації про стан матеріально-виробничих запасів. Питанням аналізу матеріально-виробничих запасів присвячено наукові дослідження таких вчених, як: Л. М. Кіндрацька, В.П. Завгородній, Н.Ю. Єршова, Г.М. Остапова, К.М. Сиваш К.М. та ін. [1, 2]. Аналіз літературних джерел свідчить, що розроблені методики аналізу запасів покликані сприяти вирішенню проблеми щодо управління ними. Проте, удосконалення господарського механізму управління матеріально-виробничими запасами – комплексний процес, всі елементи якого повинні бути пов'язані між собою. Недостатня увага до одного з них послаблює ланцюг господарських заходів і може істотно знизити їх ефективність. Тому пошук шляхів такого вдосконалення повинен відрізнятися комплексністю та повнотою. Раціональне управління матеріально-виробничими запасами виробничого підприємства можливо лише при наявності дієвого механізму їх оцінки та аналізу.

Ж. Рішар відзначає, що в контексті традиційного фінансового аналізу аналіз запасів полягає у визначенні того, наскільки запаси відповідають мінімальним нормам в рамках управління поставками і серійним виробництвом [3]. Але, з нашого погляду, метою аналізу матеріально-виробничих запасів є отримання необхідного обсягу інформації, що дає точну і своєчасну оцінку стану запасів, їх відповідності потребам виробництва, виявлення резервів для розширення економічного потенціалу підприємства.

На нашу думку, аналітична інформація в управлінні матеріально-виробничими запасами підприємства має формуватися протягом всього управлінського циклу і передбачає таку послідовність.

Перший етап аналізу матеріально-виробничих запасів спрямований на формування укрупненої аналітичної інформації щодо основних показників, які характеризують їх динаміку, відхилення від нормативів. Такими показниками є темп зміни матеріально-виробничих запасів і коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів в цілому та за елементами.

Другий етап передбачає групування запасів по номенклатурних одиницях на основі двох критеріїв: вартість та якість конкретного виду запасів.

Угрупування дозволяє виділити стратегічно важливі і незначні групи матеріально-речових оборотних коштів. Для чого на основі аналізу номенклатурного ряду за двома критеріями формується матриця, в якій номенклатурні види запасів групуються в групи, з яких виділяються стратегічно важливі групи запасів і групи запасів, вплив яких на величину матеріальних оборотних коштів незначно. Виходячи з градації, вибудовується порядок аналізованих груп, згідно з яким проводиться безпосередній аналіз запасів «на місцях».

Третій етап передбачає аналіз запасів матеріально-речових оборотних коштів по номенклатурних групах.

Четвертий етап - виявлення резервів підвищення ефективності управління матеріально-виробничими запасами по кожній номенклатурній позиції, що дозволить оптимізувати їх стан в цілому, забезпечити безперервність виробничого процесу на підприємстві. Реалізація даного етапу пов'язана з результатом проведення попередніх етапів. Якщо в результаті аналізу стратегічно важливих груп матеріально-виробничих запасів виявлені значні резерви їх оптимізації, то наступним етапом є прийняття управлінських рішень. Якщо в результаті аналізу резервів не виявлено, то слід переходити до аналізу наступної групи запасів, виходячи з проведеної на другому етапі аналізу систематизації.

Недостатня забезпеченість матеріально-виробничими запасами загрожує скороченням виробничих обсягів, зменшенням прибутку. Тому, важливою є аналітична інформація щодо їх обсягу з метою оптимізації. Аналіз сприяє виявленню чинників, які допоможуть визначити розмір запасів, необхідний для задоволення потреб і не виходить за межі допустимих меж. Ефективним для таких цілей виявився АВС-аналіз. Оптимальне використання матеріально-виробничих запасів залежить від своєчасного виявлення в загальному обсязі запасів залежаних, неходових. Даний факт встановлюється за допомогою вивчення сальдових відомостей або документів складського обліку. У зв'язку з цим потрібно визначити і усунути причини, серед яких можуть бути відхилення фактичних витрат від розрахунковий і фактичного надходження товару від планованого.

Література

1. Єршова Н. Ю. Методичні підходи до аналізу виконання кошторису видатків бюджетними установами / [Електронний ресурс] Н.Ю. Єршова, Ю. Стребкова. – 2012. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/>.

2. Остапова Г. М., Сиваш К. М. Логістичні підходи до управління матеріальними запасами промислового підприємства // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 1. – С. 247-251.

3. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия / пер. с франц. под руководством Л. П. Белых, – М.: «Аудит»: Издательское объединение ЮНИТИ, 1997 – 375 с.

4. Єршова Н.Ю. Формування та оцінка ресурсних можливостей підприємств машинобудування в рамках антикризового управління / Н. Ю. Єршова // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. Економіка підприємства: теорія і практика. – К. : КНЕУ. – 2008. – Ч.І. – С. 202–209.

ПРОБЛЕМИ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

І.В. Ніколаєнко, ст.викладач

Н.А. Навроцький, студент

Національний університет харчових технологій

Біржова діяльність в Україні, незважаючи на позитивну динаміку багатьох показників, що її характеризують, все ще перебуває на стадії становлення. Обсяги біржової діяльності порівняно з іншими країнами є незначними. Подальшому розвитку біржової та позабіржової діяльності заважає цілий ряд проблем, починаючи від низької ліквідності та низького рівня біржової культури в країні та закінчуючи непрозорістю біржових ринків і недосконалістю нормативного регулювання. Зважаючи на значну роль біржової діяльності в сучасній фінансово-економічній системі, розв'язання існуючих проблем у цій сфері є важливим науково-практичним завданням.

Дослідженнями біржової діяльності займалися як західні вчені Р. Тьюлз, Е. Бредлі, Т. Тьюлз та інші, так і вітчизняні дослідники і дослідники з країн СНД, зокрема Б. Рубцов, Р. Дудяк, О. Мозговий, Т. Берднікова, В. Галанов, А. Басова, Ю. Петруся, В. Булатов, І. Пилипенко, О. Жук та багато інших. Аналізом проблем біржової діяльності в Україні та шляхами їх вирішення займалися такі вчені, як В. Бралатан [2], Л. Грищенко, В. Діденко [3], О. Жилиякова, А. Приступко, О. Савицька та багато інших.

Незважаючи на значний теоретичний і практичний інтерес до проблем розвитку біржової діяльності в Україні, з часом їх кількість не зменшується, з'являються нові.

Аналізуючи проблеми біржової діяльності України в цілому та фондових бірж зокрема, варто відзначити, що окремі аспекти біржової діяльності в Україні є штучно створеними.

Мова йде про кількість створених в Україні бірж. Як зазначалося вище, за станом на початок 2012 року в Україні офіційно зареєстрованими є 572 біржі, притому, що реально функціонуючими є лічені одиниці. Досвід розвинутих країн підтверджує штучність такої біржової діяльності і свідчить, що для організації успішної біржової діяльності достатньо незначної кількості бірж. Наприклад, у США, що є світовим лідером біржової діяльності, нараховується 11 фондових і 30 товарних бірж. У Великобританії кількість бірж є ще меншою – 5. У Швеції, Швейцарії та Нідерландах взагалі функціонує лише одна біржа. Досить часто угоди, що укладаються на біржах, по суті не є біржовими. Вони не є результатом взаємодії попиту і пропозиції. Біржі є лише базою для юридичного оформлення угоди. Тобто біржі в Україні не є місцем зустрічі покупця і продавця, не є ринковим механізмом ціноутворення, а є лише місцем для реєстрації вже готових угод. І навіть при цьому товаровиробники реалізують лише 0,1–0,2 % від загального обсягу реалізованої продукції [1].

Незважаючи на значну кількість проблем, що наразі характерні для біржової діяльності в Україні в цілому та фондових бірж зокрема, варто

відзначити, що більшість з них є принципово вирішуваними. Робити це доцільно шляхом розвитку біржової культури в країні, переорієнтації підприємств з ринку банківських продуктів на залучення фінансових ресурсів на фондовому ринку, залучення іноземних інституційних інвесторів, розширення асортименту біржових інструментів тощо

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зазначити, що біржова діяльність є важливим елементом фінансово-економічної системи країни. Рівень розвитку біржової діяльності все ще залишається незадовільним, що проявляється в цілому комплексі проблем: низький рівень ліквідності, висока волатильність, значний рівень спекулятивної активності, значна залежність від зовнішніх інвесторів, низький асортимент біржових інструментів тощо. Більшість із цих проблем можна розв'язати за умови адекватного державного регулювання та підвищення прозорості біржової діяльності, більш активного залучення населення та іноземних інвесторів. Таким чином, перспективи розвитку біржової діяльності в Україні є незаперечними.

Література

1. Аналітичний огляд фондового ринку України за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/Fund_market_2011.pdf.

2. Бралатан В. П. Розвиток біржового ринку в Україні / В. П. Бралатан // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С. 126–129. 3. Веселовська О. Є. Проблеми розвитку фондового ринку в Україні та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / О. Є. Веселовська, В. С. Капканець //

3. Діденко В. М. Тенденції, проблеми та перспективи діяльності фондового ринку в Україні / В. М. Діденко, В. В. Олійник // Наук. вісник БДФА. Економічні науки : зб. наук. праць / Міністерство фінансів України, БДФА. – Чернівці : Технодрук, 2009. – Вип. 2. – С. 168–180. 7. Жилиякова О. В. Проблеми розвитку фондового ринку України. / О. В. Жилиякова, А. О. Поставний // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг. – 2010. – Випуск 2(12). – С. 485–490.

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

І. В. Павлієнко,

ЗВО «Бакалавр» за ОПП Облік і оподаткування

Науковий керівник – Н. А. Канцедал, к.е.н., доцент,

доцент кафедри бухгалтерського обліку

та економічного контролю,

Полтавська державна аграрна академія

Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовують виробничі запаси, вони є значною і найбільш важливою частиною активів підприємства. Виробничі запаси формують виробничі ресурси підприємства, які займають особливе місце у складі майна та у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [4]. А також інше трактування терміну запаси відображається в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» активи – це ресурси, контрольовані підприємством в наслідок минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому внаслідок будь-якого використання такого запасу [5].

На кожному підприємстві обов'язково проводять інвентаризацію. Інвентаризація запасів є дещо складнішим процесом, аніж інвентаризація основних засобів. А все тому, що для визначення фактичної кількості запасів потрібно належним чином їх виміряти, зважити, перевірити, чи відповідають вони критеріям визнання активом тощо. І це в умовах постійного переміщення запасів зі складу. Після таких процедур результати перевірки слід задокументувати й обов'язково відобразити в обліку.

Проведення інвентаризації належить до компетенції інвентаризаційної комісії, а формування переліку інвентаризаційних об'єктів та строків проведення інвентаризації – до професійної компетенції бухгалтера, внаслідок чого на рівні господарюючого суб'єкта затверджуються відповідні регламентні документи [3].

Інвентаризація запасів проводиться не менше одного разу на рік згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [5]. Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності бухгалтерського обліку шляхом їх зіставлення з фактичною наявністю майна.

Головними завданнями інвентаризації є:

- 1) виявлення фактичної наявності запасів;
- 2) установлення лишку чи нестачі шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними обліку;

3) виявлення активів, які частково втратили свої первісну якість і споживчу властивість, застарілих, а також таких, що не використовують;

4) виявлення запасів, які не відповідають критеріям визнання їх активом [1].

Відповідальність за організацію інвентаризацій несе керівник підприємства, який повинен створити необхідні умови для її проведення у стислі строки, визначити об'єкти, кількість і терміни проведення інвентаризації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим.

До початку проведення інвентаризації необхідно:

1) вивести залишки цінностей на день інвентаризації;

2) матеріально-відповідальній особі всі видаткові та прибуткові документи й цінності здати в бухгалтерію, цінності що надійшли – оприбуткувати, а ті, що вибули списати;

3) опломбувати місця зберігання, що мають окремі входи і виходи;

4) перевірити стан вимірального господарства, тобто точність ваг, гирі іншої апаратури.

Проведення інвентаризації є обов'язковим у таких випадках:

1) перед складанням річної фінансової звітності;

2) у разі зміни матеріально відповідальних осіб;

3) у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день установлення таких фактів) в обсязі, визначеному керівником підприємства;

4) за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації;

5) у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства;

6) у разі припинення діяльності підприємства;

7) у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (на дату такого переходу);

8) в інших випадках, передбачених законодавством [1].

По завершенню інвентаризації запасів складають інвентаризаційний опис, усі вони повинні бути перераховані, переміряні, переважені і занесені до форми М-21 «Інвентаризаційний опис».

Виробничі запаси вносяться до інвентаризаційного опису по кожному окремому найменуванню. При їх інвентаризації встановлюється фактична наявність сировини, матеріалів, палива, купованих комплектуючих виробів і напівфабрикатів, тари, запасних частин, малоцінних і швидкозношуваних предметів, готової продукції та інших матеріальних цінностей. Оформлені інвентаризаційні описи комісією передаються до бухгалтерії, де дані інвентаризації порівнюються з даними бухгалтерського обліку.

Організацію інвентаризаційних процесів окремих об'єктів обліку, в тому числі й запасів необхідно здійснювати з урахуванням методологічних

особливостей бухгалтерського обліку, що передбачає синхронізовану взаємодію усіх елементів його методу [2, с.148]. Тому перспективою подальших досліджень у даному напрямку є практичні аспекти реалізації методики інвентаризації запасів на підприємстві, а також способи врегулювання інвентаризаційних різниць.

Література

1. Інвентаризація запасів: про що потрібно знати. Газета «Інтерактивна бухгалтерія». № 204 від 25.10.2019. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/9712/102396> (дата звернення: 5.05.2020).

2. Канцедал Н. А. Моделювання варіантів взаємодії елементів методу бухгалтерського обліку. Вісник запорізького національного університету: Збірник наук. праць. Економічні науки. 2011. № 2 (10). С. 144-149. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1916> (дата звернення: 5.05.2020).

3. Канцедал Н. А. Обов'язкова інвентаризація: вимоги до проведення та інвентаризаційні об'єкти. Проблеми і перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і контролю діяльності підприємств в умовах глобалізаційних трансформацій: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. С. 51-52. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/301> (дата звернення: 5.05.2020).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджено наказ МФУ № 246 від 20.10.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 5.05.2020).

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 02.04.2020. № 996-XIV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 5.05.2020).

ОБЛІКОВІ СИСТЕМИ ТА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНА РОЛЬ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*Т. С. Павловська,
ЗВО «Бакалавр» за ОПП Облік і оподаткування
Науковий керівник – Н. А. Канцедал, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
та економічного контролю,
Полтавська державна аграрна академія*

В умовах глобалізації економіки питання соціальної відповідальності підприємств набувають все більшої актуальності, а їх вирішення потрібно розглядати у тісному взаємозв'язку відповідних інституцій. Глобалізаційні процеси та інноваційні технології формують нову реальність бухгалтерського обліку, яка безперервно отримує нові «виклики і завдання цифрової епохи, що вимагають перманентного удосконалення компетентностей сучасного бухгалтера» [2, с. 28]

Однією зі слабких сторін сучасної економіки вважається її інституційна несистемність, зокрема щодо вирішення проблем соціальної відповідальності економічних суб'єктів. Але розвиток світу у напрямку економічної та політичної глобалізації спонукає до вирішення цієї проблеми. Масштаби підприємства не обов'язково обмежуються однією країною, внаслідок чого посилюється вплив питання соціальної відповідальності підприємств.

Соціальна відповідальність – це явище, яке забезпечує дотримання соціальних норм членами суспільства. Вищезгадані норми були сформовані у процесі життєдіяльності, з метою забезпечення порядку у тих сферах міжособистісних відносин, що не підпорядковуються законодавству. Їх важливість підтверджується застосування заходів впливу до порушників (наприклад, особа, чия поведінка не відповідає соціальним нормам, може отримати громадський осуд).

В підприємстві соціальна відповідальність являє собою відповідальність тих, хто приймає управлінські рішення перед тими, на кого вони можуть вплинути [4, с. 130]. Її можна розглядати з двох позицій: зовнішнього та внутрішнього середовища організації. По-перше, передбачається відповідальне ставлення щодо виробленої продукції чи наданих послуг. Дотримання соціальних норм підприємством контролюється його споживачами, партнерами, конкурентами, державою. По-друге, соціальна відповідальність діє і всередині підприємства, забезпечуючи порядок у відносинах між працівниками, відділами тощо.

В минулому питання соціальної відповідальності майже не торкалося підприємств. Так, на початку розвитку нафтопереробного бізнесу питання безвідходного виробництва чи безпечної утилізації відходів не піднімалося. Перші компанії з переробки нафти не мали ні технологій, ні стимулів для цього.

Це не було врегульовано законодавчо і нормою для них був злив відходів у непризначених для цього місцях, таких як річки, наприклад. Що звісно шкодило екології і негативно відображувалося на місцевих жителях. Крім того, прикладом соціальної безвідповідальності може слугувати відсутність належних умов праці на заводах в минулому. Причин для цього було багато, але серед основних можна виділити: малу кількість самих заводів та урбанізацію. Тобто знайти заміну робітнику не було проблемою для заводу, у той же час працівник міг не знайти нового місця роботи. А отже, праця конкретного робітника мала низьку цінність.

Збільшення кількості підприємств, вихід технологій на нові рівні став причиною посилення конкуренції між ними. І, крім економічної сторони конкуренції, постала також соціальна. Отже, загальносвітовий розвиток виробництва зробив актуальними і для бізнесу такі глобальні проблеми, як обмеженість та вичерпність ресурсів, забрудненість довкілля, зростання майнової нерівності, злиднів тощо.

І тепер для соціально відповідальної діяльності сучасного підприємства одночасно будуть характерними: спрямованість на отримання економічних вигод (матеріальних та нематеріальних), забезпечення збереження та покращення навколишнього середовища і врахування інтересів всіх груп зацікавлених осіб [1, с. 35]. Такий підхід обумовлює зростання ролі соціального капіталу.

Поняття соціального капіталу являє собою обмежено реальний або потенційний ресурс мережевої соціальної взаємодії, що здатен перетворюватися, переходити в інші види капіталу. Так, наприклад, соціальний капітал у формі довіри контрагентів може зменшити ступінь невизначеності і ризику в діяльності, чим забезпечить оптимізацію витрат, підвищить якість продукції [4, с. 146-147]. Із зростанням значимості соціального капіталу виникає необхідність його відображення в облікових системах.

Під обліковою системою підприємства розуміють сукупність елементів, інформації стосовно його господарської діяльності. Вона є частиною загальної системи управління підприємством. Оскільки саме на зібраній та відповідно обробленій фінансовій інформації базується контроль за діяльністю організації, приймаються управлінські рішення. Але облік інформації, що стосується соціальної діяльності породжує ряд проблем, оскільки далеко не всю «соціальну» інформацію можна виразити через фінансові показники.

Бухгалтерський облік та звітність можуть відображати соціально важливі процеси. Доходи від соціально корисної діяльності часто не мають прямого фінансового вираження, постаючи у формі підвищення репутації підприємства, наприклад. А от витрати можна виділити досить чітко. До них відносяться витрати на підвищення кваліфікації персоналу, забезпечення відповідних умов праці, контроль якості виробленої продукції (наданих послуг), заходи щодо захисту навколишнього середовища, соціальні програми, благодійність тощо.

Для України дане питання постало не лише в процесі природного розвитку, але і з популяризацією євроінтеграційного напрямку. Так, саме на основі регламентованих Європейським Союзом нефінансових звітів базується «Звіт про управління», що складається підприємствами відповідно до ст. 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [5]. Однак, в Україні дана форма звіту є не обов'язковою для малих підприємств та мікропідприємств, у результаті чого більшість підприємств ігнорують розкриття нефінансової інформації у звітності.

В організації сучасних облікових систем необхідно керуватися принципом функціональності, тобто виконання обліком своїх функцій, орієнтованих на «визначення показників, що характеризують відображувані економічні процеси, тобто параметрів реальних соціально-трудових, економіко-правових та еколого-економічних відносин» [3, с. 70].

Роль соціальної складової в підприємстві все більше актуалізується, а отже, методологічні підходи до побудови сучасних облікових систем повинні враховувати такі важливі соціальні фактори як обмеженість ресурсів, потреба фізичної економії, дотримання політики суспільних пріоритетів.

Рациональна побудова облікових систем у вказаному напрямку сприятиме ідентифікації чистого суспільного внеску підприємства, що обліковується як суспільні витрати, що у подальшому дозволить визначати суспільну корисність діяльності кожного окремого господарюючого суб'єкта.

Література

1. Будько О. В. Облік соціально відповідальної діяльності як інформаційна основа управління сталим розвитком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №20. С. 33–38. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2016/9.pdf (дата звернення: 24.04.2020)
2. Канцедал Н. А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Облік і фінанси*. 2019. № 1(83). С. 28.-34. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-28-34](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-28-34) (дата звернення: 24.04.2020).
3. Канцедал Н. А. Наукова інтерпретація методології бухгалтерського обліку у працях Г. Г. Кірейцева. *Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: збірник матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (26 лютого 2015 р.; м. Київ) / Відпов. за вип. Б. В. Мельничук*. К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. С. 69-72. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/326> (дата звернення: 24.04.2020).
4. Корпоративна соціально-екологічна відповідальність та партнерство стейкхолдерів задля сталого розвитку: монографія / за заг. ред. І. О. Макаренко. Суми: СумДУ, 2020. 260 с.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 02.04.2020. № 996-XIV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 24.04.2020).

МСФО В БЕЛАРУСИ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

*К.А. Приходько, студент 3 курса, группы 17БУ-1
Научный руководитель: М.Н. Галкина, ассистент
Полесский государственный университет, г. Пинск*

Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), разрабатываемые Комитетом по международным стандартам финансовой отчетности (КМСФО), признаны во всем мире как эффективный инструментарий для предоставления прозрачной и понятной информации о деятельности компаний.

МСФО носят рекомендательный характер, и страны могут самостоятельно принимать решения об их использовании.

В Республике Беларусь, в условиях повышенных бизнес рисков, признание международных стандартов финансовой отчетности, как основополагающих для формирования прозрачной отчетности, является важным шагом, прежде всего для привлечения иностранного капитала, с целью улучшения взаимоотношений с иностранными инвесторами, что будет способствовать увеличению числа совместных проектов.

На территории Республики Беларусь одним из значимых нововведений в национальном законодательстве в области бухгалтерского учёта стало принятие 19 августа 2016г. Советом Министров и Национальным банком Республики Беларусь совместного постановления № 657/20, согласно которому введены в действие 42 Международных стандарта финансовой отчетности и 26 разъяснений к ним.

Вместе с тем, как показывает практика, внедрение международных подходов наталкивается на серьезные трудности, обусловленные как объективными, так и субъективными причинами:

1) основными препятствующими факторами в процессе принятия МСФО как в Республике Беларусь, так и в других странах являются как раз таки не технические, а культурные вопросы, ментальные модели, правовые аспекты, образовательные потребности и политические влияния.

2) отчетность, которая составлена с учетом принципов МСФО, как правило, остается невостребованной, а потому ненужной, что объясняется отсутствием интереса со стороны иностранных инвесторов к ведению бизнеса в Беларуси;

3) при разработке учетной политики в белорусском учете необходимо утвердить целый ряд документов: рабочий план счетов бухгалтерского учета, формы первичных учетных документов и документов для внутренней бухгалтерской отчетности, правила документооборота и т. д. Кроме того, необходимо разработать порядок проведения инвентаризации активов и обязательств предприятия, а также утвердить методы их оценки. Учитывая нормы МСФО, подобные действия желательны, но не обязательны – вся информация может содержаться в примечаниях к финансовой отчетности.

4) ведение учета по МСФО, трансформация отчетности в формат МСФО — это достаточно затратные мероприятия, такие как, затраты по обучению персонала, оплате консультационных услуг, модернизации программного обеспечения и первичному переводу отчетности в формат МСФО, что в условиях финансового кризиса снижает возможности субъектов хозяйствования в их осуществлении;

5) подходы, предусмотренные МСФО, во многих случаях неприменимы в Беларуси, да и в других странах постсоветского пространства, что обусловлено различиями в общественно-политическом устройстве, в уровне рыночных отношений и развития частной собственности, многолетними национальными традициями в организации учета;

6) бухгалтерские кадры в силу отсутствия соответствующей подготовки, как правило, не готовы к ведению учета и составлению отчетности в формате МСФО, что обуславливает необходимость привлечения для выполнения таких работ аудиторских организаций, прежде всего из «большой четверки» или входящих в другие международные сети.

Переход Республики Беларусь на МСФО является важным шагом в процессе построения взаимного доверия между нашей республикой и международным сообществом. Так же, стоит отметить, что при переходе организации могут получить следующие преимущества:

- раскрытие в финансовой отчетности экономической сущности бизнес-процессов, наиболее адекватных для принятия эффективных управленческих решений в достаточно жесткой конкурентной среде;
- предоставление зарубежным инвесторам понятной им информации, что облегчает доступ к мировым рынкам капитала;
- повышение инвестиционной привлекательности и конкурентоспособности;
- снижение издержек предприятий на ведение «тройной» отчетности;
- сократить время и ресурсы для разработки новых национальных правил учета и отчетности [1].

Переход будет окончательно закончен только в том случае, если каждый бухгалтер будет профессионально владеть основами МСФО, а руководители организаций будут заинтересованы в предоставлении достоверной и объективной информации.

В числе других задач перехода следует отметить необходимость окончательного разделения бухгалтерского учета на финансовый, управленческий и налоговый, как это принято в международной практике. При этом финансовый анализ, на основе данных финансовой отчетности, ориентирован на внешних пользователей (собственников, инвесторов, кредиторов и т.д.), управленческий учет используется для систематизации затрат, принятия управленческих решений и планирования, а налоговый учет — применяется для исчисления налогов.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что переход на МСФО – это довольно сложный, длительный процесс, которому необходимо тщательное обоснование. Преодолев все вышеперечисленные проблемы, белорусские организации получают новые возможности для своего развития, что позволит увеличить их инвестиционную привлекательность и приобщиться к международным рынкам капитала.

Литература

1. Кухто Ю. Ю. Переход на МСФО: проблемы, вызовы и пути для белорусских организаций [Электронный ресурс] / Ю. Ю. Кухто. – Режим доступа: <https://promsfo.by>. – Дата доступа: 20.04.2020.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА

*К.А. Приходько, студент 3 курса, группы 17БУ-1,
Научный руководитель: Галкина М.Н., ассистент
Полесский государственный университет, г. Пинск*

Мир становится более цифровым, автоматизированным и требует обновления в управлении. Организациям необходимо изменять свои инновационные процессы с помощью внедрения новых технологий.

Данная работа посвящена перспективам цифровизации управленческого учета, под которым понимается система накопления и полной всесторонней обработки информации о производственно– хозяйственной деятельности субъекта хозяйствования с целью создания универсальной базы данных для принятия тактических, стратегических, технологических, инновационных, экономических и структурных решений по планированию, контролю, анализу, регулированию и прогнозированию производственных ситуаций и оценке возможных тенденций развития организации и ее структурных подразделений.

Сегодня формирование и внедрение цифровых технологий, цифровых систем непредотвратимо влекут модификацию, казалось бы, уже устоявшихся понятий и явлений.

Цифровизацией управленческого учета представляет собой использование в данном учёте информационно-коммуникационных технологий, которые способны завершить автоматизацию управленческого учета, осуществляемого по его традиционным методикам, а именно, автоматизировать ввод информации для решения управленческих задач и передачу отчетов управленческого учёта пользователям. При этом считается, что традиционные информационно-коммуникационные технологии управленческого учета уже автоматизировали сам процесс получения данных, включаемых в управленческие отчеты [1].

В последние годы значительное количество организаций предпринимали множество попыток внедрения различных инструментов для того, что бы «оцифровать» информацию предприятия о собственной продукции, клиентах, заказчиках. Так же, стоит отметить основную задачу современных технологий: поиск более оптимизированного решения объединений ряда принципиально различных систем в одну с допустимостью ее последующего использования [2].

В профессии управленческого учёта специалистам необходимо будет тратить значительно меньше времени на сбор и организацию финансовых данных, а также на большее количество времени для на их оценку, анализ и разъяснение, так как коллективное влияние технологий заключается в том, что системы будут всё чаще выполнять канцелярские задачи, ранее выполняющиеся людьми.

Специалисты в области финансов будут освобождены от таких задач, как выставление счетов, управленческая отчетность, общий учёт. Что даст

возможность сосредоточиться на принятии решений, так как в доступе будет большее количество данных, чем ранее. Задача состоит в том, что специалистам нужно улучшить новые роли и навыки.

Исторически наиболее известными для обеспеченности надзора и анализа являются управленческие бухгалтеры, которым необходимо было рассматривать данные для распределения ресурсов. Но теперь, к этому специалисту добавлены дополнительные перспективные области. Технологи не будут полностью выполнять функции надзора и предвидения. В данных областях специалисты должны изучить новые навыки, для того, что бы они могли успешно извлекать и проводить анализ крупного объёма информации, которая находится в их распоряжении [3].

Проблема поиска оптимального программного обеспечения автоматизации управленческой отчетности возникает из-за того, что в процессе ведения управленческого учёта востребована информация из системы бухгалтерского учёта и других баз данных. Для того, что бы решить проблемы автоматизации управленческой отчётности предлагается реализовать одновременными действиями в следующих направлениях:

- проверить согласованность управленческих планов и бюджетов подразделений;
- обусловить единую структуру и содержание аналитических справочников учёта;
- обеспечить достоверность управленческой отчётности путем организации единой базы первичных данных, которая используется для составления бухгалтерской и управленческой отчетности.

Таким образом, создание форм управленческой отчетности в организации, которые позволяют производить обзор всей деятельности, автоматизация управленческого учёта, регулирование взаимодействий между информационной системой и пользователями, существенно увеличивают результативность и качество принимаемых решений и оказывают прямое влияние на эффективную и устойчивую деятельность предприятия в условиях цифровизации.

Литература

1. Костюкова Е.И., Агаркова Л.В., Глотова И.И., Томилина Е.П., Углицких О.Н., Клишина Ю.Е., Подколзина И.М., Смагин А.А. Научные рекомендации по оценке экономической эффективности инвестиционных проектов с учетом отраслевой специфики // Ставрополь, 2016.

2. Слабинская И.А. Бухгалтерский учёт в 10 частях. Часть 8. Бухгалтерский управленческий учёт. – Белгород: Белгородский государственный технологический университет им. В.Г. Шухова ЭБС АСБ, 2017.

3. Лебедев К.Н. Будущее учета в свете перспектив совершенствования планирования // Международный бухгалтерский учет. 2017. Т. 20. Вып. 3. С. 135–149.

ОБЛІКОВЕ ВІДОБРАЖЕННЯ КАПІТАЛЬНОГО РЕМОНТУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

*Ю. О. Романченко, к.е.н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія*

Ефективність використання транспортних засобів, якісні характеристики їх експлуатації пов'язані із своєчасним проведенням ремонту, поліпшенням їх експлуатаційних параметрів, якісним утриманням, що передбачає відповідні витрати.

Щоб правильно запланувати і провести витрати на ремонт транспортних засобів бюджетної установи, треба визначитись із видом ремонту: капітальний чи поточний, адже самі від цього буде залежати застосування КЕКВ.

Відповідно до Положення про технічне обслуговування і ремонт дорожніх транспортних засобів автомобільного транспорту № 102 [5] ремонт - це комплекс операцій щодо відновлення справності або працездатності виробів та відновлення ресурсів виробів чи їх складових частин. І якщо ці операції виконують для забезпечення або відновлення працездатності транспортного засобу, то такий ремонт слід вважати поточним.

Якщо ж основним завданням ремонтних робіт є продовження строку експлуатації транспортних засобів, то в цьому випадку можна кваліфікувати ремонт як капітальний.

Капітальний ремонт проводиться комплексним та вибіркоким способами. Комплексним капітальним ремонтом інвентарного об'єкту є відтворення інвентарного об'єкту з використанням його структурних елементів та (або) їх частин (конструкцій, вузлів, деталей), які застосовуються в аналогічних структурних елементах відремонтованого об'єкту при збереженні функціонального призначення об'єкту в цілому. Вибірковим капітальним ремонтом інвентарного об'єкту є відтворення вхідного в нього неінвентарного об'єкту при повній або істотній заміні його структурних елементів і при збереженні функціонального призначення неінвентарного об'єкту. При цьому можливо часткова зміна структури неінвентарного об'єкту, якщо разом з ремонтними роботами проводилися роботи по реконструкції, модернізації, добудови або дообладнанню об'єкту [3].

Таким чином, якщо під час ремонту відбувається відновлення певного агрегату автомобіля (із заміною тільки дрібних деталей, частин), тоді це визнаємо поточним ремонтом. Більше того, навіть ремонт відразу всіх агрегатів авто не можна назвати капітальним.

Якщо ж ремонт не передбачає заміну останніх, але вимагає встановлення інших нових (повної заміни) базових агрегатів, слід звернути увагу на їх кількість. Так, заміна двох або менше базових агрегатів - це поточний ремонт

У випадку заміни трьох із них і більше агрегатів, то обліковуємо дії як капітальний ремонт.

До речі, на визнання ремонту капітальним впливають і різновиди замінних агрегатів. Наприклад, сама по собі заміна кузова (для автобуса або легкового авто) або рами (для вантажівки) вже є капітальним ремонтом автомобіля.

Видатки на капітальний ремонт автомобілів та обладнання, а також оплату запчастин до них, якщо вони включені до кошторису на проведення капремонтів інших об'єктів, який є невід'ємною частиною угоди, укладеної з надавачем послуг, передбачено проводити за КЕКВ 3132 «Капітальний ремонт інших об'єктів» [2].

Порядок складання типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору № 818 [6] визначає документальне оформлення капітального ремонту та вимагає оформити Акт передачі на ремонт, реконструкцію та модернізацію основних засобів. А після завершення ремонту потрібно скласти Акт приймання відремонтованих, реконструйованих та модернізованих основних засобів. На підставі останнього акта буде внесено записи про капремонт відповідного автомобіля до Інвентарної картки обліку об'єкта основних засобів.

Усі витрати на проведення техогляду та ремонту (у тому числі й капітального) необоротних активів визнаються витратами звітного періоду, в якому вони були понесені.

Незалежно від суми та виду ремонту (капітальний чи поточний) такі витрати не збільшують первісну вартість відремонтованого автомобіля [4].

Суми витрат на ремонт транспортних засобів слід відображати за дебетом субрахунку 8013 «Матеріальні витрати» (або 8113 «Матеріальні витрати») залежно від призначення транспортного засобу.

Розпорядник бюджетних коштів повинен дотримуватися правила цільового використання бюджетних коштів [1]. Так, єдиною відмінною рисою облікового відображення капітального ремонту є правильно застосований КЕКВ.

Література

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *Верховна Рада України*. URL : [http:// www.nau.kiev.ua](http://www.nau.kiev.ua).

2. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету : затв. наказом МФУ від 12.03.2012 р. № 333. *Законодавство України*. URL : [http:// www.nau.kiev.ua](http://www.nau.kiev.ua)

3. Леонтьева В. І. Методи ремонтів основних засобів закладів освіти. URL : <http://www.pdaa.com.ua/np/pdf/51.pdf>

4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору, затверджених наказом Мінфіну від 23.01.2015 р. № 11. *Законодавство України*. URL : [http:// www.nau.kiev.ua](http://www.nau.kiev.ua)

5. Положення про технічне обслуговування і ремонт дорожніх транспортних засобів автомобільного транспорту, затверджене наказом Мінтрансу від 30.03.98 р. № 102 *Законодавство України*. URL : [http:// www.nau.kiev.ua](http://www.nau.kiev.ua)

6. Порядок складання типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору, затверджений наказом Мінфіну від 13.09.2016 р. № 818 *Законодавство України*. URL : [http:// www.nau.kiev.ua](http://www.nau.kiev.ua)

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ МАТЕРИАЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В БЕЛОРУССКОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ И МСФО

*Д.С. Самущик, студентка 3 курс
специальности «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»
Научный руководитель: Т.А. Бучик, доцент, к.э.н.
Полесский государственный университет, г. Пинск*

Важной предпосылкой учета материальных ресурсов является их оценка в соответствии с национальными стандартами. Материальные ресурсы, являясь частью запасов, включают в себя материалы, сырье и потребляемую энергию. В нормативных документах по бухгалтерскому учету понятие “материальные ресурсы” не определено. Для обозначения сырья и материалов, покупных полуфабрикатов, комплектующих изделий, конструкций, деталей и топлива используют определение “запасы”. Поскольку на сегодняшний день основополагающим направлением в развитии национальных требований Республики Беларусь к оценке запасов является их сближение с международными, исследуем проблемы оценки данных активов в Республике Беларусь и МСФО. В качестве ориентира для разработки национальных требований к раскрытию информации о материально-производственных запасах используется международный стандарт IAS 2 “Запасы” [1]. Основным нормативным документом, регулирующим бухгалтерский учет сырья и материалов в Республике Беларусь, является Инструкция № 133 от 30.04.2012г. — Инструкция по бухгалтерскому учету запасов (далее Инструкция № 133) [2].

Для обозначения оценки, по которой материально-производственные запасы принимаются к учету, и в национальном, и в международном стандартах целесообразно использовать термин “первоначальная стоимость”, а не “себестоимость”. В таблице приведены основные аспекты определения первоначальной оценки данных активов.

Как видно из анализа таблицы 1, в Инструкции № 133 и в МСФО (IAS) 2 “Запасы” все еще сохраняются некоторые проблемы первоначальной оценки сырья и материалов. Отметим, что по многим пунктам в международном стандарте отсутствует регламентация. Вместе с тем полагаем, что данные регламентации должны быть аналогичными правилам оценки других нефинансовых активов. Согласно МСФО (IAS) 16 “Основные средства” и МСФО (IAS) 38 “Нематериальные активы” первоначальной стоимостью является справедливая стоимость полученного актива, если она представляется более очевидной. В случае если приобретенный объект не оценивается по справедливой стоимости, то его себестоимость определяется по балансовой стоимости переданного актива. Следовательно, таким же образом должна определяться по МСФО оценка материально-производственных запасов, в тех случаях, где отсутствует регламентация в МСФО (IAS) 2. В национальном стандарте в отличие от международного более полно раскрыта информация о

формирование первоначальной стоимости запасов в зависимости от способа поступления.

Таблица 1

Формирование первоначальной стоимости материальных ресурсов
согласно национальным и международным стандартам

Способ поступления	Первоначальная оценка запасов	
	Инструкция № 133	IAS 2 “Запасы”
Приобретение, создание за плату, создание своими силами	При приобретении запасы оцениваются по стоимости их приобретения. Фактическая себестоимость запасов при их изготовлении в организации определяется в сумме фактических затрат, связанных с производством данных запасов плюс затраты организации на доставку запасов	Сумма затрат на приобретение и создание объекта плюс затраты по займам
Поступление за счет вклада в уставный капитал	Определяется исходя из оценки их стоимости, произведенной в соответствии с законодательством	Регламентация отсутствует
Получение по договору дарения (безвозмездно)	Определяется исходя из цены таких же или аналогичных запасов, или исходя из их рыночной стоимости на дату принятия к бухгалтерскому учету	Регламентация отсутствует
Выявление в результате инвентаризации	Определяется на основании заключения об их оценке, проведенной юридическим лицом или индивидуальным предпринимателем, осуществляющими оценочную деятельность, или организацией самостоятельно исходя из прейскурантов, бюллетеней, каталогов	Регламентация отсутствует
Извлечение при ремонте, реконструкции, модернизации активов	Принимаются по ценам возможного их использования	Регламентация отсутствует
Обмен на другие не денежные активы	Фактической себестоимостью запасов признается рыночная стоимость полученных запасов либо стоимость передаваемых или подлежащих передаче другой организации не денежных активов, по которой они были отражены в бухгалтерском учете передающей стороны	Регламентация отсутствует

Примечание – Источник: собственная разработка[1,2]

Определение себестоимости готовой продукции зависит от принятого способа оценки сырья и материалов, использованных в процессе производства, и распределение постоянных и переменных накладных производственных расходов, а также способа распределения себестоимости продукции между себестоимости реализации и остатками на конец отчетного периода. МСФО (IAS) 2 и Инструкция № 133 разрешают использовать различные способы определения себестоимости материальных ресурсов. В таблице 2 приведены применяемые способы оценки себестоимости.

Способы оценки материальных ресурсов при передаче их в производство

<i>Инструкция № 133</i>	<i>МСФО (IAS) 2</i>
по себестоимости каждой единицы	по специфической идентификации конкретных затрат
по средней себестоимости	по средневзвешенной себестоимости
по себестоимости первых по времени приобретения запасов (способ ФИФО)	по себестоимости первых по времени приобретения запасов (способ ФИФО)

Примечание – Источник: собственная разработка [1,2]

Как в отечественной, так и в международной практике данные методы оценки запасов имеют идентичные характеристики, отличаются лишь названиями.

Выбор конкретного метода зависит в основном от того, какие задачи решаются организацией в сфере инвестиций, финансов и налогообложения. Каждый из методов имеет как преимущества, так и недостатки.

МСФО (IAS) 2 “Запасы” требует, чтобы те виды материально-производственных запасов, которые не могут считаться взаимозаменяемыми или изготовленные и предназначенные для выполнения специального заказа, оценивались при передаче в производство или продаже путем идентификации индивидуальных затрат по приобретению данных конкретных материалов и сырья или производство изделий. Это означает, что конкретные затраты относятся на конкретный вид запасов. Метод специфической идентификации (себестоимости каждой единицы) требует калькулирования себестоимости каждой единицы запасов, что является неприемлемым в случаях наличия большой номенклатуры запасов при серийном или массовом производстве.

Если данный способ невозможен и запасы не соответствуют указанным выше критериям, МСФО (IAS) 2 “Запасы” предлагает использование методов ФИФО или средневзвешенной стоимости. Первый можно считать основным, а второй – альтернативным.

Метод ФИФО подразумевает использование сырья и материалов в порядке их поступления и означает, что запасы, произведенные или приобретенные первыми также будут первыми использованы или проданы. Этот метод используется для учета материальных ресурсов в массовых и крупносерийных производствах, а также в розничной торговле товарами, реализация которых подлежит к определенной дате (т.е. на них есть широкий спрос). Метод ФИФО целесообразно использовать предприятиям, которые планируют осуществление капитальных вложений за счет собственных источников

В Республике Беларусь наиболее применяемым является метод средневзвешенной стоимости. При использовании метода средневзвешенной стоимости цена каждой единицы определяется исходя из средневзвешенной стоимости аналогичных запасов на начало периода и стоимости таких же запасов, приобретенных или произведенных в течение периода. Метод

средневзвешенной стоимости применяется для учета сырья и материалов, использование которых в производстве или продаже не зависит от даты их поступления на склад.

Подводя итог, отметим, что в целом национальные нормативы Республики Беларусь для целей учета и оценки материальных ресурсов приближены к требованиям международных стандартов, однако все же сохраняются некоторые отличия. Это может привести к тому, что показатели в отчетности, составленной по белорусским и национальным стандартам, могут отличаться.

Литература

1. IAS 2// МСФО журнал [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://finotchet.ru/articles/133/>- Дата доступа: 12.03.2020

2. Инструкция по бухгалтерскому учету запасов, утвержденная постановлением Министерства Финансов Республики Беларусь от 12.11. 2010 № 133 // с изменениями и дополнениями Постановления Минфина РБ от 30.04.2012 № 133.

3. Учет по международным стандартам: Учебное пособие. - 3-е изд. / Под ред. Л.В. Горбатовой - М.: Фонд Развития Бухгалтерского Учета, Изд. Дом “Бухгалтерский учет”, 2007 г. – 504 с.

ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ УЧЕТА ЗАПАСОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И ПО МСФО

*Д.С. Самушиц, студентка 3 курс
специальности «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»
Научный руководитель: Т.А. Бучик, доцент, к.э.н.
Полесский государственный университет, г. Пинск*

В настоящее время, как в белорусской, так и в международной системе бухгалтерского учета, запасы составляют значимую часть оборотных средств организации, что обуславливает необходимость их исследования. Запасы – элементы производства, используемые в качестве предметов труда, предназначенные для переработки или использования в производственном процессе при создании новой потребительной стоимости либо для хозяйственных нужд [1, с.97]. В качестве ориентира для разработки национальных требований к раскрытию информации о материально-производственных запасах используется МСФО (IAS 2) “Запасы” [4]. Указанный международный стандарт определяет общие подходы к интерпретации, оценке и отражению запасов в финансовой отчетности. Основным нормативным документом, регулирующим бухгалтерский учет сырья и материалов в Республике Беларусь, является Инструкция № 133 от 30.04.2012г. – Инструкция по бухгалтерскому учету запасов (далее Инструкция № 133)[2]. Для того, чтобы конкретно понять отличие данных стандартов рассмотрим цели учета и оценки запасов.

Совет по МСФО придерживается мнения, в соответствии с которым целями грамотного учета и оценки запасов являются следующие:

- Первая цель учета запасов заключается в правильном определении прибыли. Исходя из этого, при продаже запасов их балансовая стоимость должна быть признана как расход в том отчетном периоде, в котором признается выручка от их продажи. Это дает возможность выполнить такой международный принцип учета, как соответствие доходов расходам. Приоритет правильного определения прибыли выявляется в подходе международного стандарта IAS 2 “Запасы” к оценке запасов. Себестоимость запасов в обязательном порядке должна включать все затраты на приобретение, переработку и прочие затраты, понесенные организацией для доведения запасов до их текущего состояния и местонахождения.

- Второй целью учета запасов является определение наиболее реалистичной их стоимости. В соответствии с международными стандартами, для оценки запасов должна использоваться наименьшая величина из их себестоимости и чистой стоимости реализации. Согласно Инструкции № 133, запасы принимаются к бухгалтерскому учету по фактической себестоимости [2].

Для более наглядного сравнения Инструкции № 133 и МСФО (IAS 2) “Запасы” проведем сравнительную характеристику в таблице 1.

Сравнительная характеристика международного и белорусского стандартов по учету запасов

Параметр	Инструкция № 133	МСФО IAS 2
<i>Определение</i>	активы, учтенные в составе средств в обороте, приобретенные и предназначенные для реализации, или находящиеся в процессе производства продукции, выполнения работ, оказания услуг, или находящиеся в виде сырья, материалов и других аналогичных активов, которые будут потребляться в процессе производства продукции, выполнения работ, оказания услуг, или используемые для управленческих нужд организации	активы, предназначенные для продажи в ходе обычной деятельности, находящиеся в процессе производства для такой продажи; или находящиеся в виде сырья или материалов, которые будут потребляться в процессе производства или предоставления услуг
<i>Состав</i>	а) сырье, основные и вспомогательные материалы, полуфабрикаты и комплектующие изделия, горюче-смазочные материалы, запасные части, тара б) инвентарь, хозяйственные принадлежности, инструменты, оснастка и приспособления, сменное оборудование, специальная, форменная и фирменная одежда и обувь, временные сооружения и приспособления в) животные на выращивании и откорме; г) незавершенное производство; д) готовая продукция; е) товары	а) сырье и материалы; б) готовая продукция; в) товары; г) незавершенное производство; д) земля и другое имущество для перепродажи
<i>Оценка при поступлении</i>	по фактической себестоимости	а) по себестоимости (по сумме фактических затрат, по нормативным) б) по чистой цене продажи
<i>Оценка при отпуске в производство либо при ином выбытии запасов</i>	а) по себестоимости каждой единицы; б) по средней себестоимости; в) по себестоимости первых по времени приобретения запасов (способ ФИФО)	а) по специфической идентификации конкретных затрат; б) по средневзвешенной себестоимости; в) по себестоимости первых по времени приобретения запасов (способ ФИФО)

Примечание – Источник: собственная разработка на основе критического обзора источников [2,4]

Таким образом, исследуя таблицу 1 можно утверждать, что в принципах учета запасов в соответствие с МСФО и действующим законодательством Республики Беларусь имеются некоторые различия:

1. *Различие в составе запасов.* В международном стандарте в отличие от национального стандарта не предусмотрено включать в состав запасов следующее: животные на выращивании и откорме. Данный вид активов приравнивается к биологическим активам, особая группа оборотных средств предприятия. Данная группа активов регулируется международным стандартом (IAS) 41 “Сельское хозяйство”. С другой стороны в состав запасов в национальном стандарте не включается земля и другое имущество для перепродажи.

2. *Различие в оценке поступивших запасов.* В Республике Беларусь, согласно Инструкции № 133, все запасы в учете и отчетности должны отражаться по их фактической стоимости. Тогда, как в международном стандарте предусмотрена оценка поступивших запасов по наименьшей из двух величин: по себестоимости (по сумме фактических затрат, по нормативным) или по чистой цене продажи. Подход к формированию фактической себестоимости запасов, практикуемый в национальном бухгалтерском учете, имеет много общего с МСФО, однако некоторые различия все же есть. Инструкция по бухгалтерскому учету запасов № 133 однозначно предписывает не включать в фактическую себестоимость запасов процентов за пользование кредитами и займами. Международном стандарте IAS 2 “Запасы” предусматривает случаи, когда такие расходы могут включаться в себестоимость запасов.

Таким образом, несмотря на то, что данные стандарты схожи, есть определенные различия, связанные с национальными особенностями развития. Анализируя национальные положения по бухгалтерскому учету, можно сказать, что они основаны на международных стандартах. Вместе с тем, в отечественных стандартах сохраняются некоторые особенности национального учета. О сближении бухгалтерского учета Республики Беларусь с МСФО свидетельствует принятие национальных стандартов, в которых содержатся положения, соответствующие требованиям МСФО. Также внедрение МСФО закреплено в Законе “О бухгалтерском учете и отчетности” №57-3 [3]. В настоящее время организации с иностранным капиталом, дочерние организации иностранных компаний, иностранные представительства в нашей стране обязаны составлять отчетность и вести учет в соответствии с правилами страны-инвестора параллельно с отечественными учетом и отчетностью. Именно поэтому детальное изучение международных стандартов финансовой отчетности упростит ведение учета по мировым моделям, поможет добиться понимания сущности хозяйственных операций, осуществленных на территории разных стран.

Литература

1. Бухгалтерский учет [Текст]: учебное пособие / О. А. Левкович, И. Н. Тарасевич. - 8-е изд., перераб. и доп. - Минск : Амалфея, 2012. - 648 с.

2. Инструкция по бухгалтерскому учету запасов, утвержденная постановлением Министерства Финансов Республики Беларусь от 12.11. 2010 № 133 // с изменениями и дополнениями Постановления Минфина РБ от 30.04.2012 № 133.

3. О бухгалтерском учете и отчетности: Закон Республики Беларусь, 12 июля 2013 г. №57-3// Бизнес-Инфо: [Электронный ресурс].

4. IAS 2// МСФО журнал [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://finotchet.ru/articles/133/>- Дата доступа: 12.03.2020

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Р.Б. Сокольська, к.е.н., доцент
А.В. Біленко, студентка IV курсу бакалаврату
спеціальності «Облік і оподаткування»
Національна металургійна академія України
м. Дніпро*

У сучасних нестабільних економічних умовах перед вітчизняними підприємствами усе частіше постає проблема, пов'язана з неможливістю окремих дебіторів розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Зростання ризику непогашення дебіторської заборгованості призводить до необхідності ретельного відстеження її стану та динаміки в розрізі найрізноманітніших параметрів: за термінами непогашення, за типами контрагентів тощо. Це, у свою чергу, вимагає налагодження на підприємстві якісної системи аналітичного обліку дебіторської заборгованості.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю є одним із шляхів покращення фінансових показників діяльності підприємства, а, отже, підвищення його інвестиційної привабливості, сприяє зростанню економічних результатів підприємств. З іншого боку, некерована дебіторська заборгованість, як правило, є однією із причин кризового стану підприємства. Проте, не зважаючи на постійний розвиток методології здійснення бухгалтерського обліку, на сьогодні проблема визначення підходів до обліку і управління дебіторською заборгованістю, завдань та методів управління не має єдиного універсального рішення, оскільки потребує урахування цілої низки факторів: особливості галузі та регіону, у якому підприємство здійснює свою діяльність, специфіки цієї діяльності та ін. Тому питання удосконалення обліку дебіторської заборгованості є надзвичайно сучасними та актуальними.

Таким чином, управління дебіторською заборгованістю є важливим моментом діяльності підприємства, що вимагає особливої уваги з боку керівників і має передбачати формування та реалізацію цілей і завдань управління, узгоджених із загальною стратегією підприємства. Тому головною метою управління дебіторською заборгованістю підприємств можна вважати мінімізацію її розміру, максимізацію грошових надходжень за рахунок погашення дебіторської заборгованості, скорочення строків інкасації боргу та підвищення ліквідності дебіторської заборгованості з мінімальною втратою вартості [1].

Одним з напрямків підвищення ефективності обліку розрахунків з дебіторами є забезпечення керівництва підприємства достовірними і своєчасними відомостями про стан і динаміку дебіторської заборгованості підприємства, а також про перспективи й імовірність її своєчасного погашення. На сьогодні наявні на підприємствах типові облікові відомості передбачають

відображення достатньо повної, своєчасної та достовірної інформації щодо розрахункових угод, а автоматизація обліку розрахунків з дебіторами надає можливості збільшити ступінь точності, оперативності та аналітичності даних про стан розрахунків з споживачами, забезпечує узгодженість записів на рахунках. Проте навіть цього зачасу може бути недостатньо для забезпечення повного контролю за дебіторською заборгованістю.

Для управління дебіторською заборгованістю підприємства необхідна наступна інформація: дані про виставлені рахунки, які не оплачені на даний момент; час прострочення платежу по кожному з рахунків; розмір безнадійної та сумнівної дебіторської заборгованості, оціненої на підставі встановлених внутрішньо-підприємницьких нормативів; розмір простроченої кредиторської заборгованості, розмір заборгованості, по якій належить оплата в найближчі п'ять днів; дані про можливість проведення взаємозаліку. Отримання даної інформації може бути досягнуто за рахунок оптимізації реєстрів бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та доповнення їх додатковими інформативними реквізитами з метою отримання усієї необхідної інформації для управління дебіторською заборгованістю. Тому з метою удосконалення обліку дебіторської заборгованості пропонується запровадження системи додаткових аналітичних реєстрів, які надаватимуть необхідну інформацію для аналізу стану і динаміки дебіторської заборгованості на підприємстві.

Очевидно, що аналітичний облік розрахунків доцільно вести в розрізі кожного споживача за кожним пред'явленим до сплати, але не сплаченим рахунком. Він повинен забезпечувати отримання необхідної інформації для контролю дебіторської заборгованості, що може бути забезпечено завдяки впровадженню аналітичного документа «Відомість аналітичного обліку дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги)», у якому відображатиметься деталізована інформація за кожним дебітором з наведенням динаміки змін залишку суми дебіторської заборгованості.

Наступним етапом аналізу є дослідження окремих складових дебіторської заборгованості (дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, інша поточна дебіторська заборгованість тощо) за часом виникнення. Для цього облікова інформація має бути згрупована в окремому реєстрі стану дебіторської заборгованості за часом виникнення, при використанні якого підприємство отримує додаткову інформацію про наявність значних сум дебіторської заборгованості за кожним терміном розрахунків. Регулярний аналіз співвідношення виду дебіторської заборгованості та її поточного стану щодо сум залишку та імовірності погашення надаватиме детальну інформацію про стан розрахунків з окремими групами дебіторів, своєчасно виявляючи прострочену та сумнівну заборгованість, що підвищить якість та інформативність проведення інвентаризації стану розрахунків із дебіторами на підприємстві. При цьому вжиті заходи управління дебіторською заборгованістю доцільно класифікувати та відносити до однієї з наступних

груп: юридичні (претензійна робота, досудове переписування, подача позову в господарський суд); економічні (фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), призупинення поставчань); психологічні (нагадування по телефону, пошті тощо); фізичні (арешт майна боржника, зроблений органами державної виконавчої служби чи слідчими органами) [2].

Усі виявлені факти простроченої заборгованості та порушення розрахункової дисципліни, а також вжиті заходи необхідно узагальнювати у спеціальному аналітичному документі – «Відомість простроченої дебіторської заборгованості та порушення розрахункової дисципліни». Ця відомість має містити інформацію щодо простроченої дебіторської заборгованості за строками її непогашення та заходи, вжиті керівництвом підприємства або відповідальними особами для забезпечення її погашення (юридичні, економічні, психологічні або фізичні).

Для ефективного виконання вищевказаних заходів підприємствам потрібно розробити комп'ютерні програми (або додаткові модулі до використовуваних бухгалтерських програм) з контролю дебіторської заборгованості, які передбачатимуть оптимізацію процесу обліку дебіторської заборгованості підприємства, зокрема:

- а) автоматичне формування усіх необхідних даних про критичні терміни оплати, порядок зіставлення надходжень з виставленими рахунками тощо;
- б) систематичне формування усієї необхідної для управління дебіторською заборгованістю інформації.

Запровадження такої системи може вимагати запровадження в штатному розкладі підприємства посади фахівця з управління дебіторською заборгованістю, в обов'язки якого буде входити постійний моніторинг заборгованості та розробка заходів щодо її оптимізації.

Наступним етапом розробки ефективної системи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві є здійснення планування надходження коштів від дебіторів. Планування надходжень та платежів має здійснювати фахівець з управління дебіторською заборгованістю, який використовуватиме дані, сформовані в системі обліку про середній час прострочення платежу по споживачах і в цілому по підприємству, а також про терміни здійснення платежів за вже погашеними рахунками. Наявність зазначеної інформації в обліковій системі підприємства дозволить значно підвищити точність планування надходження грошових коштів від дебіторів за сумами та очікуваними термінами погашення.

Таким чином, для забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю необхідно контролювати стан та динаміку розрахунків за дебіторською заборгованістю та аналізувати склад дебіторської заборгованості підприємства по окремих її групах, що може бути забезпечене шляхом впровадження запропонованої системи додаткових аналітичних бухгалтерських реєстрів. Це має дозволити оптимізувати величину дебіторської заборгованості та, в кінцевому підсумку, підвищити результативність діяльності підприємства,

призвести до зміцнення його фінансового стану, зростання ефективності діяльності та зниження ймовірності настання негативних подій.

Література

1. Управління фінансами підприємств : підручник / І.О. Бланк, Г.В. Ситник, В.С. Андрієць. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 792 с.

2. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю / Н.О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 12. – С. 38-42.

БУХГАЛТЕР – СУБ'ЄКТ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

*І.М. Ткачук, к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет*

Закон України «Про запобігання і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1] (надалі – Закон №361), який набрав чинності з 28 квітня поточного року, вніс корективи в діяльність суб'єктів господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку.

І так, відповідно до ст. 6 Закону № 361 суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері бухгалтерського обліку відтер стають:

- 1) суб'єкти аудиторської діяльності;
- 2) бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку;
- 3) суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування.

В частині професійної діяльності бухгалтерів, які працюють в рамках трудових правовідносин, норми даного законодавства не розповсюджується (п.7 ч. 2 ст. 6 Закону № 361).

Відтепер, згідно ч. 3 ст. 12 Закону № 361 бухгалтер, суб'єкт первинного фінансового моніторингу, зобов'язаний, наскільки це можливо, проводити аналіз та вивчення підстав і цілей усіх фінансових операцій, що відповідають хоча б одній із таких ознак: є складними фінансовими операціями; є незвично великими фінансовими операціями; проведені у незвичний спосіб; не мають очевидної економічної чи законної мети.

Надаючи послуги у сфері бухгалтерського обліку, суб'єкт господарювання зобов'язаний здійснювати належну перевірку (п. 34 ст. 1 Закону №361), тобто заходи, що включають:

- 1) ідентифікацію та верифікацію клієнта (його представника);
- 2) встановлення кінцевого бенефіціарного власника клієнта або його відсутності, у тому числі отримання структури власності з метою її розуміння, та даних, що дають змогу встановити кінцевого бенефіціарного власника, та вжиття заходів з верифікації його особи (за наявності);
- 3) встановлення (розуміння) мети та характеру майбутніх ділових відносин або проведення фінансової операції;
- 4) проведення на постійній основі моніторингу ділових відносин та фінансових операцій клієнта;
- 5) забезпечення актуальності отриманих та існуючих документів, даних та інформації про клієнта.

Суб'єкти господарювання, надаючи послуги у сфері бухгалтерського обліку за даними ст. 8 Закону № 361 повинні:

1. Стати на облік в Держфінмоніторинг, як суб'єкт первинного моніторингу.

2. Призначити працівника, відповідального за фінансовий моніторинг. Організувати навчання даного працівника.

3. Забезпечити належну організацію і проведення фінансового моніторингу, щоб виявляти порогові і підозрілі фінансові операції.

4. Здійснювати належну перевірку нових клієнтів, а також існуючих клієнтів.

5. Забезпечити виявлення порогових і підозрілих фінансових операцій (з використанням автоматизації).

6. Інформувати спеціально уповноважений орган (Держфінмоніторинг) про всі підозрілі фінансові операції клієнта.

7. Надавати копії документів та іншу інформацію, на підставі якої сформовано підозри.

8. Надавати додаткову інформацію за запит Держфінмоніторингу.

9. Документувати заходи, прийняті з метою виконання вимог Закону №361, і зберігати дані документи не менше 5 років.

10. Організувати внутрішню систему фінансового моніторингу.

При визначенні того, чи є підозрілою фінансова операція або діяльність, суб'єкт первинного фінансового моніторингу варто зважати на типологічні дослідження, підготовлені спеціально уповноваженим органом і оприлюднені ним на своєму сайті, а також рекомендації суб'єктів державного фінансового моніторингу. Так у типологічних дослідженнях зібрано ознаки характерні для схем відмивання коштів і фінансування тероризму [3].

Якщо бухгалтер може довести доцільність операції клієнта, готовий взяв на себе відповідальність за здійснення операції, має всі необхідні докази й документи, то він може не повідомляти про це у Державну службу фінансового моніторингу [2].

Важливим моментом є те, що не дотримуючись вимог Закону № 361 бухгалтер, як суб'єкт первинного фінансового моніторингу може бути притягнутий до відповідальності визначеної нормами розділу 8 даного Закону. Покарання порушника здійснюється у формі: письмового застереження; анулювання ліцензії або інших дозвільних документів, які надають право на здійснення діяльності; штрафу; відсторонення від роботи посадової особи суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Враховуючи вище зазначене варто відмітити, що в колі зору фінансового моніторингу, згідно Закону № 361, стали фізичні особи підприємці та юридичні особи, які надають послуги у сфері бухгалтерського обліку, а також бухгалтери, які надають свої послуги за цивільно-правовими договорами. Саме на них покладається значна відповідальність за оцінку законності проведення фінансових операцій.

Література

1. Закон України «Про запобігання і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. №361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення 29.04.2020 р.)
2. Перевірятимуть менше, але каратимуть жорсткіше: міністр фінансів Оксана Маркарова про оновлений фінмоніторинг URL: https://mof.gov.ua/uk/news/pereviriatimut_menshe_ale_karatimut_zhorstkishe_ministr_finansiv_oksana_markarova_pro_onovlenii_finmonitoring-1992 (дата звернення 29.04.2020 р.)
3. Як зараз працює фінмоніторинг в Україні і чого чекати в найближчій перспективі URL: <https://balance.ua/news/post/kak-seychas-rabotaet-finmonitoring-v-ukraine-i-chego-ozhidat-v-blizhajshey-perspektive/> (дата звернення 20.04.2020р.)

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

С.В. Тютюнник, к.е.н., доцент,

Ю.М. Тютюнник, к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Результативність досліджень у фінансовому аналізі залежить від інформаційного забезпечення, яке формується під впливом реформування національної системи рахівництва, введення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, звітності та аудиту. Фінансовий аналіз проводиться за даними звітності підприємств. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НП(С)БО 1), бухгалтерська звітність – це звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів [1]. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» трактують фінансову звітність як звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємств [1, 2]. Інформація фінансової звітності повинна відповідати таким якісним характеристикам: бути дохідливою і зрозумілою користувачам; бути доречною та давати можливість вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події; бути достовірною та не містити помилок і перекручень; давати можливість користувачам порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди та фінансові звіти різних підприємств.

За НП(С)БО 1 фінансова звітність підприємств усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ) складається: з форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»; форми № 3 (З-н) «Звіт про рух грошових коштів»; форми № 4 «Звіт про власний капітал»; приміток до фінансової звітності. Відповідно до НП(С)БО 25 «Скорочена фінансова звітність» для мікропідприємств, малих підприємств, непідприємницьких товариств і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, крім тих, що зобов'язані складати фінансову звітність за міжнародними стандартами, встановлена скорочена за показниками фінансова звітність:

– для малих підприємств – Фінансовий звіт малого підприємства (форма № 1-м «Баланс» і форма № 2-м «Звіт про фінансові результати»);

– для мікропідприємств – Фінансовий звіт мікропідприємства (форма № 1-мс «Баланс» і форма № 2-мс «Звіт про фінансові результати»).

Невід'ємною частиною фінансової звітності є звіт про управління – документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності. З метою систематизації та співставності інформації звіт про управління формується за такими напрямками: організаційна структура та опис діяльності підприємства; результати діяльності; ліквідність

та зобов'язання; екологічні аспекти; соціальні аспекти та кадрова політика; ризики; дослідження та інновації; фінансові інвестиції; перспективи розвитку; корпоративне управління (складають підприємства – емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до торгів на фондових біржах або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію) [3]. Наведений перелік напрямів та показників, які розкриваються у звіті про управління, не є вичерпним. Підприємство може розкривати іншу інформацію, яку вважає за доцільне. Звіт про управління подається разом з фінансовою звітністю в порядку та строки, встановлені законодавством. Від подання звіту про управління звільняються мікропідприємства та малі підприємства.

Форма і склад статей фінансової звітності визначаються НП(С)БО 1 і наводяться у додатках 1 і 2 до нього. Таксономія фінансової звітності – склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю [2]. Стаття – елемент фінансового звіту, який відповідає критеріям, установленим НП(С)БО 1. Якщо за статтями відсутня інформація до розкриття (крім випадків, якщо така інформація була в попередньому звітному періоді), то у такому випадку підприємства ці статті можуть не наводити. Також підприємства можуть додавати статті із збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, наведених у додатку 3 до НП(С)БО 1, у разі якщо стаття відповідає таким критеріям: інформація є суттєвою (тобто її відсутність може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності); оцінка статті може бути достовірно визначена.

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів [1]:

- автономності підприємства, за яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників; тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності;
- безперервності діяльності, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;
- періодичності, що припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди з метою складання фінансової звітності;
- історичної (фактичної) собівартості, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;
- нарахування, згідно з яким доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від часу надходження або сплати грошових коштів (грошей);
- повного висвітлення, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;
- послідовності, який передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;
- обачності, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в

бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- превалювання сутності над формою, за яким операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- єдиного грошового вимірника, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці.

Форми фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього періоду, розкриття облікової політики та її змін, що робить можливим ретроспективний аналіз результатів фінансово-господарської діяльності підприємства та їх прогнозування.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал. За формою баланс є таблицею, що складається з двох частин: активу і пасиву. В активі балансу відображаються дані про розміщення і стан майна, а в пасиві – показники, що характеризують джерела формування капіталу. Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату. За даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» оцінюються: склад і структура активів (необоротних активів, оборотних активів, запасів, дебіторської заборгованості та ін.); склад і структура пасивів (власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань і забезпечень, поточної кредиторської заборгованості та ін.); наявність власних оборотних коштів; показники фінансової стійкості; стан ліквідності балансу; платоспроможність підприємства за системою відносних показників; показники оборотності різних видів майна та джерел формування капіталу, рентабельності активів і власного капіталу із залученням даних звіту про фінансові результати.

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) – звіт про доходи, витрати, фінансові результати та сукупний дохід. Метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період. За даними форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» визначаються й аналізуються у динаміці: склад і структура доходів, витрат та сукупного доходу; абсолютні показники фінансових результатів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; відносні показники ефективності діяльності – показники рентабельності; показники оборотності різних видів майна та джерел формування капіталу із залученням даних балансу.

Звіт про рух грошових коштів – звіт, який відображає надходження і вибуття грошових коштів упродовж звітного періоду у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Під час складання фінансової звітності

підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим (форма № 3) або непрямим (форма № 3-н) методом із застосуванням відповідної форми звіту. Підприємство розгорнуто наводить суми надходжень і видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного періоду. Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період.

Звіт про власний капітал – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства упродовж звітного періоду. Метою складання звіту про власний капітал є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни у складі власного капіталу підприємства упродовж звітного періоду. Для забезпечення порівняльного аналізу інформації до річного звіту про власний капітал підприємства додають звіт про власний капітал за попередній рік.

Примітки до річної фінансової звітності – сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію й обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності. Наприклад, П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами» визначає методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати, активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності. Інформація про звітні сегменти (господарські та географічні) наводиться у Додатку до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами» (форма № 6).

Таким чином, фінансова звітність є комплексом показників, яким притаманний логічний та інформаційний взаємозв'язки. Перевагами показників фінансової звітності є нормативно визначена регулярність інформації та високий ступінь її надійності, оскільки фінансова звітність орієнтована на зовнішніх користувачів, є публічною та підлягає зовнішньому аудиту.

Література

1. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 04.05.2020).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV (зі змін. і доп.) (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» № 2164-VIII від 5 жовт. 2017 р.) / Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 04.05.2020).

3.Тютюнник С.В., Тютюнник Ю.М. Структура та особливості складання звіту про управління. *Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 28 травня 2019 р. / редкол.: Т.Г. Маренич [та ін.]; Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка. Харків: «Стильна типографія», 2019. – С. 182-185.

САМОБЫТНОСТЬ ИСЛАМСКОЙ МОДЕЛИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ

*В.В. Федорук, студентка 3 курса
специальности «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»
Научный руководитель: Д.В. Купрейчик, старш. преподаватель
Полесский государственный университет, г. Пинск*

Известно, что учет как инструмент регистрации фактов хозяйственной жизни субъектов экономики зародился практически одновременно с письменностью и прошел путь становления, начавшийся задолго до написания Лукой Пачоли «Трактата о счетах и записях». Однако несмотря на, казалось бы, неоспоримую универсальность бухгалтерского учета, его генезис в разных уголках мира обладает уникальной спецификой. На сегодняшний день функционирует пять моделей бухгалтерского учета, выделенных на основе его правового регулирования: британо-американская, континентальная, южноамериканская, исламская и интернациональная [1, с. 108].

Интерес к исламской модели вызван ее возрождением с сохранением индивидуальных признаков, но в симбиозе с актуальными потребностями учета. Данная модель по мнению многих авторов научных трудов лежит у истоков самого учета. Ее упадок во многом взаимосвязан с политическими факторами, и они же являются первопричиной подъема данной модели в конце 1960 – начале 1970-х гг., то есть речь идет о существенной миграции капитала на Средний Восток, связанной с ростом цен на нефть, ослаблении влияния Запада на многие мусульманские страны – бывшие колонии после Второй мировой войны, повышении качества жизни, уровня образованности и религиозной сознательности верующих [2, с. 247].

Ввиду высокой степени религиозности мусульман, правовое обеспечение исламской модели учета подвержено влиянию соответствующих доктрин и истин, а именно шариата – свода исламского права, основанного на четырех источниках: священной книге Коран (Божественные откровения, переданные через пророка Мухаммеда), хадисы (краткие рассказы о высказываниях и поступках пророка Мухаммеда, и связанные с ним эпизоды), иджма (выработанные авторитетными исламскими учеными решения для конкретного вопроса или случая) и кьяс (суждение по аналогии и выработка новых решений учеными по сложным и спорным вопросам на основании прецедента, описанного в Коране или хадисах) [3, с. 16].

Влияние морально-этических принципов прослеживается на всех стадиях осуществления субъектом хозяйственной деятельности, начиная от формирования капитала и заканчивая распределением прибыли. Так, в исламской модели учета должны быть учтены такие ее особенности, указанные в шариате, как риба, гарар, майсир и закят.

Риба («повышение», «дополнение») по сути означает увеличение или прирост капитала, полученный кредитором в качестве условия ссуды [4, с. 87].

Иными словами, подразумевается любой денежный доход, полученный от предоставления денежных средств, то есть запрещены любые виды процентов, выплата которых гарантирована независимо от эффективности. Это касается и обмена денег на деньги, который отложен или замедлен и является поводом для дополнительной платы (риба аль-насиа), и неравноценного бартера, при котором один объект представляют большую ценность, нежели другой (риба аль-фадль). Запрет риба основан на аргументах социальной справедливости, паритетности и правах собственности: прибыль, полученная в качестве обогащения одним за счет обеднения другого, порицается, ведь как заемщики, так и кредиторы, обязаны делить и прибыль, и убыток в равной мере.

Гарар («неопределенность», «риск») имеет несколько значений: продажа вещи, которой нет в наличии; продажа вещи, последствия использования которой неизвестны; продажа, связанная с риском или опасностью того, что лицо не знает о результате сделки [4, с. 28]. Признается гарар при недостаточной информированности о некотором элементе предмета договора, который скрывается от другой стороны, либо в случае отсутствия контроля у одной из сторон предмета договора.

К майсир относятся игры на удачу, азартные игры, а также любые способы получения легких денег без предоставления равноценного вклада [4, с. 64]. Майсир является одним из запретов, так как исход такой деятельности равен нулю, то есть не создается добавочная стоимость. Запрет майсир часто используется в качестве основания для критики традиционных финансовых операций: спекуляций, традиционного страхования и производных финансовых инструментов.

Закят («благословение», «очищение») – это обязательный взнос или налог, предписанный исламом для всех мусульман, имеющих доход свыше установленного минимума, по ставке, утвержденной шариатом [4, с. 38]. Суммы закят изымаются государством и распределяются им между определенными группами лиц (неимущими, сборщиками закята, путешественниками, испытывающими нужду и др.). При этом поборы осуществляются как в денежной, так и в натуральной форме. Налоговая база для исчисления закята также определена шариатом.

Способствовать сосуществованию вышеперечисленных постулатов шариата и системы бухгалтерского учета и отчетности призвана Организация по бухгалтерскому учету и аудиту для исламских финансовых институтов (ААОИФИ). Так, данная организация разработала финансовые инструменты, позволяющие обеспечить (профинансировать) хозяйственную деятельность субъектов с учетом своеобразия исламской модели учета:

1) мудараба основан на принципе доверительного управления, при котором один или несколько партнеров в качестве инвесторов предоставляют 100% капитала предпринимателю для ведения коммерческой деятельности, при этом прибыль распределяется между партнерами исходя из предварительно

согласованного соотношения, а любые убытки принимает на себя только партнер-инвестор;

2) ширкат является аналог сельскохозяйственного кооператива;

3) мушарака предполагает, что все партнеры вкладывают капитал для финансирования коммерческой деятельности и распределяют между собой прибыль, исходя из предварительно согласованного соотношения, а убытки распределяются пропорционально вкладу каждого партнера в капитал;

4) мурабаха – финансирование с надбавкой к цене или финансирование «издержки плюс прибыль», при котором клиент обращается к банку для получения средств на покупку конкретного товара, банк приобретает товар за наличный расчет и продает его клиенту с согласованной надбавкой, а клиент в свою очередь приобретает товар у банка с отсрочкой платежа;

5) иджар – форма договора аренды, предусматривающий передачу права собственности на услугу (на использование актива) на установленный срок в обмен на законное вознаграждение и используемый вместо заимствования денежных средств под процент [5, с. 58].

Кроме представленных особенностей существует и ряд других, типичных для соответствующей учетной модели, и каждая из них закреплена на законодательном уровне путем утверждения в странах распространения ислама стандартов финансового учета (СФУ). На данный момент опубликовано 24 СФУ, которые обязательны к использованию в Бахрейне, Иордании, Омане, Катаре, Судане и Сирии. Также ААОИФИ разработала Кодекс этики для бухгалтеров и аудиторов исламских финансовых институтов, раскрывающий такие аспекты профессиональной бухгалтерской деятельности, как шариатские основы бухгалтерской этики, этические принципы бухгалтеров и правила этичного поведения бухгалтеров [6, с. 95].

В настоящее время перед странами, придерживающимися исламской модели учета, стоит задача сохранения собственной независимой бухгалтерской учетной системы и ее адаптация к современным реалиям. Кроме того, важным аспектом является и возможность слияния МСФО и СФУ для удержания мусульманскими странами позиций на международном рынке и обеспечения сотрудничества с другими государствами.

Литература

1. Дяченко Д. В. Международные модели бухгалтерского учета // Молодой ученый. — 2017. — №40. — С. 108-110.
2. Арчакова-Ужахова М.Б. Исламский бухгалтерский учет: особенности развития на рубеже XX-XXI вв. // Экономика, предпринимательство и право. – 2019. – Том 9. – № 1. – С. 245–256.
3. Основы этических (исламских) финансов: учебное пособие / под редакцией Е.А. Байдаулет. – Павлодар, 2014. – 325 с.
4. Пашков, Р.В. Исламский политико-экономический словарь : справочное издание / Р.В. Пашков. — Москва : РУСАЙНС, 2017. — 134 с.
5. Евдокимов В.В., Грицишен Д.А. Развитие теоретико-методологических основ исламской модели бухгалтерского учета // Международный бухгалтерский учет. – 2012. – №20. – С. 53-64.
6. Воронова Е.Ю. Исламская модель бухгалтерского учета: социальные, этические и духовные аспекты развития // Учет. Анализ. Аудит. – 2017. – №4. – С. 93-98.

ОБЛІК Й КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЛОКАЛЬНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ МЕРЕЖІ

А. Худяков, студент гр. М2ОП-1-19

Л.М. Васільєва, д.н. держ. упр., професор

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Основним напрямом удосконалення організації обліку фінансових результатів є впровадження автоматизованої системи бухгалтерського обліку. Це дозволить скоротити час відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку, полегшити працю бухгалтера з обліку фінансових результатів, а також уникнути помилок в роботі бухгалтера.

Застосування сучасних технологій дозволить бухгалтеру, перебуваючи на робочому місці, спілкуватися з податковими інспекціями, банками, населенням, органами страхування тощо. Тому ще одним напрямом удосконалення є введення в дію програм, що дозволяють автоматизувати процес складання фінансової звітності підприємства, та що найголовніше, дозволить відправляти електронні звіти в податкові органи, органам страхування за допомогою мережі інтернету.

Визначенню кінцевого фінансового результату роботи підприємства передують підготовча робота. Вона включає в себе кілька процедур:

- переоцінка за рахунками обліку залишків в іноземній валюті;
- нарахування амортизації по окремих видах довгострокових активів;
- закриття рахунків обліку витрат і визначення фактичної собівартості окремих видів запасів;
- закриття рахунків обліку доходів і витрат та виявлення фінансових результатів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю;
- формування реєстрів.

У різних системах автоматизації обліку процедури закриття звітного місяця реалізуються з різним ступенем автоматизації. Однак, кожна програма передбачає використання певної технології щодо закриття звітного періоду, і користувач повинен строго її дотримуватися. Це пов'язано з тим, що результати розрахунків одних облікових операцій використовуються в якості вихідних даних для інших операцій:

З врахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва за умов розташування відокремлених підрозділів на досить великій відстані від основного офісу та бухгалтерії впровадити інформаційні системи дуже складно. В цьому випадку доцільне використання корпоративних мереж, що передбачає розмежування доступу до облікової інформації (рис.).

Оскільки обчислення фінансових результатів в автоматизованій системі управління є технічною операцією, то «рекомендовані коди рахунків автоматично повинні проставлятися у формах первинних документів чи реєстрів обліку, які містять кореспонденцію рахунків. Вважаємо за недоцільне зупинятися на порядку заповнення форм таких документів, оскільки

визначення фінансових результатів передбачає закінчення всього облікового циклу підприємства, а тому й заповнення великої кількості документів» [2]. Відмічено, що «введення реквізитів стандартних форм первинних документів, відповідно до запропонованої схеми організації автоматизованого обліку, покладено на працівників служб основного, промислового чи допоміжного виробництв, а контроль за їх складанням – на керівників відповідних служб» [1].

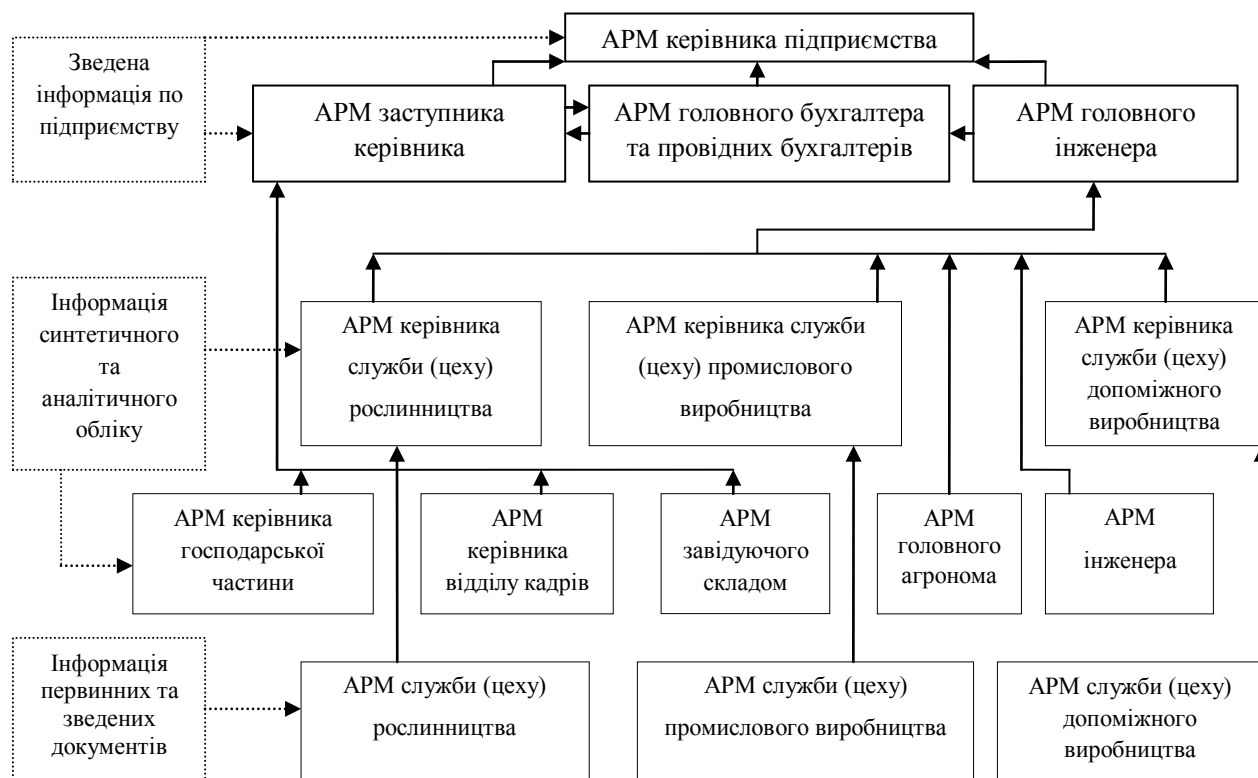

Рис. Схема обліку й контролю фінансових результатів із застосуванням локальної комп'ютерної мережі

Процес автоматизованого формування облікової інформації про фінансові результати завершується комплексом завдань «Зведений облік та звітність». Результати зведеного аналітичного та синтетичного обліку можуть використовуватися як для внутрішнього, так і для зовнішнього контролю фінансових результатів на підприємстві. На працівників бухгалтерії при цьому покладено обов'язки контролю виконання всіх облікових робіт.

Література

1. Прохар Н. В. Використання інформаційних технологій в обліку фінансових результатів сільськогосподарських формувань [Електронний ресурс] / Н. В. Прохар // Наукові праці Кіровоград. нац. технік. ун-ту. Серія. «Економічні науки» : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 20, ч. II. – Режим доступу : <http://www.optim.ru/comp/2000/3/vesuchet/vesuchet.asp>.

2. Шевчук О. А. Особливості автоматизації обліку доходів і витрат на промислових підприємствах / О. А. Шевчук // Бізнес Інформ. - 2013. - № 11. - С. 124-127.

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.Г. Чепець, к.е.н., доцент

К.Л. Пакало, студентка гр. МгОП-1-19

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Діяльність кожного сільськогосподарського підприємства супроводжується розрахунками з покупцями та замовниками за реалізовані ними товари, виконані роботи та надані послуги. На сучасному етапі дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками є занадто високою і складає найбільшу частку оборотних активів сільськогосподарських підприємств, що значно погіршує їх фінансовий стан. У зв'язку з цим виникає необхідність в чіткій організації контролю розрахунків з покупцями та замовниками на підприємствах з метою їх ефективного та стабільного функціонування.

На сучасному етапі економічного розвитку вітчизняні підприємства не спроможні ефективно контролювати дебіторську заборгованість при розрахунках з покупцями, яка займає вагому частку в оборотних активах, що спричиняє кризу взаємонеplateжів. Покупці, укладаючи угоди закупівлі, не прогнозують свої фінансові можливості; постачальники, попередньо отримавши оплату за продукцію і надання послуг, не виконують своїх зобов'язань; банки затримують розрахунки за наявності коштів клієнтів, зтягують строки здійснення платіжних операцій, не забезпечують дисципліни розрахунків [2].

Гуцаленко Л.В. зазначає, що внутрішньогосподарський контроль є основним джерелом інформаційного забезпечення управління підприємства, який розробляється власником (керівництвом підприємства) та спрямований на: забезпечення дотримання законності й економічної доцільності здійснення операцій; збереження майна; попередження, виявлення і виправлення суттєвих помилок та викривлень інформації; належне формування облікових даних та фінансової звітності [4].

На думку Коцупатрого М.М., внутрішньогосподарський контроль є системою безупинного спостереження за ефективністю використання майна суб'єкта, законністю і доцільністю господарських операцій і процесів, збереження грошових коштів і матеріальних цінностей [5].

Василюк М.М. вказує, що для забезпечення платоспроможності, ліквідності, прибутковості підприємства шляхом створення ефективного механізму контролю дебіторської заборгованості передбачає виконання таких основних етапів контролю дебіторської заборгованості:

- на першому етапі слід визначити заплановані нормативні показники;
- другий етап включає проведення оцінки існуючих показників діяльності підприємства;

- третій етап є зіставленням нормативних та фактичних показників;
- реалізація четвертого етапу базується на аналізі відхилень та виявленні джерел їх формування. Це найбільш трудомісткий та важливий етап контролю, бо містить аналітичні дані щодо збоїв процесу діяльності [1].

Джерелами інформації при здійсненні внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та замовниками є первинна документація сільськогосподарського підприємства, що включає в себе: договори, рахунки-фактури, видаткові накладні, акти приймання-здачі виконаних робіт, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, платіжні доручення, виписки банку, прибуткові касові ордери, розрахунки бухгалтерії; облікові реєстри: Журнал № 6 та Відомості аналітичного обліку розрахунків з покупцями; фінансова звітність підприємства: Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом) та Примітки до річної фінансової звітності.

Внутрішній контроль розрахунків з покупцями та замовниками на сільськогосподарських підприємствах передбачає ряд послідовних етапів.

На першому етапі внутрішнього контролю вивчаються договори з покупцями, при цьому аудитор звертає увагу не тільки на умови договорів, але й на економічну доцільність такого виду договірних відносин.

На другому етапі внутрішнього контролю здійснюється взаємну перевірку видаткових накладних, податкових накладних, рахунків, виписок банку і договорів поставки: підсумкові та проміжні суми у видаткових накладних, рахунках та договорах повинні бути тотожні.

На третьому етапі проводиться інвентаризація розрахунків з покупцями і замовниками, в якій безпосередню участь бере аудитор.

На наступному етапі проводиться перевірка правильності і обґрунтованості розрахунку резерву сумнівних боргів підприємства, правильність відображення його у фінансовій звітності.

На п'ятому етапі контроль здійснюється перевірка повноти і достовірності відображення у фінансовій звітності дебіторської заборгованості за розрахунками за надані товариством послуги.

На заключному етапі внутрішнього контролю досліджується ефективність управління дебіторською заборгованістю підприємства, пропонує рекомендації щодо посилення платіжної дисципліни клієнтів, готує письмовий звіт для керівництва за результатами контролю

Важливим елементом контролю з покупцями та замовниками на сільськогосподарських підприємствах є інвентаризація розрахунків з покупцями і замовниками.

Особливо детально під час контролю перевіряють реальність і достовірність кожної суми виникнення розрахунків та підтвердження їх документальної обґрунтованості. Для цього необхідно перевірити, в якому стані знаходиться аналітичний облік цих розрахунків та відповідність його даним первинних документів, а саме накладними та актами виконаних робіт. Це

пояснюється тим, що організація розрахунків із покупцями та замовниками багато в чому залежить від стану їх обліку і документального забезпечення. Несвоєчасне виявлення помилок у розрахункових документах в окремих випадках призводить до виникнення спірної заборгованості, порушення термінів пред'явлення за нею претензій [3].

Під час проведення контролю обов'язково досліджується дотримання правильності відображення господарських операцій в обліку за допомогою перевірки типових кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, що дозволяє виявляти спотворення облікових даних.

Загалом, для покращення системи контролю розрахунків з покупцями та замовниками доцільно:

1. Здійснювати контроль за часткою дебіторської заборгованості в загальній величині оборотних активів, а також за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості з метою підтримки фінансової стабільності та платоспроможності підприємства.

2. Здійснювати постійний контроль за дебіторською заборгованістю з розподілом її за строками непогашення для своєчасного реагування та вжиття заходів щодо її погашення.

3. Систематично проводити інвентаризацію розрахунків з покупцями та замовниками для підтвердження реальності сум заборгованостей.

Література

1. Василюк М.М. Механізм управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах господарювання / М.М. Василюк // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 11 (19). – Ч. 2. – 2011. – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_2/35.pdf

2. Волковицька О.М. Механізм та інструменти контролю розрахунків з покупцями і замовниками в сучасних умовах господарювання / О.М. Волковицька, С.Ю. Болтач // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 1. С. 34-37.

3. Волковицька О.М. Формування системи внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками / О. М. Волковицька, С. Ю. Болтач // Ефективна економіка. – 2014. – № 12. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3613>

4. Гуцаленко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль: навч. посіб. / Л.В. Гуцаленко, М.М. Коцупатрий, У.О. Марчук – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 496 с.

5. Коцупатрий М. Внутрішньогосподарський контроль: організаційні аспекти та класифікаційні ознаки / М. Коцупатрий, У. Гуцаленко // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 6. – С. 433-436.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

*О.В. Чернецька, к.е.н., доцент
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

На підприємствах в контексті інвентаризації кредиторської заборгованості важливу роль відіграє внутрішній контроль за правильністю виплат працівникам.

До складу інвентаризаційної комісії на підприємствах, як правило, входять керівник підприємства, головний бухгалтер, головний економіст. Більшість видів виплат щомісяця перевіряються в розрізі працівників підприємства. Зокрема, заробітна плата працівників підприємства щомісяця забезпечується «розшифровкою», в якій перераховані всі нарахування та відрахування із заробітної плати, а також сума, яка повинна бути видана цьому працівникові. Перевірка розрахунків з працівниками підприємства здійснюється шляхом збору підписів працівників у Заяві про затвердження розрахунків з працівниками підприємства. Перш ніж подати свій підпис, працівник особисто вказує у відповідному рядку та графіку суму заборгованості, яка вказана за даними компанії, або іншу суму (якщо він з цим не згоден), вказуючи у полі Примітки причину незгоди з даними компанії. Вирішення розбіжностей, що виникають за даними про заборгованість між підприємством та працівником, здійснюється шляхом перевірки всіх операцій із наданням первинної документації. Після перевірки виплат із працівниками підприємства складається Акт інвентаризації розрахунків, де в окремому рядку зазначено кредиторську заборгованість із заробітної плати.

Внутрішній контроль проводиться періодично наказом керівника підприємства. Перш за все перевіряється облікова робота відділу кадрів підприємства. У зв'язку з цим вони перевіряють рух персоналу, складеного в первинних документах: наказ чи розпорядження компанії про набір, переведення, звільнення, відпустку. Контроль перевіряє посвідчення особи, які зберігаються для кожного працівника, де вони вказують необхідні дані анкети та фіксують будь-які зміни, що відбуваються в його роботі. Крім того, вони перевіряють, чи кожному працівникові присвоєно номерну табличку кожною виробничою одиницею, якій присвоєно власну серію номерів. Потім перевіряє правильність оперативного обліку використання робочого часу в таблиці обліку робочого часу. На підставі цього документу щомісяця та в розрізі кожного працівника перевіряються розрахунки та правильність відображення загального фонду робочого часу, кількість прогулів на роботу з різних причин, фактично відпрацьований час та розрахунки за виплатами працівникам.

Розрахунок виплат працівникам за відрядною формою та визначення обсягу виконаних робіт перевіряються на підставі первинних документів з обліку відпрацьованого часу. Також перевіряються, чи визначений у первинних

документах обсяг роботи, розмір нарахованих виплат, чи правильно визначено навантаження, чи відповідає нормам технологічних етапів виробничого процесу тощо. Відповідно до вимог чинного законодавства перевіряються різні відрахування з суми нарахованих виплат, зокрема: утримання податку на доходи фізичних осіб, військових зборів та сум відповідно до виконавчих листів, профспілкових внесків (на підставі заяви працівників), підзвітних сум та відшкодування матеріальних збитків тощо.

Покращення роботи фірм в різних секторах економіки потребує впровадження ефективної системи управління. Ефективна система контролю, що використовує весь необхідний набір методів, надає управлінському персоналу достатню інформацію для прийняття оперативних управлінських рішень, спрямованих на виправлення негативних наслідків порушень трудового законодавства, запобігання їх та уникнення їх у майбутньому. Контрольні процедури особи, відповідальної за внутрішній контроль виплат працівникам, дозволяють судити, наскільки близькі до реальності дані первинного обліку виплат працівникам підприємства за визначений період. Відхилення, які виявлено під час контрольних дій, допоможуть здійснити необхідні корективи, зумовлені можливістю здійснення управлінських функцій керівництва підприємства щодо розрахунків виплат працівникам.

Формальна перевірка реєстрації господарських операцій за винагороду дозволяє контролювати правильність виправлень у документах, а також наявність та достовірність необхідних реквізитів. Методичне прийняття арифметичної перевірки на реєстрацію в документах господарських операцій з виплат працівникам дозволяє перевірити правильність проведених розрахунків, а також встановити відхилення від нормативу. Для контролю за виплатами працівникам необхідно провести юридичну перевірку, щоб з'ясувати обґрунтованість використаних норм заробітної плати, цін та ставок заробітної плати, наявність колективного договору на підприємстві та положення про заробітну плату, їх виконання. Взаємну перевірку щодо змісту документів, що фіксують господарські операції за виплатами працівникам, здійснюють шляхом вивчення та порівняння показників, які відображаються в декількох документах, що показують пов'язані з ними операції. Вважаємо за доцільне регулювати зміст, форми, структуру та строки звітної документації щодо контролю за виплатами працівникам місцевими нормативними документами, внутрішніми стандартами, а також положеннями про службу внутрішнього контролю на підприємстві.

Отже, внутрішній контроль розрахунків за виплатами працівникам проводиться періодично відповідно до розпорядження керівника фірми. Зазначимо, що внутрішній контроль проводиться особами, які зацікавлені в результаті контрольних заходів, і тому недоцільно констатувати якість контролю. Проблемними аспектами контрольних процедур за виплатами працівникам можна відзначити відсутність затверджених рекомендацій при формуванні звітних документів про результати контролю. Ефективна система

управління, що використовує весь необхідний набір методів, забезпечує керівний персонал достатньою інформацією приймати оперативні управлінські рішення, спрямовані на виправлення негативних наслідків порушень трудового законодавства, їх попередження та уникнення у майбутньому.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

*О.Є. Шмигель, к.е.н., доцент
Чортківський навчально-науковий
інститут підприємництва і бізнесу, ТНЕУ*

Управлінський облік має принципове значення в управлінні підприємством і вважається необхідним інструментом, що дозволяє підвищити якість і результативність прийнятих управлінських рішень. Управлінський облік – це відповідним чином організована інформаційна система, яка забезпечує збір, вимір, систематизацію, аналіз та передачу даних, необхідних для управління бізнесом та прийняття оперативних, тактичних і стратегічних управлінських рішень, з урахуванням характерних особливостей умов діяльності.

У численних наукових статтях здійснюється огляд особливостей управлінського обліку, і це свідчить про важливість та актуальність даної теми. У науковій літературі не існує загальноприйнятого трактування поняття «управлінський облік». Окремі вчені трактують фахівців розуміє поняття «управлінський облік» виключно у вузькому змісті, як підсистему бухгалтерського обліку, яка займається збором, реєстрацією і узагальненням інформації, інші фахівці навпаки розглядають дане поняття в широкому сенсі, як систему управління підприємством, яка охоплює всі функції управління.

Зміст управлінського обліку, спроба визначення його предмета і методу здійснили такі вчені: Р. Бруханський [1], А. Герасимович, С. Голов, О. Довжик [2], Г. Кірейцев, С. Кузнецова [3], Л. Нападовська [4], Е. Норин, М. Пушкар [6] та ін.

У ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» наведено, на яких основних принципах ґрунтується система вітчизняного бухгалтерського обліку та фінансової звітності: обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування й відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності [5].

В Україні не існує нормативно-законодавчого регулювання управлінського обліку, є тільки рекомендації по його веденню. Постановка системи даного обліку повністю залежить від керівництва економічного

суб'єкта господарювання і держава не має права змусити вводити управлінський облік у виробничо-господарську діяльність підприємства. Будь-який економічний суб'єкт, зацікавлений у впровадженні системи управлінського обліку в свою діяльність, самостійно розробляє для цього внутрішні стандарти. Вони можуть бути представлені:

- у вигляді певного положення (правил);
- як окрема облікова політика, розроблена, в частині управлінського обліку;
- можуть бути підрозділом облікової політики в частині бухгалтерського (фінансового) обліку.

Управлінський облік виступає як певна фаза облікової діяльності, націлена на подання робочої інформації керівництву. Управлінський облік, в першу чергу, займається наданням інформації для планування і контролю в процесі управління. Головна мета управлінського обліку полягає в удосконаленні якості розпорядження коштами (головна мета фінансового обліку – вимір якості розпорядження коштами). Управлінський облік можна визначити як самостійний напрям бухгалтерського обліку підприємства, яке забезпечує топ менеджмент інформацією, необхідною для планування, управління, контролю і оцінки показників підприємства в цілому, а також її структурних підрозділів. Іншими словами, метою управлінського обліку є забезпечення інформацією співробітників, які є відповідальними за досягнення конкретних виробничих цілей. Інформація управлінського обліку надається внутрішнім користувачам.

Отже, управлінський облік – це самостійний відокремлений напрямок наукової думки, який в якості об'єкта дослідження розглядає комплексну інформаційну базу, котра надала якісний і об'єктивний аналіз актуальної ситуації ринку і дає змогу прийняти ефективне управлінське рішення, тобто підвищити ефективність діяльності бізнесу.

На сучасному етапі існує три базових погляди на поняття «управлінський облік»:

1. Абсолютне невизнання поняття «управлінський облік». Тобто управлінський облік і виробничий облік це одне і те ж, але з застосуванням більш сучасної термінології, і немає необхідності виділяти його як самостійний різновид обліку.

2. Управлінський облік це самостійна дисципліна, яку можна відокремити від інших видів обліку.

3. У сучасному економічному середовищі діяльність будь-якого суб'єкта господарювання спрямована на отримання прибутку, підвищення рентабельності своєї діяльності, забезпечення конкурентних позицій на ринку.

Найбільш відповідальним завданням управлінського обліку виступає завдання стратегічного планування та управління, оскільки спрямоване на досягнення ключових цілей підприємства: формування структури і асортименту випуску, встановлення політики ціноутворення, вибір напрямків інвестиційних

вкладень. Від цього в кінцевому підсумку залежить характер вихідної управлінської інформації і обраний алгоритм рішення.

Перед системою управлінського обліку стоять наступні завдання: облік витрат і результатів, калькуляція різних видів собівартості продукції; планування, контроль і аналіз діяльності структурних підрозділів і суб'єкта господарювання в цілому; підготовка інформації та складання управлінської звітності для забезпечення зацікавлених осіб інформацією для прийняття управлінських рішень; моніторинг фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Серед специфічних принципів управлінського обліку виділяють: бюджетне управління; облік бізнес-процесів; облік за стадіями руху продукту; принцип релевантності інформації.

Предметом управлінського обліку виступає виробничо-господарська діяльність економічного суб'єкта в цілому і окремі центри відповідальності. В управлінському обліку розрізняють основні центри відповідальності: центр витрат, центр виручки, центр прибутку, центр інвестицій (капіталовкладень).

Об'єкти управлінського обліку – це витрати (поточні і капітальні) підприємства і його структурних підрозділів, результати господарської діяльності, як всього підприємства, так і окремих центрів відповідальності, внутрішнє ціноутворення, що передбачає використання трансферних цін, бюджетування і внутрішня звітність.

Однією з функцій управлінського обліку виступає контроль за виконанням планів (виконанням бюджетів) всередині виробничого підприємства. З цієї позиції в управлінському обліку виділяють облік ретроспективних (минулих фактичних) витрат і облік планових нормативних витрат («стандарт-кост»). В аспекті обсягу включення витрат в собівартість при калькулюванні, управлінський облік класифікується, як система повного включення витрат в калькуляцію і, як система неповного включення витрат («директ – костинг»).

У сучасному управлінському обліку найбільш освоєним вважається метод калькуляції собівартості за операціями – the method of activity based costing. Даний метод подібний до вітчизняного позамовного методу калькулювання. При використанні the method of activity based costing окремі центри витрат створюються для кожного основного виду діяльності. The method of activity based costing отримав подальше перетворення, в нього була включена ідея про управління витратами, заснована на операціях – activity based costing management. Activity based costing management розвиває теорію поглинання ресурсів, що забезпечує ефективне управління витратами. Набув поширення і почав активно розвиватися стратегічний управлінський облік – strategic management accounting. Його відмінною рисою є робота спеціалізованих аналітичних підрозділів, які досконально вивчають ринкове середовище, оцінюють все, що відбувається за межами економічного суб'єкта з метою збору різнопланової (фінансової та нефінансової) інформації для потреб вищого

керівництва для досягнення і збереження провідних позицій в конкурентній ринковій боротьбі.

Отже, управлінський облік не є самоціллю для суб'єкта господарювання, метою створення систем управлінського обліку є ефективне управління діяльністю. Ефективно побудована система управлінського обліку передбачає наявність розробки наступних елементів:

- облікові процедури, збір, обробка та подання інформації;
- первинні документи, облікові реєстри і форми управлінської звітності;
- ключові показники діяльності, методики обліку, планування, контролю та аудиту.

Управлінський облік є інтегрованою внутрішньогосподарською інформаційною системою безперервного моніторингу, оцінки, аналізу та контролю господарських операцій, що виконуються в процесі діяльності підприємства, з метою розробки та прийняття оперативних, тактичних і стратегічних управлінських рішень на різних рівнях. Успішний аналіз, подальше виконання прийнятих рішень, ефективність функціонування підприємства є складовими успіху його діяльності в перспективі.

Система управлінського обліку є індивідуальною для кожного підприємства, її індивідуальність виходить із специфіки підприємства, його структури та виду діяльності, ґрунтуючись на тому, яка інформація необхідна для прийняття управлінських рішень. Управлінська інформація необхідна для систематизації і аналізу, її деталізації та обробки в прийнятті ефективних управлінських рішень. Єдиної думки про конкретну управлінську інформацію, про її наповненість не існує, що зумовлює подальшу дискусійність досліджень.

Література

1. Бруханський Р. Ф. Зміна управлінських парадигм як фактор розвитку бухгалтерського обліку: стратегічний аспект. Облік і фінанси. 2014. № 3 (65). С. 15-20.
2. Довжик О. О. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2012. № 2. С. 174-179.
3. Кузнецова С. А. Бухгалтерський облік в системі формування управлінської інформації: методологія та практика: [монографія]. Мелітополь : Таврійській державний агротехнологічний університет, 2007. 297 с.
4. Нападовська Л. В. Управлінський облік. Київ : Книга, 2010. 544 с.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99р. № 996-ХІУ. із змін. та допов. Верховна Рада України: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Пушкар М. С. Розробка системи обліку : [Навчальний посібник]. Тернопіль : Карт-бланш, 2003. 198 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

НАСЛІДКИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ

*О. А. Арутюнова,
здобувач вищої освіти СВО-бакалавр,
Науковий керівник – О.В. Лега,
к.е.н, доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Податок на додану вартість (ПДВ) є непрямим податком, що входить до ціни реалізації товарів і сплачується споживачем до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів. Він складає вагомую частку податкових надходжень до державного бюджету України.

Важливу роль в управлінні даним видом податку відіграє система адміністрування ПДВ. Рухаючись до міжнародних стандартів справляння ПДВ, починаючи з 2015 року почала працювати на повну потужність система електронного адміністрування ПДВ [1].

Система електронного адміністрування податку на додану вартість (СЕА ПДВ) – це електронна система автоматичного, безперервного та оперативного контролю з обліку ПДВ за кожним платником такого податку, яка розміщена на сайті Державної фіскальної служби (ДФС). Вона призначена для запобігання отриманню відшкодування ПДВ із бюджету шляхом шахрайства [2].

Система електронного адміністрування забезпечує автоматичний облік у розрізі платників податку [3]:

- сум податку, що містяться у виданих та отриманих податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН), та розрахунках коригування до них; сум податку, сплачених платниками при ввезенні товарів на митну територію України;

- сум поповнення та залишку коштів на рахунках у системі електронного адміністрування ПДВ;

- суми податку, на яку платники мають право зареєструвати податкові накладні в ЄРПН.

Основним елементом даної системи, який забезпечує безперервний та ефективний контроль над формуванням та відшкодуванням податку, є електронний ПДВ рахунок - це рахунок, на який платник податку перераховує грошові кошти зі свого розрахункового рахунку для подальшої сплати зобов'язань із ПДВ до бюджету. Щоб відкрити такий рахунок, необхідно пройти реєстрацію платником ПДВ та отримати індивідуальний податковий номер.

Електронний ПДВ-рахунок відкриває Казначейство самостійно і безкоштовно за даними ДФС і відправляє повідомлення про це платнику

податків [2].

Термін реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в ЄРПН в системі електронного адміністрування становить 15 календарних днів з дати складання відповідного документу [4]. При цьому, порушення цього терміну мають негативні наслідки у вигляді штрафу (табл. 1).

Таблиця 1

Відповідальність за порушення граничного строку для реєстрації податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН)*

Термін порушення граничного строку	Розмір штрафу від суми ПДВ зазначеної в податкових накладних/розрахунках коригування
<i>порушення граничного строку для реєстрації податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних</i>	
до 15 календарних днів	10%
від 16 до 30 календарних днів	20%
від 31 до 60 календарних днів	30%
від 61 до 365 календарних днів	40%
від 366 календарних днів	50%
<i>невиконання податкового повідомлення-рішення контролюючого органу з попередженням про необхідність виправлення платником податків - продавцем протягом 10 календарних днів, наступних за днем його отримання,</i>	
протягом 15 календарних днів;	10 %
від 16 до 30 календарних днів	20 %
від 31 до 60 календарних днів	30 %
від 61 до 90 календарних днів	40 %
від 91 до 120 календарних днів	50 %
від 121 до 150 календарних днів	60 %
від 151 до 180 календарних днів	70 %
після спливу 181 календарного дня	100%

*узагальнено на підставі [5]

Процес адміністрування ПДВ та контроль за формуванням податкових зобов'язань та сплатою цього податку повністю автоматизовані. Впровадження СЕА ПДВ дало змогу знизити обсяги ухилення від сплати податку, разом з цим стало можливим впровадження Електронного відшкодування ПДВ. Його перевагами стало скасування ручного режиму повернення податку, повна автоматизація процесу. Відкритий та прозорий реєстр дозволяє як бізнесу, так і громадськості слідкувати абсолютно за всіма етапами проходження заявки на відшкодування: від безпосередньої подачі заявки до отримання коштів. Крім того, нова система дала можливість ліквідувати корупційні ризики, адже реформування всієї системи адміністрування ПДВ поставило всіх учасників бізнес-процесів у рівні умови, підвищила довіру платників до податкових органів [6].

З впровадженням СЕА ПДВ втратили актуальність паперові форми податкової накладної та реєстри отриманих та виданих накладних, значною

мірою підвищилася дисципліна контрагентів щодо вчасного подання правильного оформлення податкових накладних, надходження до бюджету зросли, за рахунок виходу підприємств з «тіні»[1].

Таким чином, застосування системи електронного адміністрування ПДВ дало можливість посилити державний контроль за справлянням даного податку, спровокувало зменшення рівня тіньової економіки країни та зменшило можливість використання схем ухилення від оподаткування.

Література

1. Яксманицька І.І., Даньків Й.Я. Проблеми електронного адміністрування ПДВ на сучасному етапі реформування податкової системи України. *Удосконалення обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування в сучасних умовах інтеграційних процесів у світовій економіці: матеріали III Міжн. наук.-прак.конф. Ужгород. 2018.* URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/19142/1/%D0%AF%D0%BA%D1%81%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%86.%D0%86..PDF> (дата звернення 04.04.2020).

2. Шендригоренко М.Т., Панасенко А.О. Система електронного адміністрування ПДВ та призначення ПДВ-рахунків в Україні. *Приазовський економічний вісник. 2019. №5(16).*

3. Фіскальна служба надала роз'яснення щодо системи електронного адміністрування ПДВ. URL: <http://if.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-180406.html> (дата звернення 01.04.2020).

4. Про електронне адміністрування ПДВ – на «гарячій лінії». URL: <http://mk.sfs.gov.ua/media-ark/local-news/print-207516.html> (дата звернення 01.04.2020).

5. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення 04.04.2020).

6. ДФС ділиться досвідом у сфері адміністрування ПДВ на міжнародному рівні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dfs-dilitsya-dosvidom-u-sferi-administruvannya-pdv-na-mizhnarodnomu-rivni> (дата звернення 04.04.2020).

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

*Р.М. Дмитренко, к.е.н., доцент, докторант
кафедри фінансів, банківської та страхової справи
Міжрегіональна академія управління персоналом*

Європейський напрям розвитку, який обрала Україна, призводить до значної кількості реформ. Вони спрямовані на формування громадянського суспільства, покращення розвитку національного господарства, зокрема і у сфері ведення агробізнесу. Малі аграрні підприємства виступають ключовими суб'єктами на ринку продовольчої продукції, тому потребують всебічної державної підтримки. Проте постійні зміни та ризики, очікування погіршення умов ведення бізнесу погіршують і без того нестійке їх фінансово-економічне становище. Тому до оподаткування суб'єктів малого агробізнесу держава змушена підійти вкрай відповідально [1, с.86].

Протягом 2017-2018 рр. суб'єктами аграрного бізнесу до державного бюджету сплачено у обсягах понад 45 млрд. грн., що засвідчують дані табл.1.

Таблиця 1

Сума сплачених податків агробізнесом за видами економічної діяльності у 2017-2018 роках, млрд. грн.

Вид діяльності	Роки	
	2017	2018
Сільське господарство, мисливство та надання, пов'язаних із ними послуг	45,9	47,5
Вирощування однорічних та дворічних культур	35,8	39,1
Тваринництво	5,6	3,1
Виробництво молочних продуктів	1,8	2,2

Джерело: [3]

Обсяг податкових надходжень протягом останніх років невпинно зростає. Зберегти такі тенденції змін можливо лише за виваженого підходу до системи оподаткування аграріїв, і насамперед, до оподаткування податком на додану вартість (далі – ПДВ).

Досліджуючи міжнародну практику в цьому питанні слід відзначити, що аграрний бізнес за кордоном сплачує ПДВ до бюджету у повному обсязі, однак за пільговими (зниженими) ставками оподаткування. Знижені ставки встановлюються, як відсоткова ставка бази оподаткування, котра не може бути нижчою 5%. Країнами, податковим законодавством яких для суб'єктів аграрного бізнесу при сплаті ПДВ передбачено знижені податкові ставки, є Польща (передбачено дві пільгових ставки 5% і 8% в залежності від виду продукції чи послуг), Угорщина (18% – на молоко і молокопродукцію, кукурудзу, борошно, 5% – свине м'ясо, а з 2017 р. до цього списку додані пташине м'ясо, яйця і молоко, що, на думку влади, призведе до росту споживання та зменшення тіньового сектору економіки Угорщини), Румунія (9 % на продовольчі товари) тощо [2. с.46].

Аналізуючи європейський досвід оподаткування суб'єктів аграрного бізнесу, маємо підстави констатувати, що спільною рисою оподаткування в більшості країн є впровадження диференційованого підходу до оподаткування аграрних товаровиробників податком на додану вартість. Тож, для стимулювання розвитку аграрного бізнесу в Україні, особливо для малих фермерських господарств доцільно запровадити європейську практику справляння ПДВ, що посилить їх конкурентні позиції по відношенню до суб'єктів аграрного бізнесу, які користуються перевагами платників ПДВ.

У нинішніх умовах система непрямого оподаткування суб'єктів аграрного бізнесу потребує реформування з метою вирівнювання конкурентного середовища, усунення диспропорцій в структурі аграрного сектору економіки на користь малого та середнього соціально-орієнтованого аграрного бізнесу, підвищення конкурентоспроможності малих форм господарювання на селі, що позитивно позначиться на рівні сільської зайнятості та розвитку територіальних громад.

Вважаємо доцільним для окремих категорій суб'єктів аграрного бізнесу, а саме для малих фермерських господарств передбачити сплату ПДВ за диференційованим підходом, що посилить їх конкурентні позиції по відношенню до аграрних підприємств, що користуються перевагами платників ПДВ.

Проте внесення подальших змін до ПКУ з метою вдосконалення оподаткування агробізнесу доцільне лише у разі дотримання таких вимог:

- врахування особливостей аграрного бізнесу (тривалість виробництва і значну розірваність у часі початку виробничого процесу та отримання товару), обмеженість купівельної спроможності, диспаритет цін на продукцію і засоби її виробництва, різну залежність від природно-кліматичних умов, дохідність галузей сільського господарства та інші чинники;

- недопущення дискримінації між аграрними товаровиробниками;

- врахування взаємозалежності аграрних товаровиробників та інших суб'єктів господарювання аграрного бізнесу;

- наявності об'єктивних пільг і преференцій в оподаткуванні малих сільськогосподарських товаровиробників [3].

Отже, питання оподаткування суб'єктів аграрного бізнесу до тепер лишаються нерозв'язаними й дискусійними, очікуючими виважених рішень уряду щодо запровадження в умовах трансформаційних перетворень раціональних важелів державного регулювання агробізнесу.

Література

1. Круковська О.В. Концепції оподаткування малого підприємництва на селі та обліку розрахунків з бюджетом. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2019. № 1 (45). С.85-88.

2. Пристемський О.С. Тенденції державної підтримки аграрної сфери в сучасних умовах. Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: [колективна монографія] / за заг. ред. Мармуль Л. О. — Херсон: Айлант, 2019. — 334 с.

3. Хворостяний В. Нова модель оподаткування АПК: очікування бізнесу від нової влади. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

В.О. Галчанська, студентка гр.МгОП-1-19

*Науковий керівник: Т.М. Саванчук, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Ефективне ведення сільського господарства можливе лише за умови стабільності та прогнозованості податкового законодавства, що забезпечує оптимальне податкове навантаження з урахуванням міжнародного досвіду. Тому проблема забезпечення ефективного розвитку суб'єктів підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки у сфері оподаткування залишається дуже актуальним.

Науковим дослідженням аспектів оподаткування діяльності аграрних підприємств займалися такі науковці: Біла Л.М., Тулуш Л.Д., Малініна Н.В., Добрунік Т.П. [1,3]

Податкова політика держави впливає на податкову систему, яка представлена широким колом податків і зборів різної спрямованості, а також принципами і методами їх стягнення. Податкова система України є досить недосконалою, тому більшість сільськогосподарських підприємств перебувають у критичному стані через її недосконалість.

В той же час, на розвиток аграрного сектору економіки найбільший вплив має ПДВ. Відносно сільського господарства він слугує головним інструментом як розвитку галузі так і підтримки держави. За рахунок скасування спеціального режиму ПДВ, зростання ставок єдиного податку IV групи – виникли додаткові витрати пов'язані із зростанням розмірів податкових зобов'язань, що призвело до зменшення рентабельності сільськогосподарської діяльності, товаровиробники, які мають низьку ефективність виробництва, за рахунок зростання ставок податку перестають існувати [3].

В Україні товаровиробники сільськогосподарської діяльності після скасування спеціального режиму оподаткування з 1 січня 2017 року мали право перейти на 4 групу єдиного податку, якщо дохід від реалізації сільгосппродукції власного виробництва та продуктів її переробки, дорівнює або перевищує 75 % загальної суми валового доходу; або на загальну систему оподаткування. Розмір оподаткування ПДВ в сільськогосподарських виробників здійснюється на загальних підставах, всі суми зобов'язань повністю спрямовуються до бюджету.

Сільськогосподарські товаровиробники, які обрали сплату єдиного податку 4 групи мають право отримати певну компенсацію можливих втрат від скасування спеціального режиму оподаткування у вигляді бюджетної дотації. цей податок зростає з кожним роком, бо для його розрахунку почали брати проіндексовану НГО з початку 1995 року (раніше не індексували), а розмір ставок за два роки зріс у 5,4 рази. Окрім ПДВ, підприємства сплачують

ПДФО, ЄСВ, ВЗ.

Визначення найбільших ефективних форм і методів податкового регулювання сільськогосподарських підприємств потребує дослідження зарубіжного досвіду з позиції його адаптації до українських умов господарювання. На думку Білої Л.М.: «Досліджуючи міжнародну практику, сільське господарство за кордоном платить внески по ПДВ повністю до бюджету, але у свою чергу має пільгову ставку оподаткування ПДВ» [1].

Більшість країн застосовують одну або дві знижених ставки. Знижені ставки встановлюються як відсоткова ставка бази оподаткування, не нижче 5%. Здебільшого знижені ставки розповсюджуються не на всі товари. Країнами, що використовують знижені ставки під час оподаткування ПДВ сільськогосподарської діяльності, є Польща - 5% і 8% залежно від виду продукції чи послуг, Угорщина - 18% на молочну продукцію, кукурудзу, борошно, 5% – свине м'ясо, Румунія - 9% на продовольчі товари. Знижена ставка (10%) застосовується в Білорусі під час реалізації продукції рослинництва та тваринництва. У Росії за цієї ставкою оподатковуються продовольчі товари. Спільною рисою оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в більшості країнах є надання цим товаровиробникам податкових пільг, особливих режимів оподаткування, що зумовлено насамперед специфічними особливостями виробництва. Аналіз світового досвіду деяких країн світу показує впровадження диференційованого підходу до оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Л.Д. Тулуш та Н.В. Малініна серед критеріїв диференціації оподаткування доходів від сільськогосподарської діяльності виділяє обсяг валового доходу (обігу, виручки, прибутку); правовий статус; джерело отриманого доходу; територіальне розміщення; площу сільськогосподарських угідь (посівну площу); кількість працюючих; обсяг реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва (під час встановлення критерію переходу на спеціальну (спрощену) систему оподаткування) [2].

Отже, оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств потребує значних реформ в податковій політиці. При оподаткуванні підприємств, підвищенні ставок слід враховувати рентабельність діяльності господарства, враховувати досвід міжнародних країн з метою ефективності та стабільності його функціонування, підвищення їх конкурентних позицій як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку та забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.

Література

1. Біла Л. М. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського Союзу та України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. С. 656–661.
2. Добрунік Т. П., Тулуш Л. Д., Малініна Н. В. Актуальні проблеми обліку та оподаткування в аграрному секторі економіки в умовах євроінтеграції. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2018. №1. С. 166–171.
3. Подаков Є. С. Сучасні аспекти оподаткування діяльності аграрних підприємств у 2019 році. *Приазовський економічний вісник*. 2019. – URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/2_13_uk/15.pdf (дата звернення 05.05.2020).

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ

*А.Д. Костенко, здобувач вищої освіти СВО-бакалавр,
Науковий керівник – О.В. Лега, к.е.н, доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Відповідно до ст.61 ПКУ, податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Податковий контроль передбачає: перевірку правильності обчислення, повноти та своєчасності сплати податків і зборів до бюджету та державних цільових фондів; контроль за правильністю визначення бази оподаткування; спостереження за діяльністю підконтрольних суб'єктів; аналіз податкових надходжень, тенденцій, складання прогнозів; контроль за своєчасністю подання платниками податків до органів ДПС податкової звітності; вжиття заходів з попередження податкових правопорушень; облік конкретних правопорушень, аналіз їх причин та обставин; припинення протиправної діяльності; виявлення винних у здійсненні податкових правопорушень (як платників податків, так і працівників податкових органів), а також притягнення їх до відповідальності; інші заходи, зафіксовані чинним законодавством [2].

Найефективнішою формою виявлення ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) є податкова перевірка. Податкова перевірка – це основна форма податкового контролю, яка являє собою комплекс процесуальних дій уповноважених органів з контролю за дотриманням податкового законодавства і здійснюється шляхом співставлення звітних даних платників податків з фактичним станом його фінансово-господарської діяльності [2].

Згідно зі ст. 75 ПКУ перевірки поділяються на такі види (рис.1).

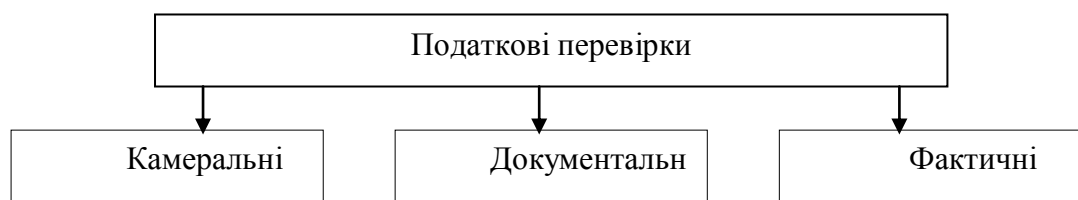

Рис. 1. Види податкових перевірок

У ПКУ визначено три види податкових перевірок, характеристика яких представлена у табл. 1.

Загальна характеристика податкових перевірок [3]

Види	Предмет	Місце проведення	Попередження про проведення перевірки	Документи, що перевіряються
<i>Камеральна</i>	дані, зазначені у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків	приміщення органу ДФС	Без будь-якого спеціального рішення керівника такого органу або направлення на її проведення	Податкові декларації (розрахунки) платника податків
<i>Документальна</i>				
виїзна планова	своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати податків, а також дотримання валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками	місцезнаходження платника податків чи місце розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така перевірка.	План-графік перевірок	Податкові декларації (розрахунки), фінансова, статистична звітність, реєстри податкового та бухгалтерського обліку, первинні документи, які використовуються в обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, а також отриманих в установленому законодавством порядку органом ДФС документів та податкової інформації
невиїзна планова		приміщення органу ДФС		
виїзна позапланова		місцезнаходження платника податків чи місце розташування об'єкта права власності, стосовно якого проводиться така перевірка	План-графік перевірок	
невиїзна позапланова		приміщення органу ДФС	З підстав, наведених п. 78 ПКУ	
<i>Фактична</i>	дотримання порядку здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності ліцензій, патентів, свідоцтв, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками.	проводиться за місцем фактичного провадження платником податків діяльності, розташування господарських або інших об'єктів права власності такого платника.	Без попередження	Документи, що стосуються предмета перевірки.

Отже, головна особливість камеральної перевірки полягає в тому, що вона проводиться винятково в приміщенні ДФС і ґрунтується суто на цифрах, узятих з податкових декларацій, які подані платниками податків. Крім того, до уваги також береться інформація з системи електронного адміністрування ПДВ, відомості з Єдиного реєстру акцизних накладних і дані з системи електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового. Головна мета камеральної податкової перевірки полягає у виявленні в поданій платниками податків звітності будь-яких помилок (арифметичних або методологічних), які у свою чергу спричинили завищення або заниження податкового зобов'язання. Для проведення камеральної перевірки не потрібні спеціальні накази керівництва і згода або присутність платника податків. Фактично вона носить систематичний характер, тобто може бути проведена впродовж 30 днів з моменту закінчення встановленого терміну для подання податкової декларації або уточнюючого розрахунку, а якщо такі документи були надані пізніше, – за днем їх фактичного подання [4].

Основною метою документальної перевірки є:

- виявлення своєчасності, достовірності і повноти не лише усіх нарахунків, але і виплат, передбачених Податковим кодексом;
- контроль над дотриманням валютного та іншого законодавства;
- перевірка виконання працедавцем норм трудового законодавства в частині оформлення трудових відносин з найманими робітниками.

Стаття 75 ПКУ [1] передбачає, що документальні перевірки можуть бути плановими або позаплановими, виїзними або невиїзними.

Документальна невиїзна перевірка здійснюється в приміщенні органу податкової служби у разі прийняття керівником рішення про її проведення та за наявності обставин для її проведення.

Документальна планова перевірка має бути передбачена у плані-графіку проведення планових перевірок. Наказ про проведення оформлюється керівником органу податкової служби.

Наступним видом перевірки, який вважається одним із найефективнішим засобів виявлення ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), є документальна позапланова виїзна перевірка [5]. Порядок проведення такої перевірки визначено у статті 78 розділу II Податкового Кодексу України [1].

Фактична перевірка здійснюється за місцем фактичної діяльності суб'єкта господарювання і передбачає контроль над дотриманням норм законодавства в частині обігу готівки; порядку проведення розрахунково-касових операцій; наявності у платника податків посвідчень і ліцензій, включаючи обіг і виробництво підакцизних товарів, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками [4].

Контроль за сплатою податків є важливим важелем фінансової системи держави, оскільки завдяки йому можна здійснювати вплив на економічні та

соціальні процеси держави. Якісний та ефективний податковий контроль сприятиме підвищенню рівня доходів бюджетів та державних цільових фондів.

Література

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 27.04.2020).

2. Квач Я.П., Князькова В.Я., Федоренко С.О. Податковий контроль в Україні: фіскальна ефективність та шляхи вдосконалення. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 1 (59). URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/3199/1/165-170.pdf> (дата звернення 27.04.2020).

3. Лега О.В. Податкова перевірка як форма реалізації податкового контролю. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.3/90.pdf> (дата звернення 27.04.2020).

4. Податкові перевірки: головні особливості і ключові моменти. URL: <https://zkg.ua/yurydychni-posluhy-praktyku/podatkovy-perevirky-pidhotovka-zustrich-oskarzhennia/> (дата звернення 27.04.2020).

5. Марущак О.А. Податковий контроль як засіб виявлення ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. №5. URL: <http://195.69.76.76/bitstream/handle/123456789/17119/6.%20%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D1%8C%D0%B5%20194-197.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 27.04.2020).

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД

*Л.І. Лакодименко, здобувач вищої освіти СВО-бакалавр,
Науковий керівник – О.В. Лега, к.е.н, доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

За словами Бенджаміна Франкліна – у цьому світі можна сумніватися в усьому, окрім смерті та податків. Виникнення державності супроводжувалося появою податків, які фінансово забезпечували виконання державою її функцій. Науковці виділяють кілька етапів становлення податків. Зокрема:

I етап – Древній світ - початок середньовіччя. Основні характеристики: зародження інститутів податків, податки мають випадковий і тимчасовий характер, примітивну форму; гроші платників податків витрачалися на утримання армії, будівництво храмів і оборонних споруд, роздавання грошей бідним та інші громадські потреби; формуються такі поняття, як «фіскал», «акциз», «відкупник», «ценз»; запроваджуються комунальні (місцеві) податки і повинності; провадиться поділ податків на прямі та непрямі.

II етап - XVI - XVIII ст., відбувається стрімкий розвиток податків, які практично стягувалися за все, що можна: борода, спадщину, землю, будинки, вікна, двері, майно, прибутки, товари, з холостяків, покійників і т.п.

III етап - кінець XVIII ст. характеризується формуванням наукових теорій оподаткування, обґрунтовуються найважливіші засади оподаткування такі як рівномірність, визначеність, зручність, дешевизна справляння податків [1].

Контроль за збиранням податків пройшов всій еволюційний шлях від відкупників до державних контролюючих органів. Зокрема, у римських провінціях податки збирали відкупники. Контролювати їх діяльність було неможливо, тому імператор Октавіан Август здійснив 1-шу реформу податкової системи в Римській імперії. Вперше створено у провінціях установи, в обов'язки яких входив контроль за здійсненням оподаткування. У XVI - XVIII ст. збір податків здійснювався тими ж відкупниками. Порядок збору податків в той час охарактеризовано середньовічним філософом Фоною Аквінським як «узаконена форма грабежу».

У сучасних умовах Державна податкова служба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику.

З перших днів незалежності України, питання створення ефективної податкової системи набуло актуальності, оскільки потрібно було мати чітку організаційну структуру порядку стабільної сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Проте перші кроки у цьому напрямі було зроблено ще в 1990 р.: податкову службу утворено 1 липня 1990 р. згідно з постановою Ради Міністрів України від 12 квітня 1990 р. № 74 «Про створення державної податкової служби в Українській РСР». Першим робочим днем був понеділок, 2

липня, і саме цей день відзначається як професійне свято працівників податкової служби, що було затверджено Указом Президента України. Ухвалений 4 грудня 1990 р. Закон УРСР «Про державну податкову службу в Українській РСР» визначив статус, функції та правові основи діяльності податкових органів [2].

У Державній податковій службі України було вироблено єдину цілеспрямовану ідеологію розвитку податкової служби. Водночас виявилась необхідність комплексної модернізації органів ДПС України. У результаті реорганізації було закладено важливі організаційні передумови для розвитку методології діяльності та створено нові підрозділи: примусового стягнення податків; по роботі з платниками податків; Державного реєстру фізичних осіб; апеляцій; організації документальних перевірок; податкової поліції; по боротьбі з корупцією.

За роки незалежності Україна намагалася будувати податкову систему, спираючись на досвід європейських країн. Зокрема, у 1994 році запроваджено автоматизований банк даних для забезпечення єдиного державного обліку фізичних осіб, які зобов'язані сплачувати податки і збори (обов'язкові платежі) до бюджетів та державних цільових фондів; у 1995 році запроваджено марки акцизного збору для контролю за виробництвом і реалізацією алкогольних та тютюнових виробів тощо [3].

У лютому 1998 р. Верховна Рада України ухвалила нову редакцію Закону України «Про державну податкову службу в Україні» та Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кримінально-процесуального кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з утворенням податкової міліції». Зокрема, до складу податкової міліції увійшли Головне управління податкової міліції, слідче управління податкової міліції, управління по боротьбі з корупцією в органах ДПС України. Після прийняття зазначених законів державна податкова служба в Україні стала повністю легітимною. У 2001 році на виконання указів Президента України, виданих у липні 2001 р., було створено Департамент боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, та Департамент з питань адміністрування акцизного збору та контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів [3].

У 2004 році Україна стала асоційованим членом Європейської організації податкових адміністрацій. Державна податкова служба мала можливість обмінюватися інформацією, співпрацювати з учасниками організації через постійний форум для податкових адміністрацій, брати участь у навчанні, конференціях, семінарах, надавати та отримувати технічну допомогу з урахуванням інтересів країн - членів організації.

Важливим етапом у розвитку податкової служби стало ухвалення в грудні 2010 р. Податкового кодексу України, який заклав підвалини нової податкової політики в державі. Це - відкритість для платників податків та стимулювання економічного зростання. Державна податкова служба України наразі створює для платників податків умови, які б заохотили їх працювати відкрито, у рівних

конкурентних умовах. У 2012 році Створено Міністерство доходів і зборів України шляхом об'єднання Державної податкової та митної служби України. Для знищення старих корупційних схем нова влада у 2014 р. відновила роботу зазначених служб, підпорядкувавши їх Міністерству фінансів України. На засіданні КМУ 27 травня 2014 р. було оприлюднено інформацію, що ліквідація Міндоходів замінюється його перейменуванням на Державну фіскальну службу. [4]

Постановою Кабінет Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1200 [5] Державну фіскальну службу реорганізовано. Її правонаступниками є центральні органи виконавчої влади:

- Державна податкова служба України - реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску;

- Державна митна служба України - реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства.

Але на сьогодні Державна фіскальна служба продовжує здійснювати повноваження та виконувати функції у сфері реалізації державної податкової політики та державної митної справи до завершення здійснення заходів з утворення Державної податкової служби та Державної митної служби [5]. Зокрема, на сайті <http://poltava.sfs.gov.ua>, головним територіальним органом є Головне управління ДФС у Полтавській області.

Як бачимо, зміни у самих контролюючих органах не менші, ніж у змінах щодо сплати податків та зборів. Але роль та функції Державної податкової служби є незмінними – реалізація державної податкової політики, в тосу числі з адміністрування ЄСВ, його сплати та у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства.

Література

1. Крупей Н. С. Податки і платежі: історичний аспект. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*: Зб. наук. праць. 2012. № 1(12). С. 28-40.

2. Історія української державності: етапи становлення податкової служби України URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/print-57022.html> (дата звернення 07.05.2020).

3. Історія української державності: етапи становлення податкової служби України. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1698> (дата звернення 07.05.2020).

4. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення 08.05.2020).

5. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету Міністрів від 18 грудня 2018 р. № 1200. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennya-derzhavnoyi-podatkovoyi-sluzhbi-ukrayini-ta-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini> (дата звернення 08.05.2020).

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ЄДИНОГО ПОДАТКУ СІЛЬГОСПВИРОБНИКАМИ

Д. Маслюк, студентка гр. МгОП-1-19
Науковий керівник: Ю.Л. Якубенко, к.е.н., доцент
кафедри обліку, оподаткування та УФЕБ
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Єдиний податок четвертої групи - це податок, який не змінюється протягом терміну визначеного Податковим кодексом України і справляється з одиниці земельної площі.

Єдиний податок четвертої групи сплачується в рахунок таких податків і зборів (обов'язкових платежів):

- податок на прибуток підприємств, податку на дивіденди;
- земельний податок, але тільки за землі, які використовуються для товарного сільгоспвиробництва, за інші ділянки земельний податок сплачується;
- збір за спеціальне використання води;
- збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності (у частині провадження торговельної діяльності).

Особи можуть бути зареєстровані як платники єдиного податку четвертої групи, якщо такі особи є сільськогосподарськими підприємствами різних організаційно-правових форм, передбачених законами України, селянські та інші господарства, які займаються виробництвом (вирощуванням), переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, а також рибницькі, рибальські та риболовецькі господарства, які займаються розведенням, вирощуванням та виловом риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах), в яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік, перевищує 75 відсотків загальної суми валового доходу.

Платниками податку можуть бути тільки юридичні особи, які виконують наступні умови:

- виробляють сільгосппродукцію або вирощують і виловлюють рибу в озерах, ставках чи водосховищах;
- частка сільгосптоваровиробництва перевищує 75 %.

Частка сільськогосподарського товаровиробництва визначається, як питома вага доходу сільськогосподарського товаровиробника, отриманого від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, у загальній сумі його доходу.

Не можуть бути платниками єдиного податку четвертої групи підприємства, які:

- більше 50 % доходу отримали від продажу декоративних рослин, диких тварин і птахів, хутряних виробів і хутра;
- виробляють чи продають підакцизні товари (виняток - продаж

виноградних виноматеріалів підприємствами первинного виноробства).

Новостворені особи повинні надати наступний комплект документів:

- загальну податкову декларацію з податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, із яких справляється податок, або земель водного фонду внутрішніх водойм - податковому органу за місцем реєстрації;
- звітну податкову декларацію з податку на поточний рік окремо щодо кожної земельної ділянки - податковому органу за місцем розташування такої земельної ділянки;
- розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва - податковому органу за своїм місцезнаходженням або за місцем розташування земельних ділянок;
- відомості (довідку) про наявність земельних ділянок - податковому органу за своїм місцезнаходженням або за місцем розташування земельних ділянок.

Остання довідка не містить прив'язки до державного земельного кадастру, але в ній мають бути відомості про кожний документ, що встановлює право власності (користування) землею, у тому числі про договори оренди земельних паїв.

Протягом 10-ти робочих днів після подання документів податковий орган повинен видати підприємству довідку про набуття або підтвердження статусу платника єдиного податку четвертої групи.

Особа знімається з податкової реєстрації як платник єдиного податку четвертої групи за власною ініціативою, якщо така особа подає письмову заяву щодо добровільного зняття з такої податкової реєстрації.

Особа знімається з податкової реєстрації як платник єдиного податку четвертої групи за рішенням податкового органу, якщо:

- така особа підпадає під регулювання норм Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»;
- така особа ліквідується, у тому числі шляхом злиття, приєднання або перетворення.

У разі, коли у звітному податковому періоді валовий дохід від операції з реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки становить менш як 75 відсотків загальної суми валового доходу, підприємство сплачує податки у наступному періоді на загальних підставах.

Зміна порядку сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) протягом звітного (податкового) року не допускається.

Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи є площа сільськогосподарських угідь, переданих сільськогосподарському товаровиробнику у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди, а також земель водного фонду, які використовуються рибальськими та риболовецькими господарствами для розведення, вирощування та вилову риби у внутрішніх водоймах (озерах, ставках та водосховищах).

Ставка єдиного податку четвертої групи з одного гектара сільськогосподарських угідь встановлюється у відсотках до їх грошової оцінки, в таких розмірах:

- для ріллі, сіножатей та пасовищ - 0,95;
- для ріллі, сіножатей та пасовищ - 0,57 (у гірських зонах та на поліських територіях);
- для ріллі, сіножатей та пасовищ – 6,33 (на закритому ґрунті);
- для багаторічних насаджень - 0,57;
- для багаторічних насаджень - 0,19 (у гірських зонах та на поліських територіях)
- для земель водного фонду – 2,43.

Платники податку визначають суму єдиного податку четвертої групи на поточний рік і подають розрахунок органу державної служби за місцем знаходження платника податку до 1 лютого поточного року.

Сплата податку проводиться щомісячно протягом 30 календарних днів, наступних за останнім календарним днем базового звітного (податкового) місяця, у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах:

- у I кварталі - 10 відсотків;
- у II кварталі - 10 відсотків;
- у III кварталі - 50 відсотків;
- у IV кварталі - 30 відсотків.

Платники податку перераховують у визначений строк загальну суму коштів на відповідний рахунок місцевого бюджету за місцем розташування земельної ділянки.

Єдиний податок четвертої групи у повному обсязі належить до доходів загального фонду місцевих бюджетів.

Контроль за своєчасним і повним надходженням сум єдиного податку четвертої групи здійснюють органи державної служби. Платники податку несуть відповідальність за правильність обчислення, своєчасність подання розрахунків та сплати сум єдиного податку четвертої групи згідно із законодавчими актами України.

Отже, нарахування та сплата єдиного податку четвертої групи має певні особливості, яких необхідно дотримуватись сільськогосподарським товаровиробникам для того щоб і надалі перебувати на зазначеній групі платників податку.

ВИДИ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

*А.В. Мінковська, старший викладач
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Процес трансформаційних економічних перетворень в Україні та реформування власної системи оподаткування супроводжується таким негативним явищем, як ухилення від сплати податків. В економічному плані це проблема державної ваги, оскільки саме податки забезпечують фінансову базу держави й виступають головним знаряддям реалізації її економічної політики. А несплата їх призводить до тяжких наслідків – бюджетного дефіциту та гальмування економічного розвитку держави.

У сучасній податковій теорії й практиці розмежовується власне ухилення від сплати податків, тобто зменшення платниками податків своїх фіскальних обов'язків перед державою забороненими законом способами, та уникнення або «обхід» податків, коли фіскальному суб'єктові вдається повністю або частково уникнути оподаткування, не порушуючи при цьому діючих правових норм. Американський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки Джозеф Стігліц, характеризуючи ці поняття, дотримується саме такої позиції. Під уникненням податків він розуміє використання певних положень податкового законодавства, які дозволяють відійти від їх сплати, а під ухиленням – незаконний відхід від сплати податків.

Порушення платниками податків обов'язку щодо сплати податків відбувається внаслідок дії таких основних чинників:

- надмірне податкове навантаження;
- нестабільність податкового законодавства;
- нераціональна структура оподаткування;
- низький рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплати податків;
- високий рівень корупції в державі.

Податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи без діяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених Податковим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (визначення згідно ПКУ).

Вчинення платниками податків, їх посадовими особами та посадовими особами контролюючих органів порушень законів з питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тягне за собою відповідальність, передбачену ПКУ та іншими законами України.

За економічним змістом ухилення від сплати податків це уникнення податкових зобов'язань конкретним платником податку. Соціальні наслідки

ухилення від сплати податків пов'язані із неправовим збільшенням доходів окремих платників податків та зменшенням можливостей для соціального забезпечення всього суспільства.

На схильність до ухилення впливають такі фактори: історичні традиції; моральна етика платника податку; рівень державного контролю в країні; рівень оподаткування (податкове навантаження).

За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності: фінансова; адміністративна та кримінальна.

Фінансова відповідальність застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені. Розрізняють такі податкові правопорушення:

- Порушення встановленого порядку взяття на облік (реєстрації) у контролюючих органах;

- Порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків;

- Порушення платником податків порядку подання інформації про фізичних осіб - платників податків;

- Неподання або несвоєчасне подання податкової звітності або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності;

- Порушення термінів реєстрації податкових накладних, що підлягають наданню покупцям - платникам податку на додану вартість, та розрахунків коригування до таких податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних;

- Порушення встановлених законодавством строків зберігання документів з питань обчислення і сплати податків та зборів, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;

- Порушення правил застосування спрощеної системи оподаткування фізичною особою-підприємцем;

- Штрафні (фінансові) санкції (штрафи) у разі визначення контролюючим органом суми податкового зобов'язання;

- Порушення вимог до договорів довгострокового страхування життя чи договорів страхування в межах недержавного пенсійного забезпечення, зокрема, страхування додаткової пенсії;

- Відчуження майна, яке перебуває у податковій заставі, без згоди контролюючого органу;

- Порушення правил сплати (перерахування) податків;

- Порушення правил нарахування, утримання та сплати (перерахування) податків у джерела виплати;

- Неподання або подання з порушенням строку банками чи іншими фінансовими установами податкової інформації контролюючим органам;

- Порушення правил вивезення пального з території акцизного складу.

Фінансова відповідальність за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства встановлюється та застосовується згідно з Податковим Кодексом та іншими законами.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

*А.Ю. Овчаренко,
здобувач вищої освіти СВО – бакалавр,
Науковий керівник – О.В. Лега, к.е.н, доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Об'єктивне податкове навантаження в екологічній сфері має створити такі умови, коли неефективне використання і неекономне витрачання природних ресурсів та нанесення шкоди навколишньому природному середовищу буде не вигідним для будь-яких суб'єктів природокористування. Насамкінець це сприятиме стимулюванню охорони і відтворенню природно-ресурсного потенціалу країни.

Так, уперше категорія «екологічний податок» знайшла своє закріплення в Законі України «Про систему оподаткування» від 25 червня 1991 року. В ньому, зокрема, визначалося, що екологічний податок сплачують усі підприємства, об'єднання і організації та громадяни, які завдають шкоди навколишньому природному середовищу та погіршують якість природних ресурсів (ст. 18). Цей податок законом був віднесений до загальнодержавних [1].

З прийняттям другої редакції Закону від 2 лютого 1994 р. екологічний податок був замінений на категорію «плата за забруднення навколишнього природного середовища». При цьому всі положення щодо встановлення основних елементів правового механізму даної плати, регулювались не спеціальним податковим законом, а законом екологічного спрямування - «Про охорону навколишнього природного середовища» .

Нарешті, третя редакція Закону України «Про систему оподаткування» від 18 лютого 1997 р., зберігаючи наступництво в основних положеннях, вносила певні зміни щодо розглядуваного платежу, який отримав назву - «збір за забруднення навколишнього природного середовища».

З наведеного вище можна констатувати, що з часом назва розглядуваного платежу трансформувалась, змінювався суб'єктний склад платників та база оподаткування, порядок розподілу коштів і надходження їх до бюджетів тощо. Однак правова сутність його залишилася незмінною і визначається такими властивостями:

1) встановлюється тільки на законодавчому рівні і його сплата може здійснюватись лише на підставі закону;

- 2) справляється екологічний податок виключно у грошовій формі;
- 3) він є обов'язковим платежем;
- 4) має цільове призначення [2].

Насамкінець слід зазначити, що сьогодні одним із основних принципів охорони навколишнього природного середовища в Україні є встановлення екологічного податку. Він виступає, з одного боку, необхідним підґрунтям для забезпечення стабільності бюджетних доходів, а з іншого - стимулюванням як приватних власників природних ресурсів, так і природокористувачів до їх раціонального використання. Відсутність заходів щодо охорони від забруднення, відтворення природних ресурсів, їх нераціональне використання і виснаження, може призвести, в кінцевому рахунку, до екологічної катастрофи в Україні. Перспективним напрямом удосконалення податкових механізмів уявляється практика застосування системи податкових пільг, стосовно виробництва екологічно чистої та безпечної продукції.

Платниками податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони.

Об'єкт та база оподаткування екологічним податком включають: обсяги та види забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти; обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання; обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк; обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

Порядок розрахунку екологічного податку представлено в табл. 1.

Аналізуючи наявну вітчизняну систему екологічного оподаткування, можна дійти висновку про необхідність у її подальшому розвитку для підвищення впливу держави на виробничі процеси в економіці з метою отримання відповідного еколого – економічного ефекту.

Таблиця 1

Порядок розрахунку екологічного податку[3]

Показник	Формула
за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (Пвс),	$Пвс = \sum_{i=1} (M_i \times N_{pi}),$

Показник	Формула
<p align="center"><i>Пояснення до формули:</i></p> <p>де M_i - фактичний обсяг викиду i-тої забруднюючої речовини в тоннах (т); N_{pi} - ставки податку в поточному році за тонну i-тої забруднюючої речовини у гривнях з копійками.</p>	
скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти (P_c)	$P_c = \text{Сума } (M_{li} \times N_{pi} \times K_{oc}),$ $i=1,$
<p align="center"><i>Пояснення до формули:</i></p> <p>де M_{li} - обсяг скиду i-тої забруднюючої речовини в тоннах (т); N_{pi} - ставки податку в поточному році за тонну i-того виду забруднюючої речовини у гривнях з копійками; K_{oc} - коефіцієнт, що дорівнює 1,5 і застосовується у разі скидання забруднюючих речовин у ставки і озера (в іншому випадку коефіцієнт дорівнює 1).</p>	
розміщення відходів ($P_{рв}$)	$P_{рв} = \text{Сума } (N_{pi} \times M_{li} \times K_t \times K_o),$ $i=1,$
<p align="center"><i>Пояснення до формули:</i></p> <p>де N_{pi} - ставки податку в поточному році за тонну i-того виду відходів у гривнях з копійками; M_{li} - обсяг відходів i-того виду в тоннах (т); K_t - коригуючий коефіцієнт, який враховує розташування місця розміщення відходів і який наведено у пункті 246.5 статті 246 ПКУ;</p>	
за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк	$S \text{ зберігання} = N \times V \times T$ зберігання
<p align="center"><i>Пояснення до формули:</i></p> <p>де S зберігання - сума податку, який справляється за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, обчислена за базовий податковий (звітний) період, календарний квартал, у гривнях з копійками; N - ставка податку, який справляється за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, наведена у пункті 248.1 статті 248 ПКУ; V - фактичний об'єм радіоактивних відходів, які зберігаються у виробника таких відходів понад установлений особливими умовами ліцензії строк, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання); T зберігання - кількість повних календарних кварталів, протягом яких радіоактивні відходи зберігаються понад установлений особливими умовами ліцензії.</p>	
за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені)	$AEC = O_n \times H + (r_{nc} \times C1_{nc} \times V1_{nc} + r_v \times C1_v \times V1_v) + 1/32 (r_{nc} \times C2_{nc} \times V2_{nc} + r_v \times C2_v \times V2_v),$
<p align="center"><i>Пояснення до формули:</i></p> <p>де AEC - сума податку, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) за базовий податковий (звітний) період, у гривнях з копійками; O_n - фактичний обсяг електричної енергії, виробленої за базовий податковий (звітний) період експлуатуючими організаціями (операторами) атомних електростанцій, кВт-год (для дослідницьких реакторів дорівнює 0); H - ставка податку, який справляється за електричну енергію, вироблену експлуатуючими організаціями (операторами) атомних електростанцій, що переглядається у разі потреби один раз на рік, визначена у пункті 247.1 статті 247 ПКУ, у гривнях за 1 кВт-год; $1/32$ - коефіцієнт реструктуризації податку за накопичені до 1 квітня 2009 року радіоактивні відходи (коефіцієнт діє з 01.04.2011 р. до 01.04.2019 р., протягом іншого періоду дорівнює 0); r_v - коригуючий коефіцієнт для високоактивних відходів, наведений у пункті 247.2 статті 247 ПКУ; r_{nc} - коригуючий коефіцієнт для середньоактивних та низькоактивних відходів, наведений у пп. 247.2 ПКУ;</p>	

Показник	Формула
	<p> $S1_{nc}$ - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, утворених їх виробниками за базовий податковий (звітний) період, у гривнях з копійками; $S1_v$ - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) високоактивних радіоактивних відходів, утворених їх виробниками за базовий податковий (звітний) період, у гривнях з копійками; $S2_{nc}$ - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, накопичених їх виробниками до 1 квітня 2009 року, у гривнях з копійками; $S2_v$ - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) високоактивних радіоактивних відходів, накопичених їх виробниками до 01.04.2009 р., у гривнях з копійками; $V1_{nc}$ - фактичний об'єм низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, прийнятих до сховища експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій за базовий податковий (звітний) період, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання); $V1_v$ - фактичний об'єм високоактивних радіоактивних відходів, прийнятих до сховища експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій за базовий податковий (звітний) період, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання); $V2_{nc}$ - фактичний об'єм низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, накопичених у сховищах експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій до 1 квітня 2009 року, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання); $V2_v$ - фактичний об'єм високоактивних радіоактивних відходів, накопичених у сховищах експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій до 1 квітня 2009 року, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання). </p>

латниками екологічного податку за викиди є всі суб'єкти господарювання, які в процесі своєї діяльності здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферу. Право здійснювати викиди підприємство отримує лише після отримання дозволу із зазначеними в ньому нормативами викидів. Проте відсутність дозволу не звільняє платника податків від обов'язку сплачувати екологічний податок. У такому разі підприємство зобов'язане самостійно розрахувати суму викидів, що здійснюються стаціонарним джерелом забруднення, і подати декларацію. Для удосконалення системи екологічного оподаткування в підвищенні рівня екологічної безпеки потрібно збільшити кількість видів податків, зокрема як найскоріше ввести податок на продукцію, яка негативно впливає на довкілля, і щорічний податок на транспорт як один із важливих чинників забруднення атмосферного повітря, а також збільшити ставки на наявні види податків до європейського рівня.

Література

1. Веклич О. О. Екологічне оподаткування в Україні: реалії та напрями вдосконалення з урахуванням світового досвіду: монографія. НАН України, Ін-т економіки. К.: Вид-во «Либідь», 2016. 247 с.
2. Мандрик В.О., Новак У. П. Новий екологічний податок в Україні: стан і напрями удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип.21.9. С. 93-99.
3. Лега О. В., Яловега Л. В., Прийдак Т. Б. Екологічний податок: особливості обліку і оподаткування у контексті нормативно-правових змін *Вісник ХНТУ сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 231-242.

ПОДАТКОВИЙ ВНЕСОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ

*Т.М. Писаренко, к.е.н., доцент
Д.В. Шворак, студентка четвертого курсу,
спеціальності «Облік і оподаткування»
Луцький національний технічний університет*

Податкова політика України є важливим інструментом створення стабільної системи оподаткування. Крім того, основною її метою є забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, що гарантуватиме стабільне функціонування економіки держави.

Одним з визначальних показників системи оподаткування є податкове навантаження, яке характеризує вплив податків на економіку країни в загальному та на фінансове становище окремих суб'єктів господарювання.

Основу електроенергетичного комплексу України складають енергоблоки теплових, атомних, гідро- та гідро-акумулюючих електростанцій, які забезпечують виробництво електроенергії, передачу та розподіл виробленої електроенергії до кінцевого споживача.

Податкові системи різних країн відрізняються співвідношенням прямих і непрямих податків. Зниження ставок на прямі податки змушує компенсувати брак надходжень до бюджетів за рахунок непрямих податків. Податкова система України більше орієнтована на надходження фінансових ресурсів від непрямих податків, домінуючим серед яких є податок на додану вартість.

Непрямі податки залежать не від ефективності діяльності підприємств, а від обсягів господарської діяльності. Саме тому за непрямыми податками підприємства електроенергетики є бюджетоутворюючими і формують дохідну частину бюджетів різних рівнів.

Податкова система електроенергетичної галузі аналогічна до систем продажу та реалізації товарів, робіт послуг. При реалізації електроенергії сплачується податок на додану вартість в розмірі 20%. Також з початку липня 2019 року, виробники електроенергії є платниками акцизного податку. Базою оподаткування акцизного податку є вартість реалізованої електроенергії без врахування податку на додану вартість [1]. Ставка акцизного податку становить 3,2%.

Підприємства електроенергетичної галузі, користуючись працею найманих працівників, є платниками податків, які пов'язані із оплатою праці. Мова йде про податок на доходи фізичних осіб (18%), військовий збір (1,5%), єдиний соціальний внесок (22%). Кожен із згаданих податків несе певне суспільно-економічне призначення та впливає на рівень податкового навантаження на конкретний господарюючий суб'єкт галузі.

Електроенергетична галузь, без сумніву, відіграє важливу роль у наповненні дохідної частини державного бюджету.

У табл. 1 наведено податкові надходження від великих платників податків за 2016-2017 роки.

Таблиця 1

Податкові надходження від великих платників податків [2]

Галузь економіки	1 півріччя 2016 року		1 півріччя 2017 року		Приріст за 2016-2017 роки	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Електроенергетика	13,7	9	19,9	11	6,2	45
Видобувна галузь	24,5	17	43,8	25	19	79
Оптова та роздрібна торгівля	18,1	12	19,1	11	1,0	6
Переробна промисловість	42,8	29	45,1	26	2,3	5
Транспортна галузь	13,6	9	15,3	9	1,7	13
Інші галузі	32,9	23	33,4	19	0,5	2
Разом	145,6	100	176,6	100	31	21

З проведеного вище порівняння можна зробити висновок, що податкові надходження електроенергетичної галузі за 2016-2017 роки зросли на 6,2 млрд. грн. або на 45%. Однак, у загальній структурі податкових надходжень від великих платників податків за 1-ше півріччя 2017 року електроенергетична галузь посідає 4 місце з 6 позицій, представлених у табл. 1, що відповідає 11% всіх податкових надходжень і на 2% більше ніж подібний показник 1-го півріччя 2016 року.

Значимість галузі для формування дохідної частини бюджету підтверджують показники табл. 2.

Таблиця 2

Інформація про суми надходжень податкових платежів до Державного бюджету України в розрізі видів економічної діяльності, млрд. грн. [3]

Показник	Станом на 01.12.2018 р.		Станом на 01.12.2019 р.		Відхилення	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, у тому числі виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	26,54	3,78	34,36	8,19	7,82	4,41
Всього надходжень до державного бюджету за даними ДФС	702,38	100,00	419,68	100,00	-282,70	0,00

Отже, на фоні суттєвого зменшення надходжень податків до державного бюджету у 2019 році, електроенергетична галузь забезпечила 8,19% від всіх податкових надходжень. Цей факт вказує на істотне податкове навантаження на цю галузь.

Вітчизняний досвід оподаткування електроенергетики базується на розповсюджених податках енергетичної галузі, які в тому чи іншому вигляді функціонують майже у всіх зарубіжних країнах. Енергетичні податки за своїм призначенням є фіскальними податками і спрямовані на формування механізму наповнення державного бюджету.

Особливої актуальності в Україні набувають питання щодо впровадження ефективної нормативно-правової бази в системі оподаткування електроенергетичних підприємств, яка повинна базуватися на економічній доцільності для галузі та враховувати досвід зарубіжних країн.

Вдосконалення нормативно-правової бази з оподаткування діяльності підприємств галузі повинно розвиватися у політичному та економічному аспектах.

Щодо політичного аспекту, то розробка нормативів повинна базуватися на національній безпеці України. У цьому плані нормативи повинні забезпечувати цивілізований ринок електроенергії з допуском на цей ринок компаній європейських країн. Здорова цінова конкуренція повинна забезпечити зниження цін на послуги підприємств галузі як для населення, так і для енергомісткої промисловості. Разом з тим, керівництво держави повинно враховувати наявність військової агресії з боку Російської Федерації. Саме тому наша держава повинна уникати економічних стосунків з агресором і слідувати європейському курсу, закріпленому Конституцією України.

Економічний аспект полягає у детальному вивченні специфіки діяльності підприємств електроенергетичної галузі та здійснення наступних кроків:

- забезпечення суворого контролю за фінансовими ресурсами, які виділяють з держбюджету на галузь, виявлення будь-яких зловживань та нецільового використання бюджетних коштів;

- виявлення позитивних та негативних факторів закриття неприбуткових підприємств електроенергетичної галузі. При цьому необхідно врахувати людський фактор, який передбачатиме розробку програм допомоги працівникам галузі, які залишатимуться без роботи;

- сприяння розвитку альтернативних видів електроенергії. Розвиток цього напрямку енергозабезпечення є перспективним і екологічно виправданим, але в Україні ця сфера є монополізованою, що зумовлює диктування цін на альтернативну електроенергетику;

- регулювання механізму відшкодування податку на додану вартість, оскільки з цим є постійні проблеми. Власне на ці відшкодування податку розраховують підприємства галузі при здійсненні інвестиційної діяльності;

– проведення ретельного аналізу системи пільг для суб'єктів господарювання та консультації з фахівцями щодо доцільності цих пільг, системи звітності та контролю за дотриманням пільгових нормативів [4-7].

Підсумовуючи сказане, слід відмітити, що будь-яке рішення щодо електроенергетичної галузі повинно бути розглянуто і обговорене у наукових колах фахівцями, чітко обґрунтоване для прийняття на законодавчому рівні та донесене до громадянського суспільства.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-vi--aktsizniy-podatok-/> (дата звернення 05.05.2020).

2. Податки і збори: сучасні тенденції та перспективи. Київ. 2019. URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/wfd_podatky_final.pdf (дата звернення 05.05.2020).

3. Державна фіскальна служба України. Надходження податків і зборів. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv--obovuaz/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv/> (дата звернення 05.05.2020).

4. Основні показники розвитку паливно-енергетичного комплексу. Київ. 2019. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245416376> (дата звернення 05.05.2020).

5. Цимбалюк І.О., Вишнеvsька Н.В. Податкове навантаження, як критерій ефективності ведення податкової політики. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153576355.pdf> (дата звернення 05.05.2020).

6. Пурденко О. А. Оподаткування електроенергетики та енергетичні податки. Київ. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/31153/1/137.pdf> (дата звернення 05.05.2020).

7. Пурденко О. А. Напрями оптимізації оподаткування електроенергетичної галузі на зовнішньому ринку. Київ. 2012. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=956> (дата звернення 05.05.2020).

ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ ЯК СКЛАДОВА ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

*Л. О. Сидоренко, Л. І. Лакодименко,
здобувачі вищої освіти СВО-бакалавр,
Науковий керівник – О.В. Лега, к.е.н, доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

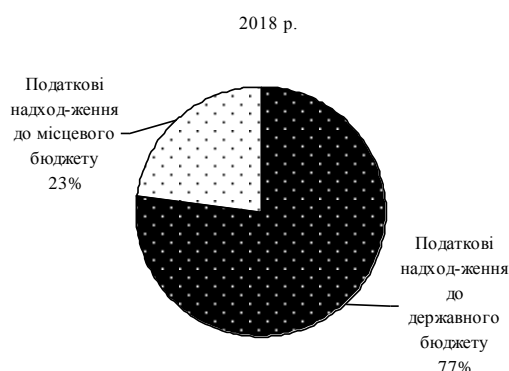
Успішне виконання функцій та завдань, покладених на органи місцевого самоврядування, неможливе без належного фінансового забезпечення. Доходи місцевих бюджетів умовно поділяють на власні (ті, які органи місцевого самоврядування можуть «заробити») та передані (ті, які місцевим бюджетам передають з державного бюджету на безповоротній основі [1]).

В загальному доходи місцевих бюджетів складаються з неподаткових надходжень, інших надходжень, основним же джерелом надходжень є податкові - місцеві податки і збори. Відтак підвищення ролі саме місцевих податків та зборів і збільшення їх частки у складі доходів є головним напрямком зміцнення місцевих бюджетів та розширення фінансової автономії відповідних територій.

Місцеві податки та збори - це податки та збори, які встановлюються органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства, вони є обов'язковими до сплати в межах адміністративно-територіальних одиниць та зараховуються до їх бюджетів.

Аналіз структури податкових надходжень до державних та місцевих бюджетів (рис. 1) показав, що у структурі податкових надходжень у 2019 році 36,6 % припадає на місцеві податки, 63,4 % на загальнодержавні; у 2018 році ці показники склали відповідно 23 % та 77 %.

Сума податкових надходжень у частині місцевих податків і зборів у 2019 році порівняно з 2018 роком збільшилася на 15,6 %, тоді як загальнодержавних зменшилася на 40,2 %.

2019 р.

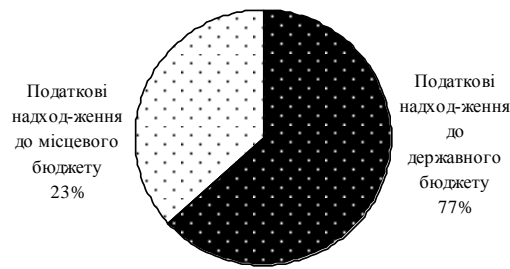

Рис. 1. Структура податкових надходжень у 2018 – 2019 рр., %*

*узагальнено на підставі [2]

Складові місцевих податків та зборів та їх елементи за ПКУ представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Складові місцевих податків та зборів та їх елементи за ПКУ*

Елементи	Характеристика
<i>Податок на нерухоме майно. Відмінне від земельної ділянки</i>	
Платники	є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.
Об'єктом оподаткування	об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його частка
База оподаткування	загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток.
Ставки податку	залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 1,5 % розміру МЗП, встановленої законом на 01.01. звітного (податкового) року, за 1 м ² бази оподаткування.
Базовий період	календарний рік
<i>Плата за землю</i>	
Платники	власники земельних ділянок, земельних часток (паїв); землекористувачі
Об'єктом оподаткування	земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні; земельні частки (паї), які перебувають у власності.
База оподаткування	нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації; площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено.
Ставки податку	- за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, - не більше 3 % від їх нормативної грошової оцінки, для земель загального користування - не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки; для сільгоспугідь - не менше 0,3 % та не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки; для лісових земель - не більше 0,1 % від їх нормативної грошової оцінки.
Базовий період	календарний рік.

Елементи	Характеристика
<i>Транспортний податок</i>	
Платники	фіз та юрособи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні власні легкові автомобілі
Об'єктом оподаткування	легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів МЗП, встановленої законом на 01.01. податкового (звітного) року.
База оподаткування	легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування
Ставки податку	з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 000 гривень за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування
Базовий період	календарний рік
<i>Туристичний збір</i>	
Платники	громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення місцевих рад або ради ОТГ тимчасово розміщуються у місцях проживання (ночівлі)
Об'єктом оподаткування	загальна кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі)
База оподаткування	до 0,5 відсотка - для внутрішнього туризму та до 5 відсотків - для в'їзного туризму від розміру МЗП, встановленої законом на 01.01. звітного (податкового) року, для однієї особи за одну добу тимчасового розміщення.
Ставки податку	календарний квартал
<i>Збір за місяця для паркування транспортних засобів</i>	
Платники	юрособи, їх філії, ФОП, які згідно з рішенням місцевих рад або ради ОТГ, організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.
Об'єктом оподаткування	земельна ділянка, яка згідно з рішенням місцевих рад або ради ОТГ, спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини)
База оподаткування	площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету
Ставки податку	встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у грн. за 1 м ² площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у розмірі до 0,075 % МЗП, устанвленої законом на 1.01. податкового (звітного) року.
Базовий період	календарний квартал
<i>Єдиний податок.</i> Елементи податку залежать від вибору групи: для фізичних осіб передбачено I, II, III група, для юридичних осіб – III і IV група.	

*узагальнено на підставі [3]

Проаналізуємо динаміку на структуру місцевих податків та зборів у табл.2.

Динаміка та структура місцевих податків та зборів за 2018-2019 рр.*

Види податків та зборів	2018 р.		2019 р.	
	сума, тис. грн	%	сума, тис. грн	%
Податок та збір на доходи фізичних осіб	122 979 130,80	68,3	147 689 189,00	68,1
Податок на майно	28 754 505,20	16,0	35 078 201,50	16,2
Єдиний податок	28 139 932,90	15,6	33 670 351,80	15,5
Збір за місця для паркування транспортних засобів	93 495,30	0,1	110 459,80	0,1
Туристичний збір	89 067,40	0,0	189 947,00	0,1
Разом	180 056 131,60	100,00	216 738 149,10	100,00

*узагальнено на підставі [2]

Отже, у структурі доходів місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займає податок на доходи фізичних осіб – 68,3 % (2018 р.) та 68,1% (2019 р.) від загальної суми доходів загального фонду місцевих бюджетів. У порівнянні з 2018 роком, надходження ПДФО зросли на 24,7 млрд грн, або на 20,1%.

Другим у структурі за сумою джерелом доходів місцевих бюджетів є податок на майно, складовими якого є податок на нерухомість, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плата за землю. У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів податок на майно за досліджуваний період склав відповідно 16 % та 16,2 %. У динаміці сума податкових надходжень у частині податку на майно зросла на 22 %.

Третьою значимою часткою у структурі місцевих бюджетів належить надходженням єдиного податку. У аналізованому звітному періоді вона становить 15,5% доходів загального фонду місцевих бюджетів.

Література

1. Доходи і видатки місцевих бюджетів: коротко про головне. URL: <http://cost.ua/news/687-revenues-and-expenditures-of-local-budgets/> (дата звернення 07.05.2020).

2. Надходження податків і зборів. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv--obovyaz/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv/> (дата звернення 07.05.2020).

3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 07.02.2020).

СТАВКИ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

О.С. Ткаченко, к.е.н., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

В умовах ринкової економіки податки, крім фіскального важеля, виконують функцію важливого інструменту державного регулювання ринкових процесів. У сучасних податкових законодавствах у системі податків на споживання друге місце після податку на додану вартість (або податків, що його замінюють) зазвичай займають акцизи: і за регулюючими властивостями, і за фіскальними ефектами. Специфіка акцизного податку полягає у тому, що він адаптований до державного регулювання кількісних параметрів споживання товарів, шкідливих для здоров'я людини, контролю доходів монополістів під час виробництва певної продукції, захисту вітчизняних товаровиробників [1].

Огляд вітчизняних джерел дає змогу стверджувати, що досі ще не сформовано єдиного підходу до розуміння поняття акцизного оподаткування. Так, В.І. Коротун під акцизним оподаткуванням пропонує розуміти обкладення податками у вигляді надбавки до ціни переважної кількості або окремих видів товарів, робіт чи послуг залежно від напрямів бюджетно-податкової політики окремої держави [2].

І.І. Хлебнікова інститут акцизного оподаткування визначає як систему правових норм, що впорядковують поведінку формальних платників і фактичних носіїв акцизного податку та механізмів її реалізації щодо трансакції частини доходів платників податку до бюджету держави для забезпечення задоволення інтересів різних соціальних груп і регулювання соціально-економічних процесів у країні [3].

Згідно ПКУ акцизний податок – це непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [4].

Ставки акцизного податку є трьох видів (рис. 1).

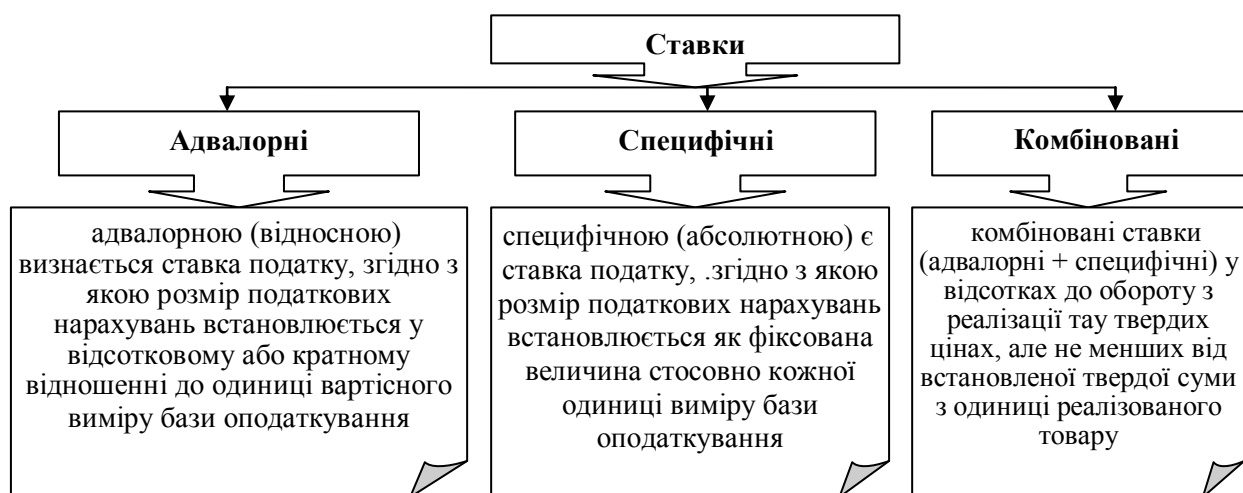

Рис. 1. Ставки акцизного податку

У разі обчислення податку із застосуванням адвалорних ставок (у відсотках до обороту) базою оподаткування є:

1) вартість реалізованого товару (продукції), виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами без податку на додану вартість та з урахуванням акцизного податку;

2) вартість товарів (продукції), що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари (продукцію), які він імпортує, без податку на додану вартість та з урахуванням акцизного податку;

3) вартість реалізованої електричної енергії без податку на додану вартість;

4) вартість (з податком на додану вартість та без урахування акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів) підакцизних товарів, що реалізовані суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю.

При визначенні бази оподаткування перерахунок іноземної валюти на національну валюту здійснюється за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України, що діє на дату подання до контролюючого органу митної декларації для митного оформлення.

Митна вартість товарів, що ввозяться на митну територію України, визначається відповідно до Митного кодексу України.

У разі обчислення податку із застосуванням специфічних ставок (у твердих сумах з одиниці реалізованого товару) з вироблених на митній території України або ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) базою оподаткування є їх величина, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках.

При псуванні, знищенні, втраті підакцизних товарів (продукції), базою оподаткування є вартість та обсяги втрачених товарів (продукції), що перевищують встановлені норми втрат.

До підакцизних товарів належать:

- спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння);

- тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;

- пальне;

- автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;

- електрична енергія.

Ставки акцизного податку на підакцизні товари наведені в статті 215.3 у відповідності із код товару (продукції) згідно з УКТ ЗЕД.

При обчисленні податку із застосуванням адвалорних ставок, сума податкового зобов'язання обчислюється в декілька етапів:

1. Обчислюється за кожним видом підакцизних товарів оборот з реалізації (ОБ) за встановленими виробником або імпортером максимальними роздрібними цінами, без ПДВ та з урахуванням акцизного податку за формулою 1:

$$\text{ОБ} = \text{РЦ}_{\text{max}} \cdot \text{К} \quad (1)$$

де РЦ_{max} – максимальна роздрібна ціна на товар (продукцію), грн;

К- кількість товару, визначена у фізичних одиницях виміру.

2. Розраховується сума акцизного податку (АП) за формулою 2:

$$\text{АП} = \text{ОБ} \cdot \text{Сап} \quad (2)$$

де Сап - ставка акцизного податку, %.

Встановлення максимальних роздрібних цін на підакцизні товари (продукцію) здійснюється виробником або імпортером товарів (продукції) шляхом декларування таких цін. Декларація подається виробником або імпортером підакцизних товарів (продукції) до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову і митну політику, не пізніше ніж 10 та 25 числа місяця.

Підприємства роздрібної торгівлі розраховують акцизний податок в такий спосіб (формула 3):

$$\text{АП} = \text{ФРЦ} : 105 \cdot 5 \quad (3)$$

де ФРЦ - фактична роздрібна ціна (ціна у фіскальному чеку) з урахуванням ПДВ та нарахованого на цю ціну акцизного податку.

При обчисленні акцизного податку із застосуванням специфічних ставок, сума податкового зобов'язання розраховується як (формула 4):

$$\text{АП} = \text{Сапф} \cdot \text{К} \quad (4)$$

Сап - ставка акцизного податку, визначена у гривнях за кількість фізичних одиниць реалізованого товару;

К- кількість фізичних одиниць реалізованого товару.

За окремими групами товарів (продукції) нараховуються комбіновані ставки, наприклад, за тютюновими виробами, які становлять загальну суму від адвалорних і специфічних ставок.

За окремими групами товарів також визначено мінімальне акцизне податкове зобов'язання із сплати акцизного податку, наприклад, за тютюновими виробами. Тому, якщо загальна сума нарахованого акцизного податку є меншою за мінімальне акцизне податкове зобов'язання, то сплаті підлягає мінімальне.

Література

1. Сідельникова Л.П. Фіскальні перспективи акцизного оподаткування тютюнових виробів в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 36. С. 109-113.

2. Коротун В.І. Акцизне оподаткування в історії фінансової думки. *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: збірник наукових*

праць. 2008. Вип. 3 (12) : ч. 2. С. 180–186.

3. Хлебнікова І.І. Фіскальні та регулятивні ефекти акцизного оподаткування в Україні: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08. Ірпінь, 2018. 20 с.

4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi.bin/laws/main.cgi?nreg=25517&p=122579631296404>.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

*К.В. Черненко, к.е.н.,
Полтавська державна аграрна академія*

Податкова політика підприємства має відображати методику планування, нарахування та сплати податків і зборів, що застосовується суб'єктом господарювання і обирається власником на його розсуд. Термін «податкова політика» слід трактувати на основі загального визначення терміна «політика» під яким, зокрема, розуміють «спосіб дій кого – небудь, спрямований на досягнення чого – небудь, який визначає ставлення до кого, до чого – небудь» [1].

Процес розробки податкової політики відбувається в кілька етапів, кожний з яких має свою мету, завдання та форми реалізації. Виділяють такі основні етапи [2]:

1. Дослідження стану фінансово – господарської діяльності підприємства та існуючих механізмів сплати податків; аналіз поточної ситуації зі сплати податків, наявність заборгованості перед бюджетом, її строк, оцінка можливостей погашення.

2. Визначення пріоритетних напрямків розвитку виробництва та можливості зниження оподаткування; виділення пріоритетних галузей чи видів продукції; аналіз можливостей зниження оподаткування в цих галузях. Як відомо, розмір сплати більшості податків визначається обсягами діяльності. Також необхідно ретельно проаналізувати виробничу стратегію підприємства на предмет можливості зниження обсягів оподаткування.

3. Розробка альтернатив сплати податків складання податкового календаря, оцінка можливостей застосування податкових пільг; порівняння економії від застосування кожного з варіантів з витратами, які він тягне за собою.

4. Вибір оптимальної схеми оподаткування з позицій мінімізації податкових платежів та покращення фінансового стану.

5. Пошук можливостей відстрочення податкових платежів законним шляхом на максимально тривалий термін.

6. Контроль за виконанням податкової політики та оперативне її коригування у процесі фінансового оздоровлення; контроль за своєчасністю нарахування податків та їх сплатою у строк.

7. Оцінка ефективності податкової політики з позицій прибутковості підприємства та досягнення мети санації. Для оцінки ефективності податкової політики варто застосовувати загальновідомі показники для оцінки податкового навантаження на підприємство до та після здійснення заходів оптимізації податкової політики та податкового планування.

Вказані етапи дають можливість розробити дієву податкову політику на підприємстві. Даний підхід ґрунтується на пошуку легальних альтернатив оподаткування та виборі найбільш ефективних варіантів здійснення податкових платежів для мінімізації податкового тиску.

Управління податковими ризиками в рамках податкової політики вимагає від підприємства значних витрат для реалізації всіх етапів. Головним чином, це пов'язано з необхідністю створювати окремий спеціальний відділ податкового менеджменту або антикризового менеджменту, головною функцією якого була б розробка та здійснення ефективної податкової політики підприємства, в тому числі й управління податковими ризиками.

Ще одним важливим кроком для розробки підприємством власної податкової політики є першочерговий вибір підприємством тієї системи оподаткування, яка буде найбільш прийнятною для його форми власності, організаційної форми, що найбільше відповідатиме фінансовим цілям підприємства. Адже, планування прибутку кожним підприємством включає в себе і систему оподаткування в тому числі, оскільки від кінцевої суми податків залежить і розмір чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства. Процес формування податкової політики підприємства – достатньо складний і тривалий, який вимагає комплексного дослідження поточної ситуації з усебічним аналізом альтернатив для вибору найбільш оптимальної системи оподаткування. Окрім, пошуку оптимальної системи оподаткування, різноманітність форм господарювання і можливість використання податкових пільг та спеціальних податкових режимів значно розширюють спектр можливостей зниження податкового навантаження при формуванні податкової політики підприємства.

Податкова політика є складовою частиною загальноекономічної стратегії підприємства, яка передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Через це, основна мета податкової політики полягає в активному впливі на максимізацію чистого прибутку підприємства при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури. Тобто, податкова політика повинна взаємодіяти зі стратегією розвитку підприємства за всіма напрямками: з виробництвом, маркетингом, з планом капіталовкладень тощо.

В сучасних економічних умовах все більш динамічно розвивається податковий менеджмент підприємств, що пов'язано із недосконалою

податковою політикою держави. Для усунення певних недоліків підприємствам пропонується різна варіація можливих шляхів для розробки або вдосконалення власної податкової політики з урахуванням необхідності вчасної і повної сплати податків та одночасного збереження своїх прибутків.

Література

1. Іванов Ю.Б. Податковий менеджмент: Навчальний посібник. К.: Знання. 2008. URL: <http://www.info-library.com.ua/bookstext-9837.html> 3
2. Руденко Є.М. Формування податкової політики підприємства в процесі здійснення фінансової санації. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_3/305.pdf
3. Гриньов А. В. Формування податкової політики підприємства в сучасних економічних умовах. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. Харків : НТУ "ХПІ". 2014. № 4 (1047). С. 150-158.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АУДИТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

*М. Д. Гіда, студент гр. М2МТ-1-19
Науковий керівник: Т.М. Саванчук, к.е.н., доцент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Здійснення зовнішньоекономічної діяльності українськими підприємствами є одним з пріоритетних напрямів політики держави у сфері економіки, що створює основи для розвитку сприятливого інвестиційного клімату в Україні, забезпечує підвищення якості та конкурентоспроможності товарів та їх просування на зовнішні ринки. Проте на сьогоднішній день підприємства стикаються з низкою проблем у цій сфері діяльності: відсутність необхідного досвіду роботи на зовнішньому ринку та суперечливе українське законодавство щодо зовнішньоекономічної діяльності.

Одним з шляхів ефективного здійснення експортно-імпортних операцій є забезпечення незалежного об'єктивного контролю зовнішньоекономічної діяльності підприємств та професійного підтвердження достовірності звітності, яка надається користувачам і зацікавленим сторонам, що забезпечується здійсненням аудиторської перевірки, під час якої першочергово мають бути розроблені чіткі вимоги до проведення та якості аудиторських послуг.

Основним завданням аудиту зовнішньоекономічної діяльності є виявлення на основі наданих підприємством фінансових і податкових звітів даних аналітичного обліку, первинних документів, відповідності чинному законодавству та нормативам щодо зовнішньоекономічної діяльності, обґрунтованості проведення таких операцій, правильності визначення фінансових результатів.

Порядок проведення аудиторської перевірки зовнішньоекономічної діяльності підприємства та її завдання обумовлені особливим законодавчим регулюванням, як умов здійснення цього виду фінансово-господарської діяльності, так і визначення порядку оподаткування окремих об'єктів.

Аудиторську перевірку зовнішньоекономічної діяльності підприємства доцільно розділити на два етапи:

1) аудит доцільності, законності і обґрунтованості здійснення підприємством зовнішньоекономічної діяльності; аудит її організації та умов виконання;

2) аудит відображення у бухгалтерському обліку, податковій та фінансовій звітності операцій зовнішньоекономічної діяльності.

До проблемних питань аудиту у сфері зовнішньоекономічної діяльності

можна віднести:

- брак достатнього досвіду аудиторської діяльності;
- відсутність нормативної бази;
- відсутність методичних рекомендацій щодо проведення аудиту зовнішньоекономічної діяльності, тощо.

Варто наголосити й на тому, що сьогодні існує проблема шахрайства у сфері зовнішньоекономічних операцій із пов'язаними особами, що призводить до значних втрат та економічної небезпеки як для України, так і для окремих суб'єктів ЗЕД. У зв'язку з цим виникають ряд реальних нерозв'язаних практичних завдань, а саме: методика визначення пов'язаних осіб та перевірка обґрунтованості операцій з ними, ідентифікація та аудит контрольованих зовнішньоекономічних операцій, методика аудиту операцій у низько податкових юрисдикціях відповідно до вимог міжнародних стандартів та з урахуванням умов невизначеності.

Саме сфера операцій із пов'язаними сторонами має високі ризики шахрайства, викривлення у фінансовій звітності та розмивання бази оподаткування, що обумовлює перше пріоритетне завдання аудиту ЗЕД.

Другим напрямом аудиту ЗЕД є здійснення процесів контролю за трансфертним ціноутворенням, необхідність якого спричинена поширенням застосування механізму трансфертних цін при здійсненні експортно-імпортних операцій, вимагає отримання контролюючими органами повної, доцільної, правдивої інформації про подробиці таких операцій, що є запорукою ефективної роботи із запобігання ухилення від сплати податків суб'єктами ЗЕД.

Існують різноманітні підходи до визначення та обґрунтування трансфертних цін на контрольовані зовнішньоекономічні операції для суб'єктів ЗЕД. Аналіз досліджень показує, що знайшли вирішення проблеми методів трансфертного ціноутворення, яких вже сформувався декілька, але залишається проблема обґрунтованості вибору того чи іншого методу. Невирішеним питанням також залишається формалізація та стандартизація процесів трансфертного ціноутворення, що має значно полегшити як здійснення зовнішньоекономічних операцій, так і їх аудит. Також, на нашу думку, існує необхідність створення стандартизованої звітності для суб'єктів ЗЕД за результатами контрольованих зовнішньоекономічних операцій для зустрічних перевірок між суб'єктами, що має сприяти ефективному обміну інформацією з іншими країнами.

Для вирішення вищезазначених проблем наведемо деякі шляхи їх подолання та перспективи розвитку аудиту в Україні:

- 1) «детінізація» економіки України, відповідно зі зменшенням обсягів «тіньового» бізнесу значення аудиту зростатиме;
- 2) розробка механізму ціноутворення на аудит та аудиторські послуги шляхом вивчення міжнародного досвіду з цього питання;
- 3) розробка внутрішньої методики аудиту, робочої документації;
- 4) розробка типової методики аудиторської перевірки у галузі

зовнішньоекономічної діяльності.

Для ефективності контролю експортно-імпортних операцій, на нашу думку, на підприємствах необхідно створювати відділи внутрішнього аудиту, що дозволить керівництву здійснювати контроль за підрозділами, виявити найбільш перспективні напрямки розвитку. За таких умов удосконалення системи аудиту зовнішньоекономічної діяльності матиме позитивний вплив не тільки на розвиток аудиторської діяльності, але і на державу в цілому, адже дозволить збільшити ефективність контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності та підвищення якості експортно-імпортних операцій.

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ, ФІНАНСОВИХ ТА КОНТРОЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ АНАЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ У ВИШІ

*Н.Ю. Єршова, д-р. екон. наук, професор
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Сучасна професійна освітня система України проходить етап модернізації: актуальними стають такі напрямки діяльності вишів, як інноваційна освіта, яка інтегрує найбільш сучасні та ефективні інформаційні технології з інтенсивною науково-дослідницькою діяльністю, міждисциплінарний підхід до навчання, багаторівнева підготовка фахівців. Шопенгауер А. писав: «...тільки за допомогою всебічного комбінування того, що знаєш, за допомогою порівняння між собою всіх істин і кожної окремо засвоюєш цілком власне знання і отримуєш його в усій його могутності» [1].

Впровадження моделі освіти, орієнтованої на результат, потребує використання інноваційних методів або технологій в навчанні. Такими методами є інтерактивні технології, технології проектного навчання, впровадження в освітній процес комп'ютерних технологій [2-4]. З метою виявлення думок щодо значущості інтерактивного навчання при викладанні аналітичних дисциплін нами проведено опитування студентів 3-4-їх курсів, спеціальності «Облік і оподаткування» в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут». При відповіді на ключові питання були відзначені наступні позиції. Більшість студентів відрізняють інтерактивні методи від традиційних форм навчання (понад 80% опитаних) і вказують на те, що такі методи навчання розвивають і мають пізнавальний ефект (понад 91 % опитаних). Студенти 4-го курсу вважають, що інтерактивні заняття підвищують якість занять (66 % опитаних), інтенсивність процесу навчання (62 % опитаних), збільшується можливість студентів працювати самостійно (53 % опитаних). Студенти 3-го курсу пов'язують інтерактивні заняття з можливістю проявити свої інтелектуальні якості, вміння (63%), з ростом пізнавальної активності (77 %), розвитком професійних компетенцій (14 %), загальнокультурних компетенцій (45 %). Студенти 4-го курсу більшою мірою пов'язували інтерактивні технології з розвитком професійних компетенцій (65 %), проявом власної індивідуальності (72 %). Дані показники мають значення у відборі відповідних форм і методів, умов організації

інтерактивного навчання.

Викладання лекційних занять з аналітичних дисциплін у формі лекції-бесіди з елементами дискусії, мозковим штурмом, дозволяє залучити студентів до бесіди, колективного дослідження проблеми, обміну думками. Виявилась ефективність методу навчальної дискусії при вивченні складного і об'ємного матеріалу аналітичних дисциплін. А саме: «Економічний аналіз», «Аналіз господарської діяльності». При цьому доцільним виявився поділ груп на групи: (по 4 - 6 студентів) при розгляді та аналізі економічної ситуації. Перевагами методу навчальних дискусій виявилась не тільки закріплення матеріалу, але й розвиток комунікативних здібностей, командного духу, творчої індивідуальності, аналітичного мислення студентів. Вважаємо необхідним акцентувати увагу на функції викладача в процесі проведення занять: це - фасилітація, метою якої є спрямування навчального процесу, допомога в прийнятті групового рішення, підвищення продуктивності діяльності кожного студента.

Інноваційні технології у викладанні аналітичних дисциплін при підготовці фахівців з обліку і оподаткування в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» спрямовані не тільки на засвоєння фундаментальних і прикладних знань, необхідних майбутнім фахівцям, але й розвиток професійно значущих якості особистості. Йдеться про використання інноваційних технологій дистанційного навчання. На сьогоднішній день, в дистанційній освіті використовується весь спектр сучасних ІТ-технологій: електронна пошта, тематичні списки, розсилки, електронні журнали, веб-конференції. В університеті для забезпечення дистанційних форм навчання при підготовці фахівців з обліку і оподаткування використовуються системи дистанційної освіти: Cisco WebEx, Moodle [5]. Ці системи корисні в організації навчання. А саме: супровід лекцій презентацією, відеороликами, інфографікою та інш., проведення практичних занять з досліджуваних дисциплін у вигляді вебінарів. Такий вид навчальних занять дозволяє, з одного боку, кожному учаснику в інтерактивній формі виконувати завдання по аналітичним дисциплінам, а з іншого - здійснювати викладачеві контроль за роботою студентів і оцінювати її. Крім того, за допомогою вебінарів вдається організувати спільну роботу студентів, віддалених просторово один від одного, над єдиним завданням. При проведенні дистанційного навчання застосовується рефлексія і саморефлексія, завдяки чому контролюється ступінь сприйняття матеріалу, коригується рівень складності по ходу лекції, розвиваються комунікативні якості і формуються загальні компетенції. За допомогою ІТ-технологій і засобів можливе застосування різних педагогічних форм діяльності таких, як гейміфіковані заняття, віртуальне відвідування недоступних об'єктів, віртуальні екскурсії, комп'ютерна листування студентів і інше. На практичних заняттях з використанням методу гейміфікації вирішуються ситуаційні завдання, виробничі ситуації, які виникають на підприємстві. Наприклад, в курсі

дисципліни «Економічний аналіз» метод гейміфікації застосовується за темами: «Аналіз інвестиційної діяльності», «Прибуток і рентабельність - показники ефективності роботи підприємства» та ін. Застосування методу гейміфікації сприяє розвитку аналітичного мислення студентів. Результатом є не тільки знання, а й навички професійної діяльності. Використання Інтернет-технологій в якості технологічної основи дистанційного навчання пов'язане зі збільшеними можливостями технічних засобів зв'язку і поширенням комп'ютерної мережі Інтернет.

В цілому використання інноваційних технологій у викладанні аналітичних дисциплін при підготовці майбутніх фахівців з обліку і оподаткування – це програма, яка складається з цілого ряду взаємопов'язаних компонентів: цілі, етапи, критерії, методи та засоби навчання. При цьому особлива роль відводиться контрольнo-вимірювальним матеріалам (ситуаційні тести), що передбачає моніторинг результатів не тільки знаннєвого рівня, але й компетентнісного. Така програма, яка розробляється викладачем забезпечує формування навичок та вмінь, які будуть використовуватися студентами в подальшій професійній діяльності.

Використання методів і прийомів активного навчання у викладанні аналітичних дисциплін при підготовці фахівців з обліку і оподаткування пробуджує у студентів інтерес до самої навчально-пізнавальної діяльності, що дозволяє створити атмосферу мотивованого, творчого навчання і одночасно вирішувати цілий комплекс навчальних, виховних, розвиваючих завдань. Ігрові методи і форми навчання є частиною контекстної технологій та дозволяють інтегрувати в навчальний процес професійне і педагогічне навчання. Ділова гра дозволяє значно підвищити зацікавленість студентів, активізувати їх увагу, глибоко зрозуміти суть досліджуваних об'єктів і уявити себе в ролі викладача, який пояснює навчальний матеріал. Таким чином, використання інноваційних технологій у викладанні аналітичних дисциплін при підготовці майбутніх фахівців з обліку і оподаткування сприяє вирішенню протиріччя між пасивно-споглядальною навчальною діяльністю і активно-перетворювальною користю останньої.

Література

1. Шопенгауэр А. «О самостоятельном мышлении». URL: <http://www.theosophy.ru/lib/schop-m.htm> (дата обращения 02.11.2016).
2. Єршова Н.Ю. Детермінанта професійної компетентності фахівця з управлінського обліку. «Економіка, фінанси, бухгалтерський облік: сучасний стан і перспективи розвитку». Зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 1 лютого 2017 р.) – Полтава: ЦФЕНД, 2017. С. 98- 100.
3. Vaskivska H. Didactic aspects of upper secondary and university education fundamentalization. Science and Education, 2017, Issue 5. P. 46–50.
4. Єршова Н.Ю. Професія бухгалтера в сучасних умовах. «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія». М-ли Міжнар. Наук.-практ.

інтернет-конф., (м. Тернопіль, 27 грудня 2019 р.) – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 274 с.

5. Alex Büchner. Moodle 3 Administration. Third Edition. Packt Publishing, 2016. P. 492.

6. Iershova N. Staffing strategic management accounting at the enterprise. «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». Тези доп. XXVII міжн. наук.-практ. конф. MicroCAD-2019, 15-17 травня 2019 р.: у 4 ч. Ч. III. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ».

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ, АУДИТУ Й ОПОДАТКУВАННЯ

ДИСТАНЦІЙНЕ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ КАРАНТИНУ У ВИШІ

*О.М. Губарик, к.е.н., доцент
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Сучасні напрями модернізації системи освіти актуалізують потребу наявності й упровадження в навчальний процес вищого навчального закладу електронних навчально-методичних комплексів з облікових дисциплін. Зазвичай навчальний процес складається з таких компонентів: вивчення нормативних та профільних дисциплін студентами аудиторно; індивідуальні завдання й самостійне опрацювання матеріалу студентами; консультації.

Перехід від традиційного навчання до комп'ютеризованої освіти вимагає нових підходів у викладанні, і тому з'являється необхідність у розробці електронних навчальних комплексів, покликаних узагальнити, систематизувати і наочно представити використовувану в навчальному процесі інформацію [3].

Дистанційне навчання можна розглядати як допоміжний елемент традиційного навчання або ж як основну форму навчання.

В сучасних умовах карантину, у закладах вищої освіти електронне навчання доповнює традиційну модель організаційної структури університетської освіти. Для найбільш оптимального проектування та конструювання електронного курсу необхідне розуміння основних характеристик електронних навчальних матеріалів [2].

Сьогодні найбільше уваги при розробці дистанційних курсів приділяється інформаційній платформі Moodle. Робочий простір інформаційного середовища Moodle організовано на основі блочного принципу, уся інформація на початковій сторінці курсу розподілена за блоками. Зліва й справа розміщено блоки, які містять інструменти для налаштувань та управління процесом навчання. У центрі – блоки для наповнення в процесі розробки курсу навчальною інформацією та засобами для її вивчення [1].

Потрібно враховувати, що електронні навчально-методичні комплекси облікових дисциплін повинні відповідати наступним вимогам: відповідність навчальній та робочій програмі дисципліни; наявність відповідних методичних рекомендацій щодо їх використання; дотримання чинних програмно-технічних вимог до електронних освітніх ресурсів; дотримання законодавства України

щодо захисту авторських прав та інше [4].

Значну увагу в розробці курсу приділено теоретичній та практичній частині курсу, об'єднаних єдиним блоком «Зміст лекційних і практичних занять». При його наповненні використовуються різноманітні ресурси та види діяльності Moodle. Зокрема, створюється Папка «Лекції», у якій розміщують теми, представлені файлами у форматі (.pdf), і презентації у форматі (.ppt).

При дистанційному опрацюванні курсу значне місце відведено практичним заняттям. У Moodle це досягається за допомогою поставлених «Завдань», кожне з яких має змістове наповнення, терміни здачі та обов'язкове оцінювання. Кожна дисципліна передбачає виконання завдань різного виду. Наприклад, у вигляді наскрізної задачі, коли студент повинен вирішити розрахункову частину, заповнити первинні документи, скласти форми фінансової звітності.

Вивчаючи облікові дисципліни, учасники навчального процесу оперують специфічними категоріями, термінами, поняттями. Тому на допомогу студентам формують словник із використанням ресурсу «Глосарій». Це дасть змогу автору курсу створити й підтримати список визначень, а також зібрати й систематизувати ресурси (інформацію).

Контрольні заходи можна здійснювати у вигляді підсумкових тестів. Вид діяльності «Тест» надає викладачеві можливість розробляти тести, які можуть містити питання різних типів, у тому числі множинний вибір, на відповідність, коротка відповідь та числовий. Викладач може дозволити декілька спроб тесту, питання можуть перемішуватись або вибиратися випадково з банку питань. Також можливе встановлення обмеження часу. Кожна спроба оцінюється автоматично, з подальшим їх записом у журналі оцінок.

Підсумковий тест – це складова частина рейтингової оцінки. Тому при створенні тестів поточного контролю знань доцільно встановити ту кількість балів, яку передбачено в рейтингу за це завдання, наприклад 50 тестів по 2 бали, що в сумі дасть 100 балів. Автоматично визначена кількість балів буде зазначена в електронному журналі й стане складовою частиною рейтингової оцінки.

Також важливе місце належить веденню журналу. Після введення всіх практичних і тестових завдань доцільно перевірити їх відповідність установленим балам в електронному журналі, щоб уникнути помилки.

Отже, у процесі навчання потрібно контролювати виконання завдань студентами. При цьому основними частинами меню Moodle є «Елементи курсу» та «Управління». У меню «Управління», клікнувши «редагувати», можна вносити зміни у створені ресурси й завдання. Змінювати або додавати ресурси (теоретичний матеріал) можна на будь-якій стадії роботи.

Підводячи підсумок вище викладеного, можемо констатувати той факт, що використання електронної платформи Moodle в професійній підготовці майбутніх фахівців з обліку дозволить підвищити якість навчання, розвинути творчі здібності студентів за допомогою спеціальних програм, що включені в

структуру електронних навчально-методичних комплексів, а також навчити їх самостійно мислити і працювати з навчальним матеріалом, що сприяє їх подальшому безперервному вдосконаленню протягом усього життя.

Література

1. Болюбаш Н. М. Розробка дистанційного курсу засобами інформаційного середовища Moodle / Н. М. Болюбаш // *Педагогіка*. – 2010. – Вип. 123. – Т. 136. – С. 19–27.

2. Дмитренко Т. А. Створення електронного НМКД з дисципліни «Інформаційні технології» для студентів економічних спеціальностей / Т. А. Дмитренко, Т. М. Деркач, С. І. Волков, В. Т. Матевосян // *Математичні машини і системи*. – 2013.– № 3. – С. 186–190 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://cyberleninka.ru/article/n/stvorennya-elektronnogo-nmkd-z-distiplini-informat siyni-tehnologiyi-dlya-studentiv-ekonomichnih-spetsialnostey](http://cyberleninka.ru/article/n/stvorennya-elektronnogo-nmkd-z-distiplini-informat-siyni-tehnologiyi-dlya-studentiv-ekonomichnih-spetsialnostey)

3. *Методическое руководство разработке электронного учебно-методического обеспечения системы электронно-дистанционного обучения* / ФГБОУ ВПО «ВГТУ»; Сост. Т.В. Щеголева, В.Г. Юрасов, Г.В. Кольцова. Воронеж, 2012. – 25 с.

4. Татаринцев А. И. Электронный учебно-методический комплекс как компонент информационно-образовательной среды педагогического вуза [Текст] / А. И. Татаринцев // *Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. заоч. науч. конф.* (г. Санкт Петербург, февраль 2012 г.). – СПб.: Реноме, 2012. – С. 367-370.

МЕРЕЖНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

*С.І. Мороз, к.е.н., доцент
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Розвиток інформаційних технологій та комунікаційних мереж призводить до їх широкого впровадження у всі сфери економічного й суспільного життя та освітні процеси. Чималим поштовхом для вітчизняних закладів освіти щодо використання мережних технологій стало введення карантинних обмежень та перехід на дистанційні форми освіти.

Можна визначити декілька напрямів використання інформаційних технологій при викладанні фахових дисциплін.

По-перше, інформаційно-методичне забезпечення.

Основним місцем роботи фахівців з обліку, оподаткування та аудиту є підприємства різних форм господарювання, котрі функціонують у змінному ринковому середовищі. Для вітчизняної економіки характерним є постійне реформування, що призводить до змін у нормативно-правовій базі та коригуванню стандартів обліку, правил оподаткування тощо. Отже, викладачі мають оперативно вносити корективи в існуюче навчально-методичне забезпечення дисциплін. І це можливо лише в електронному вигляді, адже забезпечення усіх студентів друкованими примірниками посібників чи методичних рекомендацій занадто дорого.

Електронні інформаційні ресурси можуть розміщуватися в репозиторії університету, але цей спосіб не характеризується оперативністю, оскільки викладачі не можуть самостійно оновлювати інформацію.

Ефективнішим вважаю розміщення матеріалів у системах дистанційної освіти (Moodle), навчальних додатках (Google Classroom), веб-сторінках кафедр чи викладачів або особисті розсилки по електронній пошті. Так, при підготовці лекційних матеріалів щодо комп'ютерного аудиту я використовувала матеріали публікацій з персональної сторінки Івахненкова С. В. (<https://ivakhnenkovaudit.info/>).

Слід відзначити, що підготовка матеріалів для дистанційної освіти має свої особливості, як-то підвищення наочності викладання, детальне роз'яснення й індивідуалізація завдань та інші.

Для дисциплін, пов'язаних з використанням автоматизованих систем бухгалтерського обліку доречним є також моніторинг сайтів розробників використовуваного програмного забезпечення з метою відстеження публікацій щодо особливостей облікових процедур в конкретних системах (наприклад, як проводяться операції з давальницькою сировиною в 1С чи маркетингові дослідження по даним в КС Акцент й т.і.) чи новинок програмного

забезпечення (наприклад, безкоштовно тестуючи функціональні можливості демонстраційних пакетів чи он-лайнних сервісів).

Додатковими джерелами інформації при вивченні дисциплін є сайти державних органів управління, електронні бібліотеки, публікації профільних журналів та спеціалізованих порталів, зокрема тижневика Дебет-кредит (<https://dtk.com.ua/>), Інформаційного порталу «Бухгалтер 911» (<https://buhgalter911.com/>) й т.і.

Для магістерських дисциплін актуальним є аналіз галузевої інформації та ознайомлення з актуальними публікаціями науковців по темам, що вивчаються. Тут у нагоді стають бази даних фінансових установ й статистичних агенцій, репозиторії закладів вищої освіти, науково-метричні бази тощо. Нині проводиться доволі багато наукових конференцій, по результатам яких публікуються електронні збірки тез спеціалізованої тематики, котрі також можуть стати джерелом інформації чи ідей при написанні дослідницьких робіт.

Для студентів, які націлені на роботу в міжнародних компаніях чи подальшу освіту за кордоном, варто ознайомитися з навчальними матеріалами провідних університетів світу. Тут слід відзначити відкриті освітні ресурси з лекціями, як-то Публічна цифрова бібліотека (<https://www.oercommons.org/>) чи Бібліотека відеолекцій світу (<https://world-lecture-project.org/>) і т.і.

По-друге, комунікації зі студентами.

При заняттях в аудиторії мережні (електронна пошта) й мобільні (Viber, Telegram) сервіси виступали додатковим каналом зв'язку, й практично не потребували термінового спілкування. Як правило, студенти самі створюють групи в месенджерах для поширення навчальних матеріалів та інформування.

Для якісного освітнього процесу недостатньо надати матеріал студенту, слід передбачити в умовах карантину й способи контролю вивчення через мережні ресурси. При самостійній роботі студентів важливим стає постійна комунікація й тут кращими каналами виступають мобільні (Viber, Telegram) сервіси та Повідомлення й коментарі у системі дистанційної освіти Moodle.

Практика півторамісячної роботи в системі Moodle наш погляд виявила три основні проблеми у проведенні й оцінюванні практичних занять: необхідність розробки індивідуальних завдань задля уникнення здачі студентам «чужих» робіт; неможливість виконання практичних завдань студентами поза аудиторіями через потребу у спеціалізованому обладнанні чи програмному забезпеченні (ряд студентів не виконує завдання через відсутність комп'ютера й програмного забезпечення, але скачують на телефон лекції та відповідають на тести й питання для самоперевірки); об'єктивність оцінювання завантажених робіт через сумніви у авторстві виконавця (наприклад, при аудиторній роботі студент отримував не більше 70-75 балів, а зараз завантажує на 90 балів).

По-третє, використання мережних сервісів, наприклад, програми на Google диску, інформаційний сервіс «Пульс» ДФСУ (<https://m.zir.tax.gov.ua/>).

Підсумовуючи, мережні ресурси та сервіси при очному навчанні є додатковим каналом інформування та комунікацій зі студентами, а при

дистанційній основним. Погоджуюся з багатьма працівниками освіти про не готовність, в першу чергу студентів до он-лайн навчання через технічні й психологічні проблеми. Зважаючи на варіативність освітніх програм у закладах вищої освіти та їх автономність, формувати банк лекцій та практичних занять на рівні Міністерства освіти та науки за прикладом середньої освіти вбачається неможливим, але електронні лекції провідних науковців й практиків були б цікавими не тільки студентам, а й викладачам для підвищення кваліфікації.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*А.О. Безугла, студентка гр.МгМТ(УФЕБ)-1-19
Науковий керівник: Т.М. Саванчук, к.е.н., доцент
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

У сучасних кризових умовах зростають загрози економічній безпеці підприємств. Зважаючи на ряд внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства є необхідність впровадження моніторингу її стану. Для здійснення моніторингу економічної безпеки підприємства використовуються різноманітні методи, які залежать від наявної інформації про її індикатори.

Моніторинг проводиться з метою вибору оптимального поєднання різних форм та видів оцінювання зовнішнього та внутрішнього середовища, дослідження стану окремих складових економічної безпеки, з урахуванням особливостей кожної конкретної ситуації. Проведення моніторингу економічної безпеки є дуже важливим для будь – якого підприємства та вимагає ретельного дослідження.

Моніторинг системи економічної безпеки підприємства, у відповідності до теоретичних положень, передбачає реалізацію широкого комплексу заходів організаційного, методологічного й управлінського характеру з урахуванням особливостей кожної конкретної ситуації [1].

Методичні підходи моніторингу економічної безпеки для конкретного підприємства, на нашу думку, можна розробити, спираючись на пропозиції О.Л. Коробчинського, яких рекомендує в процесі моніторингу виділити наступні етапи:

1. Вивчення специфіки бізнесу підприємства та сегмента, який воно займає на ринку, штатного розкладу, персоналу.

2. Аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства та вивчення інформації про кризові ситуації, їхні причини і шляхи врегулювання.

3. Аудит наявних засобів із забезпечення безпеки й аналіз їх відповідності виявленим загрозам.

4. Моделювання нової системи економічної безпеки підприємства:

а) розробка плану усунення виявлених під час аудиту недоліків;

б) підготовка пропозицій щодо удосконалення системи економічної безпеки (у т.ч. створення служби безпеки на підприємстві чи системи безпеки

на її базі, визначення механізмів її забезпечення та розробка організаційної структури управління системою);

в) розрахунок усіх видів необхідних ресурсів;

г) планування щомісячних витрат на забезпечення функціонування системи економічної безпеки (бюджет).

5. Затвердження керівництвом моделі нової системи та бюджету на її утримання.

6. Етап формування нової системи економічної безпеки;

7. Оцінка ефективності сформованої системи, її удосконалення [2].

Варто наголосити, що запропонована методика формування системи економічної безпеки підприємства передбачає здійснення постійного контролю (під час та після реалізації кожного етапу), коригування й удосконалення напрямів формування системи безпеки, щоб оптимально пристосовуватися і реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах, характері ризиків і загроз, а також зміни в законодавчому полі, появи на ринку недобросовісних конкурентів, зміну форм і методів протиправної діяльності, переліку конфіденційної інформації та інших чинників.

Методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємницької діяльності підприємств зводиться до визначення рівня сприятливості середовища, створеного для ведення підприємницької діяльності, рівня його захищеності від загроз функціонуванню підприємств (або можливості їх виникнення), а також ефективності використання ресурсного потенціалу бізнесу (з урахуванням об'єктивних чинників соціально-економічного розвитку регіону).

Зазвичай увесь комплекс діяльності із забезпечення економічної безпеки покладається на службу безпеки підприємства, у разі її наявності, як на основну ланку системи економічної безпеки. Цю діяльність може координувати один із заступників керівника підприємства або відділ з питань безпеки. Служба безпеки підприємства у процесі реалізації методики здійснює контрольні та регулюючі функції, щоб забезпечити узгоджену роботу всіх працівників і структурних одиниць підприємства для вирішення системою економічної безпеки її основних завдань і досягнення цілей підприємства [3].

Таким чином, запропоновані методичні підходи до моніторингу системи економічної безпеки підприємства безпосередньо враховують його специфіку (структуру, чисельність, напрями діяльності, стадію розвитку) та обставини, в яких воно функціонує (як зовнішнє так і внутрішнє середовище); передбачає та враховує необхідність своєчасного і чіткого виконання запланованих заходів, спрямованих на адекватне реагування на зовнішні та внутрішні загрози; планування й розробку рішень; оптимальний розподіл і використання ресурсів; застосування наявних у підприємства засобів забезпечення економічної безпеки; постійний контроль і коригування як повсякденної діяльності підприємства, так і самого процесу формування системи безпеки.

Література

1. Гончаренко Л.П. Управління безпекою: навчальний посібник. КНОРУС. 2010. 272 с.
2. Коробчинський Л.О. Методика формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 4 (94). С. 41-45.
3. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств: підручник. К: Алерта. 2016. 704 с.

ІННОВАЦІЙНІ УПРАВЛІНСЬКІ ПІДХОДИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*В.О. Гракуша, аспірант,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

В сучасних та складних умовах невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища, однією з актуальних умов ефективного функціонування підприємства стає визначення інноваційних підходів управління для забезпечення економічної безпеки з урахуванням факторів функціонування підприємства. Економічна безпека підприємства це комплексне поняття, сутність якого полягає в захисті або збереженні стану підприємства власної діяльності таким чином, щоб забезпечити реалізацію власних інтересів, оптимальне використання ресурсів, збереження та покращення показників рентабельності та ліквідності. Розвиток підприємства і його економічна безпека безпосередньо пов'язані з стійкістю, адаптацією до внутрішніх та зовнішніх умов. За таких обставин процес успішного функціонування й економічного розвитку підприємства в більшості залежить від ефективності, гнучкості політики управління їх діяльності.

На результативність прийнятих управлінських рішень із забезпечення економічної безпеки та реалізації відповідної стратегії впливає якість інформаційного ресурсу у вигляді створення і використання власного(внутрішні джерела) і зовнішнього інформаційного поля(надходження з різних джерел та отримання різними способами) підприємства. Для підвищення якості інформаційного ресурсу необхідна інформаційна стратегія, що відповідає фінансовим та організаційним можливостям підприємства і можливостям персоналу. Для досягнення довгострокового сталого розвитку цільові пріоритети підприємства мають зсуватися від оперативного менеджменту до стратегічного [2].

Стратегічний управлінський облік дозволяє отримати інформацію, необхідну для визначення пріоритетів в діяльності підприємства та планування подальшої роботи, надає базу для оцінки перспективних можливостей, що відкриваються і контролю за виконанням прийнятих рішень [3].

Ефективним інструментом стратегічного управління господарською діяльністю підприємства, підлеглого реалізації цілей загального його розвитку в умовах істотних змін макроекономічного характеру, кон'юнктури фінансового ринку та пов'язаної з цим невизначеністю, виступає фінансова стратегія. Для досягнення цілей такої стратегії доцільно передбачити підвищення якості обліково-аналітичного забезпечення, вибір цільових показників обумовлених на оптимізацію витрат ресурсів, моніторинг та аналіз показників рентабельності та ліквідності діяльності підприємства, а також класифікації центрів фінансової відповідальності [2].

Система моніторингу інноваційної активності підприємства як об'єкт управління має характеристики динамічної системи, а саме: системність, комплексність, оперативність, динамізм. Постійне вдосконалення методів аналізу та моніторингу на основі оцінки їх ефективності сприятиме формуванню та підготовки інформаційної бази і аналітичної обробки, необхідності залучення висококваліфікованих фахівців в даній області для реалізації інноваційних управлінських підходів забезпечення економічної безпеки [1].

Література

1. Єршова Н. Ю., Ткаченко М.О., Гаркуша В.О. Моніторинг та оцінка господарської діяльності для забезпечення економічної безпеки підприємств ресторанного бізнесу [Електронний ресурс] // Modern Economics: електрон. наук. фахове вид. з екон. наук. – 2018. – № 11. – С. 66-71. – URI: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/11-2018/iershova.pdf>.
2. Iershova N. Tkachenko M., Garkusha V., Miroshnyk O., Novak-Kalyayeva L. Economic security of the enterprise: scientific and practical aspects of accounting and analytical support. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2019. Т.2 (29). З. 142-149. <http://fkd.org.ua/article/view/172365/173387> DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i29.172365>
3. Єршова Н. Ю. Стратегічний управлінський облік в контексті інформаційного забезпечення управління підприємством / Н. Ю. Єршова, В. О. Гаркуша // Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти : зб. наук. пр. за матеріалами 3-ї Всеукраїнської наук.-практ. конф., 28-29 березня 2019 р. – Дніпро : НМетАУ, 2019. – Ч. 1. – С. 111-115.

АУТСОРСИНГ ЯК СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

*А.В. Ільків, студентка гр. МгМТ(УФЕБ)-1-19,
Науковий керівник - О.В. Чернецька, к.е.н., доцент
кафедри обліку, оподаткування та УФЕБ
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Визнаний бізнес-стратегією в кінці ХХст., аутсорсинг у всьому світі стає надпопулярною моделлю забезпечення розвитку компаній.

Аутсорсингом прийнято називати практику виконання певних робочих завдань за межами компанії замість делегування їх внутрішнім структурам. Визначені функції можуть бути передані як компанії, так і приватній особі. Аутсорсингові завдання можуть бути епізодичними, наприклад, наймання бухгалтера для сплати податків один раз на рік. Вони також можуть бути регулярною частиною ділових операцій, таких як укладання контрактів з клінінговою фірмою, а не найм прибиральників в якості співробітників.

Дослідженням питання аутсорсингу займалися такі закордонні вчені як Ж.-Л. Бравар, М. Долен, Дж. Б. Хейвуд, К. Кетлер, С. Клеменс та інші. Серед вітчизняних науковців слід відзначити напрацювання О. Манойленко, Н. Мешко, Н. Гловацької. В. Нагуляк, А.Загороднього та інших [1]. Враховуючи суттєві досягнення наукового співтовариства в сфері аутсорсингу, слід відзначити, що ця сфера розвивається стрімкими темпами, що, у свою чергу, спричиняє необхідність більш глибокого дослідження цього питання.

Підприємства часто розглядають аутсорсинг виключно з точки зору економії витрат, але в сучасному прояві він дає значно більші можливості. У міру зростання бізнесу аутсорсинг може стати способом просування інновацій, розширення діяльності і доступу до нових навичок, які здатні змінити становище підприємства на ринку.

Відповідно до висновків дослідження The Deloitte Global Outsourcing Survey 2018 [2], оптимізація витрат і раніше була основною перевагою аутсорсингу, але мотивація при прийнятті рішення про аутсорсинг змінилася. Компанії все більше надають перевагу використанню цієї стратегії в якості ефективного способу роботи з партнерами, а також для інтеграції послуг, які вони не можуть надати самостійно.

Підприємства малого бізнесу часто стикаються з ситуаціями, коли втрачають час і дохід під час неефективності певних елементів бізнесу. Наприклад, виникають проблеми з персоналом, не вистачає ресурсів для налагодження конкретного бізнес-процесу, завеликі витрати на організацію недохідної діяльності тощо. Усе це негативно впливає на загальний стан економічної безпеки підприємства. У такому випадку керівництву слід розглянути можливість залучення послуг аутсорсингу.

Серед малих підприємств можна виділити компанії зі значним потенціалом, які прагнуть до розвитку, і ті, у кого доходів достатньо тільки для виживання. У малих підприємствах вибір стратегій зростання, конкуренції та функціональних стратегій визначається керівництвом, яке може складатись з однієї особи. Неоднорідність цього сектора означає, що для окремих типів цих компаній існують різні стратегії. Оскільки більшість малих підприємств зосереджені на своєму поточному розвитку, особливо важливо розглянути питання про застосування аутсорсингу.

У секторі малого бізнесу важливою перевагою аутсорсингу є зосередження уваги на стратегічних цілях підприємства. Виділення функцій, що не приносять реального прибутку, дозволяє позбутися від клопоту, пов'язаних з їх реалізацією власними силами. Це особливо важливо для компаній, що мають проблеми з нестачею фінансової ліквідності, що виникає в результаті продовження термінів оплати [3]. Аутсорсинг дозволяє передати оператору послуг ризику, пов'язані з його реалізацією, що дозволяє керівникам сконцентруватися на управлінні тими частинами бізнесу, які приносять реальний прибуток, що безпосередньо впливає на поліпшення ефективності роботи підприємства. Переваги аутсорсингу для малого бізнесу можна порівняти з тими, які досягає велике підприємство, однак вони зазвичай досягаються швидше і з меншими фінансовими витратами, організаційних, тимчасових. Також у випадку малого підприємства легше оцінити вплив аутсорсингу на стан його економічної безпеки.

Найбільш важливими перевагами використання аутсорсингу для малого підприємства є:

1) підвищення продуктивності – підприємства, які «роблять все самостійно», несуть великі витрати на розробку, маркетинг і збут, що збільшує ціну пропонованого продукту;

2) скорочення витрат на робочу силу – наймання та навчання персоналу короткострокової або периферійної діяльності може виявитися дорогим, а тимчасові працівники не завжди виправдовують очікування. Аутсорсинг дозволяє гнучко використовувати людські ресурси там, де вони найбільш необхідні;

3) швидкий початок реалізації проектів – хороший постачальник аутсорсингу має ресурси для швидкого початку реалізації проекту. У разі необхідності великих капіталовкладень, пов'язаних з реалізацією даного проекту, процес, який реалізується всередині підприємства, може виявитися неможливим;

4) зосередження уваги на ключовій діяльності – аутсорсинг може допомогти компанії переключити увагу керівництва і ресурсів з допоміжної діяльності на стратегічну.

Незважаючи на свої численні переваги, аутсорсинг також пов'язаний з певними ризиками. Підприємство, яке використовує аутсорсинг, втрачає частину контролю над своїм майбутнім, який певною мірою віддається в руки

іншої фірми, основною мотивацією якої (треба мати на увазі) є максимізація власного прибутку. Отже, щоб мати можливість скористатися всіма потенційними перевагами аутсорсингу, необхідно знати пов'язані з ним ризики і загрози. Наприклад, однією з найбільших загроз використання аутсорсингу є ризик витоку інформації. Навіть діяльність малого бізнесу вимагає належного захисту баз даних. Керівництво підприємства має повністю довіряти зовнішньому постачальнику послуг і добре знати його можливості і потенціал. У цьому контексті стає надзвичайно важливим зберегти тісний контроль за всіма стратегічними заходами та функціями.

Таким чином, враховуючи всі переваги і недоліки, застосування аутсорсингу може зробити малий бізнес більш привабливим для інвесторів, оскільки це збільшить ступінь участі капіталу в діяльності, безпосередньо пов'язаній з отриманням доходу. Підприємство, застосовуючи аутсорсинг, звільняється від неефективних процесів і завдяки цьому розвивається в напрямку перепроєктування себе в одиницю, засновану на раціональній політиці функціонування, за сприяння сучасних і ефективних методів управління.

Література

1. Тенденції ІТ-аутсорсингу в Україні. [Текст] : інтернет-видання, – 2016. – Режим доступу: <http://startupline.com.ua/events/trends-in-it-outsourcing-in-ukraine>
2. The Deloitte Global Outsourcing Survey 2018 – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/operations/articles/global-outsourcing-survey.html>
3. Harvard Business School Working Knowledge. «How to Think Strategically About Outsourcing» Accessed 2020. – Режим доступу: <https://hbswk.hbs.edu/archive/how-to-think-strategically-about-outsourcing>

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

А.С. Корсун, к.е.н., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Необхідність забезпечення економічної безпеки підприємств обумовлена низкою проблем, наявних у цій галузі та пов'язаних із безперервними змінами як у їхньому зовнішньому, так і внутрішньому середовищі: відсутністю чітких пріоритетів економічної політики, залежністю економіки України від зовнішньої кон'юнктури; низькою адаптивністю до нестабільних умов функціонування та потреб ринку; низькою конкурентоспроможністю та невідповідністю виробничим потребам внутрішнього ринку; недосконалістю законодавчої бази, мінливістю суспільних і політичних орієнтирів тощо. Рішення більшості з цих проблем залежить від чіткого розуміння ролі механізмів захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, що зумовлює необхідність вирішення ряду завдань щодо ідентифікації та вибору методів оцінки і забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств.

Система забезпечення економічної безпеки підприємства – це контрольована сукупність елементів, взаємодія яких спрямована на досягнення захищеності від впливу зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих чинників з урахуванням інтересів підприємства [1]. Головною метою створення системи економічної безпеки підприємства є гарантування поточної ефективної діяльності та забезпечення подальшого сталого розвитку підприємства шляхом своєчасного виявлення, мінімізації і запобігання внутрішнім і зовнішнім викликам, небезпекам, загрозам та ризикам.

До основних завдань системи забезпечення економічної безпеки підприємства відносяться: здійснення постійного контролю над ефективністю функціонування системи забезпечення економічної безпеки, вдосконалення її структурних елементів; прогноз стану захищеності підприємства на перспективу; збір та аналіз вихідної інформації щодо можливості виникнення загроз; завчасна ідентифікація зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих чинників та оцінка їхнього можливого впливу; розроблення комплексу ефективних заходів із протидії впливу дестабілізуючих чинників; організація системи забезпечення підприємства та всіх його структурних підрозділів необхідною інформацією; взаємодія з органами державної влади; забезпечення збереження майна та здоров'я працівників підприємства.

Побудова системи забезпечення економічної безпеки підприємства повинна здійснюватися за певними принципами. Визначення принципів економічної безпеки підприємства дає змогу встановити закономірності між елементами та виявити нові, що властиві лише системі забезпечення економічної безпеки підприємства.

Основними дієвими цілями системи забезпечення економічної безпеки підприємства є: підвищення конкурентоспроможності, стабільності діяльності,

стійкості, прибутковості підприємства; забезпечення захисту інтересів ключових зацікавлених сторін; забезпечення захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці, досягнення повної забезпеченості всіх підрозділів підприємства необхідною інформацією; зміцнення конкурентних переваг та позицій на ринку; зростання кваліфікації кадрового складу, реалізація інтелектуального потенціалу; гарантування збереження майна, здоров'я працівників.

Завдяки об'єднанню всіх елементів економічної безпеки в систему і забезпеченню її функціонування можна досягти стабільності ведення господарської діяльності підприємства, ефективності, захищеності від негативного впливу дестабілізуючих чинників.

Об'єктом системи забезпечення економічної безпеки підприємства загалом є стійкий економічний стан підприємства. Все, на що спрямовуються заходи із забезпечення економічної безпеки, фактично є об'єктом системи. Об'єкти конкретизуються за видами ресурсів, видами діяльності та показниками, підвищення яких необхідне для захисту підприємства.

Суб'єкти системи забезпечення економічної безпеки підприємства поділяються на дві групи: внутрішні (керівники, власники, інвестори та спеціалісти) та зовнішні (недержавні організації, державні структури, окремі органи, відомства, науково-освітні заклади).

Для максимальної ефективності управління системою забезпечення економічної безпеки підприємству необхідне формування власної штатної служби безпеки.

В управлінні системою забезпечення економічної безпеки найважливіша роль належить штатній службі економічної безпеки підприємства [2]. Для оцінювання стану внутрішнього і зовнішнього середовища та прийняття рішень на відповідному рівні в інтересах функціонування підприємства, а також із метою досягнення поставлених цілей комплексне забезпечення економічної безпеки підприємства потребує ґрунтового інформаційного забезпечення.

Формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства має здійснюватись за умови економічно обґрунтованих, оптимальних та доцільних витрат щодо її забезпечення, що не перевищували такий рівень, коли необґрунтовано зменшується їх фінансова та економічна раціональність. І тому цей процес постійно потребує удосконалення теоретичних положень, застосування нових методичних підходів, механізмів та інструментів, які б постійно сприяли покращенню фінансово-економічного стану підприємства та його процвітання на фінансовому ринку.

Література

1. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. – Львів, 2011. – 380 с.
2. Череп О.Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні / Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3 (61). – С. 328-330.

РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент

К.А. Бачикало, студентка

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Фінансова безпека підприємства є найважливішою складовою економічної безпеки держави і розглядається як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

Сучасні умови господарювання вимагають зростання ролі ефективного управління фінансовою безпекою підприємства. Така ситуація зумовлена тим, що фінансова діяльність призначена вирішувати завдання фінансового забезпечення операційної та інвестиційної діяльності підприємства, впровадження інновацій, підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Аспекти фінансової безпеки було досліджено у працях таких вчених, як І.А. Бланк, Т.Г. Васильців, К.С. Горячева, Л.І. Донець, В.Д. Дорофєєв, А.А. Драга, М.М. Єрмошенко, С.М. Ілляшенко, Т.М. Іванюта, Г.В. Козаченко, В.А. Ліпкан, В.П. Мак-Мак, Р.С. Папехін, В.П. Пономарьов та інші. Деякі вчені приділяли увагу питанням розроблення механізму управління фінансовою безпекою підприємства, серед них: В.В. Орлова, К.С. Горячева, І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко, В.В. Шликов, І.О. Бланк, М.М. Єрмошенко, Х.О. Турхан та ін. Хоча питання управління фінансовою безпекою підприємства було досліджене багатьма вченими, але на сьогоднішній день не існує єдиної думки щодо сутності та складових цього питання.

Фінансова безпека підприємства відображає захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності [2]. Зміст вказаного вище поняття містить у собі систему засобів, які забезпечують конкурентоспроможність і фінансову стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту працівників [1]. Підприємство знаходитиметься у фінансовій безпеці, якщо його фінансово-економічні інтереси гармонізовані з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища – покупців, постачальників, інвесторів, конкурентів, держави і суспільства загалом [2].

Будь-яка підприємницька діяльність безпосередньо пов'язана з різного роду ризиками, які викликані невизначеністю ситуації. Невизначеність зазвичай зростає в міру зростання періоду часу, на який розрахована дія того чи іншого рішення, прийнятого підприємцем. Тому вважається, що ризики

підприємницької діяльності зростають зі зростанням невизначеності ситуації (наявністю багатьох альтернативних варіантів рішення) та періоду часу, впродовж якого прийняте рішення впливатиме на діяльність підприємства [4].

Для оптимального вибору найбільш кращого варіанта дій з управління ризиком важливо мати чітку інформацію і про те, який об'єкт піддається ризику. Це може бути й інформація, і якийсь об'єкт, і персонал, і керівники фірми, і прибуток підприємства і т. д. Володіючи цією інформацією і знаючи реальний ступінь захищеності об'єкта, можна розрахувати потребу в обсязі необхідних сил і засобів для запобігання ризику, виробити правильні заходи по захисту об'єкта[3].

До ризиків, що спричиняють загрозу фінансовій безпеці підприємства, відносять:

- ризик втрати ліквідності й платоспроможності;
- ризик втрати фінансової стійкості;
- ризик отримання збитків від підприємницької діяльності;
- ризик зниження рівня оборотності капіталу;
- інші види ризиків [4].

Оскільки існують ризики, що спричиняють загрозу фінансовій безпеці підприємства, то відповідно існують і самі загрози. Серед них можна виділити такі головні зовнішні загрози фінансової безпеки підприємства:

- несприятлива політична ситуація в країні;
- несприятлива макроекономічна ситуація в країні;
- несприятливі природні умови, природні катаклізми;
- недобросовісна конкуренція на ринку через високий рівень монополізації окремих сфер або наявність ознак олігархічної змови;
- нестабільність законодавчої та нормативно-правової бази;
- нестабільність податкової, валютної, кредитної та страхової політики;
- ускладнений доступ до кредитних ресурсів через їх високу вартість;
- брак інвестиційних ресурсів у регіоні, незадовільний рівень інвестиційної активності;
- непрогнозована політика НБУ у сфері регулювання кредитного та валютного ринків;
- інші зовнішні загрози.

Окрім, зовнішніх загроз фінансової безпеки підприємства, також існують внутрішні загрози. До них відносяться такі, як:

- неефективна організація процесу діяльності;
- неефективне управління капіталом підприємства;
- невиправдано високий рівень кредиторської заборгованості підприємства;
- використання морально й фізично застарілого обладнання, в результаті чого підвищується ризик аварійних ситуацій, знижується якість продукції та продуктивність праці;
- перебої в роботі підприємства та його окремих підрозділів;

- некваліфіковане управління, помилки менеджерів;
- відсутність стратегічного планування;
- слабка організація маркетингового дослідження ринку;
- недосконала цінова політика, що призводить до фінансових втрат;
- недосконала логістика поставок;
- проблеми зі збутом продукції підприємства внаслідок недиверсифікованості ринків збуту;
- низький рівень фінансової дисципліни та, відповідно, рівень ділової репутації підприємства;
- несанкціонований доступ конкурентів до інформації, що становить комерційну таємницю підприємства;
- інші внутрішні загрози [4].

Для уникнення вище вказаних загроз фінансовій безпеці підприємства важливим є виконання наступних завдань:

- забезпечення й постійна підтримка високого рівня кваліфікації працівників;
- забезпечення розвитку техніко-технологічних можливостей та потужності підприємства з метою досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності;
- досягнення високої ефективності менеджменту підприємства;
- забезпечення фінансової стійкості та економічне зростання підприємства [1].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що в управлінні фінансовою безпекою підприємства існує достатньо багато загроз, але їх можливо уникнути завдяки певним діям, основними з яких можна вважати підтримання високого рівня кваліфікації персоналу та забезпечення розвитку потужності підприємства. Саме ці дії допоможуть підприємству мати високий рівень конкурентоспроможності та високий рівень управління фінансовою безпекою підприємства.

Література

1. Колеватова А. В. Основні пріоритетні напрями та механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / А. В. Колеватова. // Ефективна економіка. - 2016. - № 10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_10_22.
2. Мельник С. І. Фінансова безпека підприємства: сутність та сучасні проблеми забезпечення / С. І. Мельник // Проблеми системного підходу в економіці. – 2019. – Вип. 1(2). – С. 7-12. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2019_1\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/PSPE_print_2019_1(2)_3).
3. Амосов О.Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект / О.Ю. Амосов // Проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 76- 80.
4. Лиса, О. В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання в сучасних умовах [Текст] / О.В. Лиса // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О.В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 26. – № 1. – С. 57-63.

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент
М.О. Белкіна, студентка,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

В сучасних умовах розвитку економіки України важливого значення набуває підвищення рівня економічної безпеки підприємств загалом та окремих складових, а відтак, економічної безпеки держави та національної безпеки в цілому. У цьому контексті забезпечення фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства є одним з пріоритетних завдань фінансового управління підприємством.

В економічній науковій літературі існує багато визначень фінансової безпеки проте переважно її трактують як «фінансову стійкість і/або як захищеність від загроз». Головною метою фінансової безпеки виступає гарантування фінансової стійкості та максимально ефективного функціонування підприємства у поточному періоді та високий потенціал розвитку у майбутньому. Головною умовою – здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам та загрозам, які здатні завдати фінансової шкоди підприємству» [5].

Серед функціональних складових економічної безпеки фінансова складова вважається провідною і вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи [3].

Актуальним завданням, яке має вирішувати будь-яке підприємство, є оцінювання ризиків і прогнозування показників фінансово-економічного стану з огляду виконання властивих йому функцій, впровадження заходів підвищення рівня його захисту від негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Сутність фінансової безпеки полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується:

- збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг;
- стійкістю до загроз;
- здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів;
- спрямованістю на ефективний і сталий розвиток [6].

Важливою передумовою охорони фінансової складової економічної безпеки є планування комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи іншим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності [5].

Фінансова безпека є системою кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, що в комплексі відображає рівень його фінансової захищеності.

У цій характеристиці поняття «фінансової безпеки підприємства» виділяють такі складові:

- фінансова безпека підприємства, що виражає визначений аспект його фінансового стану, який відображає той чи інший рівень його фінансової захищеності;
- фінансовий стан підприємства, що характеризує його фінансову безпеку, відображається визначеною сукупністю параметрів;
- параметри системи фінансової безпеки підприємства, які потребують чіткої якісної і кількісної детермінації [2].

Для здійснення заходів із досягнення належної фінансової безпеки слід визначити обсяг ресурсів і мобілізувати внутрішні та зовнішні їх джерела.

Таким чином, забезпечення фінансової безпеки є однією з пріоритетних задач керівництва підприємства. Однак, недосконалість фінансового ринку, законодавчої бази та специфіка функціонування української економіки ще більше загострюють проблеми забезпечення фінансової безпеки і виділяють її як важливу складову в системі економічної безпеки підприємства [4].

Основними інструментами забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах є фінансовий аналіз та фінансовий менеджмент, фінансове планування і прогнозування, бюджетування, ризикменеджмент.

Без створення єдиної системи фінансової безпеки підприємства неможливо домогтися виходу з кризового стану підприємств. Вона повинна відповідати ряду вимог, основними з яких є:

- функціонування в межах чинного законодавства;
- забезпечення надійного захисту інтересів усіх зацікавлених сторін;
- виявлення загроз фінансовій безпеці підприємства та розробка адекватних сучасним умовам заходів нівелювання або зменшення негативного їх впливу на фінансово-економічну діяльність підприємства;
- наявність чіткої структури і функціональне розмежування повноважень керованої та керуючої системи тощо [1].

З урахуванням зазначеного можна констатувати, що система фінансової безпеки підприємства буде ефективною за умови розробки стратегії, в яку доцільним вбачається включення таких аспектів:

- визначення внутрішніх і зовнішніх загроз та факторів, що справляють негативний вплив на забезпечення ефективного функціонування підприємства та постійний моніторинг їх;
- виокремлення серед загальної кількості критеріїв тих, які відповідають фінансово-економічним інтересам усіх зацікавлених сторін;
- розроблення заходів, які сприяли б зменшенню негативного впливу факторів на рівень фінансової безпеки підприємства, а відтак і економічної безпеки загалом, а також зменшували б ризики фінансовій безпеці тощо.

В цілому, розробка методики управління системою фінансової безпеки підприємства сприятиме покращенню фінансово-економічних показників підприємства, забезпеченню фінансової, а відтак, економічної безпеки підприємства, держави та національної безпеки загалом [1].

Література

1. Бреус С. В. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємства / С. В. Бреус, М. В. Москалець // Інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності діяльності підприємств у контексті економічної безпеки в умовах інтеграції з ЄС : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 27 травня 2016 р., м. Київ. – К. : КНУТД, 2016. – С. 29-30.
2. Васильців Т.Г. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки / Т.Г. Васильців, О.Р. Ярошко // Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. – Львів, вип. 21.2. 2011. – С.132 – 136
3. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика. 2-ге вид. [текст]: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 456 с.
4. Мехеда Н.Г. Фінансова складова економічної безпеки [Електронний ресурс] / Н.Г. Мехеда, С. Вовк. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/33_PRNIT_2012/Economics/3_119694.doc.htm
5. Орлик О. В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові / О. В. Орлик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2015. – Вип. 2. – С. 222-232. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_2_27.
6. Чібісова І.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / І.В. Чібісова, Є.М. Івашина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент

О.М. Житник, студентка

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Намагання реформувати економіку України та створити сприятливий клімат для розвитку підприємницької діяльності, в силу цілого комплексу причин, протягом тривалого періоду часу очікуваних результатів не забезпечили. Незважаючи на складність умов господарської діяльності, характерними особливостями яких були різкі та глибокі економічні коливання, не прогнозованість дій державних органів влади – вітчизняні підприємства певною мірою адаптувалися до роботи у них. Проте, накопичення кризових явищ у розвитку економіки на фоні зростання політичної та соціальної напруги в останні роки, суттєво посилює макроекономічну нестабільність активізувавши тим самим цілий комплекс загроз економічній безпеці підприємств. За таких умов суттєво актуалізувалися проблеми антикризового управління підприємствами, завдання пошуку дієвих підходів до забезпечення їх економічної безпеки [1].

Варто зауважити, що на сьогодні в науковій літературі не можна знайти єдиного визначення економічної безпеки підприємства. Однак зустрічаються різноманітні трактування, котрі акцентують увагу на певних аспектах даного процесу – гарантування економічної безпеки.

Як приклад, Н. Капустін визначає економічну безпеку підприємства, як сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів. Бендіков М. розуміє економічну безпеку підприємства, як захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих або непрямих загроз. В свою чергу В. Шликов розглядає економічну безпеку підприємства, як “ ... стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки чи економічних загроз” [2, с.235].

За умов нестабільності середовища діяльності підприємств важливе значення має ефективне управління безпекою в оперативному режимі, забезпечити яке можна лише за наявності цілісної системи управління економічною безпекою. Під забезпеченням економічної безпеки підприємства пропонується розуміти безперервний, системний процес, перебіг якого передбачає, діагностику зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, планування, організацію та реалізацію заходів, щодо підтримки стабільного функціонування підприємства у відповідності до його стратегічних, тактичних та поточних цілей, що досягається в першу чергу шляхом найбільш раціонального розподілу та використання ресурсів. Принципово важливим аспектом побудови такої системи на рівні підприємства має бути інтеграція безпекової функції в систему управління на усіх її рівнях [1].

Зазначимо також, що механізм управління економічною безпекою доцільно розділити на такий, що забезпечує попереджуючий вплив, та механізм антикризового управління. Відтак попереджувачим управлінням економічною безпекою підприємства є планування стратегій його розвитку, аналіз, прогнозування, планування необхідних змін і своєчасне реагування на події. В свою чергу під антикризовим управлінням економічною безпекою підприємства слід розуміти реалізацію такого механізму управління, що забезпечує швидке скорочення витрат шляхом негайного реагування на події [3, с.10,12].

Таким чином, побудова ефективної системи управління економічною безпекою підприємства є достатньо складною задачею з точки зору її реалізації у практичній площині, оскільки передбачає всебічну інтеграцію різних підсистем управління та їх цілісну зорієнтованість на пріоритети безпеки. Реалізацію вказаного завдання слід розглядати в якості стратегічно важливої передумови виживання та розвитку будь-якого підприємства в умовах нестабільності [1]. Однак варто розуміти, що на сьогоднішній день підприємства є економічно самостійними. Тому доцільно щоб побудовою системи економічної безпеки займалося не лише підприємство, а також і держава.

Література

1. Ляшенко П.А., Коцко Т.А. Особливості управління економічною безпекою підприємства в умовах макроекономічної нестабільності / П.А. Ляшенко, Т.А. Коцко // Збірник VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні підходи до управління підприємством». – Київ. – 2015. – Режим доступу: <http://conf.management.fmm.kpi.ua/vi-konf/paper/view/1479>

2. Юрович Л. Економічна безпека підприємства: сутність, чинники впливу, основні проблеми / Л. Юрович // 66-та студентська науково-технічна конференція. Секція «Економіка і менеджмент»: збірник тез доповідей / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – С. 234–237.

3. Приходько В. П. Управління економічною безпекою підприємства / В.П. Приходько // Економіка та держава. – 2013. – № 10. – С. 10-12.2

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент

С. Косолапенко, студент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Перед кожним суб'єктом господарювання стоїть завдання забезпечення стабільного функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Це зумовлює об'єктивну необхідність постійного дотримання відповідного рівня економічної безпеки підприємства, який залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і функціональні менеджери будуть спроможні запобігти та протистояти можливим загрозам та ліквідувати наслідки об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Управління безпекою підприємства включає виявлення загроз, діагностування та упередження ризиків діяльності та розвитку; оцінка та управління фінансовим станом та фінансовими відносинами; кадрове, правове, інформаційно-аналітичне забезпечення фінансово-економічної безпеки; конкурентна розвідка; боротьба з економічною злочинністю; захист інформації та інтелектуального капіталу; управління розвитком.

Нині наша країна зіткнулася з проблемою економічної безпеки, а це, насамперед, здатність реагувати на зовнішні та внутрішні фактори, а також підтримувати основні показники економіки на рівні достатньому для функціонування і розвитку економічної ситуації в країні. Для кожного підприємства "внутрішні" загрози суто індивідуальні. При правильній оцінці можливостей виникнення загроз можна застосувати ефективні методи профілактики та боротьби з такими проблемами, збудувавши загальну систему економічної безпеки на підприємстві. Серед функціональних складових економічної безпеки можна виділити фінансову, інтелектуальну і кадрову, політико-правову, екологічну та силову.

Для організації ефективної економічної безпеки підприємства необхідна спеціалізована служба, діяльність якої спрямована на розробку і здійснення профілактичних заходів щодо захисту підприємства, збір і зберігання інформації про партнерів і співробітників організації, захист інформаційної безпеки, здійснення охорони території та майна організації та інші супутні завдання. У стратегії малого підприємства щодо економічної безпеки повинні бути сформульовані основні напрямки, реалізація яких дозволить забезпечити стійку економічну динаміку всієї економічної системи. Одним з основних пріоритетів, що визначають стратегію економічної безпеки держави на сучасному етапі, є розвиток малого підприємництва.

Розвиток нової, високоефективної економіки – одна з провідних функцій держави щодо подолання внутрішніх економічних загроз. Це завдання може

бути вирішена за рахунок грамотної інвестиційної політики держави. Використання іноземних інвестицій під реальні загальнодержавні інвестиційні проекти, спрямовані на створення і розвиток високотехнологічного, ефективного виробництва, реалізацію інноваційних проектів, з цілком певними термінами окупності, може позитивно відбитися на різних галузях національної економіки, привести до залучення в інноваційні проекти представників малого бізнесу.

Забезпечення економічної безпеки України має стати пріоритетним напрямом економічної політики держави, який міг вирішити завдання проведення самостійної економічної політики, гарантування економічної незалежності держави. Економічна безпека безпосередньо залежить від ринкових механізмів, що обумовлюють вільний економічний розвиток в рамках забезпечення законних прав та інтересів особистості, суспільства і держави. При цьому економічна свобода повинна базуватися на скоординованій податкової, фінансової і банківської політики. Повинно бути виключено втручання політики в економіку, а також вплив «тіньової економіки» на різні галузі економіки і, в першу чергу, на сферу малого підприємництва.

Для вирішення внутрішніх завдань економічної безпеки необхідно виключити використання корупції як засобу існування ринкових відносин і відмивання кримінальних капіталів. Розвиток малого підприємництва в світовому досвіді показує, що воно має місце бути і приносити користь суспільству тільки за підтримки державних органів. В Україні в порівнянні з іншими розвиненими країнами склалася несприятлива ситуація для малого підприємництва.

Роль держави має важливе значення для підприємств, особливо підтримки та захисту потребують малі підприємства. Тому для забезпечення їх економічної безпеки держава має створювати сприятливі умови для їх розвитку. Органам державної влади і управління необхідно підтримувати розвиток малих підприємств у реальному секторі економіки, а також у тих галузях, де є значний інноваційний потенціал, так як саме тут може бути створена база інтенсивного розвитку всієї економіки. До числа основних проблем розвитку малого підприємництва слід віднести наступні:

- недосконалість системи оподаткування;
- нестабільність та недосконалість законодавчої бази;
- адміністративні бар'єри;
- відсутність надійної соціальної захищеності і безпеки підприємців;
- неузгодженість дій регіональних ланок в системі підтримки підприємництва;
- нерозвиненість механізмів фінансово-кредитної підтримки та страхування ризиків малих підприємств;
- обмеження доступу малих підприємств до виробничих потужностей, майну, аукціонам;

- відсутність розвинених механізмів самофінансування;
- нестабільність бюджетного фінансування федеральної і регіональної програм підтримки малого підприємництва;
- відсутність системи інформаційного забезпечення підприємництва.

Державна політика забезпечення фінансової безпеки МСП в Україні повинна реалізовуватися на всіх рівнях ієрархії управління економікою. До пріоритетних інституційних та організаційно-економічних заходів органів державного управління центрального рівня видається доцільним включити покращання програмного й нормативного регламентування фінансової безпеки підприємництва, посилення мотивації органів місцевого самоврядування до здійснення заходів зі зміцнення фінансової безпеки. Стратегічними пріоритетами політики регіональних та місцевих органів державного управління мають бути посилення ролі цих органів влади у формуванні безпечного підприємницького середовища; удосконалення регуляторної політики; протидія проявам монополізму, корупції у відносинах «влада – бізнес»; зміцнення фінансової безпеки підприємництва через розвиток мережі страхових і гарантійних фондів, кредитної кооперації. Невід’ємним складником механізму забезпечення фінансової безпеки МСП є всебічне сприяння зміцненню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств цього сектору економіки шляхом зниження рівня енерго- й ресурсомісткості виробництва, зменшення регіональної та місцевої концентрації ринків збуту, популяризації продукції підприємств на зовнішніх ринках і стимулювання їхньої інвестиційної активності, підвищення ефективності управління й доступності кредитних ресурсів.

Література

1. Орлик О. В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові / О. В. Орлик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2015. - Вип. 2. - С. 222-232. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_2_27.
2. Волошин В. І. Проблеми та пріоритети зміцнення фінансової безпеки малого й середнього підприємництва в Україні / В. І. Волошин // Фінанси України. - 2011. - № 11. - С. 76-82.
3. Тульчинська С. О. Загрози економічної безпеки малого підприємництва / С. О. Тульчинська, Т. П. Ткаченко, М. В. Гращенко // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 23. - С. 31-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_23_7

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент

О.М. Корячко, студент

Національний університет

«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою, що включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання матеріальних, трудових, інформаційних і фінансових ресурсів (рис. 1). Розрізняють такі критерії визначення фінансово-економічної безпеки підприємства: функціональний, статичний і ресурсний.

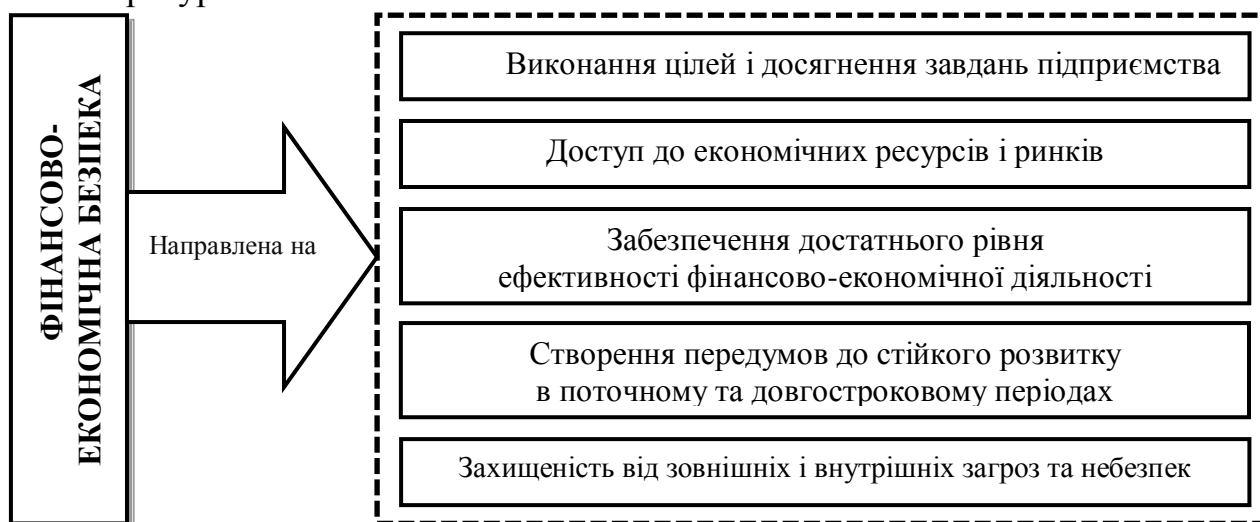

Рисунок 1. Роль фінансово-економічної безпеки в діяльності підприємства

Фінансово-економічна безпека підприємства – це такий фінансово-економічний стан, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та стійкого розвитку підприємства.

Метою забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є досягнення найвищої ефективності та стабільності його функціонування і створення передумов для подальшого розвитку шляхом своєчасного виявлення та запобігання зовнішнім і внутрішнім небезпекам і загрозам. Фінансово-економічна безпека підприємства направлена на створення відповідних умов для виявлення та подолання кризових явищ у діяльності підприємства з метою реалізації поставлених ним статутних цілей і завдань.[1 с.169].

За об'єктами (ресурсами) захисту виділяють: економічну та фінансову безпеку.

Складовими економічної безпеки є:

– матеріально-сировинна, що відображає можливість безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції, товарів, робіт, послуг і забезпеченість постачання сировини, комплектуючих та матеріалів належної якості;

– техніко-технологічна, яка показує наявність на підприємстві необхідної матеріально-технічної бази, використання ним нових прогресивних технологій (характеризується показниками руху та ефективності використання необоротних та оборотних активів);

– кадрова, яка характеризує наявність і забезпеченість підприємства трудовими ресурсами (показує наявність, достатність і рівень руху показників трудових ресурсів);

– інформаційна, що означає захищеність від посягань на комерційну таємницю підприємства, об'єкти його інтелектуальної власності, дотримання конфіденційної інформації працівниками підприємства;

– зовнішньоекономічна, що базується на взаємодії підприємства із зовнішніми контрагентами під час здійснення ним експортно-імпорتنих операцій;

– ринкова, що показує можливість захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз ринковій позиції підприємства: недобросовісної конкуренції, іміджу фірми, торгової марки, будь-яких дій, що можуть призвести до зниження частки підприємства на ринку

Фінансова безпека підприємства поділяється на:

– бюджетну, що характеризує взаємовідносини підприємства з бюджетами різних рівнів з приводу сплати податків, зборів та обов'язкових платежів, здійснення бюджетного фінансування, отримання податкового кредиту, відшкодування податку на додану вартість тощо;

– банківську – направлену на взаємовідносини підприємства з банками щодо організації кредитних і депозитних операцій, відкриття поточних рахунків, здійснення безготівкових розрахунків тощо;

– страхову, що полягає в організації взаємовідносин підприємства зі страховими компаніями з приводу захисту його майнових інтересів;

– інвестиційну, яка показує можливість залучення, вкладення та використання інвестиційних ресурсів у розвиток діяльності підприємства;

– фондову, що характеризує ринкову привабливість цінних паперів підприємства та можливість його виходу на фінансовий ринок з метою вкладення коштів у фінансові активи;

– грошово-кредитну – щодо дотримання розрахунково-платіжної та кредитної дисципліни на підприємстві;

– валютну, що показує захищеність валютних операцій під час ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємства [1 с.170-171].

Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства можна розглядати як систему організаційних, фінансових та правових засобів

впливу, які мають на меті своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства. До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини, слід віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив та ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода).

Методологічний апарат забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства може включати такі методи, як: техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, дисконтованої вартості, амортизації активів, реінжинірингу, логістики, аудиту, оптимізації оподаткування, імітаційної гри. Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень і система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки, а також загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії.

Отже, для забезпечення успішної діяльності будь-якого підприємства, уникнення зовнішніх та внутрішніх загроз на підприємстві необхідно забезпечити його фінансово-економічну безпеку. В свою чергу для ефективного впровадження фінансово-економічної безпеки підприємства потрібно на підприємстві розробити та використовувати механізм забезпечення економічної безпеки, який включає в себе: інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки, методи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, важелі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, систему інформаційно-аналітичного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.[2].

Література

1. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова; [С. М. Фролов, О.В. Козьменко, А. О. Бойко та ін.]. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 332 с.

2. Іващенко О. В. Фінансово-економічна безпека підприємства / О.В. Іващенко // Вісник Одеського національного університету. Економіка. - 2013. – Т. 18, Вип. 1(1). – С. 142-145. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_1\(1\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2013_18_1(1)_33).

3. Бондаренко О. О. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти / О. О. Бондаренко, В. А. Сухецький. // Ефективна економіка. – 2014. – № 10. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_77.

4. Бондарчук Н. В. Фінансово-економічна безпека як запорука розвитку малого підприємства / Н. В. Бондарчук, А. С. Педько // Молодий вчений. – 2018. – № 10(1). – С. 296-299. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_10\(1\)_72](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_10(1)_72).

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент
В.В. Пантась, студентка
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Сучасний період розвитку економіки потребує зміни підходів до дослідження фінансово-економічної безпеки, що пояснюється змінами, як у глобальному, так і локальному масштабі. Фінансова безпека є важливою складовою економічної безпеки підприємства, поряд з такими її складовими, як інтелектуальна, кадрова, техніко-технологічна, інформаційна, політико-правова, екологічна, силова.

В сучасних умовах перед підприємствами України стоїть проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки шляхом запровадження відповідного механізму управління та ефективного застосування його складових.

Загалом механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства являє собою сукупність його основних принципів, функцій, методів, прийомів, інструментів і стимулів.

В основі механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства – системне поєднання певних функцій, інструментів, методів та організаційного, нормативно-правового й інформаційно-аналітичного забезпечення, створюваних на базі принципів забезпечення фінансової безпеки, що об'єктивно існують як економічні закономірності, а також формуються суб'єктами управління фінансовою безпекою підприємства для досягнення та захисту його фінансових інтересів.

Механізм управління проявляється насамперед за допомогою управлінських відносин, реалізованих шляхом використання відповідних методів на основі принципів управління.

Загальна схема механізму управління станом фінансово-економічної безпеки охоплює такі заходи та функції управління, що здійснюються послідовно або одночасно:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології та устаткування);
- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- загальнотактичне планування фінансово-економічної безпеки за функціональними складовими;
- тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

– оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;

– здійснення функціонального аналізу рівня фінансово-економічної безпеки;

– загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки .

Тільки завдяки здійсненню в необхідному обсязі зазначених дій (заходів) можна буде досягти належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства зумовлює формування необхідних елементів і загальної схеми організації економічної безпеки. Враховуючі це, процес управління фінансовою безпекою підприємства можна поділити на ряд етапів:

1. Розроблення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства.

2. Ідентифікація, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці підприємства та реалізації його фінансових інтересів. Цей етап включає такі операції, як виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства, оцінювання ймовірностей їх виникнення, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації потенційних або реальних загроз, а також дослідження чинників, які спричинили збитки.

3. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Процес оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає такі кроки: вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану; побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки; визначення порогових значень 224 показників (індикаторів); моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими; визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками.

4. Забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства. Розроблення комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки та рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

5. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

6. Реалізація запланованих заходів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

7. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

8. Оперативне управління системою фінансової безпеки підприємства за допомогою механізму зворотного зв'язку, яке проявляється у коригуванні наявної або розробці нової системи заходів із забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки.

Сучасний механізм управління економічною безпекою розвитку підприємства повинен враховувати необхідність формування двох напрямів

стратегій. Перший напрям стратегій повинен враховувати ситуацію, визначати цільові настанови й формувати політику підприємства для втримання й розширення свого життєвого простору. Другий – повинен охоплювати методи, прийоми й інструменти для вивчення (розпізнавання) стратегій, що формуються іншими суб'єктами (державою, підприємствами-конкурентами), спрямованих (навмисно або ненавмисно) проти діяльності й розвитку підприємства та звужуючих його життєвий простір.

Належний стан фінансової безпеки досягається підприємством тільки у випадку узгодженості його фінансових інтересів з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища. Виходячи з цього, забезпечення фінансової безпеки підприємства має розглядатися як процес реалізації заходів щодо недопущення (попередження) можливих фінансових збитків у поточному та перспективному періоді. Фінансових збитків підприємство може зазнати, якщо: система управління фінансово-економічною безпекою підприємства побудована таким чином, що не може передбачати загрозу до її виникнення; менеджмент підприємства неспроможний попередити негативні наслідки виявлених загроз та небезпек; суб'єкти управління фінансовою безпекою намагаються вирішити проблему, але їх дії не призводять до позитивного результату.

Важливим аспектом дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є аналіз функцій, які реалізовує цей механізм. До функціональної структури механізму управління фінансовою безпекою можна віднести такі основні функції управління:

- планування, включаючи програмування і прогнозування (розробка оперативних та стратегічних планів, концепцій та програм розвитку, прогнозів);
- організацію і регулювання (вироблення і реалізація управлінських рішень; розробка і використання фінансових інструментів);
- стимулювання (використання економічних та соціально-психологічних методів управління; зростання ефективності праці);
- контроль у складі обліку, аналізу і аудиту (формування контрольної-аналітичної інформації виконання планів, програм; аудит стану фінансової безпеки підприємства).

Однією зі складових механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є нормативно-правове забезпечення управлінських рішень. Правове забезпечення вітчизняних підприємств включає Закони України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», а також кодекси України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, накази та положення міністерств та відомств, статутні документи підприємств, інструкції, нормативи, методичні вказівки, пояснення тощо. За їх допомогою здійснюється регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Таким чином, фінансово-економічна безпека виступає як основний елемент і чинник формування економічної безпеки підприємства. Забезпеченню фінансової безпеки повинна приділятися особлива увага на кожному підприємстві.

Наявність великої кількості загроз вимагає розроблення та реалізації дієвих заходів із забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є невід'ємною частиною системи його економічної безпеки, що базується на певних завданнях, функціях і принципах; передбачає використання системної сукупності методів, інструментів та конкретних заходів їх реалізації, які необхідно використовувати не розрізнено, а у поєднанні, комплексно і оперативно .

Подальших досліджень потребують питання щодо розробки алгоритму дій керівників різних рівнів та менеджерів підприємства, який не дав би підприємству можливості опуститися за критичну межу і втратити свою економічну незалежність.

Рішення щодо формування механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства приймаються на основі відповідної концепції, яка розкриває та уточнює сутність його дії. Для ефективного управління фінансово-економічною безпекою підприємства попереднє оцінювання та аналіз стану економічної безпеки підприємства стає невідкладним завданням, не менш важливим для розроблення основ управління фінансово-економічною безпекою підприємства є формування системи показників фінансової складової безпеки підприємства.

Література

1. Беляєва Г.Є. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства / Г.Є. Беляєва // Культура народів Причорномор'я. – 2013. – № 265. – С. 17-20.

2. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2т.]. – Дніпропетровськ: «ФОР Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2. - 349 с. – С. 176-182.

3. Коваленко Д. І. Фінансова безпека підприємства як комплекс організаційно-управлінських заходів / Д. І. Коваленко, В. О. Костюк // International scientific journal. – 2015. – № 2. – С. 61-64. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_13.

4. Пожуєва Т. О. Фінансова безпека – необхідна умова функціонування підприємства / Т. О. Пожуєва // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 1. – С. 95-97. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_1_23.

5. Шуміло О. С. Взаємозв'язок категорій «фінансова безпека підприємства» і «фінансова стійкість підприємства» / О. С. Шуміло, К. В. Савченко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 2(2). – С. 38-42. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_2\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_2(2)_9)

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЯК ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ

*С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент
Я.М. Пиріг, студентка
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Стан економіки будь-якої держави залежить від рівня її виробничої сфери. Тому стійкий розвиток підприємств є одним з перших етапів забезпечення могутньої економіки держави. Проте їх розвиток супроводжується виникненням загроз для підприємств, тобто вони можуть створювати фінансово небезпечну ситуацію, яка загрожуватиме економіці підприємства. Одним з головних завдань управління фінансовою безпекою підприємства є убезпечення підприємства, де створюються загрози внутрішнього і зовнішнього характеру, що полягає у правильному, адекватному ситуації менеджменті.

На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах кризових явищ та складних трансформаційних процесів суттєво ускладнюються умови господарювання підприємств. Ефективність діяльності суб'єктів господарювання зумовлюється переважно станом їх фінансів, що обумовлює необхідність забезпечення їх економічної і, зокрема, фінансової безпеки.

Фінансова безпека є однією з найважливіших складових системи економічної безпеки підприємства, оскільки фінансова складова є основою в сучасній економіці як на макро-, так і на мікрорівні. Сучасна економіка реалізує свої функції шляхом використання фінансових механізмів, за допомогою фінансових методів, важелів, стимулів, переслідуючи при цьому фінансові цілі.

У сучасній науковій літературі, зокрема на думку Кравчак І.Р., поняття «фінансова безпека підприємства» розуміється, як фінансовий стан, що характеризується стабільною захищеністю його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, який характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [1].

Економічна нестабільність є фактором негативного впливу на фінансову безпеку як держави, так і вітчизняних суб'єктів підприємництва. З метою нівелювання чи послаблення даного негативного впливу обов'язково слід враховувати фактор нестабільності економіки при здійсненні управління фінансовою безпекою підприємства. В свою чергу, для цього необхідним є ретельне дослідження основних форм прояву економічної нестабільності.

В економічній літературі до основних проявів економічної нестабільності у державі відносять циклічні коливання в економіці (основний показник – темп приросту ВВП), високі темпи інфляції та рівень безробіття. Проте циклічністю характеризуються й інші макроекономічні показники. Їх класифікують за циклічними властивостями і відповідно, виділяють:

а) проциклічні показники, які зростають під час підйому та знижуються під час спаду;

б) протициклічні показники, які зменшуються під час підйому та збільшуються під час спаду;

в) ациклічні показники, які безпосередньо не пов'язані з економічним циклом [2].

Однією із причин настання економічної нестабільності є інфляція (знецінення національної валюти). В результаті дії інфляції, відбувається зниження реальної вартості коштів у касі підприємства, на банківських рахунках, фінансових ресурсах у вигляді дебіторської заборгованості. Під час інфляційних процесів знижується інфляційна привабливість підприємства, унаслідок цього обсяг пропозиції інвестиційних коштів зменшується при тому, що підприємства можуть мати підвищену потребу у інвестиціях.

Інфляція є фактором фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, що може впливати на неї як негативно, так і позитивно. З метою забезпечення підприємства від її можливих негативних наслідків, а також використання можливостей, що виникають саме в умовах інфляції, слід здійснювати ретельний аналіз ситуації, що склалася, і наявний та можливий вплив на конкретне підприємство.

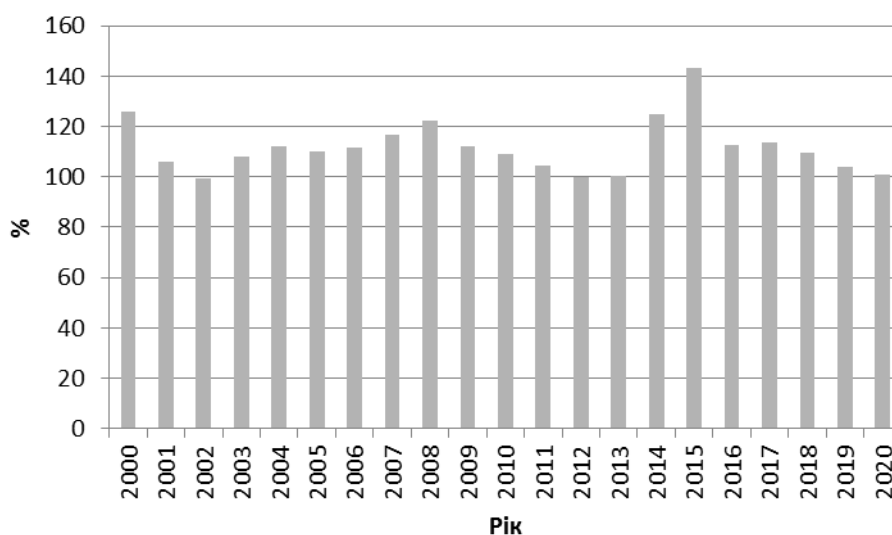

Рисунок 1 – Динаміка темпів інфляції в Україні 2000-2020 рр. [3].

За наведеним графіком спостерігаємо динаміку темпу інфляції протягом 2000-2020 рр. Значні темпи інфляції у 2000 та 2008 пов'язані з фінансовими кризами у 2000 та 2008 рр. На 2008 рік припадає початок фінансової кризи

2008-2009 рр. Головними причинами кризи слід вважати: неврожай 2007 року; підвищення продовольчих цін у всьому світі; дефіцит бюджету в Україні та незавершеність процесів створення фінансових ринків. У 2015 році Україна зіткнулася з проблемою галопуючої інфляції, річні темпи були максимальними за аналізований період. Причиною стала паніка на валютному ринку, що призвела до різкого збільшення цін на споживчі товари.

Також однією з основних причин економічної нестабільності можна вважати рівень безробіття. При високому рівні безробіття платоспроможність населення падає і відповідно скорочується попит, який веде до труднощів у реалізації продукції, зменшенні прибутків та отримання чималих збитків для підприємства.

Високий рівень безробіття у державі може мати наступний потенційний вплив на реалізацію фінансових інтересів підприємства:

а) зростання рівня фінансової рентабельності власного капіталу – при зростанні рівня безробіття у державі купівельна спроможність населення зменшується, а отже, з урахуванням цього може зменшуватися і обсяг реалізації продукції підприємства, наслідком чого може бути зменшення рівня рентабельності чи навіть отримання збитків;

б) достатність сформованих фінансових ресурсів на всіх етапах майбутнього розвитку підприємства – наслідком вищевикладеного може стати недостатня забезпеченість підприємства у майбутньому фінансовими ресурсами;

в) фінансова стабільність підприємства в процесі його розвитку – при порушенні двох попередніх фінансових інтересів підприємство можна вважати фінансово нестабільним [2].

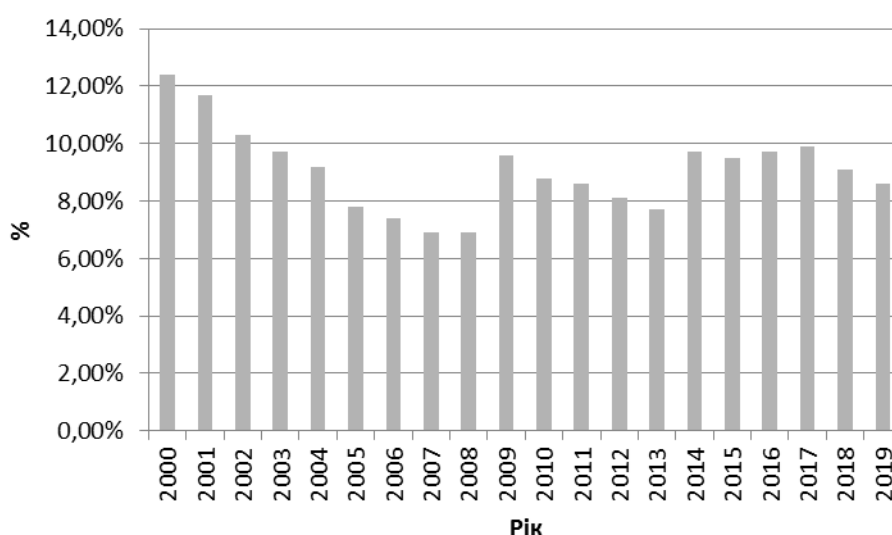

Рисунок 2 – Динаміка рівня безробіття в Україні у 2000-2020 рр. [3].

Проаналізувавши динаміку темпів безробіття в Україні, слід зазначити, що рівень безробіття протягом 2000-2008 рр. поступово спадав, а починаючи з 2009 року, після фінансової кризи почав зростати і триматися на позначці від 8 до 10%.

Отже, будь-який прояв економічної нестабільності у державі, буде негативно відобразитися на стійкому зростанні рівня рентабельності підприємства, порушення якого практично унеможливує реалізацію інших пріоритетних інтересів. Здійснивши аналіз основних форм прояву економічної нестабільності для загрози фінансовій безпеці підприємства, можна відмітити що динаміка досліджуваних показників відображає наступну ситуацію. Найбільш економічно нестабільними є періоди 2008-2009 та 2014-2015 рр. Період з 2000 по 2007 є періодом економічного зростання. У 2010 та 2016 році відбулося деяке поживлення після кризових явищ.

Література

1. Кавчак І.Р. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки підприємства / І.Р. Кавчак // Управління розвитком. – 2013. – №22. – С. 55-58 – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4922>

2. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : монографія / Л. А. Парфентій. – Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. – 184 с.

3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/http://www.ukrstat.gov.ua/>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

*С.Ю. Кулакова, к.е.н., доцент
Б.В. Таранець, студент
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Сучасні умови господарювання вимагають зростання ролі ефективного управління фінансовою та економічною діяльністю підприємства. Така ситуація зумовлена тим, що фінансово-економічна діяльність формує фінансове забезпечення операційної і інвестиційної діяльності підприємства, впровадження інновацій, підвищення конкурентоспроможності продукції та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Фінансова безпека підприємства, організації чи установи посідає особливе місце в системі економічної безпеки, впливаючи абсолютно на всі сфери діяльності підприємства. Фінансова безпека є невід'ємною складовою фінансового менеджменту підприємства та повинна бути реалізована в системі певних стратегічних і тактичних заходів та відповідати сучасним умовам господарювання. [1, с. 27]

Негативним залишається наявність великої кількості загроз, що вимагає розробки та реалізації заходів для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, які в свою чергу забезпечать діагностику зовнішніх і внутрішніх загроз, оцінку наслідків їх впливу на фінансово-економічну діяльність підприємства та формування комплексу превентивних заходів, що дозволяють підвищити адаптацію підприємства до негативних впливів зовнішнього середовища.

Доцільно виділити визначення фінансово-економічної безпеки підприємства. Загалом, це такий фінансово-економічний стан, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та стійкого розвитку підприємства.

Одним із найважливіших елементів системи фінансово-економічної безпеки підприємства є формування механізму її забезпечення. Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, спонукальних мотивів і стимулів, методів, заходів, сил і засобів, за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки і розв'язання завдань, які стоять перед нею. Використовувані сили і засоби, як правило, поділяють на кілька груп: фінансові, кадрові, організаційні, технічні, інформаційні, правові, інтелектуальні тощо. З їх допомогою вирішуються завдання по забезпеченню фінансово-економічної безпеки підприємства.

Головною метою фінансово-економічної безпеки виступає гарантування фінансової стійкості та максимально ефективного функціонування підприємства у поточному періоді та високий потенціал розвитку у майбутньому, головною умовою якого є здатність протистояти існуючим негативним зовнішнім та внутрішнім факторам, виникаючим небезпекам та загрозам, які здатні завдати збитків підприємству. [1, с. 66]

Основними завданнями управління фінансово-економічною безпекою підприємства є:

- визначення пріоритетних фінансових інтересів, які потребують захисту у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства;
- ідентифікація і прогнозування зовнішніх та внутрішніх загроз фінансово-економічним інтересам підприємства;
- виявлення та попередження кризових явищ;
- забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансово-економічним інтересам підприємства, розробка необхідних заходів та оцінка їхньої ефективності.

Процес забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства складається з декількох етапів. [4, с. 38]

Змістом першого етапу є визначення видів і причин виникнення негативних впливів на підприємство. Негативні впливи, які загрожують фінансово-економічній безпеці підприємства можуть мати суб'єктивний і об'єктивний характер. До негативних впливів суб'єктивного типу відносяться внутрішні і зовнішні впливи, в основі яких лежать усвідомлені дії (а іноді і бездіяльність) людей і інших суб'єктів ринку з метою нанесення шкоди підприємству, а також неякісна робота її співробітників або партнерів по бізнесу.

На другому етапі процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно визначити його фінансовий стан та надати оцінку поточного рівня її безпеки. При цьому детально аналізується існуюча загроза негативних впливів на безпеку підприємства та можливі збитки від цих впливів. Для забезпечення максимального ефекту в запобіганні загрози таких дій кожне підприємство повинно мати у своєму розпорядженні єдину систему збору, аналізу та оцінки інформації про стан її економічної безпеки.

Залежно від результатів моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування фінансової кризи та забезпечення ФЕБП диференціюються напрями дій і розробляються антикризові заходи. Комплекс заходів може бути спрямований на запобігання фінансовій кризі або на пом'якшення умов її майбутнього протікання, якщо в силу активного впливу факторів зовнішнього середовища запобігти фінансовій кризі не представляється можливим. Комплексний план заходів щодо запобігання загрозам фінансовій безпеці містить такі основні розділи: [4, с. 42]

- перелік антикризових заходів;

- обсяг фінансових ресурсів, що виділяються для їх реалізації;
- терміни реалізації окремих антикризових заходів;
- очікувані результати фінансової стабілізації.

Основними заходами, спрямованими на нейтралізацію загрози фінансової кризи, є:

- страхування фінансових ризиків підприємства;
- реалізація зайвих або невикористовуваних активів підприємства;
- вжиття заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості;
- скорочення обсягу фінансових операцій на найбільш ризикованих напрямках фінансової діяльності підприємства.

Показники за допомогою яких можна оцінити фінансово-економічний стан підприємства призначені для визначення кількісних показників соціально-економічної дійсності, перевищення рівня яких перетворить потенційні загрози на реальні.

До основних індикаторів, що характеризують рівень фінансово-економічної безпеки на підприємствах України, відносять наступні. [3, с. 541]

1. Показники, що визначають фінансову стійкість:

- коефіцієнт автономії (нормативне значення - $K_{фа} > 0,5$);
- коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів або коефіцієнт фінансового ризику (нормативне значення $K_{фр} < 0,5$; критичне значення $K_{фр} = 1$);
- коефіцієнт фінансової стійкості (нормативне значення $0,5 < K_{фс} < 0,9$);

2. Показники, що визначають платоспроможність:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності (нормативне значення $0,2 < K_{ал} = 0,5$);
- коефіцієнт швидкої ліквідності або проміжний коефіцієнт ліквідності (нормативне значення $0,6 < K_{шл} = 0,8$);
- коефіцієнт поточної ліквідності або загальний коефіцієнт покриття (нормативне значення $K_{пл} > 2,0$).

3. Показники, що визначають ділову активність:

- коефіцієнт загальної оборотності капіталу або ресурсовіддача (позитивна характеристика – зростання в динаміці);
- фондovіддача (позитивна характеристика – зростання в динаміці);
- період обороту запасів (позитивна характеристика - зменшення в динаміці);

Отже, зміст поняття фінансово-економічної безпеки можна визначити як граничний рівень його фінансово-економічного захисту від реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, який визначається кількісними та якісними параметрами його фінансового стану, з урахуванням формування комплексу пріоритетних інтересів та створення системи необхідних передумов сталого розвитку в короткостроковому і

довгостроковому періоді за умови постійного моніторингу фінансової безпеки і формування комплексу превентивних і контрольних заходів.

Процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства потребує розроблення відповідного механізму, компонентами якого є сукупність фінансових інтересів підприємства, організаційна структура й управлінський персонал, техніка і технологія управління, функції, принципи і методи управління, фінансові інструменти, критерії оцінки.

Література

1. Мойсеєнко, І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства [Текст] / І. П. Мойсеєнко, О. М. Марченко. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 380 с.

2. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення [Текст] : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : ЛігаПрес, 2012. – 386 с.

3. Економічна енциклопедія. В 3 т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 848 с.

4. Андреева Т.Є. Аналіз економічної безпеки діяльності підприємства як економічної категорії / Т.Є. Андреева, Т.Е. Петровська, І.Г. Грицькова // Коммунальное хозяйство городов: научно-технический сборник. – 2009. – № 87. – 224 с.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМПАНІЙ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЮ

*Н.М. Левченко,
доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Національний університет «Запорізька політехніка»,*

м. Запоріжжя, Україна

*Л.В. Антонова,
доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри
професор кафедри обліку і аудиту
Чорноморського національного університету ім. П. Могили
м. Миколаїв, Україна*

Динамічні зміни сучасного бізнес-середовища та функціонування компаній в умовах невизначеності породжують таке складне явище, як ризики. Наразі у багатьох українських компаніях застосовується лише фрагментарна система управління ризиками, що не дозволяє оперативно їх відслідковувати та своєчасно вживати заходи щодо їх упередження чи мінімізації. Зарубіжні ж компанії успішно застосовують нову модель управління ризиками – систему комплаєнс-контролю, особливість якої полягає в тому, що управління ризиками набуває всебічного характеру і координується в рамках всієї компанії.

Поняття «комплаєнс-ризик» в економіці набуло вжитку з прийняттям урядом США у травні 1977 року «Закону про корупцію за кордоном» (*“Foreign Corrupt Practices Act”*). На теренах же України його поява пов’язана з прийняттям Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України, затверджених Постановою НБУ від 28.03.2007 р. за №98. Однак у наукових доробках вітчизняних дослідників дане поняття не набуло належного розгляду, а отже, тлумачення його змісту до тепер переважно спирається на етимологію запозиченого зарубіжного (англомовного) терміну.

Серед науковців переважна більшість «комплаєнс-ризиків» розглядає, як втрати внаслідок недотримання норм законодавства, положень внутрішніх документів, стандартів добросовісної конкуренції тощо. Але є й ті, що всупереч їм, наголошують, що комплаєнс-ризиків можуть призвести не тільки до непередбачених негативних наслідків (втрат прибутку, недоотримання доходів), а й до позитивних наслідків (вигод) чи до нульового результату.

Впевнені, що комплаєнс-ризик слід розглядати як економічну категорію, яка в умовах невизначеності та конфліктності відображає сприйняття стейкхолдерами економічних відносин, обтяжених можливими загрозами і невикористаними можливостями.

За результатами опитувань українських організацій у рамках «Всесвітнього дослідження економічних злочинів та шахрайства-2018», проведеного аудиторською компанією *Pricewaterhouse Coopers (PwC)*, встановлено, що практично кожна друга українська компанія протягом останніх

років постраждала від економічних злочинів та корпоративного шахрайства. При цьому переважна більшість з них припадає на шахрайство працівників компаній - осіб, які опосередковано скористались недосконалістю захисних механізмів компаній чи просто чиясь недбалістю задля здійснення таємних фінансових махінацій. А отже, існує нагальна потреба у запровадженні в компаніях системи комплаєнс-контролю - системи управління комплаєнс-ризиками, яка передбачає здійснення їх систематичного моніторингу та оцінювання, забезпечуючи при цьому зменшення рівня прояву загроз, що носять фінансовий, правовий та/чи репутаційний характер втрат.

Ідентифікація та оцінювання комплаєнс-ризиків	Визначення критеріїв визнання комплаєнс-ризиків та їх ідентифікація. Оцінювання ступеню уразливості бізнесу та впливу на нього комплаєнс-ризиків. Пріоритизація комплаєнс-ризиків.
Вибір стратегії управління комплаєнс-ризиками та постановка цілей	Вибір стратегії управління комплаєнс-ризиками та постановка цілей. Визначення доцільності створення відокремленого структурного підрозділу з комплаєнс-контролю та/чи покладання обов'язків щодо його здійснення на певних посадових осіб. Здійснення підбору групи експертів.
Розробка Антикорупційної програми, Кодекса етики та ділової поведінки, внутрішніх правил та регламентів	Розробка Антикорупційної програми, Антикорупційних стандартів, Кодекса етики та ділової поведінки, внутрішніх правил й регламентів та внесення їх до ERM задля доступності пошуку та своєчасного інформування про зміни або нововведення, що зменшить навантаження у відстеженні комплаєнс-ризиків у бізнес-процесах. Призначення комплаєнс-офіцера.
Визначення комплаєнс-політики	Визначення комплаєнс-політики та процедури, спрямованих на підтримку успішної імплементації Антикорупційної програми та інших положень стосовно перевірки контрагентів, подарунків, розважальних заходів, пожертвувань та інших сфер, чутливих до корупції
Визначення інсайдерів та інсайдерської інформації	Визначення інсайдерів, інсайдерської інформації та інсайдерської діяльності як виду злочинної діяльності у сфері розповсюдження і використання інсайдерської інформації, здійснення якої може справити значний вплив на ціну одного чи кількох фінансових інструментів або на хід формування цін на організованих ринках. Встановлення комплаєнс-офіцером граничних меж високого, середнього та низького корупційного ризику укладання угод з контрагентами
Визначення зони прийняттого комплаєнс-ризика (ризик-апетиту)	Вибір та валідація моделі й інструментів оцінки ризиків. Визначення профілю комплаєнс-ризика – зони прийняттого комплаєнс-ризика (меж ризик-апетиту та толерантності до ризику). Встановлення критеріїв ідентифікації санкційного ризику ділових партнерів. Вибір системи автоматизованого скринінгу.
Визначення рівнів внутрішнього контролю та формування політики повідомлення про порушення	Визначення рівнів внутрішнього контролю. Формування політики повідомлення про порушення – порядок повідомлення комплаєнс-офіцера про порушення у сфері комплаєнсу, їх документування та подальше розслідування.
Створення надійної інформаційної системи управління ризиками та звітування	Створення надійної інформаційної системи ефективного управління ризиками та звітування, яка забезпечить агрегування даних щодо ризиків компанії, оперативне та достовірне вимірювання ризиків як в звичайних, так і в стресових ситуаціях.

Рисунок 1 - Дорожня карта формування системи комплаєнс-контролю

Джерело: авторське бачення

Запровадження компанією системи комплаєнс-контролю безперечно супроводжується певними витратами. Тож, при прийнятті рішення щодо її запровадження першочергово постає питання комплаєнс-ціни, наріжним каменем при розрахунку якої є ризик-апетит [1, с.122] - максимальний рівень залишкового ризику, який може прийняти на себе компанія без загрози її існуванню.

Задля прийняття рішень щодо формування та запровадження системи комплаєнс-контролю у практиці українських компаній нами запропоновано Дорожню карту формування та запровадження системи комплаєнс-контролю (рис. 1).

Сформована у такий спосіб системи комплаєнс-контролю дозволить компаніям уникнути надмірних фінансових втрат від комплаєнс-ризиків, а також зміцнити корпоративну культуру та поліпшити її імідж.

Література

1. Михайленко О.В. та Риштун Х.Ю. Ефективна система побудови комплаєнс-контролю в банківських установах. Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. № 3(65). С. 120-126.

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Т.О. Мачак, ст.викладач кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

На сьогоднішній день, розвиток діяльності підприємств різних форм власності тісно пов'язаний з наявністю високого рівня економічної безпеки, тому, лише в таких умовах можна ефективно здійснювати свою господарську діяльність, здійснювати контроль над нею та приймати результативні управлінські рішення.

Проблеми економічного занепаду держави, зростання кількості збиткових підприємств, значний рівень банкрутства та інші несприятливі фактори, що негативно впливають на розвиток підприємницької діяльності, спонукають до пошуку нових ідей та шляхів забезпечення стабільного функціонування бізнесу і як наслідок його економічного зростання.

Існуючи методи оцінки економічної безпеки підприємств можна поділити на дві групи. До першої групи можна віднести ті методи, що пропонують оцінювати рівень економічної безпеки в цілому по підприємству із застосуванням експертних методів або використовувати однакові показники для всіх складових оцінки економічної безпеки. Рівень оцінки економічної безпеки є дуже важливим показником інвестиційної привабливості та надійності підприємства. Проте застосування такої методики не дає можливості кількісної оцінки рівня економічної безпеки підприємств, що в свою чергу виключає однозначність зазначених висновків щодо існуючих недоліків у її забезпеченні. До другої групи методів оцінки економічної безпеки підприємств можна віднести ті, що пропонують окремо розглядати певні складові безпеки, а потім зводити кінцеве значення цих показників. Проаналізувавши більш відомі підходи до оцінки рівня економічної безпеки, можна стверджувати, що їх застосування є надто складним у використанні. У зв'язку з цим є потреба в виборі більш доцільної та комплексної оцінки рівня економічної безпеки для забезпечення стабільного розвитку та функціонування підприємницької діяльності.

Питання економічної безпеки підприємств доцільно розглядати разом із дослідженням економічних ризиків, особливо у сільськогосподарських підприємствах, тому що, їх ефективна діяльність, насамперед, залежить від своєчасного виявлення та попередження ризику та його впливу на діяльність підприємства.

Найбільш істотні види ризиків, на наш погляд, що притаманні підприємствам АПК це: непередбачуваність природо-кліматичних умов; зміна обсягів збору врожаїв; економічний ризик, ризик нестабільної державної

підтримки, коливання цін на внутрішньому та зовнішньому ринках, потреба в інвестуванні.

Розглядаючи окремо кожен вид ризику, можна виділити основні принципи функціонування підприємств АПК у зоні економічної безпеки, а саме:: здатність структури управління швидко реагувати на загрози та ефективно використовувати існуючі можливості; усвідомлення державою і суспільством важливості створення сприятливих умов для здійснення сільськогосподарським підприємствам заходів з підтримки власної економічної безпеки; постійна готовність до можливих загроз.

Отже, єдиний підхід до оцінки рівня економічної безпеки недоцільний, так як він не може враховувати особливості функціонування підприємств різних видів діяльності, тому, на нашу думку, доцільно використовувати комплексний підхід, який би враховував специфіку конкретної галузі та за допомогою якого була би можливість швидше реагувати на загрози і як наслідок мати вищий рівень економічної безпеки.

Література

- 1.Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. – Львів, 2011. – 380 с.
2. Отенко І. П.Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012.

ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ІНТЕРЕСІВ ЙОГО ВЛАСНИКІВ

*Д. Міхійенко, студент гр.М2Мт(УФЕБ)-1-19
Науковий керівник: Н.В. Бондарчук, професор
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Для успішного розвитку суб'єкта господарювання, забезпечення інтересів його власників необхідно проводити постійний моніторинг фінансового стану підприємства. Відповідно саме фінансові показники діяльності підприємства є індикатором його конкурентоспроможності та ефективності господарювання в ринковій економіці.

Оцінка фінансового стану підприємства є важливою частиною, а за сутністю – основою прийняття управлінських рішень на мікроекономічному рівні, тобто на рівні суб'єктів господарювання. У процесі діяльності підприємства виникає безперервний кругообіг капіталу, змінюється структура засобів та джерел їх формування, наявність та потреба у фінансових ресурсах і, як наслідок, фінансовий стан підприємства, зовнішнім виявом якого є платоспроможність.

Виконання оцінки виявляє численні процеси і ризики, що мають місце в господарсько-фінансовій діяльності, такі як:

- достатність капіталу для забезпечення поточної діяльності і довгострокових вкладень;
- необхідність залучення позикових коштів;
- визначення раціональності залучення позикових коштів;
- здатність підприємства до збільшення капіталу;
- визначення ступеню підприємницького ризику;
- обґрунтованість перерозподілу прибутку.

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства проводиться з метою:

- при переоцінці фінансових активів;
- при кредитуванні або інвестуванні;
- при реорганізації, ліквідації, реструктуризації;
- при купівлі-продажу або здачі в оренду;
- при страхуванні компанії.

Нині у якості інструменту аналізу з метою проведення оцінювання фінансово-економічного стану підприємства найчастіше виступають фінансові коефіцієнти, які дозволяють виявити як динаміку показників, так і межу допустимих значень і співвідношення показників. Розроблено певні критерії, на основі яких коефіцієнти дають якісну оцінку фінансового стану підприємства. Найчастіше це є використання інтегральних бальних оцінок. Нарахування балів відбувається в автоматичному режимі; більшість показників мають рівну або довільно встановлену вагу.

Стандартним підходом до проведення фінансового аналізу є розрахунок і вивчення показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ефективності діяльності, ділової активності. На підставі аналізу цих показників визначається платоспроможність і кредитоспроможність підприємства

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства передбачає певну послідовність виконання аналітичної роботи. При проведенні аналізу діяльності підприємства виділяються наступні етапи [2]:

1. Уточнення об'єктів, цілей та завдань аналізу, складання планів аналітичної роботи.

2. Розробка системи синтетичних та аналітичних показників, за допомогою яких характеризується об'єкт аналізу.

3. Збір даних та підготовка до аналізу необхідної інформації (перевіряється її точність, приводиться до порівняльного виду тощо).

4. Порівняння фактичних результатів господарювання з показниками плану звітного року, фактичними даними минулих років, із досягненнями провідних підприємств, галузі в цілому.

5. Факторний аналіз: виділяють фактори та їх вплив на результат.

6. Виявлення невикористаних і перспективних резервів підвищення ефективності виробництва.

7. Оцінка результатів господарювання з урахуванням дії різних факторів і виявлених невикористаних резервів, розробка заходів з їх використання.

Саме тому своєчасна та об'єктивна оцінка фінансово-економічного стану підприємства має вагомим значення, оскільки кожний власник повинен бачити потенційні можливості збільшення прибутку підприємства, а їх можна виявити при проведенні своєчасного та об'єктивного аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства.

Література

1. Клімович І.М., Татієвська К.А. Деякі питання сутності та оцінки фінансового стану підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 10. http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2018/64.pdf

2. Пілецька С.Т. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства в системі антикризового управління. Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2016. – Том 23. – № 2. – С. 139-145.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Н.М. Олійник, к.т.н., доцент
Херсонський національний технічний університет*

*С.М. Макаренко, к.е.н., доцент
Херсонський державний університет*

*О.Р. Задесенець, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Херсонський національний технічний університет*

Сучасний стан світової економіки характеризується наявністю кризових ситуацій, які викликані як пандемією COVID-19, так і виникненням суперечливих економічних інтересів і відносин, що спричиняють кризу як на окремих підприємствах, так і в економіці країни загалом. Тому управління фінансово-економічною безпекою підприємства стає важливою передумовою забезпечення його сталого соціально-економічного розвитку [1, с. 185].

Відсутність повної інформації, існування протидіючих тенденцій, елементи випадковості та інші нові економічні умови господарювання обумовлюють важко-прогнозованість процесу управління, оскільки більшість управлінських рішень підприємства приймається в умовах невизначеності та економічного ризику [2, с. 157]. Головною метою діяльності сучасних підприємств є забезпечення стабільного функціонування в умовах невизначеності. Досягнення зазначеної мети потребує реалізації тактичних цілей підприємства, серед яких найчастіше виокремлюють: збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції, зростання частки ринку, задоволення потреб споживачів, виявлення потенційних загроз, зниження вірогідності настання кризових подій та подолання кризи.

Вітчизняні науковці В.М. Маховка [3] та О.О. Мельниченко [4] зазначають, що антикризове управління має поєднувати в собі, в першу чергу, заходи з попередження, а також усунення, ліквідації негативних наслідків кризових явищ, створення умов для подальшого розвитку підприємства.

В умовах кризи для поживлення обороту в економіці загалом та на підприємстві зокрема потрібно більше уваги та ресурсів спрямовувати на застосування маркетингу в практичній діяльності підприємств. Маркетингова інформація про зміну чинників маркетингового середовища виступає базисом для запровадження антикризового управління підприємством, спрямованого на стабілізацію та вихід підприємства з кризи. Сьогодні на діяльність українських підприємств істотно впливають зміни в оточуючому середовищі, в тому числі політичному та економічному.

Світова криза у зв'язку із пандемією COVID-19 негативно позначилася на економіці усіх країн. Нині ще не можна точно передбачити, як надалі буде розвиватися ситуація в Україні та врахувати всі можливі фактори, що визначатимуть її у майбутньому. Проте вже сьогодні на розвитку економіки України негативно позначилося зростання зовнішнього боргу та політична

нестабільність. Дослідження вторинної маркетингової інформації показало, що до основних індикаторів кризи в економіці України також належать:

- порушення макроекономічної рівноваги та розбалансування взаємодіючих структур;
- зростання чисельності безробітних та кількості незайнятих виробничих потужностей через запровадження карантину у зв'язку із пандемією COVID-19;
- падіння життєвого рівня населення країни;
- зниження платоспроможного попиту і доходів оптової та роздрібною торгівлі;
- збільшення кредиторської й дебіторської заборгованості;
- скорочення інвестиційних процесів;
- банкрутство малих підприємств.

В раніше проведених дослідженнях [5, с. 131] встановлено, що забезпечення економічної безпеки є неможливим без активізації інвестиційної діяльності та кардинального збільшення інвестицій у реальний сектор економіки.

В системі антикризового управління особливою функцією виступає діагностика банкрутства підприємства. Слід зауважити, що діагностика банкрутства є і функцією, і специфічною стадією в антикризовому управлінні підприємством. Це вихідний пункт для визначення альтернативного розвитку підприємства.

Враховуючи зміни, які відбулися в бізнес-середовищі, підприємства повинні розробити програми антикризового управління, які передбачають заходи, спрямовані на вихід підприємства з кризи неплатоспроможності.

Література

1. Олійник Н.М. Організаційно-методичні засади обліково-аналітичного забезпечення управління фінансово-економічною безпекою / Н.М. Олійник, О.П. Карась, С.М. Макаренко // Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент : Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет – конференції для здобувачів вищої освіти і молодих науковців (7-8 листопада 2019 р.). – Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2019. – С. 185-188.
2. Макаренко С.М. Бізнес-планування : Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» / С.М. Макаренко, Н.М. Олійник. – Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. – 224 с.
3. Маховка В.М. Методологія формування системи антикризового управління підприємством / В.М. Маховка // Інноваційна економіка. – 2013. – № 1. – С. 102-105.
4. Мельниченко О.О. Сутність антикризового управління підприємством у сучасних умовах господарювання / О.О. Мельниченко // Економічний аналіз : Збірник наукових праць. – 2015. – № 2. – С. 157-162.
5. Олійник Н.М. Оцінка інвестиційної складової економічної безпеки Херсонського регіону з метою залучення міжнародних проектів / Н.М. Олійник, Л.О. Корчевська, С.М. Макаренко // Вісник Хмельницького національного університету. – Серія: Економічні науки. – 2017. – № 1. – С.130-134.

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*К.А. Пилипенко, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава*

Основним чинником ефективності функціонування та сталого розвитку агропромислового виробництва є кадровий потенціал кожного підприємства. У його складі особливе місце займають кваліфіковані фахівці працівники з вищою і середньою спеціальною освітою, включаючи тих, хто бере участь у поповненні їх професійного складу молоді фахівці.

Проведений аналіз свідчить, що в Україні значні демографічні та соціальні проблеми негативно позначаються на процесах формування і розвитку кадрового потенціалу і зокрема низький рівень народжуваності і високий рівень смертності дітей зменшує демографічну основу майбутнього кадрового потенціалу. Існує проблема зниження рівня здоров'я та працездатності населення, зниження якості освітньо-професійної підготовки кадрів її структурної невідповідності потребам виробництва. Внаслідок цього виникають втрати людського і кадрового потенціалу, що негативно позначаються на можливостях економічного зростання. Тому, дослідження проблеми формування і використання кадрового потенціалу є досить актуальним.

Наростання кризових явищ в економіці аграрного сектору в трансформаційний період значно загострило дану проблему. Виникло серйозне протиріччя між потребою у висококваліфікованих, ерудованих, творчо мислячих, ділових та ініціативних фахівцях і створенням економічних, соціальних та організаційних умов для їх залучення та раціонального використання в сільському господарстві [1].

Причому слід зазначити, що з кадровою проблемою стикаються не тільки господарства, що знаходяться в кризовому стані, але й економічно стійкі сільськогосподарські організації з ефективною динамікою відтворення, високими показниками рентабельності і конкурентними позиціями.

Одним з фундаментальних положень класичної теорії є висновок про те, що земля стає засобом виробництва тільки тоді, коли до неї приєднується жива і матеріалізована праця. У. Петі назвав працю батьком багатства. К. Маркс, доповнюючи цю характеристику, писав: «Праця є батько багатства, (як казав У. Петі), земля його мати» [2]. Як не парадоксально, але використання трудових ресурсів в сучасних умовах найбільш складне завдання будь-якого виробництва, оскільки тут доводиться мати справу з людським капіталом. Робоча сила, як ресурс, характеризується низкою неординарних умов. По-перше, здатність конкретного працівника трудитися пов'язана з його фізичними та інтелектуальними якостями, тобто здібностями, які найчастіше неможливо

визначити; по-друге, попит і пропозиція на ринку праці сегментовані з професійної кваліфікації працівників, в силу чого перехід працівника з одного сегмента в інший пов'язаний з великими витратами; по-третє, робоча сила мобільна, що може спрощувати, або ж, ускладнювати умови найму в залежності від обставин. Головна ж особливість полягає в тому, що трудові ресурси, будучи невід'ємними від людини та її потреб в раціональному середовищі існування, включають в себе соціальний, психологічний, політичний, екологічний та інші аспекти [3].

Слід зазначити, що сама термінологія, яка характеризує трудові ресурси АПК, в науковій літературі сприймається неоднозначно. Так, В. Д. Вильховченко наполягає на введенні в науковий і практичний обіг категорії «трудова потенція» [4].

Цей термін, на думку, також, В. І. Бойко, О. А. Козак, О. Ю. Грищенко, акумулює характеристики трудових ресурсів, робочої сили, особистого фактору виробництва і відображає ступінь використання робочої сили через механізм реалізації здібностей в результат [5].

Посилаючись на нову економічну ситуацію, що складається в АПК, Д. П. Богиня пропонує переглянути і уточнити поняття «трудова потенція», «трудова потенція», «кадрова потенція», «людський потенція», «людський капітал». Вона вважає, що на галузевому рівні та на рівні підприємства доцільно вживати поняття «кадри», маючи на увазі частину трудових ресурсів, постійно функціонуючих у даній галузі і на її підприємствах.

Оскільки в економіці механізм задіяності людських ресурсів здійснюється через «кадри», то Д. П. Богиня робить висновок, що людські ресурси знаходять свій прояв у кадровому потенціалі певного підприємства [6].

З точки зору М. Гуць, поняття «кадрова потенція» (кадри) це вже поняття «трудова потенція». Кадрова потенція характеризує найбільш активну частину трудового потенціалу, оскільки він визначається постійним (штатним) складом працівників. Трудова потенція включає в себе не тільки зайнятих, а й потенційних працівників даного підприємства чи галузі. Категорія трудового потенціалу, на думку М. Гуць, багато в чому тотожна категорії «робоча сила» [7].

В існуючій науковій та навчальній літературі відсутні чіткі відмітні ознаки досліджуваних категорій взагалі і трудового потенціалу та людського капіталу, зокрема.

У сучасній економічній літературі зустрічаються визначення типу "трудова потенція підприємства". Однак на галузевому рівні та на рівні підприємства більш характерно поняття «кадри». «Кадри» - це частина трудових ресурсів, яка постійно функціонує в даній галузі, на її підприємствах, причому має відповідні специфіці галузі професіоналізацію і кваліфікацію [8].

У територіальному масштабі країни або регіону людина в працездатному віці є представником трудових ресурсів і входить до складу трудового потенціалу країни, регіону. Стосовно до діяльності конкретних галузей, або

організацій, людина розглядається у вигляді персоналу або кадрів і є кадровим ресурсом, що володіє певними потенційними можливостями [9].

Трудові ресурси характеризуються чисельністю працездатного населення, є важливим елементом економічного потенціалу території і, як частина трудових ресурсів, віддзеркалюють рівень адаптації місцевого населення в багатоукладній структурі сільськогосподарського виробництва [10, 11].

Через «кадри» в економіці здійснюється механізм задіяності людських ресурсів. Отже, людські ресурси знаходять свій прояв у кадровому потенціалі певної організації, підприємства, галузі.

В умовах фінансової та економічної кризи проблема формування кадрового потенціалу для сталого розвитку сільських територій встає з особливою гостротою.

Це висуває завдання удосконалення системи підготовки та використання кадрів сільського господарства і, відповідно, формування нової, враховуючої умови багатоукладної економіки стратегії управління сферою кадрового забезпечення АПК.

Актуальність вирішення завдання кадрового забезпечення сільського господарства, недостатнє дослідження її теоретичних і практичних аспектів, значимість його для відродження та сталого розвитку вітчизняного агропромислового комплексу ставлять цю задачу в розряд стратегічних, ключових у діяльності всіх державних структур керуючих виробничо-господарським життям країни.

Проблема кадрового забезпечення сільськогосподарських підприємств для цілей розвитку та управління є надзвичайно гострою. Як свідчать статистичні дані, рівень освіти зайнятих в сільському господарстві є найнижчим серед усіх інших видів економічної діяльності, що негативно відображається на економічних результатах здійснення господарської діяльності. В процесі добору і оцінки управлінського персоналу аграрних підприємств важливим і перспективним напрямом є застосування моделей компетенцій. Моделі компетенцій повинні оцінювати такі ролі керівника в процесі управління соціально-економічною системою: міжособистісні ролі, інформаційні ролі, ролі, які пов'язані з прийняттям управлінських рішень.

Враховуючи широкий перелік вимог, який висувається до сучасного менеджера, перелік таких вимог та критерії їх оцінки повинні бути достатньо формалізованими і, водночас, диференційованими. Це дасть можливість найбільш точно оцінити персонал, здійснити його раціональний добір і розстановку. Виконання цих завдань можливе шляхом використання моделей компетенцій. Враховуючи, що в Україні подібні методи практично не використовуються, адаптація західного досвіду і розробка вітчизняних методик з метою застосування в галузі сільського господарства є надзвичайно важливими.

Література

1. Беккер Г. Человеческий капитал. Воздействие на заработки и инвестиций в человеческий капитал. США: экономика, политика, идеология. 1993. № 1-12. С. 140–158.
2. Беккер Г. Человеческий капитал. М. : МГУ, 1997. 682 с.
3. Басария Т. В. Методы оценки управленческого персонала в современной компании. Ломоносовские чтения. Секция социологии, организации и менеджмента. 2003. Т. 2. URL : <http://www.lib.socio.msu.ru>
4. Вильховченко В. Д. Прогресс труда на современном этапе НТР. Соотношение детерминизма технологического, организационного и социокультурного. Мировая экономика. 1992. № 8. С. 39-43.
5. Бойко В. І. Територіально-галузеві трансформації аграрного виробництва та їх економічна оцінка / В. І. Бойко, О. А. Козак, О. Ю. Грищенко/ АгроІнКом. 2009. №. 9-12. С. 15-18.
6. Богиня Д. П. Концептуальні підходи до визначення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці. Україна: аспекти праці. 1999. № 6. С. 3-6.
7. Гуць М. Оцінка стану ринку праці в умовах реформування економіки України. Україна: аспекти праці. 2005. № 2. С. 13-17.
8. Економічна активність населення України : стат. зб. К. : Держкомстат України, 2010. 234 с.
9. Кенэ Ф. Избранные экономические произведения. М. : Политиздат, 1960. 374 с.
10. Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2003. 300 с.
11. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий. Общественные науки и современность. 2001. № 3. С. 121–139.

УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

*Т.П. Погорєлова, к.е.н., доцент
кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

У сучасному суспільстві інформація стала одним із найважливіших стратегічних ресурсів, що забезпечує подальший розвиток підприємства. Саме тому інформація, як і решта ресурсів, потребує особливого захисту.

Проблема інформаційної безпеки набула особливого значення в сучасних умовах широкого застосування автоматизованих інформаційних систем.

На сьогоднішній день підвищення ефективності інформаційної безпеки на підприємствах носить пріоритетний характер.

Основними законодавчими актами, нормативно-правовими актами та нормативними актами щодо інформаційної безпеки в Україні є:

1. Закони України:

- Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ;
- Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР;
- Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-ХІІ;
- Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI;

2. Постанови КМУ:

- Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах» від 29.03.2006 №373;
- Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію» від 27 листопада 1998 р. №1893;

3. Нормативні документи в галузі технічного захисту інформації (НД ТЗІ) та державні стандарти України (ДСТУ) стосовно створення і функціонування КСЗІ.

4. Галузеві стандарти:

Національний банк України

- ГСТУ СУІБ 2.0/ISO/IEC 27002:2010 Інформаційні технології. Методи захисту. Звід правил для управління інформаційною безпекою. (ISO/IEC 27002:2005, MOD)

В науковій літературі відсутній єдиний погляд на зміст поняття «інформаційна безпека підприємства», що є надзвичайно актуальним на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій і супроводжується введенням інформаційних систем у всі сфери діяльності людини.

Інформаційну безпеку визначають як стан захищеності встановлених законодавством норм та параметрів інформаційних процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів та відносин.

Інформаційну безпеку розглядають також і як стан захищеності життєвоважливих інтересів особистості, суспільства і держави, при якому зводиться до мінімуму заподіяння шкоди через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації чи негативний інформаційний вплив, через негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації.

Не викликає сумніву і той факт, що між рівнем економічної безпеки і інформаційною складовою існує пряма залежність.

На сучасних підприємствах оцінюють інформаційну безпеку на різних рівнях - як на стратегічному (інформаційна політика, інформаційне планування, контроль за використанням інформації), так і на оперативному, який пов'язаний з системою придбання програмних продуктів.

Основу системи управління інформаційної безпеки становить оцінка ризиків, причому дана система призначена для того, щоб вчасно проектувати, контролювати, супроводжувати і вдосконалювати систему інформаційної безпеки. До складу даної системи входить організаційна структура, система планування і прогнозування, виробничий процес, ресурси підприємства.

Області функціонування підприємства, в які впроваджується дана система (система управління інформаційною безпекою), представлені на рисунку 1.

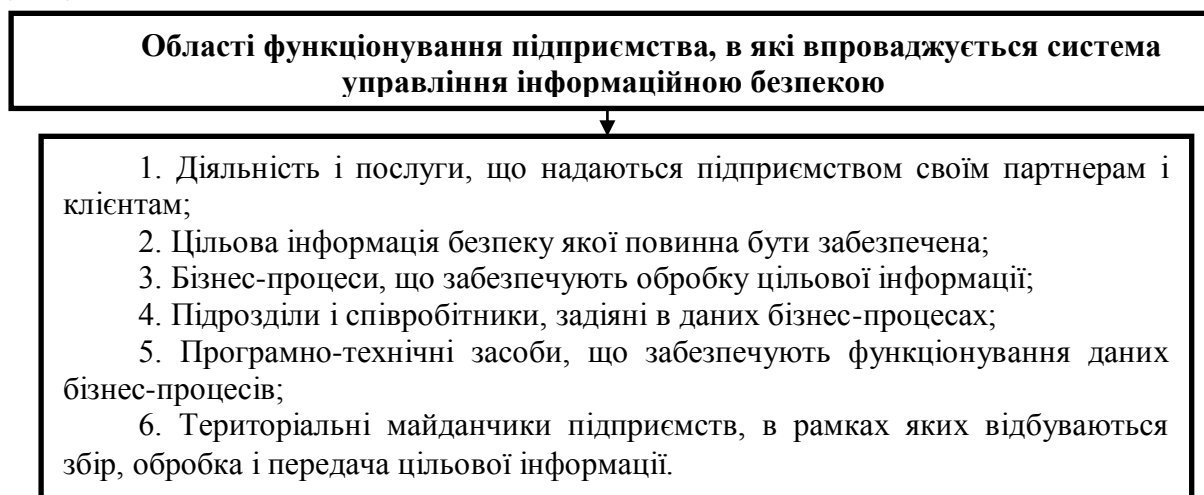

Рис. 1. Області функціонування підприємства, в які впроваджується система управління інформаційною безпекою

Політика в області оцінки ризику - одна з основних стадій системи управління інформаційною безпекою визначає основні принципи управління як самими ризиками, так і всім підприємством в цілому.

Основним документом, щодо розробки, впровадження, супроводу та

підвищення ефективності системи інформаційної безпеки є стандарт ISO / IEC 17799: 2005.

Процес управління інформаційною безпекою - область, що відноситься до цілісної системи інформаційної безпеки, завданням якої буде система забезпечення безпеки використання інформації.

Метою управління є захист цінної інформації. Цінність інформації впливає на необхідний рівень конфіденційності, цілісності та доступності.

Завданнями процесу управління інформаційної безпеки підприємства є:

- оцінка поточного рівня ефективності системи;
- локалізація вузьких місць в системі;
- оцінка відповідності системи підприємства існуючим стандартам в області інформаційної безпеки;
- розробка рекомендацій і регламентів щодо забезпечення безпеки об'єктів, що охороняються.

Мета інформаційної безпеки досягається, якщо:

- інформація знаходиться в доступі, коли вона потрібна, а інформаційні системи стійкі до атак, можуть їх уникнути або швидко відновлювати (доступність);
- інформація доступна тільки тим, хто володіє відповідними правами (конфіденційність);
- інформація є правильною, повною і захищеною від несанкціонованих змін (цілісності);
- обмін інформацією з партнерами та іншими організаціями надійно захищений (точність і доступність електронного підпису).

Отже, у сучасних умовах інформаційна безпека є невід'ємною складовою системи економічної безпеки господарюючого суб'єкта. Своєю чергою, надійне забезпечення інформаційної безпеки є неодмінною умовою переходу на модель стійкого розвитку не тільки окремого підприємства, але й національної економіки в цілому. Система управління інформаційною безпекою підприємства являє собою складний процес, складну динамічну систему. Впровадження основних принципів, цілей, завдань, що входять в систему управління, призводить до підвищення ефективності інформаційної безпеки підприємства.

Література

1. Герасимов С.В., Стрябков А.В. Система управления информационной безопасностью предприятия // Экономическая безопасность социально-экономических систем: вызовы и возможности: Сборник научных трудов II междунар. науч.-практ. конф., (г. Белгород, 18 апреля 2019 г.)– Белгород : ООО «ЭПИЦЕНТР», 2019. -С.366-369.

2. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Б. А. Кормич; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2004. — 42 с.

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ З УРАХУВАННЯМ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЯК ПІДГРУНТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*О.В. Портна, д.е.н., доцент,
професор кафедри управління та адміністрування
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна*

Актуальними складовими сучасних науково-практичних напрацювань у сфері управління, економіки, фінансів тощо є питання ефективного управління змінами, оптимізації бізнес-моделей та бізнес-процесів з урахування інтересів та протиріч стейкхолдерів, забезпечення та підтримання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання. Це визначає підвищення інтересу до нових технологій у вирішенні зазначених аспектів, усвідомленні необхідності їх сприйняття та застосування у фінансово-економічній діяльності суб'єктів господарювання [1; 2].

У світлі окреслених аспектів доречною є думка А. Розман [3, с. 28], що в сучасних умовах швидкого розвитку технологій та постійно зростаючих вимог стейкхолдерів, клієнтів незамінним інструментом управління, що здатен забезпечити суб'єктам господарювання конкретний механізм досягнення стійких конкурентних переваг, є ефективна модель бізнесу. Бізнес-модель як спрощене відображення способу організації певної фінансово-економічної діяльності, спрямованої на створення ціннісної пропозиції для споживачів (стейкхолдерів) та отримання доходів і прибутків, виконує низку таких важливих функцій, як конкретизація стратегії, окреслення чітких перспектив розвитку суб'єктів господарювання, забезпечення унікальності на ринку, організація ефективної системи бізнес-процесів тощо.

Ефективне управління діяльністю всіх суб'єктів господарювання на основі оптимізації бізнес-моделей та бізнес-процесів з урахуванням інтересів стейкхолдерів для забезпечення фінансово-економічної безпеки обумовлює наявність певних взаємопов'язаних складових, їх взаємозалежної дії.

Спираючись на існуючі науково-практичні надбання, а також на думку В. Скриль [5, с. 491], можна зазначити, що важливими елементами бізнес-моделі та бізнес-процесів будь-якого суб'єкта господарювання, що визначають зміст та результат ефективного управління змінами для досягнення фінансово-економічної безпеки, є такі, як:

- цінність для зовнішніх стейкхолдерів, яку пропонує суб'єкт господарювання на основі ефективних змін своїх продуктів і послуг;
- система створення цих цінностей, що включають врахування широкого кола інтересів стейкхолдерів, а також ланцюжки створення цінностей;

– активи, ресурси, які суб'єкти господарювання використовують для створення цінностей;

– фінансові моделі суб'єктів господарювання, що визначають як структуру витрат, так і способи отримання доходів та прибутків.

Застосовуючи напрацювання А. Розман [3, с. 29], можна визначити, що побудова бізнес-моделей та бізнес-процесів суб'єктів господарювання на основі ефективного управління змінами з урахуванням як інтересів, так і протиріч стейкхолдерів для забезпечення та підтримання фінансово-економічної безпеки повинна базуватися на наступних вимогах:

– комплексне дослідження середовища функціонування: аналіз бізнес-моделей та бізнес-процесів у конкурентів, у галузі тощо, вивчення потреб, можливостей та поведінки стейкхолдерів;

– пропозиції з унікальною цінністю, що можуть виявлятися у змінах у, наприклад, доступності, зменшених ризиках товарів та послуг, покращеній продуктивності, новизні, зручності, або ж бути створеними за участі самих споживачів, задовольняючи специфічні вимоги;

– застосування ланцюга створення цінності, що включає види діяльності суб'єктів господарювання та їх стейкхолдерів, спрямованих на задоволення потреб та отримання доходів і прибутку;

– оптимальні зміни поточних бізнес-моделей та бізнес-процесів у випадку відтоку цінності.

Врахування зазначених вимог створює можливості розробляти та застосовувати дієві бізнес-моделі суб'єктів господарювання.

Поділяючи думку Л. Сачинської [4, с. 176], що віднесення бізнесу до певної бізнес-моделі може бути використано для аналітичних цілей, слід додати, що також з урахуванням інтересів та протиріч стейкхолдерів з метою забезпечення та підтримання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, зокрема для:

– оцінки та аналізу ефективності бізнесу у порівнянні з іншими аналогічними;

– оцінки потенціалу та інвестиційної привабливості бізнесу в майбутньому;

– оптимізації бізнесу суб'єктів господарювання з точки зору стратегії та з точки зору максимізації та утримання цінності, яку воно створює для широкого кола стейкхолдерів.

Форми та види бізнес-моделей та бізнес-процесів визначаються низкою чинників, наприклад, цілями суб'єктів господарювання, ресурсами, змістом, набором ознак, взаємодією зі стейкхолдерами тощо, врахування яких та швидке реагування удосконалює процеси управління, стає підґрунтям забезпечення та підтримки фінансово-економічної безпеки діяльності.

Література

1. Портна О.В. Фінансова стабільність як індикатор ефективності управління змінами в усіх сферах національної фінансово-економічної системи. *Соціальна економіка*. Вип. 56. 2018. С. 50–55.
2. Портна О.В. Фінансовий потенціал комерційних банків як складова сукупного фінансового потенціалу України. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Збірник наукових праць. Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. Харків: НТУ «ХПІ». 2013. № 49 (1022). С. 109 – 118.
3. Розман А. Бізнес-модель підприємства роздрібної торгівлі. *Вісник КНТЕУ*. 2014. № 3. С. 15–34.
4. Сачинська Л.В. Особливості формування бізнес-моделі підприємства. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2015. Вип. 12 (45). Ч. 2. С. 171–178.
5. Скриль В.В. Бізнес-моделі підприємства: еволюція та класифікація. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 7. С. 490–497.

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Т.М. Саванчук, к.е.н., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Ефективність управлінських рішень, що стосуються управління витратами підприємства в системі його економічної безпеки, має забезпечити баланс між прибутком підприємства та достатнім рівнем витрачання ресурсів для його безпечного функціонування. Це передбачає розробку на підприємстві певних підходів до управління витратами на основі існуючого обліково-аналітичного забезпечення. Такі підходи представляють собою політику управління витратами підприємства в контексті підвищення його економічної безпеки.

При цьому, С.В. Ковальчук, І.В. Лісовський наголошують: «Трансформація відносин суб'єктів, що зацікавлені у інформації про витрати підприємства, проявляється у різному розумінні методичних підходів, які мають використовуватися для забезпечення очікуваного результату. При цьому результати можуть істотно відрізнитися, оскільки менеджери підприємств і власники підприємств доволі часто розглядають систему управління і результативність управління у різному контексті. Окремо доцільно виділити групу інституційних агентів, що використовують інформацію про витрати для реалізації своїх функцій (переважно контролюючих) у процесі взаємодії із суб'єктами господарювання. До таких агентів, в першу чергу, належать фіскальні органи та антимонопольний комітет, які безпосередньо зацікавлені в інформації про витрати. Зрозуміло, що тривалий період вітчизняні практики формують інформаційний масив для різних цілей – для управління, зовнішніх інституційних користувачів, інвесторів та власників. Однак спільним для всіх суб'єктів є обґрунтоване прийняття рішень у сфері управління витратами. Тому необхідно в першу чергу визначити цільову орієнтованість інформаційно-аналітичного забезпечення процесів управління витратами основних зацікавлених суб'єктів впливу» [1, с.156].

Такими основними зацікавленими суб'єктами є керівництво підприємства, власники та контролюючі органи, але цілі їх дещо різняться.

Так, керівників підприємства, перш за все, цікавить системне та послідовне накопичення інформації щодо виникнення витрат від процесу постачання сировини та матеріалів до процесу реалізації готової продукції. В той же час власники хочуть отримати якісну внутрішню періодичну звітність та аналітичні показники щодо досягнення стратегічних цілей, а контролюючі органи цікавить фінансова звітність та документи, що підтверджують факти купівлі-продажу товарів і запасів.

При цьому, варто врахувати, що на витрати підприємства чинять вплив безліч внутрішніх та зовнішніх факторів, які носять як плановий, так і раптовий характер.

Виходячи з цього, вважаємо за необхідне сформулювати основні принципи побудови управління витратами як фактором підвищення економічної безпеки підприємства (рис. 1).

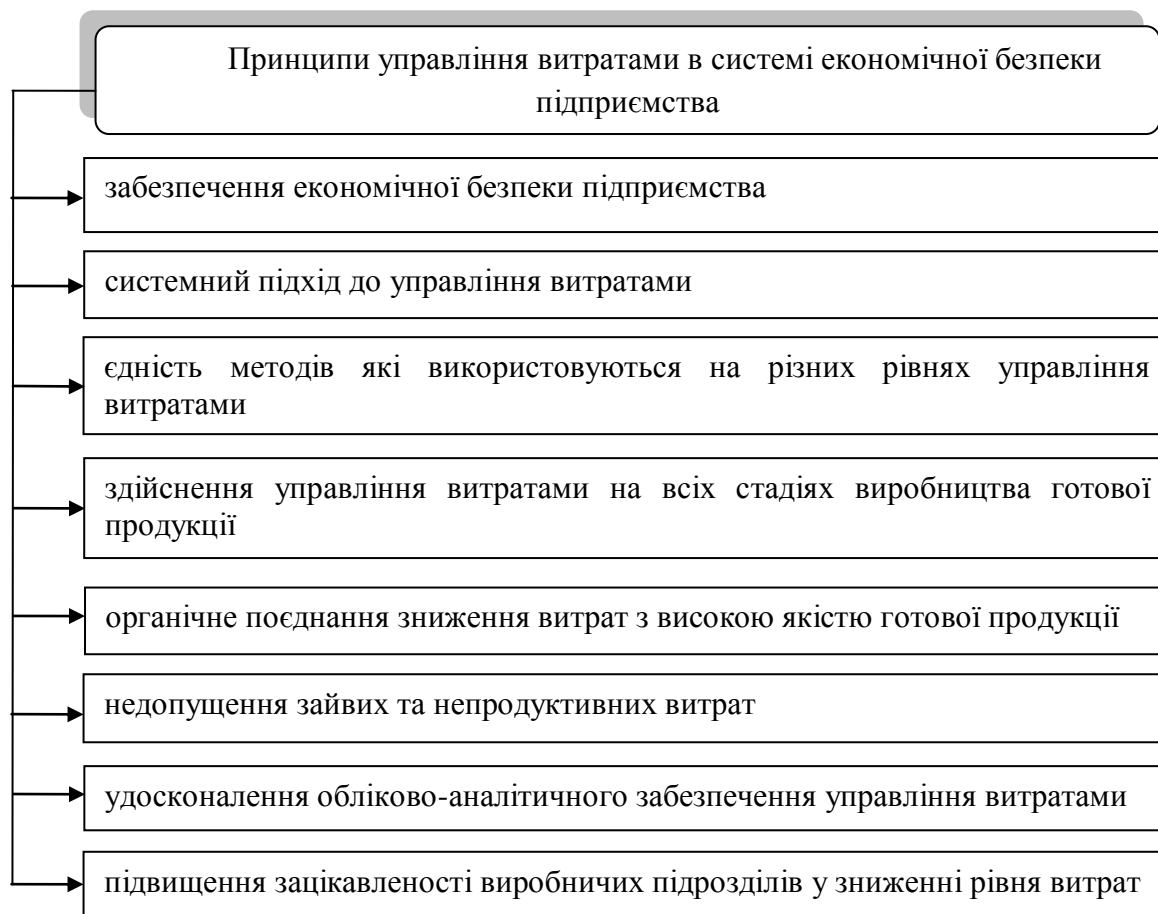

Рис. 1. Принципи управління витратами в системі економічної безпеки підприємства

Застосування вказаних принципів при побудові політики управління витратами підприємства, на нашу думку, забезпечить використання всіх можливих резервів зниження витрат на підприємстві та при цьому збереження якості готової продукції на достатньому рівні.

Повністю погоджуємося з С.В. Ковальчуком та І.В. Лісовським, якими визначено: «Управління витратами підприємства є процесом реалізації функціональних складових економічної безпеки з метою запобігання можливих збитків і досягнення максимального рівня економічної безпеки підприємства на даний момент часу і в майбутньому, а методами її забезпечення є набір заходів і система організації їх реалізації та контролю, які дозволяють досягати найбільш високих значень рівня економічної безпеки підприємства» [1, с.159].

Варто зазначити, що особливу увагу при цьому необхідно звернути на обліково-аналітичного забезпечення управління витратами, яке дасть можливість проаналізувати динаміку витрат та встановити чи впливають на їх зміну запроваджені методи управління та яким чином.

Отже, ефективне управління витратами в системі економічної безпеки підприємства повинно ґрунтуватися на розробленій політиці такого управління, що слід розглядати як стандартний набір процедур для того, щоб прийняття рішень щодо витрат в процесі функціонування підприємства забезпечило підвищення його економічної безпеки.

Виходячи з цього політика управління витратами в системі економічної безпеки підприємства має складатися, а нашу думку, з таких основних елементів (рис. 2).

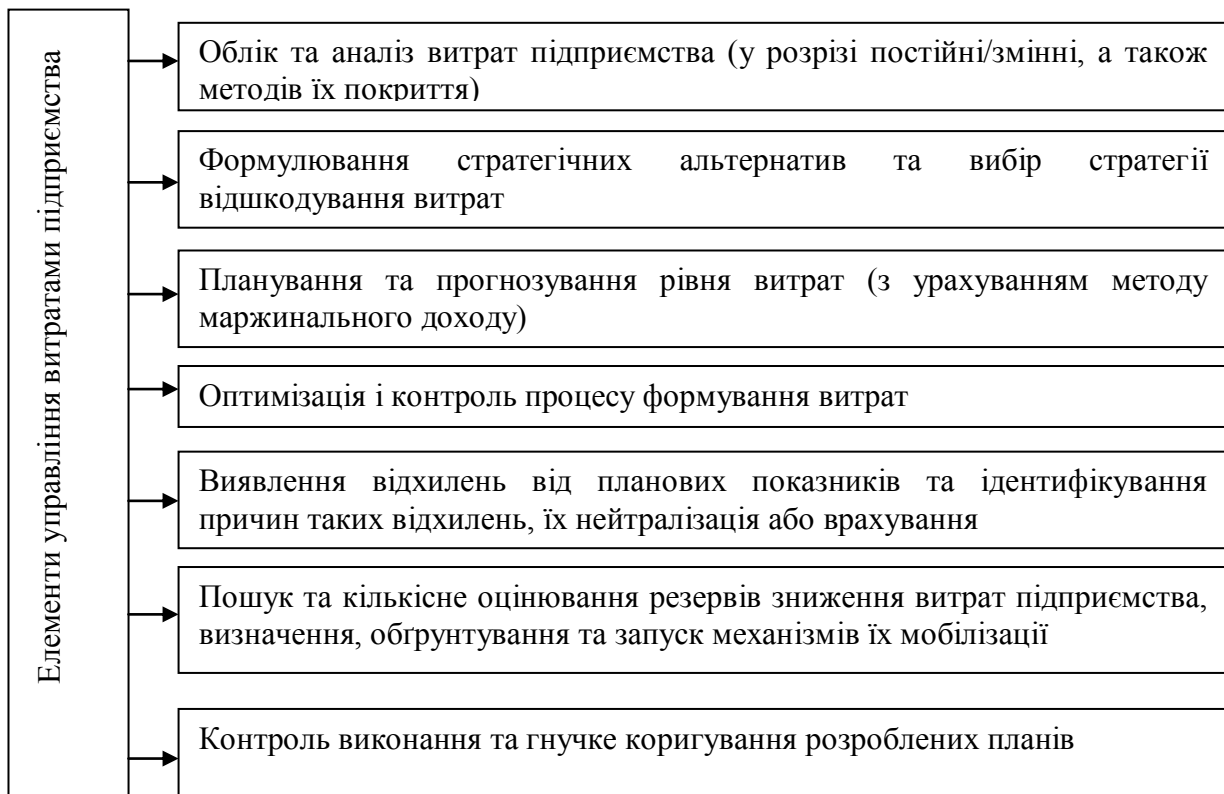

Рис. 2. Основні елементи політики управління витратами в системі економічної безпеки підприємства

Таким чином, для ефективного функціонування системи економічної безпеки підприємства одним із основних завдань є налагодження політики управління його витратами. При встановленні такої політики, на нашу думку, важливо запровадити у використання встановлені нами елементи політики управління витратами, що дозволить створити дієвий механізм їх оптимізації, скоротить непродуктивні витрати, забезпечить стимули для їх економії та буде сприяти підвищенню рівня фінансово-економічної безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання.

Література

1. Ковальчук С. В., Лісовський І.В. Управління витратами як складова механізму економічної безпеки підприємств машинобудування. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*: зб. наук. пр. Харк. нац. автомоб.-дор. ун-т. Харків, 2017. № 4 (19). С. 153-160.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*О.М. Федорчук, к.е.н., доцент
Херсонський державний університет*

Аграрний сектор у всьому світі – важливий сектор економіки, де державне втручання є швидше закономірністю, ніж винятком. Для цього існує багато причин. Специфічні причини державного втручання в аграрне виробництво з часом змінюються, так само, як і природа політичних, соціальних та економічних середовищ, у межах яких функціонує сільське господарство. Такі дії держави називаються її аграрною політикою [1]. Політика характеризується цілеспрямованими, послідовними діями, на відміну від випадкових і непостійних видів діяльності, які притаманні приватній фірмі або індивідууму. Політика включає планування, що базується на певних звичаях, цінностях та цілях, а також на порівнянні витрат і прибутків, пов'язаних з прийняттям того чи іншого плану. Елементи політики – цілі, які можуть бути встановлені, засоби для досягнення цих цілей, виконавчі органи, такі, як агенти чи агенції, що активізують та контролюють згадані засоби, а також обмежувальні фактори, які існують при виконанні заданого плану чи програми.

Досвід економічно розвинутих країн світу із соціально орієнтованою ринковою економікою переконує, що її створення і ефективне функціонування не можливі без державного регулювання найважливіших параметрів розвитку суспільного виробництва найважливіших параметрів розвитку суспільного виробництва і соціальної сфери. Необхідність у такому регулюванні явно проявилась під час сучасної фінансової кризи [2].

Нині державне регулювання є органічною складовою частиною ринкової економіки. Його головна функція – нейтралізація внутрішніх і зовнішніх негативних тенденцій, що виникають через внутрішні протиріччя, які притаманні ринку і можуть призвести до таких негативних явищ, як перевиробництво, безробіття, невиправдана диференціація доходів населення тощо. Мистецтво державного регулювання економікою – це ефективна компенсація негативних дій ринкового механізму, недопущення небажаних соціально-економічних наслідків.

В умовах розвинутого ринку державне регулювання економіки повинно здійснюватися не директивним управлінням виробничою і фінансовою діяльністю підприємств та інших суб'єктів господарської діяльності, а управлінням соціально-економічними процесами за допомогою таких ринкових інструментів як тарифи, відсотки, податки, кредити, цінні папери, амортизаційна політика, пільги, державне замовлення і контракт, резерви, субсидії, субвенції, державне мито та ін. Вони використовуються як прями і опосередковані регулятори розвитку економіки, забезпечують умови для саморегуляції в бажаному напрямі.

Крім економічних, соціально-орієнтована ринкова економіка вимагає адміністративних методів втручання і саме в ті її сфери, де перші з них не можуть дати бажаних результатів. Це стосується використання землі і корисних копалин, захисту навколишнього середовища, соціальних гарантій щодо мінімальної заробітної плати, тривалості робочого дня і підтримки безробітних, політики протекціонізму з метою захисту внутрішнього ринку, обґрунтування і реалізації державних програм, що мають глобальне значення для розвитку економіки країни, регулювання розвитку соціальної інфраструктури і витрат держави, підтримки валютного курсу тощо [4]. Тепер стає очевидним, що державне регулювання економіки має бути збалансованим і не повинно підміняти ринковий механізм, а лише доповнювати його завдяки грамотному застосуванню економічних важелів впливу на розвиток суспільного виробництва в межах дії економічних законів ринку.

Загально відомо, що вихід сільського господарства з кризового становища неможливий без загальної макроекономічної стабілізації та успішного реформування аграрної сфери. В свою чергу, встановлення стабільності та сприятливої макроекономічної ситуації в країні потребує достатнього рівня забезпечення населення продовольством, що у важких умовах сучасності нереально без певних форм державної підтримки.

Сьогодні, в умовах фінансової кризи спричиненої глобальними проблемами через захворюваність на коронавірус, виявилась особлива вразливість сільського господарства на економічний спад. З усіх галузей народного господарства найбільш радикального і дійового державного регулювання та підтримки для нормального розвитку вимагає саме сільське господарство. Це зумовлено тим, що, по-перше, дана галузь є життєво необхідною в будь-якому суспільстві й розглядається як пріоритетна при обґрунтуванні перспектив соціально-економічного розвитку країни; по-друге, сільськогосподарське виробництво через існування проблем не може ефективно розвиватися без стабілізуючого впливу держави. Характеризуючи структуру фінансової підтримки розвитку агропромислового комплексу на державному рівні (без урахування видатків на місцях — через відсутність відповідної звітності та незначний їхній розмір), вкажемо на переважання в абсолютному розмірі непрямой підтримки за допомогою спеціальних режимів і механізмів оподаткування над прямим бюджетним фінансуванням.

Дослідженнями багатьох економістів-аграрників України доведено, що проблема підтримки з боку держави повинна розв'язуватися комплексно. Потрібен системний підхід, який би максимально враховував специфіку агропромислового виробництва як суб'єкта народного господарства. Метою державної фінансової підтримки розвитку сільського господарства є: забезпечення достатніх рівнів дохідності та досягнення нормативного значення норми прибутковості виробничої діяльності аграрних підприємств усіх форм власності й господарювання, поліпшення еквівалентності обміну з

підприємствами промислової галузі країни, поліпшення фінансової сталості та фінансового стану підприємств і організацій агропромислового комплексу [3].

Заходи державної фінансової підтримки вітчизняного сільського господарства, в тому числі пільги та преференції, повинні і застосовуються, насамперед, у пріоритетних сферах, які встановлюються Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Урядом, і ґрунтуються на принципах економічної доцільності. Узагальнення досвіду державного регулювання та підтримки сільськогосподарського виробництва, аналіз його результатів дають підстави для висновку, що їх ефективність може бути досягнута, коли: ресурси, пільги, дотації, субвенції тощо виділятимуться під заздальгідь обґрунтовані державні програми розвитку сільського господарства і підтримки сільськогосподарських товаровиробників; забезпечується безумовне дотримання аграрними підприємствами обов'язкових вимог, що передбачаються даними програмами; наперед точно визначається частка держави і частка підприємств у витратах при реалізації відповідних програм. Саме поєднання фінансових можливостей державних програм створює сприятливе середовище для ефективного функціонування аграрних підприємств.

Таким чином, цілеспрямована державна фінансова політика повинна забезпечити розвиток аграрного комплексу як високорозвиненого та ефективно працюючого сектора економіки, а також як визначальної умови успішного розвитку інфраструктури підприємств аграрного сектору в сучасних умовах.

Література

1. Граб Р. Державна підтримка - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/derzh_pidtrimka.
2. Б. Нова державна підтримка агропромислового комплексу - шлях в нкуди -[Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ukr.lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html.
3. Федорчук О.М., Протосвіцька О.І., Мохненко А.С. Аналіз ефективності функціонування підприємств продовольчої сфери [Федорчук О.М. та ін.] «Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій» [колективна монографія] / за заг. ред. Л.О. Мармуль. – Херсон: Айлант, 2019. – С. 223-235.
4. Protosivitska O.I. and oth. Concept of sustainable development of the food sector enterprises in the competitive environment [O. Fedorchuk and oth.] // Development of the innovative environmental and economic system in Ukraine : [collective monograph]/ in edition V .Khudolei, T.Ponomarenko. – OKTAN PRINT s.r.o. – 2019 – Czech Republic. – P. 123-141.

DIGITAL CURRENCIES: CHARACTERISTICS AND FEATURES

*L. O. Khodakivska, PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Accounting and Economic Control,
Poltava State Agrarian Academy*

*Y. M. Hrybovska, PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Accounting and Economic Control,
Poltava State Agrarian Academy*

Digital money exists only in the digital form. It doesn't have any physical equivalent in the real world. Nevertheless, it has all the characteristics of traditional money. Just as classic fiat money, you can obtain, transfer or exchange it for another currency. You can use it to pay for the goods and services, such as mobile and Internet communication, online stores and others. Digital currencies don't have geographical or political borders; transactions might be sent from any place and received at any point in the world. Actually, digital accounts and wallets may be regarded as bank deposits.

Cryptocurrency is a kind of digital currency. It is an asset used as a medium of exchange. It is considered reliable because it is based on cryptography.

One of the main goals of cryptography is communication and their security. It creates and analyzes algorithms and protocols, so no information is changed or interrupted when used by third parties.

Cryptography is a collection of many different sciences.

Cryptocurrencies use blockchain and decentralized ledger. This means that no supervisory authority oversees all activities on the network. This happens in the space of all users.

Characteristics of digital money, including cryptocurrencies:

1. Structure. Digital currencies are centralized; there is a group of people and computers that regulates the state of the transactions in the network. Cryptocurrencies are decentralized and the regulations are made by the majority of the community.

2. Anonymity. Digital currencies require user identification. Cryptocurrencies are not completely anonymous. Although addresses do not contain sensitive information, such as names, residential addresses, etc., each transaction is logged, senders and recipients are known. Thus, all transactions are tracked.

3. Transparency. Digital currencies are not transparent. It is impossible to select wallet address and view all money transfers. This information is confidential. Cryptocurrencies are transparent. Anyone can see any transactions of any user, as all revenue streams are located in the public chain.

4. Transaction manipulation. Digital currencies have a central authority that deals with issues. It can cancel or freeze transactions upon the request of the participant or authorities or on suspicion of fraud or money-laundering. Cryptocurrencies are regulated by the community.

5. Legal aspects. Most countries have some legal framework for digital currencies. In most countries, their official status is not defined. The establishment of

the legal framework is only in the process [1].

In a centralized system, there is a group of people responsible for the state of the entire system. If you make a mistake, you can transact and request the company and expect a successful result. This cannot be done in a decentralized system. Centralized networks, on the other hand, store a lot of sensitive user information. This data may be lost, cracked or transmitted to law enforcement at the request of the court. Decentralized networks do not have these problems. The same goes for canceling transactions. If the system is revocable, it is possible to make changes to a transaction. At the same time, it opens room for fraudulent activities.

Bitcoin is the oldest and most well-known cryptocurrency, but there are hundreds of others. Some cryptocurrencies, like Litecoin and Bitcoin Cash, share Bitcoin's core characteristics but explore new ways to process transactions. Others offer a wider range of features. Ethereum, for example, can be used to run applications and create contracts [1; 2].

The economic value of cryptocurrency, like most goods and services, comes from supply and demand. Supply refers to how much is available – like how many Bitcoin are available to buy at any moment in time. Demand refers to people's desire to own it – as in how many people want to buy Bitcoin and how strongly they want it. The value of a cryptocurrency will always be a balance of both factors.

Blockchains, which are organizational methods for ensuring the integrity of transactional data, is an essential component of many cryptocurrencies.

At its most basic, a blockchain is a list of transactions that anyone can view and verify. The Bitcoin blockchain, for example, is a record of every time someone sent or received bitcoin.

This list of transactions is fundamental for most cryptocurrencies because it enables secure payments to be made between people who don't know each other without having to go through a third-party verifier like a bank [2].

So, digital money, including cryptocurrencies, is a form of new currency that has been around for only 15 years. However, during these short years they already illustrated their ability to fundamentally disrupt the global financial system. But they are not perfect by any stretch. Crypto, or digital, or virtual currencies have created a paradigm shift in the way we look at money. The way we look at potentially buying it. The way we look at potentially spending it. However, everyone who is looking to invest into them needs to be very careful.

References:

1. Perez, Yessi Bello. 19 February 2019. The differences between cryptocurrencies, virtual, and digital currencies. URL: <https://thenextweb.com/hardfork/2019/02/19/the-differences-between-cryptocurrencies-virtual-and-digital-currencies/> (Accessed 28 March 2020).
2. Wright, Elizabeth. 09 September 2019. Cryptocurrency and Digital Currency: The Difference Between Them. URL: <https://atomicwallet.io/cryptocurrency-and-digital-currency> (Accessed 28 March 2020).

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*О.Ю. Чередниченко, к.е.н., доцент,
професор Інституту підготовки юридичних кадрів для СБУ
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
докторант кафедри «Економіка та управління виробничим і
комерційним бізнесом», Український державний
університет залізничного транспорту*

Транспортний комплекс держави є одним із головних сегментів національної економіки та відіграє значну інтеграційну та соціальну роль в сучасних умовах. Враховуючи історичний аспект розвитку транспортного комплексу нашої держави слід відмітити, що на теперішній час досить велика кількість підприємств транспортної галузі залишається у державній власності, або держава здійснює контроль маючи контрольний пакет їх акцій. Тому варто зосередитися на розгляді питання управління економічною безпекою транспортних підприємств саме на прикладі цієї, так званої, державної частки транспортного комплексу.

Ефективність роботи вітчизняних транспортних підприємств багато в чому обумовлена середовищем його функціонування та знаходить своє вираження в широкому спектрі небезпек і загроз, здатних чинити негативний вплив на результати його діяльності і конкурентоспроможність. Це призводить до того, що забезпечення безпеки підприємств транспортного комплексу стає багатоплановим завданням, а сама організація безпеки потребує комплексного підходу з урахуванням специфіки конкретних умов діяльності підприємств.

На стан зовнішнього і внутрішнього середовища вітчизняних підприємств транспортного комплексу держави впливають безліч негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, основними серед яких є:

- нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні;
- недосконалість нормативно-правової бази та непрацююча система виконання норм діючого законодавства;
- криміналізація суспільства (насамперед корупційні прояви та інші фінансово-господарські злочини);
- запровадження, так званого, «ручного керування» на всіх галузевих рівнях та моделі жорстко-централізованої системи керування управлінськими процесами, кадровою політикою на підприємствах і організаціях;
- фінансовий монополізм (неможливість здійснення фінансово-економічних операцій на місцях без погодження з центральними органами керування галуззю);
- послаблення впливу держави на функціонування підприємств транспортного комплексу

- низький професійний рівень менеджменту, а саме нездатність (або небажання), насамперед топ-менеджерів, оцінювати небезпеки і ризики і як слідство приймати вірні управлінські рішення.

Серед негативних зовнішніх чинників слід виділити:

- світову економічну рецесію, викликану пандемією корона вірусу;
- втрата традиційних ринків перевезень;
- «гібридну війну»;
- посилення зовнішнього впливу на економіку;

Динамічність зовнішнього і внутрішнього середовища транспортних підприємств обумовлює необхідність врахування постійних змін, і як наслідок, інформаційної складової, що призводить до збільшення обсягу прийнятих управлінських рішень і, зростання обсягів інформації. В таких умовах нагальною для цілей управління виступає потреба в достовірній обліково-аналітичній інформації, що дозволяє діагностувати поточну діяльність підприємства, враховуючи всі ризики, ідентифіковані й оцінені системою обліку, та передбачити майбутній розвиток, виходячи з прогнозних розрахунків.

Отже процеси управління в системі економічної безпеки підприємств транспортного комплексу повинні бути нерозривно пов'язані з пошуком і аналізом інформації, діагностикою небезпек і можливостей, пошуком оптимальних шляхів реагування та захисту об'єктів.

Головною метою управління економічною безпекою підприємств транспортного комплексу є забезпечення ефективного функціонування, продуктивної роботи операційної системи та раціонального використання ресурсів, забезпечення певного рівня трудового потенціалу персоналу та якості господарських процесів підприємства, а також його стабільного розвитку.

Виходячи з вищенаведеного систему економічної безпеки транспортних підприємств, як основу всієї безпекової системи транспорту, слід розглядати як цілісний, структурно позначений, складний, централізований комплекс методів, дій і засобів захисту підприємства від небезпек і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища, забезпечення активного розвитку підприємства.

До основних функціональних цілей управління економічною безпекою транспортних підприємств належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи та фінансової стійкості підприємства;
- забезпечення та досягнення високої конкурентоспроможності;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

- забезпечення захисту інформаційних ресурсів, службової, комерційної таємниці організації;

- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна.

Загальна схема процесу управління економічною безпекою повинна включати такі заходи, як:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології та устаткування);

- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;

- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

- тактичне планування економічної безпеки та фінансово-господарської діяльності підприємства за функціональними складовими;

- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;

- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;

- загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Розвиток системи управління станом економічної безпеки транспортних підприємств має здійснюватися на основі інтеграції управлінських функцій – планування, обліку, контролю, аналізу, регулювання. Завдання для них повинні формулюватися з розрахунком на їх взаємозв'язок і спільну цільову орієнтацію на створення умов безпечного функціонування підприємства та досягнення його стратегічних цілей. Крім того, гармонізація фінансового, податкового, управлінського обліку, внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту дасть можливість відповісти на найважливіші питання забезпечення життєдіяльності транспортного підприємства.

Реалізація вищенаведеного надасть реальну можливість вирішувати проблемні питання забезпечення економічної безпеки підприємств галузі, а це в свою чергу поліпшить стан загальної безпеки транспортного комплексу, і як слідство позитивно вплине на рівень національної безпеки країни.

ПОЛПШЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*С. В. Юрченко, старший викладач
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Розвиток агропромислового виробництва в нашій державі вимагає застосування інноваційних фінансово-організаційних механізмів, що спроможні забезпечити підвищення ефективності використання наявного ресурсного потенціалу на основі збільшення частки високотехнологічних та наукоємних виробництв, а також зростання інвестиційно-інноваційної активності аграрних підприємств та створення замкнених, орієнтованих на створення готової до споживання продукції, ланцюгів виробництва. Одним з найбільш ефективних шляхів досягнення цієї мети є зміна архітектоніки (організаційно-структурного каркасу) формування й використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств на засадах як застосування кластерного підходу організації агропромислового виробництва, який «...дозволяє поєднати науково-технологічний, інноваційний та виробничий потенціали аграрних підприємств, сприяє створенню принципово нового класу виробничих систем, що об'єднуюватимуть ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств» [1], так удосконалення форм і методів реалізації інвестиційної політики шляхом створення потужних інвестиційних хабів (вузлів, центрів) в межах новостворених територіальних громад, в т.ч. шляхом залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Через оновлення організаційно-структурного та фінансового механізмів можливе швидке й ефективне оновлення ресурсного потенціалу аграрних підприємств, що знаходяться на території певної громади й в подальшому стануть не лише реципієнтами, але й бенефіціарами для своїх громад. Саме про це йшлося 26 жовтня цього року у Києві на Першому Хабі інвесторів та громад, у якому взяли участь 260 представників об'єднаних громад-партнерів Програми DOBRE, бізнесу, влади, громадянського суспільства, проектів міжнародної технічної допомоги та медіа. Разом вони шукали рецепти, як пришвидшити місцевий економічний розвиток. Громади вперше представили свої інвестиційні проекти та отримали відгук і рекомендації від представників бізнесу, вчилися будувати комунікації, що ведуть до партнерства [2].

Протягом останніх років у розвинених країнах світу усвідомлюється необхідність формування нової агропромислової політики, заснованої на поєднанні активної ролі держави та ринкових механізмів, а також пошуку найбільш ефективних інструментів та механізмів державного впливу на розвиток агропромислового комплексу. Наразі зупинимося на двох основних проблемах: зміна організаційно-структурної системи взаємодії аграрних підприємств та поліпшення їх фінансового забезпечення. Вирішення цих проблем, на нашу думку, дозволить суттєво поліпшити ресурсне забезпечення

аграрних підприємств, підвищити їх економічну ефективність, і як наслідок соціально-економічний стан тих територій на яких вони розташовані.

Вирішення проблеми фінансового забезпечення сталого розвитку - в межах окремого аграрного підприємства, в умовах фінансово-економічної кризи чи певної невизначеності, яка сьогодні склалася в Україні - це майже не можливе завдання. Власних фінансових ресурсів унаслідок диспаритетної цінової політики в державі, залежності від природних факторів вистачає, як правило, тільки на покриття поточних витрат та просте відтворення й підтримку у експлуатаційному стані наявних матеріально-технічних засобів. Кредитні ресурси та інвестиційні кошти майже недоступні для невеликих аграрних підприємств з причини високих відсотків за кредитами в першому випадку та інвестиційної непривабливості цих підприємств - у другому. Тому для вирішення проблеми фінансового забезпечення аграрного виробництва найбільш ефективним на сьогодні є шлях інтеграції аграрних підприємств до складу агропромислового кластеру. При цьому вирішення проблеми фінансування аграрного виробництва на рівні окремих підприємств, що входять до кластеру окремої територіальної громади, можливе й за рахунок консолідації фінансових можливостей громади, яка поряд з фінансуванням соціальних проектів може бути інвестором (бенефіціаром) аграрних підприємств територіального кластеру з метою забезпечення їх модернізації та отримання в подальшому вигід. Наприклад від участі в розподіленні інвестиційного прибутку чи отримання екологічної продукції за більш доступними цінами тощо. Крім того децентралізація влади та можливість вирішувати фінансово-виробничі проблеми на місцях є позитивним сигналом для зовнішніх інвесторів. Тому, у межах територіального чи регіонального кластеру з'являється можливість створення інвестиційного хабу де відбувається поєднання фінансових інтересів інвестора й реципієнта, а гарантами виконання сторонами інвестиційних зобов'язань поряд з органами державної влади чи місцевого самоврядування виступає ще й об'єднана громада тої чи іншої території.

На наш погляд поєднання у єдину комплексну систему таких інноваційних механізмів, як кластери й інвестиційні хаби дозволить отримати синергетичний ефект від створення на окремій території, в межах району чи області агропромислових кластерів на фінансовій платформі інвестиційного хабу. Такий підхід не лише забезпечить інституційні зміни організації діяльності аграрних, переробних та обслуговуючих підприємств, але й у значній мірі підвищить їх ефективність, що в підсумку матиме позитивний вплив на соціально-економічний і екологічний розвиток як окремих територій, так і регіонів.

Наразі в Україні сформувались об'єктивні умови для позитивних змін в розвитку економіки на основі інноваційно-інвестиційного підходу, що вимагає першочергового здійснення наступних кроків:

- терміново розробити й затвердити стратегію підвищення

конкурентоспроможності України та її регіонів на основі формування і розвитку інноваційно-інвестиційних кластерних структур та інвестиційних хабів;

- здійснити законодавче забезпечення умов з формування сприятливого інвестиційного клімату для розвитку інноваційних форм підприємництва;

- активно сприяти зміцненню співробітництва влади, бізнесу, науки, освіти та громадських організацій в інноваційних мережевих структурах;

- рекомендувати обласним державним адміністраціям стимулювати в регіонах системну організацію ділової взаємодії влади з великим, середнім і малим бізнесом на основі формування регіональних промислових та агропромислових кластерів, для чого сформувати експертні групи по розробці регіональних цільових програм кластеризації економіки регіонів на період до 2030 року;

- створити в Україні інформаційно-аналітичну систему з попиту і розповсюдженню інформації про формування і розвиток інноваційних кластерних об'єднань, моніторингу процесу їх розвитку і поширення позитивного досвіду на регіональному і національному рівнях, сприяти створенню Центрів знань;

- з метою відродження українського села, створення там робочих місць, сприяти формуванню місцевих і регіональних кластерів АПК з вирощування фруктів, овочів та іншої сільськогосподарської продукції, розвитку кластерів сфери послуг, зеленого туризму.

Література

1. Пріоритети державної політики розвитку промислових кластерів в Україні: аналітична записка. - Національний інститут стратегічних досліджень.

– [Електронний ресурс] Режим доступу: www.niss.gov.ua/content/articles/files/rlasteru-daf36.pdf

2. Перший хаб інвесторів та громад: матеріали конференції (м. Київ 26 жовтня 2017 р.). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.uacrisis.org/hub>

ЕФЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Ю.Л. Якубенко, к.е.н, доцент
кафедри обліку, оподаткування та УФЕБ
Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

Надання фінансової захищеності підприємства - це процедура здійснення багатофункціональних елементів фінансової захищеності з можливістю уникнення ймовірних втрат, а також досягнення гранично ймовірного ступеня фінансової захищеності у наш час та у перспективі.

Методами надання фінансової захищеності підприємства - є сукупність заходів та концепція підприємства по їх виконанню і контролюванню, що дасть можливість отримати найвище значення ступеня фінансової захищеності підприємства.

Відштовхуючись від цілей формування підприємства, та зважаючи на відмінні риси державного менталітету і природного характеру управління підприємством, загальногалузевої специфіки створюється ідеологія підприємства.

Срмошенко М.М. зазначає, що «з метою реалізації зазначених вище цілей та зважаючи на сформовану філософію підприємства його менеджментом формуються і розраховується потреба у різних ресурсах та створюється необхідних перелік компонент для кожного окремого підприємства, які дозволять йому досягти втілення своїх цілей діяльності» [4].

Дуже важливим кроком у забезпеченні економічної безпеки є стратегічне планування та прогнозування її «економічної безпеки». Цей етап передбачає розробку стратегічного плану «економічної безпеки». Він включає в себе якісні параметри використання ресурсів підприємства у поєднанні з його організаційною та функціональною структурою та взаємозв'язками структурних підрозділів, а також деякі кількісні орієнтири забезпечення функціональних компонентів та економічної безпеки загалом.

Погоджуючись з Варналій З.С. зазначимо, що «після розробки стратегічних планів діяльності підприємства проводиться оперативна оцінка рівня безпеки та поточне тактичне планування «економічної безпеки». Аналіз наявного рівня економічної безпеки проводиться на основі оцінки ефективності заходів щодо запобігання втратам та розрахунку функціональних та сукупних критеріїв економічної безпеки» [2].

Поточне планування економічної безпеки базується на розробці декількох альтернативних сценаріїв та обчисленні значень сукупних критеріїв економічної безпеки для кожного з них. Після вибору з результатів розрахунків

найкращого варіанту та аналізу інших, розробляються рекомендації щодо поточного планування діяльності підприємства. Ці рекомендації не відрізняються від стратегічних довгострокових і не лише встановлюють якісні орієнтири поточної діяльності підприємства, але й містять кількісні цілі.

На основі оцінки рівня економічної безпеки та зроблених рекомендацій здійснюється оперативне планування виробничо-господарської діяльності підприємства, після чого здійснюється практична реалізація розроблених планів.

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємства з'являється інформація для аналізу стану його «економічної безпеки». На основі цієї інформації оцінюються функціональні та сукупні критерії економічної безпеки підприємства, їх відхилення від планових значень, аналізуються причини цих відхилень. Після цього формуються рекомендації щодо коригування набору корпоративних ресурсів, систем стратегічного та поточного планування фінансово-господарської діяльності підприємства, а також системи оперативного управління його діяльністю.

Варналій З. стверджує, що «коригування можуть вноситися і в систему планування економічної безпеки. В цьому випадку потрібно заново використовувати описані вище методи планування економічної безпеки і внести відповідні зміни в господарські плани підприємства і систему їх реалізації» [1].

Повністю розділяємо думку Дубецької С.П., що «...до основних напрямів надання економічної безпеки підприємства відносять:

- високу фінансову ефективність роботи, фінансову стабільність та незалежність підприємства;
- технологічну незалежність та високу конкурентоздатність технічного потенціалу підприємства;
- високу ефективність управління, оптимальну та ефективну організаційну структуру управління підприємством;
- високий рівень інтелектуальної кваліфікації персоналу підприємства;
- мінімальний вплив виробничої та господарської діяльності підприємства на навколишнє середовище;
- якісний правовий захист усіх аспектів діяльності підприємства, забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці та досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства;
- ефективну організацію безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів» [3].

Реалізація напрямів забезпечення економічної безпеки підприємства створює умови не тільки для стабільності його функціонування, а й підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності, а також сприяє підвищенню економічного потенціалу галузей та економіки країни в цілому.

Таким чином, розробка і реалізація комплексної системи забезпечення

економічної безпеки підприємств, що дозволяє прогнозувати загрози економічній безпеці та оперативно регулювати обсяги і структуру витрат на забезпечення економічної безпеки, дозволить якісно впливати на загальний фінансовий стан підприємства, що, в кінцевому підсумку, позитивним чином позначиться не тільки на діяльності самого підприємства, а й вплине на оздоровлення економіки країни в цілому.

Економічна безпека підприємства характеризується захищеністю життєвоважливих інтересів підприємства від внутрішніх та зовнішніх ризиків і загроз, розробкою заходів правового, економічного, технічного, інформаційного і соціального характеру і вибору ефективних функціональних стратегій для досягнення економічної безпеки. При цьому, необхідно враховувати, що в першу чергу, стан захищеності носить динамічний характер. А в другу, загроза, що виходить зсередини підприємства є не менш небезпечною, ніж та, що виникає ззовні. По-третє, система економічної безпеки підприємства повинна базуватися на правовій основі і охоплювати всі напрямки діяльності господарюючого суб'єкта. У разі ефективно діючої системи економічної безпеки підприємству не загрожуватиме небезпека, воно буде захищено від внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволить стабільно функціонувати і розвиватися в майбутньому.

Основна мета управління економічною безпекою підприємства - забезпечення його сталого та ефективного функціонування в поточних умовах, створення потенціалу розвитку і зростання в майбутньому.

Ряд авторів Ординський В. Л., Керницький І. С. та Живко З.Б. стверджують, що «до основних функціональних цілей управління економічною безпекою підприємства відносять:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капітал, персонал, права, інформація, технології);
- стратегічне і тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- тактичне планування економічної безпеки за її функціональними складовими;
- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки» [5].

Виконання кожної з перерахованих вище цілей економічної безпеки підприємства необхідне для досягнення її головної мети. Крім того, кожна з функціональних цілей економічної безпеки має власну структуру підцілей, що обумовлюється функціональною доцільністю і характером роботи підприємства.

Економічну безпеку підприємства необхідно розглядати як складну структуру, що включає комплекс взаємопов'язаних елементів.

Структурний аспект передбачає встановлення ключових функціональних елементів, які впливають на процес забезпечення економічної безпеки підприємства. До важливих функціональних елементів забезпечення економічної безпеки підприємства, що дозволяє йому успішно функціонувати

відносяться основні ресурси: людські, матеріальні, фінансові, основні засоби, інформаційні та інноваційні ресурси.

Система економічної безпеки підприємства ефективно функціонувати може тільки при реалізації дієвих і оптимальних функціональних стратегій. При цьому результатом роботи системи економічної безпеки є сталий розвиток і прибутковість фінансово-господарської діяльності підприємства.

У сучасних умовах розробка системи економічної безпеки підприємства є необхідною умовою підтримки стабільності діяльності в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Найменше упущення в прогнозуванні або виявленні загроз і ризиків може суттєво вплинути як на фінансову стійкість, так і на ділову репутацію підприємства.

У разі появи ознак банкрутства відбувається втрата не тільки матеріальних, фінансових ресурсів, ділової репутації, а й порушується інфраструктура, руйнується процес підприємницької діяльності.

Відновити фінансово-господарську діяльність набагато складніше, ніж своєчасно діагностувати і попередити загрози і ризики.

Необхідно відзначити, що дієвою система економічної безпеки може бути тільки тоді, коли вона охоплює всі напрямки діяльності підприємства, тобто є комплексною. Крім цього, вона повинна ґрунтуватися на чинному законодавстві і реалізовувати ефективні функціональні стратегії. Для підтримки економічної безпеки підприємства необхідно систематично проводити комплекс заходів:

- організаційно-адміністративні – встановлення режиму роботи підприємства, розробка заходів відповідальності за порушення економічної безпеки, розголошення комерційної таємниці;

- контрольні - формування обмежень вільного доступу до охоронного майна, фінансових ресурсів, інформації;

- програмні - впровадження прогресивних інформаційних технологій, баз даних, систем захисту від несанкціонованого доступу до них;

- моральні - проведення виховної роботи зі співробітниками, розробки кодексів поведінки, створення корпоративної культури;

- економічні - систематичний моніторинг фінансового стану по збалансованій системі показників, оцінка підприємницьких ризиків, управління ризиками, розробка заходів щодо поліпшення фінансового стану, усунення ознак банкрутства, фінансування захисних заходів та ін.

Отже, забезпечення економічної безпеки підприємства є постійним і безперервним процесом, який спрямований на досягнення загальної стратегії розвитку підприємства. Система економічної безпеки сприяє успішному функціонуванню підприємства не тільки в теперішньому часі, але і в перспективі.

Література

1. Варналій З. Проблеми і шляхи забезпечення економічної безпеки України / З. Варналій // Економіка і управління. – 2017. – № 1. – С. 18–29.
2. Економічна безпека / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання, 2009. – 647 с.
3. Дубецька С. П. Економічна безпека підприємств України /С. П. Дубецька // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України : зб. матер. наук.-практ. конф. (Київ, 16-17 травня 2003 р.). – К. : Вид-во Європ. ун-ту. – 2013. – С. 146 – 171.
4. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
5. Економічна безпека підприємств: підручник / [В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін.]. – К. : Алерта, 2011. – 704 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

Д. Яременко, студентка гр. МгУФЕБ-1-19

Науковий керівник: О.С. Ткаченко, доцент

*Дніпровський державний
аграрно-економічний університет*

На сьогоднішній день у суб'єкта підприємницької діяльності виникає велика необхідність в управлінні такою економічною категорією, як дебіторська заборгованість. Тому керівникам, фінансовим менеджерам необхідно вирішити декілька завдань, а саме:

- обмеження прийнятного рівня дебіторської заборгованості;
- визначення знижок або надбавок для різних груп покупців;
- прискорення витребування боргів;
- зменшення бюджетних боргів;
- оцінка упущеної вигоди від невикористання засобів, законсервованих в дебіторській заборгованості;

Всі завдання, що зазначені вище вирішує політика управління дебіторською заборгованістю підприємства.

У широкому розумінні, дебіторська заборгованість – це показник фінансового стану підприємства, який являє собою суму заборгованості на користь підприємства на певну дату за наданий комерційний або споживчий кредит покупцям, а також авансування постачальників, щодо яких у підприємства з'являється майнове право вимоги оплати боргу.

Сутність дебіторської заборгованості є глибшою для учасника-позичальника, ніж надання комерційного чи споживчого кредиту іншому учаснику – боржнику. Вона також є джерелом погашення власної кредиторської заборгованості, елементом оборотних активів, які можуть бути використанні у процесі функціонування.

В сучасних умовах облікове забезпечення розрахунків з дебіторами відіграє одну з найважливіших ролей у діяльності та виробничому процесі підприємства. Своєчасне повернення дебіторської заборгованості в найменші терміни та недопущення в подальшому її збільшенню. Сьогодні в період глобальних змін в різних сферах діяльності суспільства питання дебіторської заборгованості є досить актуальним, адже фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від наявності та ефективного управління цим видом заборгованості.

Реалізація управлінських функцій підприємством щодо дебіторської заборгованості зумовлює необхідність вирішення таких завдань, як дослідження економічної сутності дебіторської заборгованості та її виникнення у сучасних умовах господарювання.

Дебіторська заборгованість є одним із різновидів фінансових активів підприємства, який може бути реалізований, переданий, обмінаний на майно,

продукцію, результати виконання робіт або надання послуг. У залежності від розміру дебіторської заборгованості, термінів її погашення, а також від того, яка ймовірність непогашення заборгованості, можна зробити висновок про стан оборотних коштів підприємства та тенденції його розвитку.

Сьогодні проблема управління дебіторською заборгованістю постала особливо гостро, що пов'язано із проблемами несвоєчасних платежів, повернення боргів у неповному обсязі, виникнення сумнівних боргів. Підприємства, що виступають кредиторами, поступово потрапляють у становище технічного банкрутства, яке характеризується неплатоспроможністю, викликану істотною простроченістю дебіторської заборгованості. Подальші проблеми з дебіторською заборгованістю можуть призвести й до реального банкрутства підприємства-кредитора. На сьогодні досить складним питанням є управління дебіторською заборгованістю, а отже зростає необхідність більш детального розгляду цієї проблеми. На сьогодні в економіці України обсяг невиконання платіжних зобов'язань почав збільшуватися у такому масштабі, що не можна більше вести мову про нормальну ситуацію. Масовим явищем стала наявність значних обсягів дебіторської заборгованості в структурі обігових активів підприємств. Тому для підприємства досить важливим питанням є управління дебіторською заборгованістю як на стадії формування дебіторської заборгованості, так і на стадії її інкасації.

Система управління дебіторською заборгованістю являє собою частину загального управління оборотними активами та маркетингової політики підприємства, що спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її оплати [1, с. 125].

Аналіз основних проблем управління дебіторською заборгованістю, з якими стикаються підприємства та організації, показав, що їх можна систематизувати таким чином:

- відсутність чіткої інформації щодо термінів погашення зобов'язань підприємствами-дебіторами;
- не розроблений регламент та методика роботи з простроченою дебіторською заборгованістю;
- не здійснюється оцінка фінансового стану дебіторів і ефективність надання відстрочок платежів.

Для вирішення вищезгаданих проблем з метою покращення фінансового стану суб'єктів господарювання необхідно визначити чітку методику та етапи управління дебіторською заборгованістю [2, с. 24].

Ефективність діяльності підприємства безпосередньо залежить від правильності рішень, які приймаються менеджерами підприємств, адже забезпечення оптимального обсягу дебіторської заборгованості та її частки у структурі оборотних активів підприємства є актуальною проблемою для усіх підприємств, незалежно від форм власності, від їх величини тощо. Через

управління дебіторською заборгованістю можна впливати на обсяг прибутку підприємства, його ліквідність і платоспроможність, а відповідно і на ризики, що з ними пов'язані.

Основною функцією, на якій базується процес управління дебіторською заборгованістю, є жорсткий контроль за фінансовими потоками підприємства.

Процес управління повинен бути спрямований на вирішення таких основних завдань:

- мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з можливістю збитків від списання безнадійних боргів та мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з дефіцитом грошових коштів;
- мінімізація втрат від інфляційного знецінення суми заборгованості;
- мінімізація недоотриманого доходу в зв'язку з неможливістю активного комерційного використання коштів, інвестованих у дебіторську заборгованість;
- перебудова управління за допомогою маркетингу в умовах неплатежів.

Зміст та основна мета управління дебіторською заборгованістю полягає в максимізації прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості [3, с. 291].

У процесі управління дебіторською заборгованістю одним із головних етапів розглядають процес її реструктуризації. Необхідність реструктуризації товарної дебіторської заборгованості може виникнути не лише у разі проведення внутрішньої фінансової санації підприємства-постачальника в час загрози банкрутства, а й при виявленні симптомів легкої кризи, пов'язаної із зниженням рівня абсолютної платоспроможності, виникненням постійної потреби у залученні додаткових позикових коштів для здійснення поточних платежів.

Процес реструктуризації відрізняється від політики управління дебіторською заборгованістю непостійністю, необов'язковістю, але чіткою цілеспрямованістю. Потреба у зміні структури та обсягу товарної дебіторської заборгованості виникає внаслідок виявлення негативних змін у поточній платоспроможності підприємства-постачальника.

Рефінансування дебіторської заборгованості – це переведення її в інші, ліквідні форми оборотних активів: гроші, короткострокові фінансові вкладення тощо. Рефінансування базується на принципах:

- загальні витрати на рефінансування не повинні перевищувати очікуваний прибуток від використання вивільнених коштів у господарському обороті;
- витрати на рефінансування не повинні перевищувати вартості короткострокових кредитів для підтримки платоспроможності підприємства до інкасації дебіторської заборгованості;
- витрати на рефінансування не повинні перевищувати інфляційні втрати у випадку затримки платежів.

Для оптимізації розміру та структури дебіторської заборгованості підприємствам доцільно рефінансувати її частину. Основними методами

рефінансування є: облік векселів, форфейтинг та факторинг. Незважаючи на деякі недоліки, ці методи мають ряд переваг і виступають ефективними інструментами управління дебіторською заборгованістю.

Управління дебіторською заборгованістю підприємства повинно містити ряд елементів: формування принципів здійснення розрахунків підприємства з контрагентами; стандартів оцінки покупців і диференціації умов надання кредиту; системи штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань; процедури інкасації дебіторської заборгованості. У сучасних умовах необхідно контролювати стан розрахунків та стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості, оскільки значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості та зумовлює необхідність залучення додаткових джерел фінансування або проведення рефінансування дебіторської заборгованості.

Адекватність управління дебіторською заборгованістю надає підприємству орієнтири щодо підвищення рівня ліквідності та платоспроможності, а також слугує інструментом скорочення ризиків фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, що у сучасних нестабільних політичних та економічних умовах є підґрунтям для забезпечення ефективної та фінансово стабільної діяльності та довгострокових перспектив розвитку.

Література

1. Блакита Г.В. Актуальні питання управління дебіторською заборгованістю / Блакита Г.В. // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012.
2. Гнеушева І. Вплив застосування методів рефінансування дебіторської заборгованості на фінансову стійкість підприємства / Гнеушева І. // Економічний аналіз. – 2011
3. Польова О.Л. Принципи управління дебіторською заборгованістю аграрних підприємств на регіональному рівні / Польова О.Л. // Науковий вісник ВДАУ. – 2010.

ЗМІСТ

Секція 1

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО КОНТРОЛЮ, АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ

Атамас О.П.

Особливості визначення та відображення в обліку фінансових результатів виконання кошторису.....4

Бондарчук Н.В.

Система «standart-costing», її характеристика та сфера застосування.....6

Булай В.О.

Необходимость применения мсфо в организациях республики Беларусь и проблемы их внедрения.....8

Васільєва Л.М.

Критерії значимості бухгалтерської інформації при формуванні облікової політики.....10

Воротніков О.О.

Особливості ведення бухгалтерського обліку в умовах сільськогосподарського підприємства.....12

Гарбуз А.В.

Особливості застосування податкової соціальної пільги у 2020 році.....14

Готвянська А.С.

Проблеми впровадження управлінського обліку в українських підприємствах.....17

Гусаренко Н.Ю.

Особливості документування результатів інвентаризації основних засобів на підприємстві.....19

Гусаренко Н.Ю.

Реклама як об'єкт обліку.....22

Єрмолаєва М.В.

Облік сільськогосподарської продукції та відображення її у фінансовій звітності.....25

Зелікман В.Д., Данько В.І.

Графік документообігу при організації руху документів в електронній формі.....28

Змієвська А.О.

Нормативне регулювання обліку електронних грошей в Україні.....31

Котова Е.А.

Этапы внутреннего контроля оплаты труда в организациях.....35

Кравченко М.О.

Контрольні заходи щодо розрахунків з дебіторами на підприємстві.....38

<i>Лях С.С.</i>	
Класифікація запасів для цілей бухгалтерського обліку.....	40
<i>Мельник М.М.</i>	
Розвиток управлінського обліку як інформаційного джерела управління діяльністю підприємства в інформаційній економіці.....	43
<i>Мельник Ю.Л.</i>	
Сутність та класифікація основних засобів господарських підприємств.....	47
<i>Можейко М.С.</i>	
Англосаксонская и континентальная модели учета.....	49
<i>Назарець В.Г.</i>	
Аналітична інформація в управлінні матеріально-виробничими запасами підприємства.....	52
<i>Ніколаєнко І.В., Навроцький Н.А.</i>	
Проблеми біржової діяльності в Україні.....	54
<i>Павлієнко І.В.</i>	
Особливості інвентаризації запасів на підприємстві.....	56
<i>Павловська Т.С.</i>	
Облікові системи та їх інформаційна роль у вирішенні проблем соціальної відповідальності підприємств.....	59
<i>Приходько К.А.</i>	
МСФО в Беларусі: проблемы и пути их решения.....	62
<i>Приходько К.А.</i>	
Цифровизация как инструмент управленческого учёта.....	65
<i>Романченко Ю.О.</i>	
Облікове відображення капітального ремонту транспортних засобів бюджетних установ.....	67
<i>Самущик Д.С.</i>	
Особенности оценки материальных ресурсов в белорусском законодательстве и МСФО.....	69
<i>Самущик Д.С.</i>	
Основные аспекты учета запасов в республике Беларусь и по МСФО....	73
<i>Сокольська Р.Б., Біленко А.В.</i>	
Удосконалення аналітичного обліку дебіторської заборгованості підприємства.....	76
<i>Ткачук І.М.</i>	
Бухгалтер – суб'єкт первинного фінансового моніторингу.....	80
<i>Тютюнник С.В., Тютюнник Ю.М.</i>	
Фінансова звітність як інформаційне джерело фінансового аналізу.....	83
<i>Федорук В.В.</i>	
Самобытность исламской модели бухгалтерского учета в современной экономике.....	87

Худяков А., Васильєва Л.М.

Облік й контроль фінансових результатів із застосуванням локальної комп'ютерної мережі.....90

Чепець О.Г., Пакало К.Л.

Внутрішньогосподарський контроль розрахунків з покупцями та замовниками на сільськогосподарських підприємствах.....92

Чернецька О.В.

Методичні аспекти контролю розрахунків за виплатами працівникам....95

Шмигель О.Є.

Управлінський облік на підприємстві та його особливості.....97

Секція 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Арутюнова О.А.

Наслідки впровадження системи електронного адміністрування ПДВ...101

Дмитренко Р.М.

Диференційований підхід до оподаткування суб'єктів аграрного бізнесу в умовах трансформаційних перетворень.....104

Галчанська В.О.

Зарубіжний досвід оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств податком на додану вартість.....106

Костенко А.Д.

Податковий контроль: сутність та види.....108

Лакодименко Л.І.

Державна податкова служба: ретроспективний погляд.....112

Маслюк Д.

Особливості справляння єдиного податку сільгоспвиробниками.....115

Міньковська А.В.

Види податкових правопорушень.....118

Овчаренко А.Ю.

Становлення і розвиток екологічного оподаткування в Україні.....120

Писаренко Т.М., Шворак Д.В.

Податковий внесок електроенергетичної галузі у формування дохідної частини бюджету.....125

Сидоренко Л. О., Лакодименко Л. І.

Податки та збори як складова доходів місцевих бюджетів.....129

Ткаченко О.С.

Ставки акцизного податку в Україні.....133

Черненко К.В.

Особливості формування податкової політики підприємства.....136

Секція 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Гіда М. Д.

Можливості розвитку аудиту зовнішньоекономічної діяльності в Україні.....139

Секція 4

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ, ФІНАНСОВИХ ТА КОНТРОЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Єршова Н.Ю.

Інноваційні методи навчання у викладанні аналітичних дисциплін при підготовці фахівців з обліку і оподаткування у виші.....142

Секція 5

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ, АУДИТУ Й ОПОДАТКУВАННЯ

Губарик О.М.

Дистанційне викладання облікових дисциплін в умовах карантину у виші.....146

Мороз С.І.

Мережні технології у викладанні фахових дисциплін.....149

Секція 6

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ

Безугла А.О.

Методичні підходи до моніторингу економічної безпеки підприємства..152

Гракуша В.О.

Інноваційні управлінські підходи для забезпечення економічної безпеки підприємства.....154

Ільків А.В.

Аутсорсинг як стратегія забезпечення економічної безпеки малого підприємства.....156

<i>Корсун А.С.</i>	
Формування системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.....	159
<i>Кулакова С.Ю., Бачикало К.А.</i>	
Ризики та загрози в правлінні фінансовою безпекою підприємства.....	161
<i>Кулакова С.Ю., Белкіна М.О.</i>	
Фінансова складова економічної безпеки підприємства.....	164
<i>Кулакова С.Ю., Житник О.М.</i>	
Особливості економічної безпеки підприємства.....	167
<i>Кулакова С.Ю., Косолапенко С.</i>	
Управління фінансово-економічною безпекою малого підприємства....	169
<i>Кулакова С.Ю., Корячко О.М.</i>	
Основні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.....	172
<i>Кулакова С.Ю., Пантась В.В.</i>	
Формування механізму управління фінансово-економічною безпекою на підприємстві.....	175
<i>Кулакова С.Ю., Пиріг Я.М.</i>	
Аналіз економічної нестабільності як загрози фінансовій безпеці підприємств.....	179
<i>Кулакова С.Ю., Таранець Б.В.</i>	
Фінансово-економічна безпека як основа ефективного функціонування підприємств.....	183
<i>Левченко Н.М., Антонова Л.В.</i>	
Управління ризиками компаній через систему комплаєнс-контролю....	187
<i>Мачак Т.О.</i>	
Оцінка рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.....	190
<i>Міхієнко Д.</i>	
Оцінка фінансово-економічного стану підприємства з урахуванням інтересів його власників.....	192
<i>Олійник Н.М., Макаренко С.М., Задесенець О.Р.</i>	
Антикризове управління у системі забезпечення економічної стійкості підприємства.....	194
<i>Пилипенко К.А.</i>	
Кадровий потенціал у системі управління та економічної стійкості аграрних підприємств.....	196
<i>Погорєлова Т.П.</i>	
Управління інформаційною безпекою на сучасному підприємстві.....	200
<i>Портна О.В.</i>	
Управління змінами бізнес-моделей з урахуванням інтересів стейкхолдерів як підгрунтя забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання.....	203

<i>Саванчук Т.М.</i>	
Політика управління витратами підприємства в контексті підвищення його економічної безпеки.....	206
<i>Федорчук О.М.</i>	
Державна підтримка розвитку інфраструктури підприємств аграрного сектору в сучасних умовах.....	209
<i>Khodakivska L.O., Hrybovska Y.M.</i>	
Digital currencies: characteristics and features.....	212
<i>Чередниченко О.Ю.</i>	
Система управління економічної безпеки державних підприємств транспортного комплексу в контексті системи національної безпеки України.....	214
<i>Юрченко С. В.</i>	
Поліпшення фінансового забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств.....	217
<i>Якубенко Ю.Л.</i>	
Ефективні напрямки управління системою економічної безпеки підприємства.....	220
<i>Яременко Д.</i>	
Забезпечення управління фінансово-економічної безпеки дебіторською заборгованістю.....	225